

RIJKS
MUSEUM

2020

JAAAR
VERSLAG

INHOUD

BEGUNSTIGERS 12

PATRONEN 28

SCHENKERS EN LEGATOREN COLLECTIE 38

BERICHT VAN DE RAAD VAN TOEZICHT 45

BESTUURSVERSLAG 58

TENTOONSTELLINGEN EN PRESENTATIES 96

BRUIKLENNEN 106

AANWINSTEN 110

CONSERVEREN, RESTAUREREN EN ONDERZOEK 152

FELLOWS 173

PUBLICATIES 178

PUBLICATIES VAN MEDEWERKERS 181

PRESENTATIES EN LEZINGEN DOOR MEDEWERKERS 197

EXTERNE ACTIVITEITEN VAN MEDEWERKERS 212

ORGANOGRAM 228

FINANCIEEL VERSLAG 231

Monument voor karavaandragers |
Monument for caravan porters
Jonge prins met zijn bediende |
Young prince with his servant
 Mpioko, Belgisch-Congo (Tropischwoud) / Congo-Kinshasa, 1959
 (Tropischwoud, Tsjad, Congo, 1959)

Twee mannen in Rakobaa |
Two men in Rakobaa Bay
 Senegal / Senegal, 1958
 (Senegal, Senegal, 1958)

Wolven | Wolves
 (Wolven, 1958)

In *Ed van der Elsen. Crazy World* stond het werkarchief van Ed van der Elsen centraal. De tentoonstelling is gemaakt in samenwerking met het Nederlands Fotomuseum in Rotterdam en werd mogelijk gemaakt door Fonds 21. Het Rijksmuseum en het Nederlands Fotomuseum verwierven in 2019 gezamenlijk de nalatenschap van fotograaf Ed van der Elsen. De collectie werd voor een groot deel geschonken door Anneke Hilhorst en deels aangekocht dankzij het Mondriaan Fonds, de Vereniging Rembrandt (mede dankzij haar Themafonds Fotografie en Video en haar Dura Kunstfonds), deelnemers van de BankGiro Loterij, Paul Huf Fonds/Rijksmuseum Fonds en het Marque Joosten & Eduard Planting Fonds/Rijksmuseum Fonds

In het kader van het project Nachtwacht on tour reizen levensgrote replica's van *De Nachtwacht* langs verpleeg- en verzorgingshuizen, ziekenhuizen en seniorencomplexen. Dit initiatief is mogelijk gemaakt door Philips, Elisabeth Art Foundation/Rijksmuseum Fonds en PON

Operatie Nachtwacht is het grootste onderzoek ooit naar *De Nachtwacht* van Rembrandt. Het vindt plaats voor het oog van het publiek in een speciaal hiervoor ontworpen glazen ruimte (zie [pp. 153–154](#))

BEGUNSTIGERS

BEGUNSTIGERS

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

Royal Philips, founder
BankGiro Loterij, hoofdsponsor
ING, hoofdsponsor
KPN, hoofdsponsor

Adobe, sponsor
• Bijdrage aan en promotie van Rijksstudio Award

Adyen, sponsor
• Betalingsstructuur en -methodes
• Preferred supplier

AkzoNobel/Sikkens, hoofdpartner
• Hoofdpartner Operatie Nachtwacht
• Levering Sikkens-verf voor de muren in het Hoofdgebouw en de Philipsvleugel
• Preferred supplier

American Express Foundation
• Bijdrage Operatie Nachtwacht: het onderzoeks- en restauratieproject van Rembrandts meesterwerk *De Nachtwacht*

Andrew W. Mellon Foundation
• Aanstelling Fellows Emma de Jong (2019–2020), Sandra Racek (2019–2020), Suzie Hermán (2020–2021) en Namrata Kanchan (2021–2022)
• Bijdrage NICAS

Baker McKenzie Amsterdam N.V., sponsor
• Aankopen 20ste-eeuwse fotografie

BankGiro Loterij, hoofdsponsor
• Rijksmuseumbus 'Alle kinderen naar *De Nachtwacht*' (uit geormerkte bijdrage)
• Project *Muziek in het Rijks* (extra project-bijdrage)
• Aankoop foto Robert Mapplethorpe, *Zelfportret*, 1980

Berenschot Groep B.V., partner
• Nacht van de Geschiedenis

Bruker Nano GmbH, partner
• M6 Jetstream-apparatuur en servicecontract inzake Operatie Nachtwacht

Cisco, partner
• Infrastructuur voor spraak en data, en gratis wifi in het Rijksmuseum

DutchCulture
• Bijdrage online component tentoonstelling *Slavernij*

The European Fine Art Foundation (TEFAF)
• Materiaal-technisch onderzoek ondersteunend voor het Scientific Research Team

Fonds 21
• Hoofdbegunstiger Teekenschool
• Bijdrage Kunsteducatie voor mbo'ers
• Bijdrage tentoonstelling *Ed van der Elsen. Crazy World*
• Bijdrage kunstenaarsproject *Look at me now* (tentoonstelling *Slavernij*)

Getty Foundation
• Bijdrage voltooiing (online) bestandscatalogus 17de-eeuwse Nederlandse tekeningen uit de collectie van het Rijksmuseum

Gieskes-Strijbis Fonds
• Aanstelling glasonderzoeker Guus Verhaar

Heineken, sponsor
• Algemene bijdrage
• Gezamenlijke marketingactivatie
• Preferred supplier

ING, hoofdsponsor
• Partner tentoonstelling *Caravaggio-Bernini. Barok in Rome*
• Creativiteitscampagne #hierteekenen
• TEFAF in Maastricht
• Hoofdsponsor Rijksmuseum Schiphol

International School Eerde, sponsor
• Teekenschool

Jacobs Douwe Egberts NL B.V., sponsor
• Algemene bijdrage
• Preferred supplier

Janivo Stichting
• Bijdrage *Document Nederland Junior*

JCDecaux, partner
• Media-uitingen

KLM Dutch Royal Airlines, sponsor
• Transport van kunstobjecten en vervoer van medewerkers

Koninklijk Nederlands Historisch Genootschap
• Bijdrage Nacht van de Geschiedenis

KPN, hoofdsponsor
• Draagt bij aan de technologische en communicatieve wensen van het Rijksmuseum, onder meer met producten en diensten in het museum, maar ook op het gebied van dataverkeer, dataopslag en mobiele en vaste telefonie

Kvadrat
• Stoffen t.b.v. de tentoonstelling *Caravaggio-Bernini. Barok in Rome*

Lucas Bols, partner
• Leverancier producten voor Events

Mediahuis (voorheen Telegraaf Media Groep), partner
• Media-uitingen

Mizuno Corporation Netherlands, partner
• Media-uitingen

Mondriaan Fonds
• Bijdrage tentoonstelling *Slavernij*
• Bijdrage kunstenaarsproject *Look at me now* (tentoonstelling *Slavernij*)
• Bijdrage *Rijksmuseum & Slavernij*
• Bijdrage *Atlas of Mutual Heritage* (samenwerking Koninklijke Bibliotheek, Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, Nationaal Archief en Rijksmuseum)

Nederlandse ambassade Tokio
• Bijdrage Japanse vertaling Landenreekspublicatie *De Smalle Brug. Japan en Nederland sinds 1600*

Overseas Korean Cultural Heritage Foundation
• Bijdrage restauratie Koreaanse schilderijen

PACCAR Foundation
• Bijdrage Operatie Nachtwacht: het onderzoeks- en restauratieproject van Rembrandts meesterwerk *De Nachtwacht*

Pon Holdings B.V., sponsor
• Aankopen collectie 20ste-eeuwse beeldende kunst
• Partner tuintentoonstelling
• Mobiliteitspartner Nachtwacht on tour

Prins Bernhard Cultuurfonds
• Bijdrage junior conservator glas Maartje Brattinga, uit het door het Prins Bernhard Cultuurfonds beheerde Hugo van Win Glasfonds

Pruikenburg Fonds
• Bijdrage conservator 18de-eeuwse Nederlandse schilderkunst en schilderijlijsten Josephina de Fouw

Rituals Cosmetics Enterprise B.V., sponsor
• Aziatische Kunst

Royal Philips, founder
• Algemene bijdrage
• Partner Nachtwacht on tour
• Preferred supplier

Royal Talens, partner
• Producten voor de Teekenschool
• Creativiteitscampagne #hierteekenen
• Preferred supplier

Samuel H. Kress Foundation
• Bijdrage onderzoek *Technical Art History* door prof. dr. Erma Hermens

Stichting Ammodo
• Bijdrage tentoonstelling *Caravaggio-Bernini. Barok in Rome*

Stichting Democratie en Media
• Bijdrage publieksprogrammering tentoonstelling *Slavernij*

Stichting Dioraphte
• Aanstelling onderzoeker conservering metaal Arie Pappot (NICAS)

Stichting dr. Hendrik Muller's Vaderlandsch Fonds
• Bijdrage aankoop Porseleinfabriek Den Haag (toegeschreven aan), *Punchkom, deksel en onderschotel met voorstelling William Hogarths 'A Midnight Modern Conversation'*, 1780–1790

Stichting Edwin Bouw Fonds
• Aanstelling manager toegankelijkheid Cathelijne Denekamp

Stichting Hollands Porselein
• Bijdrage aankoop Porseleinfabriek Den Haag (toegeschreven aan), *Punchkom, deksel en onderschotel met voorstelling William Hogarths 'A Midnight Modern Conversation'*, 1780–1790

Stichting Isaac Alfred Ailion Foundation
• Bijdrage Japanse vertaling Landenreekspublicatie *De Smalle Brug. Japan en Nederland sinds 1600*

Stichting Thurkoffonds

- Bijdrage rondleidingen speciale doelgroepen

TBRM-Engineering Solutions, partner

- Nachtwacht scannersysteem inzake Operatie Nachtwacht

Terra Foundation

- Aanstelling Fellow in American Photography Natalie Zelt (2021–2022)

The Tiffany & Co Foundation

- Aanstelling conservator juwelen Suzanne van Leeuwen

ThiemeMeulenhoff, partner

- Educatieve programmering gericht op het onderwijs

Vereniging Rembrandt

- Aanstelling junior restaurator Aafke Weller ten behoeve van onderzoeksproject 'Drawing out Rembrandt', uit het door de Vereniging Rembrandt beheerde Van der Klaauw Fonds
- Presentatie *De kracht van onze Nederlandse collecties – Piero di Cosimo*, mede dankzij de Turing Foundation

VolkerWessels

- Algemene bijdrage

F.G. Waller-Fonds

- Aankopen Rijksprentenkabinet

RJKSCLUB

ir. Abe Bonnema Stichting
AC Nielsen
AFAS Software
Ahrend
A.T. Kearney
Axa XL
AXA-IM
Axians
Conservatorium Hotel
Credit Europe Bank N.V.
De Hoge Dennen Capital
De Nederlandsche Bank
Dehora
DLA Piper Nederland N.V.
Edge Technologies
Gassan/Coster Diamonds
Hogan Lovells International LLP
Huawei
Inflexion
InsingerGilissen
Intertrust
Janssen de Jong Groep
JLL

Kuijpers

Legal People
MAS Dienstverleners B.V.
Oyens & Van Eeghen
Q42
Quore Capital
RAI
Samsung Electronics
SparkOptimus
Spirit Hosting & Promotions
Stibbe
Stichting Wow-Amsterdam
Teslin Capital Management BV
Tiqets
ToornendPartners
ULC Technisch Beheer
United Foundation
ValueBlue
VLC & Partners

RJKSMUSEUM FONDS

Het Rijksmuseum Fonds is een onafhankelijke stichting die in de meest brede zin van het woord steun verleent aan het Rijksmuseum. Elke schenking, klein of groot, aan het Rijksmuseum Fonds is zeer welkom. Particulieren die specifieke verzamelgebieden, of andere activiteiten van het Rijksmuseum willen versterken, kunnen door middel van een financiële bijdrage een Fonds op Naam oprichten of een gelabelde schenking doen. Het Rijksmuseum Fonds beheert de gelden, en het bestuur van het Rijksmuseum Fonds ziet toe op de besteding. Hieronder volgt het overzicht van aankopen, aanstellingen en projecten van alle Fondsen op Naam en gelabelde schenkingen, in volgorde van oprichtings-/schenkingsdatum. Een fonds of een schenking waarvan uitsluitend de naam wordt vermeld, is inmiddels ten volle aangewend.

J.W. Edwin vom Rath Fonds

M.J. Drabbe Fonds

Paul Huf Fonds

Het realiseren van aankopen voor de Nationale Fotocollectie

Veluvine Molijn de Groot Fonds

Goslings NieuwBeerta Fonds

Ten behoeve van het in stand houden en uitbreiden van de collectie Japanse prenten, in het bijzonder surimono, ten behoeve van het Rijksprentenkabinet

- Aankoop groep van 18 surimonoprenten

Suman Fonds

Het bevorderen van de toegankelijkheid van het Rijksmuseum voor Engelstalige kinderen

Ebus Fonds

Het verlenen van steun in de meest brede zin van het woord aan de collectie middeleeuwse kunst in het Rijksmuseum

Gerhards Fonds

Biedt middelen voor aankoop en behoud van Nederlandse schilderijen uit de 19de eeuw en de Romantische School

- Bijdrage aankoop schilderij Piet Meiners, *Les Buveurs d'eau*, 1884

Bank ten Cate & Cie Fonds

Ten behoeve van aankoop, restauratie en onderzoek van en naar textiel voor het interieur

- Bijdrage restauratie behang t.b.v. de tentoonstelling *XXL Papier* (gepland zomer 2022)

Scato Gockinga Fonds

Ondersteunt de collectie scheepsmodellen in het Rijksmuseum in de meest ruime zin van het woord

- Aanstelling conservator geschiedenis Valika Smeulders (tot 30 juni 2020)
- Aanstelling junior restaurator Tirza Mol ten behoeve van de restauratie van marine-modellen

Angelina Ognibeni – Jan van Hulsen

Frits en Phine Verhaaff Fonds

Manfred & Hanna Heiting Fonds

Johan Huizinga Fonds

Ten behoeve van een optimale presentatie van het cultureel-historisch erfgoed van Nederland in het Rijksmuseum

- Bijdrage tentoonstellingsproject *Revolusi!* (werktitel, gepland voorjaar 2022)
- Aanstelling Fellows Michel van Duijnen (2019–2020) en Damiët Schneeweisz (2020–2021)

Receptuurboeken Fonds

Aankoop, restauratie, onderzoek en onderwijs ten behoeve van receptuurboeken en handleidingen voor de kunstenaar

- Aankoop secreetboek Carolus Battus (toegeschreven aan), *Secreet-boeck, waer in vele diversche secreten ende heerlicke consten, in veelderleye verscheyden materien ... by een ghebracht zijn*, 1600

Sem Presser Fonds

A.E. van Kampen Fonds

Bas ten Haaf Fonds

Ten behoeve van het optimaal toegankelijk maken van het Rijksmuseum voor mindervalide en lichamelijk gehandicapte bezoekers

- * Project 'Videotour in International Sign'
- * Project 'Prikkelarme avondopenstellingen'

Van der Vossen-Delbrück Fonds

Ten behoeve van aankoop, restauratie en onderzoek van kunsttheoretische en kunsttechnologische bronnen

Sara Geertruida Aalders-Huender Fonds

Ten behoeve van de collectie kant

Maria Adriana Aalders Fonds

Ten behoeve van de collectie vaderlandse geschiedenis en de collectie Nederlands cultureel erfgoed

J.A.J. en M.A. Risseeuw Fonds

(opgericht door mevrouw M.A. Risseeuw)
Ten behoeve van aankoop, restauratie en tentoonstellingen van schilderijen en aquarellen uit de periode van de Haagse School

- Bijdrage aankoop schilderij Piet Meiners, *Les Buveurs d'eau*, 1884
- Aankoop zeven schetsboeken van Hendrik Willem Mesdag en Sientje Mesdag-van Houten, een schetsboek van Johanna Behrend-Croiset van der Kop, een groep van vijf tekeningen van Sientje Mesdag-van Houten en een verzameling van postkaarten van en aan de Mesdags

Willy van der Mandele Fonds

Ten behoeve van restauratie en onderzoek van schilderijen en de afdeling Aziatische Kunst en al hetgeen daarmee verband houdt of daarvoor bevorderlijk kan zijn

Knecht-Drenth Fonds

Ten behoeve van aankoop van Nederlands gelieerde schilderkunst, beeldhouwkunst en/of werken op papier uit de 20ste en 21ste eeuw

- Aankoop prent Hendrik Nicolaas Werkman, *Straatbeeld met figuren*, 1944
- Aankoop tekening Willem Arondeus, *Escal-Vigor II: Les Amis*, ca. 1915–1920

Migeliën Gerritzen Fonds

Ten behoeve van educatieve activiteiten voor de afdeling Conservering & Restauratie in de meest brede zin van het woord

- Aanstelling Fellows Manon Castelle (2018–2020), Ana Serrano (2019–2020), Chun (Tracy) Liu (2020–2022) en Wouter Soudan (2020–2022)

Staal aan Zee, Tata Steel IJmuiden B.V.

Sylvia en Carel Willink Fonds

Ten behoeve van het bestuderen, restaureren, verwerven en uitdragen van het werk van Carel Willink

Bestuursfonds Hollandse Meesters

Ten behoeve van educatieve programma's, projecten en middelen

- Bijdrage organisatie theatrale rondleiding voor primair onderwijs 'Help! De muziek is zoek'
- Bijdrage hoogleraarspositie 'Arts of the Netherlands' (Universiteit van Amsterdam)

Johanna Kast-Michel Fonds

Ondersteunt opleidingsmogelijkheden, onderzoek en uitvoering van projecten voor restauratoren

- Restauratie schilderij Michiel van Musscher, *Portret van Nicolaes Witsen (1641–1717)*, 1688

VandenBroek Foundation

Ten behoeve van Canonproject Publiek & Educatie: 'Jij & de Gouden Eeuw'

- Programma 'Jij & de Gouden Eeuw'

Virtutis Opus Fonds

Ten behoeve van de aanstelling van een conservator en restaurator voor het behoud van en wetenschappelijk onderzoek naar de collectie marinemodellen

- Aanstelling conservator Jeroen ter Brugge

Flora Fonds

Ten behoeve van de collectie Aziatische kunst van het Rijksmuseum

- Aanstelling projectmedewerker Aziatische ceramiek en afdelingsassistent beeldende kunst Denise Campbell
- Aanstelling conservator Chinese kunst Ching-Ling Wang

Fonds 1975

Maakt werving mogelijk ten behoeve van de collectie documentairefotografie

- Foto-opdracht Document Nederland, werktitel 'Corona'

Dr. Anton C.R. Dreesmann Fonds

Stelt promovendi kunstgeschiedenis van de University of Pennsylvania in staat om dissertatieonderzoek te verrichten bij het Rijksmuseum

- Aanstelling Fellows Anne-Claire Stinebring (2018–2020) en Naoko Adachi (2020–2021)

Irma Theodora Fonds

Ten behoeve van het ondersteunen van projecten in de meest brede zin van het woord

- Bijdrage Operatie Nachtwacht: het onderzoeks- en restauratieproject van Rembrandts meesterwerk *De Nachtwacht*

Familie M.B.T. de Groot

H&H Fonds

Ten behoeve van educatie

Fonds Delfts Aardewerk

Ten behoeve van het garanderen en overdragen van kennis van Nederlands en specifiek Delfts aardewerk in het Rijksmuseum

Fonds De Haseth-Möller

Ten behoeve van de bevordering van de 18de-eeuwse schilderkunst en kunstnijverheid, met name op het gebied van onderzoek en opleiding

- Bijdrage aankoop Porseleinfabriek Den Haag (toegeschreven aan), *Punchkom, deksel en onderschotel met voorstelling William Hogarths 'A Midnight Modern Conversation'*, 1780–1790

Linda H. Kaufman en George M. Kaufman

Corrie Bleekemolen Juwelenfonds

Ten behoeve van de collectie juwelen van het Rijksmuseum

- Aankoop tekening René Lalique, *Ontwerp voor een hanger met een horloge, met rozen van glas in een zwart geëmailleerde zetting*, ca. 1900–1904

van Marle Fonds

Ten behoeve van restauratie, conservering en onderzoek binnen de discipline van werken op papier

Fonds de Zuidroute

Ten behoeve van activiteiten en initiatieven die betrekking hebben op de geschiedenis of historische objecten verbonden aan de periode van de VOC en/of WIC

- Aankoop prent, anoniem, *Olifant gebracht door een Nederlands schip in 1813*, in of na 1813

Familie Staal Fonds

Ten behoeve van de aanstelling van een research analist

- Aanstelling research analist Alba Alvarez

Don Quixote Foundation

Ten behoeve van de jaarlijkse beeldtentoonstelling in de Rijksmuseumtuinen

- Tentoonstelling *Ellsworth Kelly in de Rijksmuseumtuinen* (uitgesteld tot 2021 i.v.m. het coronavirus)

Bervoets Fonds

Ten behoeve van een conservator Japanse prenten

- Aanstelling Marije Jansen

Vincent Mentzel Fonds

Ten behoeve van het toegankelijk maken van het fotojournalistieke werk in de collectie van het Rijksmuseum

- Project 'Fotojournalistiek in de 20ste eeuw', onderzoek naar en de presentatie van de geschiedenis van de Nederlandse fotojournalistiek

Fonds Beukenhorst

Ten behoeve van wetenschap en educatie in de meest brede zin van het woord

- Rijksmuseum & RKD Summer School 2020 (zomer- en wintereditie, uitgesteld i.v.m. het coronavirus)
- Extra bijdrage Rijksmuseum Fellowship-programma

Paul en Hanneke Van Den Hoek Fonds

Ten behoeve van de afdeling Conservering & Restauratie

- Bijdrage aanstelling restaurator Elise Andersson voor restauratie Nederlandse lakkast

Freek & Hella de Jonge Fonds

Ernst Nijkerk Fonds

Ten behoeve van educatie, onderzoek en aankoop van de collectie zilver van het Rijksmuseum en in het bijzonder Amsterdams zilver

de Vink Family

Ten behoeve van educatieve projecten in de Teekenschool

- Bijdrage Teekenschool

Stichting Kramer-Lems

Ten behoeve van conservering, restauratie & onderzoek en educatie van diverse deelcollecties

- Aanstelling conservator muziekinstrumenten Giovanni Paolo Di Stefano
- Aanstelling technisch analist Judith van der Brugge-Mulder

Charlotte en Joop van Caldenborgh

Henri en Winnie Wientjes

Stichting Beau Lieu et Beaux Arts

Willem F.C. Stevens Fonds

Ten behoeve van educatieve activiteiten van de afdeling Conservering & Restauratie

Decorative Art Fund

Ten behoeve van stimulering van de bestudering en presentatie van de decoratieve kunsten in het Rijksmuseum door verwerving mogelijk te maken van Europese ontwerp- en ornamenttekeningen uit de 16de t/m 19de eeuw

- Aankoop diverse ontwerptekeningen

Ton en Judy van Heuzen-Dijksma Fonds

Ten behoeve van de collectie zilver en ijsgezichten in de meest brede zin van het woord

Bert & Lammie Fonds

Elise Wessels Fonds

Ten behoeve van de Japanse prentencollectie van het Rijksmuseum

Fonds Haute Couture

Ten behoeve van onderzoek naar, aankoop en behoud van de collectie kostuums en textiel in de meest brede zin van het woord

- Bijdrage aanstelling junior restaurator textiel Marjolein Koek ten behoeve van de begeleiding fotografie kostuums en grote textilia m.b.t. digitalisering kostuumcollectie

Het Autobinck Fonds

Ten behoeve van het onderzoeks- en restauratieproject van Rembrandts meesterwerk *De Nachtwacht*

- Bijdrage Operatie Nachtwacht

De Grimmschors

Familie M. van Poecke

Ten behoeve van het Rijksmuseum in de meest brede zin van het woord

- Bijdrage Operatie Nachtwacht: het onderzoeks- en restauratieproject van Rembrandts meesterwerk *De Nachtwacht*
- Bijdrage aankoop Javaanse sculpturen: *Vergoddelijkte koningin of prinses*, ca. 14de eeuw, en *Makara waterspuwer*, ca. 11de–12de eeuw

Familie Van Ogtrop Fonds

Ten behoeve van onderzoek en analyse van de collectie Italiaanse kunst

Willem Jan Hacquebord en Houkje Anna Brandsma

Gerard Krans

Familie W. Cordia

Stefanie Georgina Alexa Nühn Fonds

Ten behoeve van aankoop van (internationale) documentairefotografie

- Aankoop foto's Pieter Henket, *The Plot (The Poisoned Antelope)*, *The Elephant en The Impossible Task (The Mole and the Sun)* uit de serie *Congo Tales*, 2018 (aankoop 2019)

The Bennink Foundation

Ten behoeve van het ondersteunen van projecten in de meest brede zin van het woord

- Aanstelling promovendi Conservering & Restauratie Joen Hermans & Selwin Hageraats
- Aanstelling junior onderzoeker Conservering & Restauratie Jorien Duijvenbode
- Bijdrage Operatie Nachtwacht: het onderzoeks- en restauratieproject van Rembrandts meesterwerk *De Nachtwacht*

Hannes Postma Fonds

Ten behoeve van het conserveren en toegankelijk maken van werk (bij voorkeur op papier) van Hannes Postma, zowel nationaal als internationaal

Jan & Trish de Bont

Rijsterborgh Fonds

Ten behoeve van kunst uit de periode van de 17de eeuw in de meest brede zin van het woord

Otto van Noppen Fonds

Ten behoeve van kunst uit het jaar 1900 in de meest brede zin van het woord

- Aankoop tekening René Lalique, *Ontwerp voor een lorgnet van hoorn, met rood geëmailleerde bloemen*, ca. 1900–1904 en *Ontwerp voor twee hangers met blauwe hortensia's en blauwe edelstenen*, ca. 1900–1904
- Bijdrage aankoop schilderij Piet Meiners, *Les Buveurs d'eau*, 1884
- Aankoop aquarel Theo van Hoytema, *Braeikas met sierkalebassen*, 1897–1903

Elles Nansink Fonds

Familie Verbeek Fonds

Ten behoeve van het Rijksmuseum in de meest brede zin van het woord

- Bijdrage aankoop Javaanse sculpturen: *Vergoddelijkte koningin of prinses*, ca. 14de eeuw, en *Makara waterspuwer*, ca. 11de–12de eeuw

Fonds Dirk Jan van Orden

Ten behoeve van kunst uit de periode van de 17de eeuw in de meest brede zin van het woord, waaronder begrepen het geven van voorlichting over het belang van de 17de eeuw voor de Nederlandse samenleving

Marjon Ornstein Fonds

Ten behoeve van het ondersteunen van projecten in de meest brede zin van het woord

Pot Family Foundation

Joost Meijers Fonds

Ten behoeve van de collectie zilver in de meest brede zin van het woord

- Bijdrage project 'Geautomatiseerde herkenning van zilvermerken'

Fonds de Appel

Ten behoeve van het ondersteunen van projecten in de meest brede zin van het woord

Luca Fonds

Ten behoeve van het project aangaande de restauratiegeschiedenis

- Bijdrage Operatie Nachtwacht: het onderzoeks- en restauratieproject van Rembrandts meesterwerk *De Nachtwacht*

I.Q. van Regteren Altena Fonds

Ten behoeve van aankopen van tekeningen en aquarellen op papier vervaardigd vóór 1899 door Hollandse en Vlaamse kunstenaars voor de collectie van het Rijksprentenkabinet

- Aankoop tekening Jacob Colijn, *Rivierlandschap*, 17de eeuw

E.H. en L.L. Ariëns Kappers Fonds

Ten behoeve van het Rijksprentenkabinet voor aankopen van prenten en tekeningen

Familie Krouwels Fonds

Ten behoeve van het ondersteunen van projecten in de breedste zin van het woord

Henry M. Holterman Fonds

Ten behoeve van educatieve programma's en projecten voor de jeugd

- Bijdrage Operatie Nachtwacht: het onderzoeks- en restauratieproject van Rembrandts meesterwerk *De Nachtwacht*
- Project 'Teekenschool op locatie'

Bert en Joos Mastebroek Fonds

Ten behoeve van projecten met betrekking tot het verwerven, restaureren en toegankelijk maken van de collectie

- Aanstelling Bieke van der Mark, onderzoeker project *Quellinus at work. Onderzoek naar de werkpraktijk in een van Europa's grootste 17de-eeuwse beeldhouwateliers*

Familie van Heel Fonds

Ten behoeve van educatie, onderzoek en aankopen op het gebied van de collectie fotografie

Prachtnacht Fonds

Ten behoeve van het mogelijk maken van de jaarlijkse Prachtnacht in het Rijksmuseum voor kinderen die niet in staat zijn om het museum te bezoeken tijdens reguliere openingstijden

- Prachtnacht 2020 (uitgesteld i.v.m. het coronavirus)

Nan van Andel Fonds

Jessy & Betty Blumenthal Fonds

Ten behoeve van het Rijksmuseum in de meest brede zin van het woord

- Aankoop ongesneden frak van zijdevelours, ca. 1780–1790
- Bijdrage aanstelling junior restaurator textiel Marjolein Koek ten behoeve van fotografie van de kostuumcollectie en kennisoverdracht

LOBA Fonds

H.C.N. Munnig Schmidt Fonds

Ten behoeve van de maritieme collectie van het Rijksmuseum

- Aankoop manuscript J. Moutton, *Les pavillons et les étendars des mers suivant la diversité des nations*, 1665–1670
- Bijdrage onderzoek Spiegelversiering Royal Charles

Familie Vermaat

De heer H.B. van der Ven

- Aankoop David Wolff, *Kelkglas met portret van Betje Wolff*, ca. 1786
- Aankoop tekening anoniem, *Ontwerp voor een kroonluchter*, ca. 1715–1730
- Aankoop ontwerptekening Francesco Mochi, *Kandelaar met engel*, ca. 1650
- Aankoop tekening anoniem (vermoedelijk in Rome vervaardigd), *Ontwerp voor een zilveren kandelaber*, ca. 1670–1690
- Aankoop tekening anoniem (Frankrijk), *Ontwerptekening van twee kasten*, ca. 1575–1600

Mevrouw drs. M.C.E. Aarts

Ten behoeve van de bibliotheek

- Aankoop boek Ulrich Schoop, *Das farbige Ornament. Stilisirte Blatt- und Blütenformen mit Beispielen über deren Verwendung für den Schulzeichenunterricht*, 1880

De heer en mevrouw Abraham-Loewenstein

Ten behoeve van educatie in het Rijksmuseum

- Bijdrage organisatie theatrale rondleiding voor primair onderwijs 'Help! De muziek is zoek'

Van Liemt-Gratama Fonds

Ten behoeve van de maritieme collectie in de meest brede zin van het woord

- Onderzoek en restauratie halfmodellen Marinemodellencollectie
- Onderzoek en publicatie manuscript *Verzameling der vlaggen by alle natien in gebruik* (realisatie 2022)

Stichting Victor Heiloo

Cevat Fonds

Ten behoeve van restauratie, conservering en onderzoek van kunst uit de 17de eeuw

- Bijdrage Operatie Nachtwacht: onderzoek naar en restauratie van Rembrandts meesterwerk *De Nachtwacht*

De heer en mevrouw Van der Burg

Ambaum Haks Fonds

Ten behoeve van het verwerven en beheren van toegepaste kunst en kunstnijverheid uit de 19de en 20ste eeuw

Stichting Gifted Art

Anita Nijboer Fonds

Ten behoeve van het Rijksmuseum in de meest brede zin van het woord

Hans & Hedy de Klerk

Ten behoeve van het Rijksmuseum in de meest brede zin van het woord

Biamond Nassiri Fonds

Ten behoeve van educatieve projecten van het Rijksmuseum voor leerkrachten van bij voorkeur basisscholen

- Lerarenfeest 2020 (uitgesteld i.v.m. het coronavirus)
- Lerarenpakket (i.p.v. Lerarenfeest 2020)

Ad en Dieuwke de Ruiter-Dokkum Fonds

Ten behoeve van restauratie van beeldhouwwerken en schilderijen

J.J. Staargaard Fonds

Ten behoeve van de verwerving van en onderzoek naar Tibetaanse kunst in het Rijksmuseum

Marque Joosten & Eduard Planting Fonds

Ten behoeve van aankoop, onderzoek, educatie en al hetgeen meer dat betrekking heeft op de collectie fotografie

Piek-den Hartog Fonds

Ten behoeve van educatieve projecten, in het bijzonder uit de periode van Rembrandt

- Bijdrage Operatie Nachtwacht: onderzoek naar en restauratie van Rembrandts meesterwerk *De Nachtwacht*

Elisabeth Art Foundation

Ten behoeve van projecten in het Rijksmuseum die kunst en mensen bijeenbrengen

- Project 'Ontmoeting in het Rijksmuseum' (uitgesteld i.v.m. het coronavirus)
- Nachtwacht on tour, zomer- en wintereditie

Daniël Marot Fonds

Ten behoeve van de ondersteuning en financiering van activiteiten, onderzoek en projecten ten behoeve van interieurs en toegepaste kunst bij voorkeur voor 1900

- Daniël Marot Lezing 2020 (uitgesteld i.v.m. het coronavirus)

Stichting Saphir

Ten behoeve van het Rijksmuseum Junior Fellowship

- Rijksmuseum Junior Fellowship 2020

Dick Mooij Fonds

Ten behoeve van de collectie Aziatische kunst van het Rijksmuseum, in het bijzonder de collectie netsuke

Broere Charitable Foundation

Joost en Carin Scholten Fonds

Ten behoeve van het verwerven van (kunst) historische objecten voor de collectie van het Rijksmuseum

Wim Vehmeijer Fonds

Ten behoeve van aankopen voor de bibliotheek van het Rijksmuseum, waarbij de voorkeur uitgaat naar bijzondere boeken die een belangrijke bijdrage leveren aan de variëteit aan onderzoeksgebieden van het Rijksmuseum

- Aankoop boek Giorgio Vasari, *Le vite de più eccellenti architetti, pittori, et scultori italiani, da Cimabue insino a' tempi nostri*, 1550
- Aankoop tekenboek John Hassell, *Aqua Pictura. Illustrated by a Series of Original Specimens from the works of Messrs. Payne, Munn, Francia, Samuel, Varley, Wheatley, Young, Christal, Cartwright, Girtin, Clennell, Cox, Prout, Hills, Dewint, Owen, Glover, Turner, Louthembourg, &c. &c. Exhibiting the works of the most approved modern water coloured draftsmen, with their style & method of touch, engraved and finished in progressive examples....*, 1818
- Aankoop tijdschrift Edouard Charton (red.), *Le Tour du Monde. Nouveau Journal des Voyages*, 1860–1894
- Aankoop vlaggenboek Matsui Shin, *Bankoku hakki zufu (Geïllustreerde gids van vlaggen van de wereld)*, 1854

Emmel Fonds

Ten behoeve van de tweejaarlijkse Marjan Unger Lezing

Florasina Fonds

Ten behoeve van het stimuleren van innovatie-technieken voor conservering en restauratie

- Bijdrage aanstelling restaurator Elise Andersson ten behoeve van restauratie Nederlandse lakkast

Jan en Caroline van der Waals-Hissink Fonds

Ten behoeve van de ondersteuning, in de geest van Jan van der Waals, van onderzoek met betrekking tot de productie, verspreiding, ontvangst en het gebruik van het gedrukte beeld (1450–1900) en hier uit voortvloeiende publicaties, tentoonstellingen en andere projecten

- Bijdrage publicatie promotieonderzoek Joyce Zelen

Marjorie and Jeffrey A. Rosen

Ten behoeve van het onderzoeks- en restauratieproject van Rembrandts meesterwerk

- De Nachtwacht
- Bijdrage Operatie Nachtwacht

Seascape Fund

Ten behoeve van de aankoop van zeegezichten voor de fotografielcollectie van het Rijksmuseum

- Materiaaltechnisch onderzoek naar methode Gustave Le Gray aan de hand van het zeegezicht *Effet de Soleil – Océan – no. 23*, 1856

Piet van der Slikke & Sandra Swelheim

Ten behoeve van het onderzoeks- en restauratieproject van Rembrandts meesterwerk

- De Nachtwacht
- Bijdrage Operatie Nachtwacht

Familie De Rooij

Ten behoeve van het onderzoeks- en restauratieproject van Rembrandts meesterwerk

- De Nachtwacht
- Bijdrage Operatie Nachtwacht

Dina & Kjell Johnsen

Ten behoeve van het onderzoeks- en restauratieproject van Rembrandts meesterwerk

- De Nachtwacht
- Bijdrage Operatie Nachtwacht

Familie D. Ermia

Ten behoeve van het onderzoeks- en restauratieproject van Rembrandts meesterwerk

- De Nachtwacht
- Bijdrage Operatie Nachtwacht

C.L. Carvalho-Heineken

Ten behoeve van het onderzoeks- en restauratieproject van Rembrandts meesterwerk

- De Nachtwacht
- Bijdrage Operatie Nachtwacht

Nachtwacht Fonds

Ten behoeve van het onderzoeks- en restauratieproject van Rembrandts meesterwerk

- De Nachtwacht
- Bijdrage Operatie Nachtwacht

Fonds Objectief Nederland

Ten behoeve van aankopen van foto's met betrekking tot Nederland die nog niet tot de canon behoren, voor de fotografielcollectie van het Rijksmuseum

Mevrouw A.C. den Drijver

Ten behoeve van de aankoop van een door Herman Doomer gebouwde ebbenhouten kast, ca. 1632

TIQ Fonds (Tuinieren met IQ)

Ten behoeve van een opleiding van hoveniers in de Rijksmuseumtuinen

- Opleiding en stageplaatsen aspirant-hoveniers

Boekrestauratie Fonds

Ten behoeve van de restauratie van boeken uit de collectie van de bibliotheek van het Rijksmuseum

Zusjes Nieuwbeerta Fonds

Ten behoeve van het tijdschrift *Slavernij voor alle groepen 8 van het Primair Onderwijs* en de eerste klassen in het *Voortgezet Onderwijs*

- Bijdrage tijdschrift (publicatie 2021)

Rijksmuseum International Circle

Ten behoeve van diverse projecten in het Rijksmuseum in de meest brede zin van het woord

- Bijdrage voltooiing (online) bestands-catalogus 17de-eeuwse Nederlandse tekeningen uit de collectie van het Rijksmuseum

OVERIGE SCHENKERS VAN VERMOGEN

De heer en mevrouw Beuth-Asses

Bijdrage aanstelling wetenschappelijk medewerker Eddy Schavemaker ten behoeve van het project 'Bestandscatalogi Vlaamse schilderkunst en Nederlandse schilderkunst deel 1 & 2' (start 2021)

De heer ir. K. de Boer

Bijdrage aankoop Javaanse sculpturen: *Vergoddelijkte koningin of prinses*, ca. 14de eeuw, en *Makara waterspuwer*, ca. 11de–12de eeuw

De heer L.B. Gans

Aanstelling Femke Coevert ten behoeve van de conservering en restauratie van de 135 ornamentprenten die in 2018 verworven werden van de heer L.B. (Wiet) Gans

De heer en mevrouw Van den Leuvert

Aankoop plateelbakkerij Het Moriaanshoofd, onder Jacob Wemmesz. Hoppesteyn of zijn weduwe, zeskantige theepot met een hoog handvat in de vorm van een juk, tussen 1664–1686

De heer en mevrouw Veenendaal-van Reigersberg Versluys

Bijdrage onderzoeksproject 'Drawing out Rembrandt'

Mevrouw E.G.W. Aardenburg-Hoogstins Annenberg Foundation

De heer R. Baarsen

Norbert van den Berg

Ms Nancy Fuchs & Mr Robert Pietrzak

De heer V.P.M. van der Hulst

De heer P.J. Kalff

Mevrouw A. Kruise-Schuitmaker

De heer M. van Linschoten

Mevrouw S.A.M. Meijers-Nève

De heer mr. Rien H. Meppelink

Mevrouw M.S. Meynen

De heer en mevrouw Nelissen-Hanssen

De heer en mevrouw Polak-Vernooij

Salomon de Jong Stichting

Eva Schimmelpenninck-Hartman

Sander Stuijt en Louise van Deth

De heer J.R. Voûte en mevrouw N. Engelberts

Overige en anonieme schenkers

CHARITATIEVE BIJDRAGEN VAN BEDRUVEN

Dasym

Aanstelling restauratoren metalen Ellen van Bork en Tamar Davidowitz

Anonieme schenkers

NALATENSCHAPPEN

Nalatenschap A. Verheij

Nalatenschap M.L. Yardley

Nalatenschap B.J. Peiser

Bijdrage aankoop Javaanse sculpturen: *Vergoddelijkte koningin of prinses*, ca. 14de eeuw, en *Makara waterspuwer*, ca. 11de–12de eeuw

Ugo da Carpi, *Het offer van Isaak*, ca. 1515. Houtsnede. Inv.nr. RP-P-2020-2. Aankoop met steun van F.G. Waller Fonds

WILLEM DIEPRAAM 50 YEARS OF PHOTO GRAPHY

Willem Diepraam 50 jaar fotografie

De overdracht van het complete fotowerk van Willem Diepraam (1914) aan het Rijksmuseum is dit jaar voltooid. Een kleine 1000 foto's en zeventien honderd gelijken van een lange reis door de fotografie van de afgelopen 50 jaar. Daarvoor heeft hij vijf jaar intensief onderzoek gedaan, met veel reizen naar de oorsprong van de foto's. Hij heeft honderden foto's van de beroemde Amerikaanse fotograaf Robert Capa gezien, die hij zelf maakte. Hij heeft ook veel foto's van de Amerikaanse fotograaf Robert Capa gezien, die hij zelf maakte. Hij heeft ook veel foto's van de Amerikaanse fotograaf Robert Capa gezien, die hij zelf maakte.

Willem Diepraam

The transfer of the complete photographic work of Willem Diepraam (1914) to the Rijksmuseum is completed this year. A small 1000 photos and seventeen hundred copies of a long journey through the history of photography over the past 50 years. For this he has spent five years of intensive research, with many trips to the source of the photos. He has seen hundreds of photos of the famous American photographer Robert Capa, which he himself made. He has also seen many photos of the American photographer Robert Capa, which he himself made.

Fotograaf Willem Diepraam (rechts) en conservator Hans Rooseboom (links) tijdens de opening van de tentoonstelling *Willem Diepraam, vijftig jaar fotografie* op 8 oktober 2020. Diepraam droeg zijn fotowerk in 2009 over aan het Rijksmuseum

PATRONEN

PATRONEN

Mevrouw K.M. van Aalst
De heer E. Aardewerk
De heer en mevrouw Abraham-Loewenstein
De heer W.M.M. Ackermans en mevrouw A.C. Erbe
Mevrouw E.G. Akkerman
De heer D. Albada Jelgersma
De heer en mevrouw Albada Jelgersma-Toubes Osborne
De heer A. Ali
De heer en mevrouw Van Amerongen-Veenendaal
De heer en mevrouw Ammerlaan-Beuken
De heer C. Anker en mevrouw A.E.Y. Anker-de Graaf
De heer R.D. Aronson
De heer E. Asseily
De heer en mevrouw Aulbers-Steenbeek
Mevrouw drs. N. Azough
De heer René Baas en mevrouw Esther Jager
De heer en mevrouw Badon Ghijben-van Haersma Buma
De heer T. Baijings en mevrouw J. Groenendaal
Mevrouw B. Bakker
De heer ir. G.C. Bakker en mevrouw A.M. Kerkhof
De heer J.C.H. Bakker
De heer en mevrouw Bakker-van der Drift
De heer en mevrouw Bakkum
De heer R. Ballen
De heer B.E. Barkmeijer
De heer en mevrouw Barth-Kemps
De heer J.W. Baud
De heer ing. Y.M. Baven
De heer en mevrouw Beaumont-Roodhart
De heer F.A.M. Beekman
De heer en mevrouw Beekwilder-Hooghiemstra
De heer E. de Beer en mevrouw G. Prins
De heer en mevrouw A.F.B.M. Beerkens
De heer mr. H.J. Berends
De heer R. van de Berg
Mevrouw drs. D.E.M. Berg-Ruijgrok
De heer A.F.D. Berger
De heer en mevrouw Van den Bergh-Raat
De heer M.F. Beucker Andreae
De heer en mevrouw Van Beuningen-Dietrich
De heer O.A.M. Bielars
De heer en mevrouw Bierens de Haan-Uzerman
De heer R.J. Bierman
De heer R.R.S. Blijdorp en de heer G.H.H.W.T.R. Clarkson Reijnen
De heer E. Blok
De heer W.J. Blok
De heer en mevrouw Bodon-Dam
De heer ir. K. de Boer
De heer en mevrouw Van den Boer-Naebers
Barones N.P. van Boetzelaar
De heer en mevrouw Boijenik
Mevrouw S.C. de Bok
Mevrouw A.M.L. Bollen
De heer en mevrouw Bolmers-Swenker

De heer en mevrouw Van Bommel
De heer R. Bons en mevrouw W. Huvers
De heer F.M.M. de Bont
Mevrouw I.E.F.M. Boom en de heer J. Vermeulen
De heer en mevrouw Boomsma
Mevrouw Boone
De heer mr. A.J. Boorsma
De hoogwelgeboren heer F.E.P. Boreel
De heer J.R. Borggreve
De heer E.P. Bos
De heer F. Bosch en mevrouw L. Speerstra
De heer S. Bosch
De heer P. Bosma
De heer M. Boswinkel
De heer drs. T.A.C. Bouman
De heer en mevrouw Bouwens-van den Bergh
De heer en mevrouw Bradley-Muusse
De heer en mevrouw Breedveld-Hofman
De heer L. Brent
De heer en mevrouw Bresser-Dukker
Mevrouw G. van den Broek
De heer en mevrouw Van den Broek-Crebolder
De heer en mevrouw Brouwer-Luijten
Mevrouw drs. R. van der Brug
De heer en mevrouw De Bruijn-Greve
De heer en mevrouw Bruijn-Mossoux
De heer en mevrouw R. Bruil
Mevrouw mr. C. van den Bruinhorst
Mevrouw L.M. Bruins
De heer B. Brummelhuis en mevrouw M. Arendsman
Mevrouw F.B. Buijs-Tolsma
De heer J.P. Burdorf
De heer J.L. Burggraaf
Mevrouw M.G.E. Butzelaar-Brenninkmeijer
De heer Buunk en mevrouw Simonis
De heer P.M.G. Buwalda en mevrouw. T. Drenth
Mevrouw J. Cabri en de heer T. Hauptmann
De heer G.J. Capel
De heer T.S. ten Cate en mevrouw M.M.B. de Bourbon de Parme
De heer en mevrouw Cladder-Van Haersolte
Mevrouw S. de Clercq
Mevrouw drs. S.G. Coebergh
De heer en mevrouw Coelingh Bennink-de Boer
Prins Constantijn en Prinses Laurentien der Nederlanden
Mevrouw A.E.M. Coppens
De heer J. Cornips en mevrouw T. Cremers
Mevrouw M.H.N.G. Cornips en de heer D. Havenaar
De heer E. Da Costa
De heer en mevrouw Cremer
De heer en mevrouw Creighton-Feith
Mevrouw M. Cupac-Sopic
De heer prof. C.G. Dam
De heer drs. J.A. Dam en mevrouw M.P. Dam-Kapper
De heer en mevrouw Dam-Garritsen

De heer en mevrouw Daniels-Jongeneelen
De heer drs. D. Das
De heer en mevrouw Dattatreya-Mual
De heer W. W. Deelman
Mevrouw W. Deen-Hoogland
De heer M.J. Dekkers
De heer en mevrouw Van Delft-Vroom
Mevrouw G.J.M. Derksen
De heer en mevrouw J. Dibbets
De heer en mevrouw Dicker-de Bruijn
De heer en mevrouw Dierick-Kevenaar
Mevrouw M. Dietz
Mevrouw prof. dr. J.F.T.M. van Dijk
De heer J.Ph. van Dijk en mevrouw M.M.C. Annegarn
De heer J. Dijke
De heer mr. J.N.A. Dijkman
De heer en mevrouw Dik-Foursoff
De heer en mevrouw Disch-Jacobson
De heer en mevrouw Dobber-Mourits
De heer ir. J.D. Doets
Mevrouw drs. E.G.P. Donker
Hans en Marthe van Doorn-de Haas
De heer A.W. van Doorne
De heer Th. W. Dorresteyn
De heer en mevrouw Drake
Mevrouw mr. J.A.J.M. van der Drift
Mevrouw M. Dröge-De Rooij
De heer drs. P. van Duinen
De heer J. Dura en mevrouw S. Zijderveld
De heer en mevrouw Ebbing-Meijer
De heer P.A.W. Edgar
Mevrouw A.J.H. van Egmond
Mevrouw A.B. van Eijk en de heer H. van Bijlen
Mevrouw drs. H.P. Eising
De heer en mevrouw Elstgeest-Michiels van Kessenich
De heer R.J.P.M. Elshout en mevrouw A.M. Davina
Mevrouw M. Elte-Kreps
De heer en mevrouw Emondts
De heer J. Endlich
De heer M. Engelbertink
De heer J.F.H.M. van Exter
Mevrouw drs. N.A.J. Fennema
De heer en mevrouw Fentener van Vlissingen
De heer en mevrouw Ferrier-van Det
De heer W. Fijnaut
De heer M. Fleury
De heer T.P. Flokstra
De heer en mevrouw Fokke-Heutink
De heer mr. T.J.P. Folmer
Mevrouw F.L.W. Foppen
De heer mr. M.A. de Fraiture
De heer H. Franken
De heer F.H. Galestien
De heer en mevrouw Geerts-Retera
Mevrouw L.P. van Geest
De heer M.J. van Geest
De heer W.J. van Geest
De heer en mevrouw Van Geest-Sosef

De heer dr. H.J.A.A. van Geffen
De heer P.E. de Gelder
De heer en mevrouw Van Gelder
De heer drs. M.C. van Gelder
De heer en mevrouw Gelderman-ten Doeschate
Mevrouw dr. J. Gerasimova
De heer en mevrouw Gerretsen-Theobald
De heer en mevrouw Ghyczy
De heer Q.A.L.M. Gijsbers en mevrouw C.M.F. King
De heer mr. K.E. van Ginkel en de heer drs. H.D. Christophersen
De heer T. Gitmans en mevrouw N. Idsinga
De heer en mevrouw De Goederen-van Litsenburg
Mevrouw E. Goedman
De heer M.B.M. Goeman en mevrouw J.J. Koning
Jonkheer en mevrouw Van der Goes-Doeksen
De heer M.B.J. van Goethem
Mevrouw H.M.A. Gorter-van Gorp
De heer J. Goudsmit en mevrouw F.W. van der Waals
Mevrouw L. Goverts
Mevrouw T. Goverts
De heer en mevrouw De Graaf-van Zijl
De heer en mevrouw Greidanus-Krens
De heer en mevrouw Van Griensven-Van Doorn
De heer en mevrouw Grimm
De heer X.W.F. Grimmelt en mevrouw C.B.A. Ebberink
De heer W.A. Groen
De heer J.B.A.P. Groenewoud
Mevrouw M. de Groot
Mevrouw F.E.M.A. de Groot van Embden
De heer L.M. Gualthérie van Weezel en mevrouw O.J.M. Lackamp
De heer en mevrouw De Haan-Koelega
De heer en mevrouw D.J. Haank
De heer W. van Haersma Buma
De heer mr. A.C.J. Hagen
De heer V. Halberstadt en mevrouw M. Trebukova
Mevrouw P.M.P. van den Hallers-van den Broek
De heer R.D. Hamel
De heer en mevrouw Hamming-Hamburger
Mevrouw M. Hamminga
De heer en mevrouw Hanrath
De heer P.J.H. van Harderwijk
De heer W. de Hart en mevrouw D. Top
Mevrouw M.B. Hartelust
De heer G.E. Hartman
De heer mr. H. den Hartog
De heer en mevrouw Den Hartog-Kaaij
De heer mr. R.R. Hazewinkel
De heer B.A.M. Van Hedel
De heer en mevrouw Heerkens-van Riel
De heer en mevrouw Heerkens Thijssen-Schölvink
De heer F.J. ter Heide
Mevrouw drs. K.M.R. Heij
De heer S.M. van der Heijden
De heer en mevrouw Van den Heijkant-Bolman
Mevrouw G.L. Heilbron
De heer M.S.C. Hekman

Op 12 februari vond het jaarlijkse Patronenfeest plaats, waarbij onder meer de tentoonstelling Caravaggio-Bernini kon worden bezocht

De heren R.J. en J.J. Helbes
 De heer mr. R.G.P. Van der Helm
 Mevrouw mr. drs. A.M. Helstone
 De heer E.J. Henrichs en mevrouw W. Krekel
 De heer en mevrouw Hepkema-Berendse
 De heer H. Heringa
 De heer en mevrouw Herrera-Lambo
 De heer J. Herweijer en mevrouw B. Herweijer
 De heer en mevrouw mr. J.M. Hessels
 De heer en mevrouw van der Hidde-Fartigu
 De heer J.Ph. van Hilten en mevrouw
 C.M.J. Heurman
 De heer L. Hofker en mevrouw I.D. Lasschuijt
 Mevrouw G. van der Hofstede-Gunnarsdottir
 De heer M.W.H. van Honk
 De heren 't Hooft-Heukers
 Mevrouw Y. van Hooft
 Mevrouw H.J.G. Hoogendijk-Bol
 Mevrouw F.M. Hoogendoorn-van Kessel
 De heer ir. G.W. van Hoogevest
 De heer R.J.M. Hopstaken
 De heer K.A. Horn
 De heer en mevrouw Houben-van Karnebeek
 De heer en mevrouw Ten Houten-Memelink
 De heer drs. M. Hovers
 De heer en mevrouw Hugenholtz-van der Brug
 De heer M.M. Huijbregts en de heer A. Talbi
 De heer en mevrouw Huisman-de Vriend
 De heer mr. R.J. Huizing
 Mevrouw A.M.B. Hutter
 De heer G.L. IJssink
 De heer mr. J.C. Jaakke
 De heer C.G. de Jager
 De heer P.H.C. de Jager en mevrouw F.H. Bicker
 De heer en mevrouw Jakobs
 Mevrouw drs. A.L.L. Jankovich de Jeszenice
 De heer en mevrouw Janssen-Schulp
 De heer T.V. Janssens
 De heer en mevrouw Jansz-Van der Poel
 De heer P.C.A. Jeekel
 De heer G.M.T. Jegen
 Mevrouw L. Jiang
 De heer E.J. de Jong en mevrouw S.L. Engels
 De heer F. de Jong en mevrouw F.A. Dingemans
 De heer H.D. de Jong en mevrouw S.M. Hagen
 De heer M. de Jong
 De heer P.A. de Jong
 De heer R.M. de Jong
 De heer S.J. de Jong
 De heer en mevrouw De Jong-Dittmann
 Mevrouw mr. E.H. de Jong-van Dooijeweert
 De heer en mevrouw De Jonge-Bech
 De heer M. Jongorius
 Mevrouw R. van der Kaay
 De heer R. Kahmann en mevrouw
 L. Kahmann-Hering
 De heer en mevrouw Kahn
 De heer M.T.A. van Kalveveen
 De heer A.G. Kammerer
 De heer drs. J.H. Kamps
 Mevrouw drs. E. van Karnebeek
 De heer drs. R. Kasteel
 De heer B.J.Th. Kastrop
 De heer H.J. Keiser
 Mevrouw J.M. Kerkvliet
 De heer T.A. Ketelaar
 De heer prof. dr. A.W. Kleyn en mevrouw drs.
 I.R.A.M.G.M. van Weede
 De heer R.J. Klicks
 De heer J.H. Kloppenburg
 Mevrouw S.H.M. Kok
 De heer J.S.C.M. de Koning
 De heer en mevrouw J.M.A. Koster
 De heer drs. W.H. Koster
 De heer P.R.C. Kraan en mevrouw E.C. Beekman
 De heer en mevrouw Kramer-Kappelle
 De heer en mevrouw Kranendijk
 De heer en mevrouw Krijgsman
 De heer ir. C. Krijgsman
 De heer drs. M. Krijntjes
 De heer dr. L.F.G. Krist
 Mevrouw D. Kroes
 De heer mr. Chr.F. Kroes en mevrouw mr. R.M. Troost
 De heer D.W. Kronemeijer en mevrouw D.W.C. Robers
 De heer M. Kroon en mevrouw J. van den Wall Bake
 De heer G.B.M. Krouwels
 Mevrouw mr. E. ter Kuile-Oosterveld
 De heer mr. R.J. Kuperus
 De heer en mevrouw Van der Laan-Ruding
 Mevrouw D.J. van der Laan-Wallace
 Mevrouw S.C.M. Ladenius
 De heer mr. M.L.B. van der Lande
 De heer M.J. Langeveld
 Mevrouw Van Lanschot-van der Torren
 De heer F.J. Laumans
 De heer M.F. Leenaerts
 Mevrouw C.W. van Leerdam
 Mevrouw J.F.R. van Leeuwen-Klein
 De heer en mevrouw Leeuwenberg-Steegh
 De heer en mevrouw Legro-Stoel
 Sir J.M.N. Leighton
 De heer en mevrouw Leijdesdorff-Brummelhuis
 De heer mr. A.D. Leuftink en de heer
 mr. dr. P.P. de Vries
 L. Graaf van Limburg Stirum
 Mevrouw A.M.C. van der Linden
 De heer J.W. van der Linden
 De heer G.F.H. Lipsch
 Mevrouw S.M. Litjens
 Mevrouw mr. M.L.A. van Loon-Labouchère
 De heer mr. R.I. Loosen
 Mevrouw dr. F. de Lorijn-Eikelboom
 De heer drs. R.P. Los en mevrouw S. Jansen
 Mevrouw mr E.J. Louwe Kooijmans-van der Sluijs en
 mevrouw mr A.M.E. van der Sluijs-Louwe Kooijmans

De heer A.A. Lugtigheid en mevrouw
G.M.M. van Eeden
De heer H.J.M. Luykx
Mevrouw W.H. Lyppens-Honnebier
De heer en mevrouw Van Maanen-Fieren
Mevrouw drs. B.N.M. van der Maarel
De heer M.A. Maaten en de heer J. van Leeuwen
Mevrouw mr. A.C. Maats-Noordeloos
De heer C.W.F. van der Made
De heer R. Mandos
De heer en mevrouw Van Manen-van Baak
De heer J. Manheim
De heer R. Mans
De heer A.N.T. van Marrewijk
Mevrouw E.J.M. Mathol
Mevrouw mr. C. Mayne
De heer J.W. Meeuwis en mevrouw
C. Jansen Verplanke
Mevrouw M. Meijer en mevrouw M. Verbruggen
De heer mr. M.R. Meijer en mevrouw
G. van Oudenallen
De heer en mevrouw J. Meijers-Benninga
Mevrouw H. van der Meij-Tcheng
De heer en mevrouw Melis-van Weeren
Mevrouw drs. Van Merkelbach
Mevrouw E.M.H. Mesker
De heer mr. A.C. Metzelaar
De heer mr. M.F.M. van der Meulen
De heer M.B.O. Meuwissen
Mevrouw C.S. de Meyere
Mevrouw M.S. Meynen
De heer A.J.L. Michel
Mr. and Mrs. Eyk de Mol van Otterlo
De heer drs. A.L. van der Molen
De heer B.T. Molenaar en mevrouw S. Berg
De heer mr. T.H.B. de Monchy en mevrouw
mr. E.M. Röben
Mevrouw M.D. Montaraz Taus
Mevrouw G.E. van Moppes
De heer E.M.M.J. Mourmans
Mevrouw C.M.L. Mulder
De heer J.B. Mulders
De heer M.M.M. Mulders
De heer F.W.H. Muller en mevrouw M. Siemons
Mevrouw R. Nassar
De heer S.T. Nauta
De heer en mevrouw Nederlof-Runia
De heer H.A. de Nennie en mevrouw M.D.
Oudshoorn
De heer en mevrouw
De Nerée tot Babberich-Hennemann
De heer G.J. Nielsen
Mevrouw A.D.S.M. Nijs
De heer en mevrouw Noordermeer-van Wieringen
De heer mr. R.W.Th. Norbruus
De heer drs. A. Noudari en Noah Noudari
De heer T. Nuijen
De heer en mevrouw Nysingh-Pladet
De heer mr. C.C. Oberman

De heer mr. A.R.T. Odle en mevrouw
mr. J.L. Jonker Roelants
Mr. M.S. Oehm
Mevrouw K.F. Oei-Lenders
De heer R. Oerlemans
De heer H.M. Oldenboom
De heer en mevrouw Van Oordt
Mevrouw drs. M.A. van Oordt
De heer E. van Oosten en mevrouw J.C. Harmsen
De heren F. Oosterberg en B. Maussen
De heer C.P.G. Oostrom
De heer en mevrouw
Van Oranje-Nassau, van den Broek
De heer mr. D.J. van Orden
De heer en mevrouw Orobio de Castro-de Wit
De heer prof. mr. T.R. Ottervanger
De heer drs. C.J. Otto
De heer en mevrouw Oudejans-Vergroesen
De heer M.H. Oudendijk
De heer en mevrouw Van Ouwerkerk-Boezer
De heer mr. J.H.F. Van Overbeek
De heer G.B. Overbosch
De heer en mevrouw Paauwe
Mevrouw M. Paulssen
De heer E.L. Paulus
De heer C. Paulus van Pauwvliet
Mevrouw F. Peek-Pel
Mevrouw B.J. Peek
De heer J.H. Peek
De heer en mevrouw Peeters
Mevrouw C.M.V. Pelaez
De heer en mevrouw van Pesch-Kaptijn
Mevrouw A.L.E.J. Plugge
Mevrouw J.M. de Pont-Ohr
De heer en mevrouw Post
De heer drs. T.G. Poulussen
De heer K.E.B. Prenger en mevrouw D.G.L. Voerman
De heer en mevrouw Rachman-Kampstra
De heer en mevrouw Rameckers-Keuter
De heer J. Rauber
De heer A. Rauf
De heer en mevrouw Regeur
De heer A. van Regteren Altena
Mevrouw F. van Regteren Altena
De heer C.A. Reimer
De heer D.P. Reynoldson en de heer T.H. Lexmond
De heer ir. J. Ridder
De heer P. Riemens
De heer D.E.W. van Riet en mevrouw G.H. Schiphorst
De heer en mevrouw A.G. van Riet-W.J. de Schipper
De heer en mevrouw Rietbergen-Mulderink
Mevrouw A.M. Rijke
De heer en mevrouw Rijsterborgh-de Jong
Mevrouw H.R. Rinkes
De heer en mevrouw Rinnooy Kan-van der Dussen
De heer en mevrouw Rodriques Garcia
De heer drs. J.H.P. Roeland
De heer Th. Röell
De heer G.J. Roling

De heer A.F. van Romondt
De heer en mevrouw De Rooij
De heer ir. W. de Rooij
De heer en mevrouw Van Rosmalen-de Koning
De heer en mevrouw Rozendaal
De heer drs. Ruding
De heer J.A.K. Rustveld
De heer en mevrouw
de Ruyter van Steveninck-Sybrandy
Mevrouw L.W. Salomons
Mevrouw drs. M.J. Sanders-ten Holte
De heer en mevrouw Schaap-Warmink
De heer J.N. Van Schaik
De heer R.J. van Schaik
De heer R.J. Schampers en mevrouw
V. Schampers-Car
Mevrouw M. Scheele
De heer T.H. Scheer en mevrouw S. Scheer-van Goch
De heer G.P. Scheij
Mevrouw H.G.M. Schellens
De heer W.E. Schipper
De heer en mevrouw Schlichte Bergen-van Nierop
Mevrouw C.M. Schmidt
De heer T.R. Scholte
De heer drs. H.M.C.M. Schölvinck
De heer en mevrouw Schouten-van Eys
De heer en mevrouw Schouten-Fikkert
De heer M.S. Schouten
De heer drs. J.A. Schoutsen
De heer G. Schouw
De heer P. Schouwenaar
Mevrouw M.J. Schreiner
De heer en mevrouw Schreuders-van Meeteren
Mevrouw A.E. Schrijver-Musters
De heer en mevrouw Schukken-Koo
Mevrouw Schulte Fishedick
De heer en mevrouw Sijbesma
De heer W. Sijthoff en mevrouw M. Vos
De heer J.J.J. Sleper
De heer en mevrouw Van der Slikke-Swelheim
De heer en mevrouw Slokkers-van Mierlo
De heer J. van Slooten
De heer en mevrouw Smalbraak-Loudon
De heer J. Smeets
Mevrouw H.A.J.M. Smeyer-van der Ven en
mevrouw M.F.I.G. Demenint-van der Ven
De heer mr. D.J. Smit
De heer en mevrouw Smit-Loor
Mevrouw drs. K.G. Smit-Schulting
De heer en mevrouw J.H.M. Smulders
De heer R.D. Sol
De heer mr. P. Somers
De heer drs. C.A.C. Spaans
De heer M. Spijkers
De heer en mevrouw Spruijt-Schiphorst
De heer G.J.R. Staal
De heer G.P.J. Staveren van Dijk
De heer mr. Stelling
De heer J. Stephan

De heer mr. W.F.C. Stevens
De heer W.J.C. Stevens en mevrouw
L.C.A. Stevens-Meewis
De heer en mevrouw Stigter-Aerden
De heer J.B. Stock en mevrouw L.S. Hendrikse
De heer E.B. van der Stok en mevrouw S.L. Koole
Mevrouw W. Stolle-de Vries
De heer D.P. Stolp
Mevrouw S. Stoop en mevrouw
A.M. de Ruijter-Schutte
De heer P.J. Stork en de heer M. van Erp
Mevrouw A.C. Stradmeijer
De heer R.E. Strating
Mevrouw M.C.M. Strating-Schulte Fishedick
De heer en mevrouw Strik-Lenoir
De heer mr. F.D.E. Sulzer
De heer drs. J.H. de Swart, RA
De heer Tedder
De heer mr. F.L.L.M. Terwindt
De heer mr. C.N. Teulings
De heer en mevrouw Teulings-van Dijk
Mevrouw T.M. Teves
De heer M. van Thiel
De heer drs. R.C.R.J. van Thiel
Mevrouw F.J.M. Tielenius Kruythoff
De heer en mevrouw
Tielenius Kruythoff-van der Schrieck
De heer en mevrouw Van Tilburg
Mevrouw R.F. Timmer
De heer L.S. Tjong-A-Tjoe
De heer S. Todi
De heer en mevrouw Tondu
De heer en mevrouw Van Tongeren-Janssens
De heer drs. P. Toorenburgh
De heer P. Treumann en mevrouw E. Heckman
De heer en mevrouw van Trojen
Mevrouw E.M.G. Trommelen
Mevrouw M.W.T.A. Tsuff
Mevrouw Tutert-Mikhailova
De heer en mevrouw Tuzgöl-Willigers
Mevrouw I. van Uden
De heer H.F. Uittenbogaart
De heer H.J.S.G. Ummels
De heer en mevrouw Van Urk-van der Hoeven
Mevrouw A. van der Valk
De heer P.A. van der Valk
De heer K.W. Valken
Mevrouw M.H.M. Vastenavond
De heer en mevrouw Van Veen-van Dijk
Mevrouw A.C.H. van de Veer
Mevrouw F. van der Veer
De heer en mevrouw J. van der Veer
De heer en mevrouw Vehmeijer-Heeman
Mevrouw mr. B.W.G. van der Velden
De heer ir. J.C.H. Veldhuizen
De heer en mevrouw Veldink-Bijl
Mevrouw A.P.J.M. Verbeek
Mevrouw C.H.F. Verbeek
Mevrouw A.W.J. Verdonk

De heer en mevrouw Verhaak-Voet
De heer B. Verheeke
De heer en mevrouw Verhoef-van Spaendonck
De heer F.J.M. Verhoeven
De heer A. Verkade
De heer A.C.M. Verlinde
Mevrouw mr. I.H. Vermeeren-Keijzers
De heer H.M. Vermeulen
De heer M.B.M. Vermeulen en
mevrouw C. Vermeulen-Meiners
De heer en mevrouw Verstijnen-Aldenkamp
De heer en mevrouw Verveld-Röder
De heer en mevrouw Vestering-Peek
De heer P.W. Vijn
De heer jhr. drs. D.M. de Villeneuve
Mevrouw H.A.W.M. Visser
Mevrouw M.Th.L.M. Visser
De heer R.J. Vlek en mevrouw H. de Bordes
De heer en mevrouw Vlek-Peek
De heer M.R. Voerman
De heer en mevrouw Voerman-Luiting
De heer R. Volkers
De heer W.N.H. Van der Vorm
De heer G.S.P. Vos
De heer drs. J. de Vos
De heren Lucas Vos en Bart Stefels
De heer van der Vossen, MSc
Mevrouw M.M. Voûte-de Gaay Fortman
De heer J.R. Voûte en mevrouw N. Engelberts
De heer drs. P.A. Voûte
De heer drs. C.C. de Vries en de heer P. Titulaer
De heer mr. J.C. van Vuurde
De heer R. de Waal
De heer en mevrouw
Van Waesberghe-Dusseldorp
Mevrouw W.K. Wagenaar-Burgemeister
Mevrouw A.C. van den Wall Bake
De heer en mevrouw Wassenaar
De heer en mevrouw Van Wassenaer-Shavgenia
De heer en mevrouw Van Wassenaer-Nijhof
De heer en mevrouw Wateler-Siebrands
Mevrouw B. Weber
De hoogwelgeboren vrouwe A.C.S.S. van Weede
De heer en mevrouw
Van Weede-Heerkens Thijssen
Jonkheer en mevrouw
Van Weede van Dijkveld-Witte
De heer en mevrouw Van Weering-van Loon
De heer mr. J.A. van Weegen
De heer A.P. van der Wees
De heer en mevrouw Wentzel-Bieze
De heer dr. F.M. Werger
Mevrouw G. Werner-Bäumer
De heer P. Wesly
De heer en mevrouw Wesseling
Mevrouw H.G. Wessels
Mevrouw I. Wessels
Mevrouw M.I. Westrik
De heer L.J.L. Wetemans

Mevrouw drs. A.E.G.P. van de Wetering
Mevrouw A.T.R. Wielinga-Venker
De heer A.M. Wiersema en mevrouw
N. Wiersema-Horenberg
De heer en mevrouw Van Wijlen-Bobeldijk
Mevrouw V.C.R. Williams
De heer en mevrouw de Wilt
De heer W. Winkel en mevrouw
I. Munoz Triguero
De heer drs. C.M. de Wit
Jonkheer en mevrouw Witsen Elias-Kool
De heer en mevrouw
De Witt Wijnen-Jansen Schoonhoven
De heer A. Woensdregt
De heer H.P.M. van Woensel
Mevrouw dr. A.D. Wolff-Albers
De heer en mevrouw Wulfse
De heer mr. H.A. Wurfbain
De heer en mevrouw van der Wyck-van Tetering
De heer en mevrouw A.R. Wynaendts
The Earl Of Yarborough
De heer en mevrouw C. van Zadelhoff
De heer en mevrouw Zanders-van Dam
De heer drs. N.J.T. Zimmerman
Mevrouw A.D. Zonneveld-van Geest
De heer en mevrouw Zwaan

Impressie van de Familiedag in het Rijksmuseum op zondag 9 februari, met allerlei activiteiten en workshops voor kinderen en gezinnen

SCHENKERS EN LEGATOREN COLLECTIE

SCHENKERS EN LEGATOREN COLLECTIE

Beeldende Kunst

De erven van de heer R.H. van Gulik
De heer B.P. Haboldt
KPN
Mevrouw H. van der Meij-Tcheng en
de heer L. van der Meij, Amsterdam
Mevrouw S. Raue, Leersum
De heer en mevrouw Storm van Leeuwen,
Voorschoten
De erven van mevrouw Stuyling de Lange,
De Polberg, Wapenveld
De erven van mevrouw J. Tolner-van Heerden,
Eindhoven
De heer F. van der Veen, Apeldoorn
De heer en mevrouw Van der Vossen-Delbrück,
Amsterdam
Anonieme schenkers

Geschiedenis

De heer F. André de la Porte, Amsterdam
Mevrouw E.S. Bergvelt, Amsterdam
De heer A. Kuipers, Warder
De heer en mevrouw van der Pols-Bouwens,
Koudekerk aan den Rijn
De heer M.R.C. Visser, Den Haag
Anonieme schenkers

Rijksprentenkabinet

Mevrouw E.G.W. Aardenburg-Hoogstins, Saanen
De heer A. Allen, New York
De heer A. Ariëns Kappers en mevrouw
L. van der Peet, Amsterdam
Mevrouw M.M. Boom, Leiden
De heer H.J. Bos, Venlo
De heer A. Brinks, Amsterdam
De erven van de heer P. Clement
De heer J.P. Filedt Kok, Amsterdam
De heer en mevrouw Futter, Londen
De heer H.J. Herwig en mevrouw
A.H. Herwig-Kempers
Mevrouw A. Hilhorst, Warder
De heer D.R. Horst, Amsterdam
Kunsthandlung Helmut H. Rumbler
Mevrouw Ch. Kiener, Parijs
Mevrouw C. van Marle-Crommelin, Blaricum
De heer E. Planting en de heer M. Joosten,
Amsterdam
De heer A. Rauf, Amsterdam
De heer H.T. Rooseboom, Amsterdam
De heer W.O. Russell, Amsterdam
De heer P. Schatborn, Amsterdam
Stichting Bijbels Museum
De heer N. Teeuwisse, Berlijn
De heer L. Tilanus, Leiden
De heer J. van Toorn, Amsterdam
De heer en mevrouw Verburg, Middelburg
Viebahn Fine Arts

De heer B. Volkers, Amsterdam
De heer W. Vroom, Amsterdam
Mevrouw J.M. Wessels, Amsterdam
De heer en mevrouw Witsen-de Leede
De heer A.M.B. de Zwart, Haarlem
Anonieme schenkers

Bibliotheek

De erven van de heer J.R.J. van Asperen de Boer,
Amsterdam
De heer H. Barends en mevrouw A. Pijnappel
(Voetnoot Publishers), Antwerpen
De heer N. van den Berg, Amsterdam
Mevrouw M. Boom, Leiden
De heer J.P. Filedt Kok, Amsterdam
De heer K. Kaldenbach, Amsterdam
Oberlausitzische Bibliothek, Görlitz
De erven van de heer I.Q. van Regteren Altena
De heer J.P. Sigmond
De heer W. Vroom, Amsterdam
Mevrouw S. Wijnsma
(Antique Pattern Library), Wormer
Anonieme schenkers

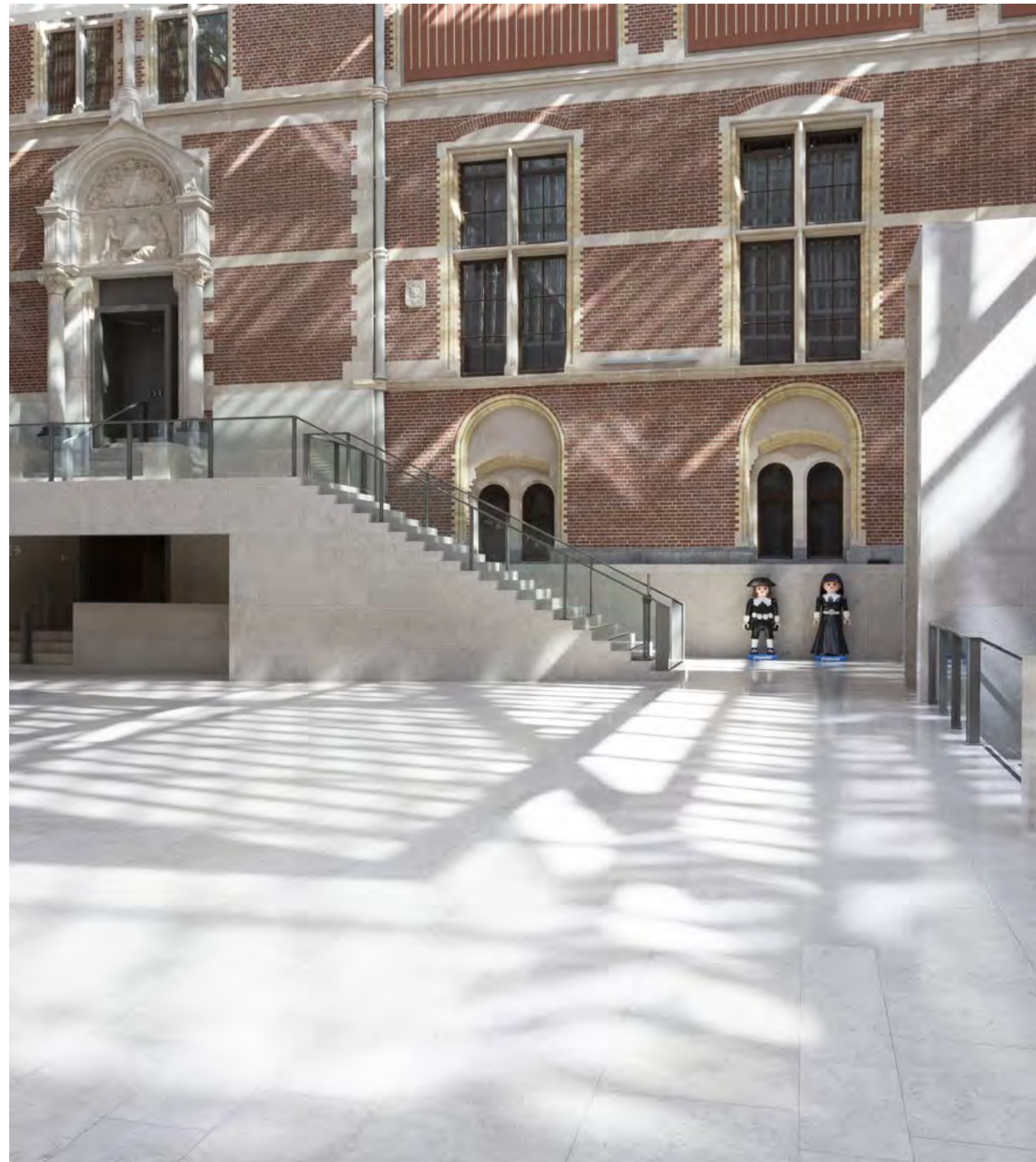
Bartholomeus Spranger, *Engelen dragen het lichaam van Christus (Engelenpieta)*. Praag, ca. 1587. Olie op koper, 33,7 × 26,6 cm. Inv.nr. SK-A-5073. Schenking van de heer B.P. Haboldt, ter nagedachtenis aan de slachtoffers van covid-19

In verband met de coronamaatregelen werd het museum op 13 maart voor het eerst gesloten. De tentoonstelling Caravaggio-Bernini werd verlengd tot en met 13 september om mensen de kans te geven de tentoonstelling nog te bezoeken.

In de videoserie *Rijksmuseum from Home* vertellen conservatoren vanuit hun werkplek thuis over een voorwerp in de collectie, om zo tijdens de sluiting van het museum wegens corona contact te houden met het publiek

BERICHT VAN DE RAAD VAN TOEZICHT

BERICHT VAN DE RAAD VAN TOEZICHT

De Raad van Toezicht kijkt terug op een uitzonderlijk jaar dat geheel werd overschaduwd door de coronapandemie. De maatregelen tegen de verspreiding van het virus hadden ook voor het Rijksmuseum grote gevolgen en daarmee voor de werkzaamheden van de Raad. Voordat op het werk van de Raad wordt ingegaan, wil de Raad stilstaan bij de medewerkers van het Rijksmuseum.

De Raad realiseert zich dat iedereen een moeilijk jaar achter de rug heeft. Sommige medewerkers hebben, persoonlijk of in de directe omgeving, te maken gehad met covid-19. Andere konden niet bij het Rijksmuseum blijven omdat hun contract niet kon worden verlengd. Het museum moest een aantal periodes de deuren sluiten voor publiek. De ongekende omstandigheden vroegen veel van de organisatie en vormden een grote uitdaging. De medewerkers hebben grote creativiteit, flexibiliteit, doorzettingsvermogen en loyaliteit getoond. De Raad is hen hiervoor buitengewoon erkentelijk en dankt alle medewerkers hartelijk voor hun inzet.

De Raad wil op deze plek eveneens zijn grote dankbaarheid uiten jegens de overheid die, naast de algemene steunmaatregelen, extra steun toekende aan de culturele sector. De extra subsidie die het Rijksmuseum ontving, maakte het mogelijk om kennis en ervaring te behouden die in de afgelopen jaren in de organisatie is opgebouwd. Ook de founder, hoofdsponsors en andere partners bleven het Rijksmuseum het afgelopen jaar steunen met genereuze bijdragen. De Raad is ook aan hen veel dank verschuldigd.

Overleg met de directie en organisatie

De Raad heeft in het verslagjaar regelmatig overleg gevoerd met de directie, telefonisch of via videovergaderen. Er zijn geen fysieke bijeenkomsten geweest. Bij de vier reguliere vergaderingen was de Raad voltallig aanwezig. Er is eenmaal extra vergaderd, waarbij één lid niet aanwezig kon zijn. Buiten de vergaderingen hadden de voorzitter en individuele leden van de Raad regelmatig contact met de directieleden.

In elke vergadering stond de vraag centraal hoe het Rijksmuseum de coronacrisis zo goed mogelijk zou kunnen doorkomen. Het welzijn van de medewerkers was vanzelfsprekend ook een belangrijk gespreksonderwerp waaraan steeds veel aandacht is geschonken.

Eind april is een extra vergadering gehouden om de maatregelen te bespreken die meteen na de sluiting van het museum per 13 maart 2020 zijn genomen. Om het wegvallen van de publieksinkomsten op te vangen, heeft de directie bezuinigingen doorgevoerd en is de programmering aangepast (tentoonstellingen zijn uitgesteld naar 2021, ontvangsten en evenementen zijn afgezegd).

Gezien de onzekerheid over het verloop van de pandemie is met de directie afgesproken om de situatie nauwlettend te volgen voordat verdere stappen zouden worden gezet. Een belangrijk doel is om de organisatie en de daarin opgebouwde kennis en ervaring zoveel mogelijk te behouden, omdat deze niet eenvoudig opnieuw kan worden opgebouwd. Helaas was het niet mogelijk om alle medewerkers te behouden: een aantal arbeidsovereenkomsten voor bepaalde tijd is niet verlengd, voornamelijk in functies die direct zijn gerelateerd aan de ontvangst van bezoekers in het museum.

De directie heeft op verzoek van de Raad diverse scenario's ontwikkeld voor de komende jaren, waarbij 2021 en 2022 als overbruggingsjaren worden gezien en vanaf 2023 een herstel in het bezoekersaantal wordt verwacht. Op basis hiervan is de begroting 2021 opgesteld en door de Raad goedgekeurd. De begroting gaat uit van 1 miljoen bezoekers. Gezien de aanscherping van de maatregelen en de duur van de lockdown die half december is begonnen, bestaat onzekerheid over het bezoekersaantal. De Raad volgt de situatie nauwlettend en bespreekt regelmatig met de directie de vraag of extra maatregelen nodig zijn.

Zoals in voorgaande jaren eveneens het geval was, werd in iedere reguliere vergadering een kwartaalrapportage van de directie besproken. Met deze rapportages wordt de Raad uitgebreid geïnformeerd over ontwikkelingen op museaal gebied, de activiteiten op het gebied van collectievorming en -beheer, tentoonstellingen, publicaties, wetenschappelijk onderzoek, relatiebeheer in de ruimste zin van het woord (o.a. subsidiegevers, sponsors, schenkers, Vrienden, International Circle), het sociale beleid en het personeelsbeleid. Ook in deze rapportages klonken de gevolgen van de coronasituatie door. Een aantal activiteiten, zoals beheer en behoud van de collectie en de gebouwen, ging binnen de coronamaatregelen door. Om de verbinding met het publiek

te behouden werden de digitale kanalen (nog) belangrijker. Ook werd de Raad via deze rapportages op de hoogte gesteld van de acties die werden ondernomen om de medewerkers betrokken te houden bij het museum en te ondersteunen bij het thuiswerken. Helaas was het in 2020 niet mogelijk om de gebruikelijke themabijeenkomsten te houden, waarin onderwerpen diepgaander en zonder druk van een af te werken agenda worden besproken.

Wel is tijdens een van de vergaderingen in het bijzonder aandacht gegeven aan het onderwerp Diversiteit & Inclusie en de plannen op het gebied van de vier P's uit de Code Diversiteit & Inclusie voor de culturele sector (Personeel, Publiek, Programma's en Partners). De tentoonstelling *Slavernij*, die van het najaar 2020 is uitgesteld tot het voorjaar 2021, kwam hierbij eveneens aan de orde.

Op verzoek van de Raad heeft de directie in een van de vergaderingen een eerste aanzet tot een visie voor de langere termijn gegeven. Het gesprek over de toekomstvisie en de ontwikkelingen in de periode na de pandemie wordt in het lopende jaar voortgezet.

De Raad heeft KPMG Accounts N.V. herbenoemd als accountant van het Rijksmuseum voor een periode van drie jaar, tot en met boekjaar 2022. Aan het voorstel tot herbenoeming lag een evaluatie ten grondslag die samen met het voorstel tot herbenoeming in de Financiële Commissie is besproken. De Financiële Commissie bracht een positief advies uit over de herbenoeming. Het advies van de directie was eveneens positief.

In het verslagjaar kon wel uitvoering worden gegeven aan de afspraak dat leden van de Raad vanuit hun eigen expertise en achtergrond zich met meer aandacht verdiepen in bepaalde onderwerpen, zodat de Raad zijn kennis van deze onderwerpen kan vergroten en zodoende zijn toezichthoudende en adviserende functie beter kan vervullen. Deze afspraak brengt geen wijziging van verantwoordelijkheden met zich mee: de gehele Raad blijft ook voor deze onderwerpen verantwoordelijk.

De heer Goedkoop heeft de bovengenoemde bespreking over diversiteit en inclusie mede voorbereid. Mevrouw Azough heeft gesproken met hoofd en medewerkers van de afdeling Publiek & Educatie over het educatieve beleid en de educatieve activiteiten. Mevrouw Van Dijck had een overleg met hoofd en medewerkers van Communicatie & Marketing over de digitale aanpak en het gebruik van digitale kanalen om een breed en divers publiek te bereiken.

De Raad hecht eraan om regelmatig contact te onderhouden met het medezeggenschapsorgaan. Het streven is dat bij iedere Overlegvergadering met de Ondernemingsraad een lid van de Raad aanwezig is. In 2020 woonden de voorzitter en drie leden van de Raad ieder een Overlegvergadering bij.

De voorzitter van de Raad heeft met de voorzitter van het bestuur van Stichting Het Rijksmuseum Fonds gesproken over de ontwikkelingen bij het Fonds, een onafhankelijke stichting die tot doel heeft om financiële steun te geven aan het Rijksmuseum.

Onderling overleg en Governance Code Cultuur

Het Rijksmuseum onderschrijft de acht principes van de Governance Code Cultuur voor goed bestuur en toezicht. In het Bestuursverslag is een aparte paragraaf opgenomen waarin het Rijksmuseum toelicht hoe het de principes toepast.

De Raad heeft eenmaal vergaderd zonder de directie. In deze vergadering zijn de uitkomsten besproken van de zelfevaluatie die is uitgevoerd aan de hand van een vragenlijst. Aan de orde kwam de vraag hoe de samenstelling van de Raad meer divers kan worden en meer een afspiegeling van de maatschappelijke omgeving van het Rijksmuseum. De Raad blijft streven naar een grotere diversiteit, ook in de leeftijdsopbouw van de Raad, waar jongere leden ondervertegenwoordigd zijn.

Verder is gesproken over de jaargesprekken met de individuele leden van de directie. Deze gesprekken worden door de voorzitter gevoerd samen met de vicevoorzitter of de voorzitter van de Financiële Commissie. De prioriteiten die voor 2020 met de directie als geheel en met de directieleden afzonderlijk waren afgesproken, zijn doorgenomen en de nieuwe prioriteiten zijn bepaald.

De nevenactiviteiten van de leden van de Raad en de directie en mogelijke belangenverstremgeling zijn besproken. De Raad en de directie zijn alert op mogelijk ongewenste belangenverstremgeling. In voorkomende gevallen wordt besproken of een bepaalde activiteit of functie kan worden gecombineerd met het lidmaatschap van de Raad of de directie. Er zijn in het verslagjaar geen meldingen van leden van de Raad of de directie geweest van (mogelijke) belangenverstremgeling of (potentieel) strijdig belang.

Het afgelopen jaar stond het CollectieCentrum Nederland (CC NL) in Amersfoort wederom op de agenda van iedere reguliere vergadering. Het CC NL is het gezamenlijke nieuwe en duurzame depot van het Nederlands Openluchtmuseum, Paleis Het Loo, de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed en het Rijksmuseum. Het Rijksmuseum wordt eigenaar van het gebouw en is opdrachtgever voor de bouw van het CC NL. De bouw van het nieuwe pand is volgens planning en binnen begroting in het eerste halfjaar van 2020 afgerond, waarna het gebouw is overgedragen aan het Rijksmuseum. Daarna is begonnen met de inrichting van het pand en de verhuizing van de collecties van de vier partners naar Amersfoort.

De Raad bespreekt de voortgang van dit grote project ieder kwartaal met de directie en ontvangt voor deze bespreking een aparte rapportage van de projectcontroller van CC NL. In deze rapportage doet de controller verslag van de financiële gang van zaken, de aan het project verbonden risico's en de met deze risico's samenhangende mitigerende maatregelen. Tot het voltooiën van de verhuizing van de collecties blijft het CC NL een vast agendapunt.

Financiën

De jaarrekening over 2019 werd in een vergadering met de directie besproken in aanwezigheid van de externe accountants. In deze vergadering zijn ook het Accountantsverslag 2019 en de Management Letter 2019 besproken.

In iedere kwartaalvergadering werd met de directie overlegd over de financiële gang van zaken. Dit gebeurt aan de hand van een schriftelijke rapportage van de financiële resultaten. Het afgelopen jaar is gezien de bijzondere omstandigheden vaker dan gebruikelijk een prognose voor het gehele jaar gemaakt en zijn verschillende financiële scenario's besproken.

Het geactualiseerde overzicht van de tien belangrijkste risico's is besproken, in het bijzonder het risico 'minder bezoek', dat overigens altijd al gold als een belangrijk risico. De 'toptien' is bepaald op basis van een matrix waarin de risico's op diverse gebieden in kaart zijn gebracht, zoals collectie, financiën, exploitatie, organisatie, ICT en externe risico's. Voor de belangrijkste risico's wordt gekeken wat de kans is dat het zich voordoet, en in hoeverre mitigerende maatregelen bijdragen aan het verkleinen van deze kans en/of het verkleinen van de gevolgen wanneer het risico zich voordoet. Aan de hand van deze scores wordt beoordeeld of aanvullende maatregelen nodig zijn. De Raad heeft de directie gevraagd om de diverse aspecten van het risico 'klimaat' voor het museum integraal in kaart te brengen.

Financiële Commissie

De Financiële Commissie, die bestaat uit de heer Vogelzang (voorzitter) en mevrouw Kersten, bespreekt de financiële onderwerpen in detail met de directie en doet daarvan verslag aan de Raad. Op basis hiervan vindt binnen de gehele Raad het gesprek over de financiële aangelegenheden plaats. Gedurende de coronacrisis heeft de Financiële Commissie maandelijks contact met de zakelijk directeur over de financiële ontwikkelingen.

De Financiële Commissie heeft viermaal vergaderd (telefonisch of via videovergaderen), waarbij de belangrijkste gespreksonderwerpen werden gevormd door de gevolgen van coronasituatie voor financiën en organisatie, de begroting 2021 en het CC NL. De vergadering van de Financiële Commissie waarin de jaarrekening 2019 werd besproken, werd bijgewoond door de externe accountants. Na afloop van de vergadering heeft de Financiële Commissie buiten aanwezigheid van de directie haar jaarlijkse gesprek met de accountants gevoerd.

Andere onderwerpen die het afgelopen jaar aan de orde kwamen, waren de uitvoering van de aanbevelingen uit de Management Letter van de accountant en de herbenoeming van de accountant. Als onderdeel van treasury-aangelegenheden is gesproken over de negatieve rente die banken in rekening brengen voor spaarrekeningen. Het Rijksmuseum ondervindt hiervan relatief minder gevolgen, doordat een belangrijk deel van het geld wordt aangehouden bij het ministerie van Financiën in het kader van schatkistbankieren en het ministerie geen negatieve rente berekent.

Samenstelling

De heer Leighton is in het verslagjaar volgens rooster afgetreden na de eerste benoemingsperiode van vier jaar. De heer Leighton is voor een tweede termijn van vier jaar benoemd, nadat de herbenoeming was getoetst aan de profielschets en de relevante bepalingen van de Governance Code Cultuur in acht waren genomen. Over het voornemen tot herbenoeming zijn de hoofd-directeur en de Ondernemingsraad gehoord, die allebei positief reageerden.

Op 8 mei 2020 is mevrouw Oudeman uit de Raad teruggetreden wegens het bereiken van de maximale zittingstermijn van acht jaar, waarvan zij vijf jaar vicevoorzitter was van de Raad. De Raad dankt mevrouw Oudeman voor haar bijdragen aan het werk van de Raad, in het bijzonder voor het waarnemen van het voorzitterschap in de periode tussen het vertrek van de heer De Hoop Scheffer in het najaar van 2017 en de benoeming van de heer Wynaendts per 1 juli 2018.

Voor het vervullen van de vacature heeft de Raad eind 2019 een profielschets vastgesteld en een Benoemingscommissie ingesteld. De Benoemingscommissie bestond uit mevrouw Kersten (voorzitter) en de heer Goedkoop. Bij hun werk werd de Benoemingscommissie geadviseerd en ondersteund door een extern bureau. De vacature is in december 2019 bekendgemaakt in twee landelijke dagbladen. Voor het nieuwe lid is het volgende profiel gehanteerd: een onafhankelijke, vernieuwende denker met maatschappelijke en bestuurlijke ervaring die een visie heeft op gebieden als collectievorming, tentoonstellings- en publieksbeleid. Op basis van de reacties op de advertentie en een overzicht van kandidaten die via andere kanalen door de Benoemingscommissie waren ontvangen, is een shortlist opgesteld. In het eerste kwartaal van 2020 zijn gesprekken met kandidaten gevoerd, waarna de Raad heeft besloten om mevrouw prof. dr. J.F.T.M. van Dijck te benoemen. Mevrouw Van Dijck is universiteitshoogleraar Media & Samenleving aan de Universiteit Utrecht en was van 2015–2018 president van de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen.

Eind 2020 heeft de Raad een nieuwe Benoemingscommissie ingesteld voor de vacature die per 1 april 2021 ontstaat door het terugtreden van de heer Goedkoop. De commissie bestaat uit mevrouw Kersten (voorzitter) en de heer Leighton. De commissie zal ook voor deze vacature bij de werving en selectie worden ondersteund door een extern bureau. In het benoemingstraject worden de relevante bepalingen van de Governance Code Cultuur in acht genomen.

Goedkeuring Jaarrekening en bestemming van het exploitatieresultaat 2020

De door de directie opgestelde jaarrekening over het boekjaar 2020 is gecontroleerd door KPMG Accountants N.V. De verklaring van de accountant is opgenomen bij de overige gegevens. De directie heeft de jaarrekening ter goedkeuring voorgelegd aan de Raad. De Raad heeft na kennisneming van de controleverklaring en het accountantsverslag de jaarrekening goedgekeurd, waarna deze door de directie van de Stichting is vastgesteld. Met goedkeuring van de Raad heeft de directie besloten het exploitatiesaldo toe te voegen aan de algemene reserve (zie ook de paragraaf 'Bestemming van het exploitatiesaldo' in de jaarrekening).

Tot slot

De pandemie duurt ook in het lopende jaar voort en er zal opnieuw een groot beroep worden gedaan op de inzet en flexibiliteit van de organisatie. De Raad van Toezicht is dankbaar dat het Rijksmuseum zich gesteund weet door de overheid en de partners, en wenst directie en medewerkers veel sterkte en succes in 2021.

Amsterdam, 24 maart 2021

Raad van Toezicht

Dhr. ir. A. Wynaendts, voorzitter

Mw. mr. drs. H.H. Kersten, vicevoorzitter

Mw. drs. N. Azough

Mw. prof. dr. J.F.T.M. van Dijck

Dhr. dr. H. Goedkoop

Sir John Leighton

Dhr. drs. C.F.H.H. Vogelzang

Samenstelling Raad van Toezicht

De heer ir. A. Wynaendts (1960), **voorzitter**
CEO en voorzitter Executive Board AEGON N.V.
(tot 15 mei 2020)

Nevenfuncties

Lid Board of Directors Air France-KLM S.A.;
lid Raad van Commissarissen Puissance B.V.;
lid Board of Directors Citigroup; lid Raad van
Afgevaardigden Stichting VUmc Cancer Center
Amsterdam; lid Bestuur Nationaal Fonds 4 en
5 mei; lid Comité van Aanbeveling War Trauma
Foundation; lid Raad van Toezicht Stichting
Het Nationale Park De Hoge Veluwe

Mevrouw drs. N. Azough (1972)

Zelfstandig adviseur in het sociaal domein,
senior partner Colourful People, daarnaast
werkzaam voor o.a. diverse organisaties
in het sociaal domein en ministeries

Nevenfuncties

Voorzitter Raad van Advies van KIS
(Kennisplatform Integratie & Samenleving/
Verwey-Jonker Instituut); voorzitter bestuur
ECHO – Expertise Centrum Diversiteitsbeleid;
lid bestuur Stichting Read My World; lid Raad
van Advies Inspectie van het Onderwijs; lid Raad
van Toezicht Nederlands Jeugdinstuut;
lid tijdelijke Visitatiecommissie Rijkscultuur-
fondsen (2018)

Mevrouw prof. dr. J.F.T.M. van Dijck (1960)
(vanaf 8 mei 2020)

Universiteitshoogleraar Media & Samenleving
Universiteit Utrecht

Nevenfuncties

Voorzitter bestuur Stichting De Groene
Amsterdammer; columnist *Het Financieele
Dagblad*; lid bestuur Utrechts Universiteits-
fonds; lid international Advisory Board,
Humboldt Institute für Internet und Gesell-
schaft (HIIG), Berlijn; lid Adviesraad PublicSpaces
(publieke non-profitorganisatie voor online
samenwerking); lid Adviesraad Institute for
Information Law (IVIR), University of Amsterdam;
lid Raad van Toezicht CLARIAH (Common Lab
Research Infrastructure for the Arts and Human-
ities); lid Raad van Toezicht Universiteit Leuven

De heer dr. H. Goedkoop (1963)

Historicus en schrijver; presentator
van historische televisieprogramma's

Mevrouw mr. drs. H.H. Kersten (1965),
vicevoorzitter

Partner Stibbe

Nevenfuncties

Voorzitter verenigingsbestuur van het
Nederlandse Rode Kruis; lid bestuur Stichting
RCO Foundation; lid Raad van Commissarissen
STMicroelectronics N.V.; lid Raad van Advies
Instituut van Internal Auditors

Sir John Leighton (1959)

Director-General, The National Galleries
of Scotland

Nevenfuncties

Lid bestuur De Pont Museum Tilburg; fellow
Royal Society Edinburgh; voorzitter Raad
van Specialisten Hermitage Amsterdam

Mevrouw mr. M.J. Oudeman (1958)
(tot 8 mei 2020)

Toezichthouder/commissaris

Nevenfuncties

Lid Raad van Commissarissen SHV Holdings
N.V.; Board Member Solvay SA; lid Raad van
Commissarissen Aalberts N.V.; Board Member
UPM-Kymmene Corporation, Finland; Board
Member Novolipetsk Steel, Rusland; voorzitter
Ronald McDonald Kinderfonds; lid Bestuur
Stichting Hoge Veluwe Fonds

De heer drs. C.F.H.H. Vogelzang (1962)

CEO Danske Bank A/S

Nevenfuncties

Lid Raad van Commissarissen Wolters Kluwer N.V.

*Van boven naar beneden,
van links naar rechts*
De heer Wynaendts
Mevrouw Azough
Mevrouw van Dijck
De heer Goedkoop
Mevrouw Kersten
Sir Leighton
Mevrouw Oudeman
De heer Vogelzang

ROOSTER VAN AFTREDEN

	GEBORTEJAAR	BENOEMD	HERBENOEMD	MAX. ZITTINGSDUUR TOT
Mw. Azough	1972	2018	–	2026
Mw. Van Dijck	1960	2020	–	2028
Dhr. Goedkoop	1963	2013	2017	2021
Mw. Kersten	1965	2015	2019	2023
Dhr. Leighton	1959	2016	2020	2024
Mw. Oudeman	1958	2012	2016	2020
Dhr. Vogelzang	1962	2015	2019	2023
Dhr. Wynaendts	1960	2018	–	2026

PROFIELSCHETS RAAD VAN TOEZICHT

Deze profielschets is opgesteld op basis van de statuten van de Stichting Het Rijksmuseum ('de Stichting') en de relevante bepalingen uit de Governance Code Cultuur.

Stichting Het Rijksmuseum

Het Rijksmuseum verbindt mensen, kunst en geschiedenis. In het Rijksmuseum krijgen kunst en geschiedenis betekenis voor een breed samengesteld, hedendaags (inter)nationaal publiek. Als nationaal instituut biedt het Rijksmuseum een representatief overzicht van de Nederlandse kunst en geschiedenis vanaf de Middeleeuwen en belangrijke aspecten van Europese en Aziatische kunst. Het Rijksmuseum bewaart, beheert, conserveert, restaureert, onderzoekt, bewerkt, verzamelt, publiceert en presenteert voorwerpen van kunst en geschiedenis, in en buiten het eigen gebouw.

Het Rijksmuseum beheert voor het publiek van nu en morgen een collectie van ruim 1 miljoen (kunst)objecten en ontvangt jaarlijks meer dan twee miljoen bezoekers van over de hele wereld. Er werken ongeveer 750 mensen bij het museum.

Het Rijksmuseum is door de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap belast met de zorg voor het beheer van museale cultuurgoederen van de Staat. Het Rijksmuseum ontvangt voor huisvesting, collectiebeheer en activiteiten een subsidie op grond van de Erfgoedwet. De subsidie maakt ongeveer een derde uit van de totale baten. De overige twee derde zijn eigen inkomsten, waarvan 70% publieksinkomsten (toegangskarten, winkel, horeca) en 30% van derden (sponsors, begunstigers).

Omvang en samenstelling

De Raad van Toezicht ('de Raad') heeft minimaal vijf en maximaal zeven leden. De Raad heeft tot taak toezicht te houden op het beleid van de directie en op de algemene gang van zaken in de Stichting en de met haar verbonden organisatie. De Raad staat de directie met advies terzijde.

In zijn samenstelling waarborgt de Raad diversiteit, met aandacht voor leeftijd, etnische achtergrond en geslacht. Bij de samenstelling wordt rekening gehouden met een zo groot mogelijke spreiding, zowel geografisch en maatschappelijk als wat deskundigheden betreft.

De Raad is in staat de taken die aan hem krachtens de wet, de statuten, de Governance Code Cultuur en overige regelgeving zijn toegekend, verantwoord te vervullen. Deskundigheid en ervaring op financieel, economisch en commercieel terrein moeten gespreid aanwezig zijn. Voorts is deskundigheid ten aanzien van een efficiënte bedrijfsvoering en het realiseren van eigen inkomsten belangrijk. Ten minste één persoon in de Raad dient te beschikken over kennis en ervaring op het terrein van sociale verhoudingen. Daarnaast zal ten minste één lid (ook inhoudelijk) verstand moeten hebben van de specifieke soort van activiteiten van de Stichting, in casu van taak en functioneren van een groot museum.

Benoeming

De leden worden benoemd door de Raad.

Onafhankelijkheid, deskundigheid en functioneren

Het naar behoren functioneren van de Raad hangt nauw samen met de onafhankelijkheid van de leden. De Raad is zo samengesteld dat de leden onafhankelijk van elkaar, van de directie en van deelbelangen kunnen functioneren als goede toezichthouders en adviseurs. Bij benoeming dient de Raad zich ervan te vergewissen dat daaraan geen tegenstelling of verstrengeling van belangen in de weg staan. In de Raad hebben geen voormalige directieleden zitting. De leden van de Raad hebben een brede blik en een open oog voor maatschappelijke ontwikkelingen. Ten minste één lid brengt een visie in die mede vanuit een andere culturele achtergrond wordt gevormd.

Leden van de Raad worden geacht in staat te zijn en over voldoende tijd te beschikken om het beleid van de directie en de algemene gang van zaken binnen de Stichting tijdig en op adequate wijze te controleren. Zij kunnen de directie in de voorbereiding en uitvoering van het beleid met advies bijstaan en een stimulerende rol spelen. Bij ontstentenis van de directie zijn de leden in staat om maatregelen te nemen om in de leiding van de Stichting te voorzien.

Bij het samenstellen van de Raad dient invulling te worden gegeven aan de wens dat de Raad beschikt over deskundigheid op de volgende gebieden (in willekeurige volgorde):

- (kunst)geschiedenis;
- culturele sector;
- management en organisatie;
- sociale verhoudingen en diversiteit;
- financiën en economie;
- juridische expertise.

De Raad hecht eraan dat een van zijn leden een directeur is van een (internationale) museale instelling.

Het voorzitterschap is niet bij voorbaat aan een van de genoemde categorieën verbonden, met dien verstande dat een directeur van een museale instelling geen voorzitter van de Raad kan zijn.

Na de zomer zijn de wegens corona gestaakte onderwijsprogramma's weer gestart. Op 2 september bezocht de eerste schoolklas het Rijksmuseum

BESTUURSVERSLAG

ALGEMEEN 60

Inleiding 60

Speerpunten van 2020 60

Terugblik 2017–2020 62

Toekomstige ontwikkelingen en risico's 63

ACTIVITEITENVERSLAG 65

1. Gevoel voor schoonheid, besef van tijd 65

2. Divers publiek bereiken en verbinden 67

3. Toegankelijke collectie – nu en in de toekomst 70

4. Open bron voor kennis en onderzoek 75

5. Bijdrage aan economie en leefomgeving 77

FINANCIËLE RESULTATEN EN EXPLOITATIE 81

Resultaat 81

Baten en lasten 82

Financiële positie 85

GOVERNANCE CODE CULTUUR EN CODE DIVERSITEIT & INCLUSIE 89

Governance Code Cultuur 89

Code Diversiteit & Inclusie 91

Inleiding

Het jaar 2020 was uitzonderlijk in de geschiedenis van het Rijksmuseum, een jaar dat geheel werd bepaald door de coronacrisis. Driemaal moest het museum de deuren sluiten voor publiek. Het aantal bezoekers over het hele jaar was 675.325, twee miljoen lager dan in 2019, toen een recordaantal van 2,7 miljoen bezoekers werd ontvangen. Sinds 1964 is het bezoekersaantal niet zo laag geweest. Online was het publiek van het Rijksmuseum echter groter dan ooit. Via de socialmediakanalen werden 81 miljoen mensen bereikt met nieuwe digitale formats zoals *Rijksmuseum Unlocked* en *Rijksmuseum from Home*.

Het Rijksmuseum heeft bezuinigingen doorgevoerd om het wegvallen van de publieksinkomsten op te vangen. Tentoonstellingen en plannen voor educatieve programma's (met name op het gebied van 'digital learning') werden uitgesteld, evenementen gingen niet door. Tijdelijke arbeids-overeenkomsten met een aantal medewerkers, met name in publieksfuncties, werden niet verlengd.

Sponsors en partners bleven het Rijksmuseum het afgelopen jaar trouw en het museum is hen dankbaar voor hun onmisbare steun. Veel van de activiteiten, aankopen en projecten in 2020 konden alleen doorgaan dankzij hun bijdragen. Het museum is ook blij met de grote waardering van het publiek. Juist in deze tijden blijken mensen op zoek te zijn naar de verdieping en de verrijking die het museum zijn bezoekers, zowel in het fysieke gebouw als online, biedt.

Het Rijksmuseum heeft zich, samen met de Museumvereniging, sterk gemaakt voor extra overheidssteun voor de culturele sector naast de generieke maatregelen die door het kabinet werden genomen. Dit tweede steunpakket is er gekomen in de vorm van extra subsidies voor 2020 en de eerste zes maanden van 2021. De NOW-regeling en de extra subsidie voor 2020 stelden het Rijksmuseum in staat om de in de afgelopen jaren opgebouwde kennis en ervaring grotendeels te behouden en een (binnen de coronabeperkingen) optimaal activiteitenprogramma aan het publiek te bieden. Het Rijksmuseum is de Staat der Nederlanden (ministerie van OCW) dankbaar voor deze steun.

Speerpunten van 2020

In de subsidieperiode (2017–2020) wil het Rijksmuseum de band met het publiek verdiepen en verbreden. Dat wil het doen door verhalen te vertellen die tot de verbeelding spreken en verwonderen en verrassen, zodat de bezoeker zich kan inleven en geraakt wordt. De collectie van het Rijksmuseum is steeds bron en uitgangspunt voor de verhalen waarmee het publiek wordt gestimuleerd om een bezoek te brengen aan het Rijksmuseum: van Collectie via Connectie naar Conversie. Het museum werkt met verschillende partners samen om mensen met elkaar te verbinden en om de collectie op verrassende en onverwachte plekken onder de aandacht te brengen.

Het Rijksmuseum wilde in 2020 2,5 miljoen bezoekers ontvangen en hun een zo goed mogelijk bezoek bieden. Voor de bezoekers stond een rijk tentoonstellingsprogramma op stapel, van Caravaggio-Bernini, over het ontstaan van de barok in Rome aan het begin van de 17de eeuw, tot de geschiedenis van de slavernij in de Nederlandse koloniale periode.

Andere belangrijke projecten voor 2020 waren Operatie Nachtwacht, het omvangrijke onderzoeks- en restauratieproject van het beroemdste schilderij van het Rijksmuseum, en CollectieCentrum Nederland, het nieuwe duurzame depot in Amersfoort dat het Rijksmuseum deelt met het Nederlands Openluchtmuseum, Museum Paleis Het Loo en de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. Een werkgroep was ingesteld om na te denken over de verwachte verdere groei van het bezoek tot 3 miljoen per jaar en de aanpassingen die nodig zouden zijn om deze groei op te vangen en tegelijkertijd iedere bezoeker een optimale bezoeksbeleving te bieden.

De coronacrisis heeft grote gevolgen gehad voor de uitvoering van deze plannen. Van de geplande tentoonstellingen kon alleen Caravaggio-Bernini doorgaan, de overige tentoonstellingen zijn uitgesteld. Operatie Nachtwacht heeft enkele maanden vertraging opgelopen. Alleen het project CollectieCentrum Nederland is uitgevoerd volgens de planning: in mei werd het gebouw na de voltooiing van de bouw overgedragen aan het Rijksmuseum, waarna werd begonnen met de inrichting en de verhuizing van de collecties van de partners. De 'werkgroep 3 miljoen' is omgevormd tot een 'werkgroep 1,5 meter', die de maatregelen heeft uitgewerkt om een veilig bezoek binnen de 1,5-meterregels mogelijk te maken. Leden van de werkgroep hebben meegewerkt aan het opstellen van het 'Protocol voor veilig en verantwoord museumbezoek' van de Museumvereniging.

Bij de privéronleidingen voor families met kinderen met speciale behoeften worden de bekendste werken van het Rijksmuseum bezocht. Dankzij het Bas ten Haaf Fonds/Rijksmuseum Fonds kan de rondleiding tegen een gereduceerd tarief worden aangeboden

Het streven om de band met het publiek te versterken door het vertellen van verhalen kreeg een andere invulling. Via digitale kanalen werd een breed publiek bereikt. Er werden diverse nieuwe formats ontwikkeld en in het najaar werd de volledig vernieuwde website gelanceerd, een belangrijk platform voor verhalen. Het Rijksmuseum wil verhalen vertellen, omdat kunst en kennis over het verleden je blik verruimen. Je kunnen laten zien dat er verschillende manieren zijn om naar de wereld te kijken. Je bewuster maken van je omgeving, waardoor je er meer begrip voor krijgt. Zo kan de collectie van het Rijksmuseum meer dan ooit van waarde zijn. Zo kan het Rijksmuseum ook maatschappelijke impact hebben. Het museum heeft zich tot doel gesteld om dergelijke impact vanuit vijf invalshoeken te realiseren:

1. *Gevoel voor schoonheid, besef van tijd*

Een bezoek aan het Rijksmuseum inspireert, brengt plezier, is leerzaam en biedt ruimte voor reflectie. Het Rijksmuseum draagt bij aan een gevoel voor schoonheid en besef van tijd.

2. *Divers publiek bereiken en verbinden*

Het Rijksmuseum vertelt het verhaal van Nederland vanaf de Middeleeuwen tot nu, een verhaal waarin iedereen zich moet kunnen herkennen. Het Rijksmuseum is er voor iedereen, en een breed publiek voelt zich thuis in het Rijksmuseum. Het biedt een platform voor verbinding en dialoog. Het museum hanteert de Code Diversiteit & Inclusie om diversiteit en meerstemmigheid te bevorderen van de vier P's van de code: Personeel, Programma, Publiek en Partners.

3. *Toegankelijke collectie – nu en in de toekomst*

Het Rijksmuseum stelt zijn collectie zowel offline als online beschikbaar voor een zo groot mogelijk publiek en draagt zorg voor het behoud van de collectie voor toekomstige generaties.

4. *Open bron voor kennis en onderzoek*

Het Rijksmuseum is een openbaar raadpleegbare bron voor wetenschappelijke kennis en deelt zijn kennis wereldwijd, zowel voor educatieve als wetenschappelijke doeleinden.

5. *Bijdrage aan economie en leefomgeving*

Het Rijksmuseum wil een instelling zijn die op een zo duurzaam mogelijke manier in directe en indirecte zin een bijdrage levert aan de Nederlandse economie en de (lokale) leefomgeving. Het Rijksmuseum vindt het voor zijn maatschappelijke draagvlak belangrijk om met zijn stakeholders langdurige relaties op te bouwen en te onderhouden.

In de volgende paragrafen wordt aan de hand van de genoemde vijf invalshoeken verslag gedaan van de activiteiten in het afgelopen jaar.

Terugblik 2017–2020

De afgelopen subsidieperiode stond in het teken van Collectie – Connectie – Conversie: het verbreden en verdiepen van de band met het publiek door het vertellen van verhalen over de collectie via tentoonstellingen, publicaties en online kanalen. Onder conversie wordt in engere zin een bezoek aan het museum verstaan. In bredere zin vallen onder conversie ook activiteiten die niet of in mindere mate bijdragen aan het bezoekersaantal, maar wel invulling geven aan de maatschappelijke rol van het museum. Het Rijksmuseum had zich tot doel gesteld om 2,5 miljoen bezoekers per jaar te ontvangen, wat in 2019 met bijna 2,7 miljoen bezoekers ruimschoots is bereikt.

Aan deze bezoekers werd een breed palet van activiteiten geboden:

- Tentoonstellingen, met catalogi, audio- en multimediatours, lezingen, theatervoorstellingen e.d.
- Educatieve begeleiding, te verdelen in onbegeleide producten (etiketten bij de werken in de opstelling, zaalteksten en 'inzoomers' die meer informatie bieden over een bepaald werk; Rijksmuseum-app; museumgids in verschillende taaledities; iPads bij de Special Collections), begeleide producten (rondleidingen, lezingen, evenementen) en online verhalen (*Rijksmuseum from Home*, *Rijksmuseum Unlocked*).
- In de Teekenschool, het educatieve centrum van het Rijksmuseum, is een ruim aanbod van workshops, variërend van een tekencursus van een jaar tot workshops van enkele uren, voor een publiek dat uiteenloopt van peuters tot volwassenen.
- Voor het onderwijs is een fijnmazig aanbod ontwikkeld met producten die aansluiten op het onderwijscurriculum van primair en voortgezet onderwijs, van mbo en hbo.

Samen met het Nederlands Openluchtmuseum, Paleis Het Loo en de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed is in Amersfoort een nieuw depot gebouwd voor de collecties: het CollectieCentrum Nederland (CC NL). Het gebouw, dat in mei 2020 gereed was, voldoet aan de hoogste eisen van duurzaamheid en het ontwerp heeft de hoogste BREAAM-certificering (vijf sterren) gekregen. In dit 'fysieke geheugen van Nederland' kunnen de collecties optimaal worden beheerd en kan de collectiemobiliteit worden bevorderd. Medio 2021 zullen de collecties van de vier partners naar het CC NL verhuisd zijn.

Op digitaal gebied zijn grote stappen gezet. In november 2020 is een geheel vernieuwde website gepresenteerd waarin verhalen een centrale plaats hebben gekregen. In aanloop naar de plaatsing in het CC NL is de te verhuizen collectie geheel gedigitaliseerd. Eind 2021, begin 2022 wordt het in 2007 gestarte project PK Online (registratie en digitalisering van tekeningen, prenten en foto's uit het prentenkabinet) voltooid. De ICT-systemen draaien grotendeels in de cloud en maken het mogelijk om locatie-onafhankelijk te werken. Dit bevorderde al in het begin van de coronacrisis een snelle overgang naar thuiswerken.

De organisatie groeide van 481 fte in 2013 naar 685 fte in 2019. Deze toename is enerzijds gekoppeld aan de groei van het bezoekersaantal, anderzijds aan de groei van de activiteiten. Het aantal beveiligingsmedewerkers en publieksmedewerkers is sinds 2013 toegenomen om het groeiende aantal bezoekers gastvrij en veilig te kunnen ontvangen. De groei van de financiële middelen (door hogere bezoekersinkomsten en succesvolle werving van bijdragen van sponsors en begunstigers) maakte het mogelijk om de programmering voor het publiek en voor het onderwijs uit te breiden en beter toe te spitsen op de diverse publieksgroepen respectievelijk onderwijsvormen, en om meer onderzoek te doen.

Sinds half maart 2020, toen de eerste beperkende maatregelen werden afgekondigd om de verspreiding van het coronavirus tegen te gaan, heeft het museum zijn activiteiten aangepast. Er is meer ingezet op online activiteiten, waarvoor met succes diverse nieuwe formats zijn ontwikkeld. In het museum en de Teekenschool worden de activiteiten zoveel mogelijk voortgezet, aangepast aan de geldende richtlijnen.

Toekomstige ontwikkelingen en risico's

De strategische ambities voor de subsidieperiode 2021–2024 liggen in lijn met de strategie die enkele jaren geleden is ingezet: het Rijksmuseum stelt de bezoeker centraal, vertelt persoonlijke verhalen en gaat samenwerkingsverbanden aan om de collectie beter zichtbaar te maken en kennis te delen. Voor de komende jaren is geen streefcijfer voor het aantal bezoekers bepaald, gezien de onzekerheid over het verloop van de pandemie.

De begroting voor 2021 is gebaseerd op 1 miljoen bezoekers, in een verhouding nationaal-internationaal van 70%–30%. Of dit aantal haalbaar blijkt, hangt af van de duur en zwaarte van de beperkende maatregelen om het coronavirus in te dammen. Het museum blijft in ieder geval tot en met 20 april 2021 gesloten. Ook voor de jaren na 2021 wordt niet gerekend op een directe terugkeer naar het niveau van voor 2020. Pas in 2023 en 2024 wordt een herstel verwacht dat in de richting van (meer dan) 2 miljoen bezoekers gaat.

Er zijn in verband met de coronacrisis voor 2021 geen nieuwe prioriteiten geformuleerd. De belangrijkste prioriteit voor het komende jaar is het zo goed mogelijk blijven uitvoeren van de missie binnen de (financiële) beperkingen als gevolg van de coronacrisis. Ten aanzien van de bezoekers van het museum blijft het streven om hun een veilig bezoek te garanderen en hun – naast de vaste presentatie – een mooi en interessant tentoonstellingsprogramma te bieden. Online activiteiten en kanalen blijven essentieel voor de communicatie met een breder publiek. Diversiteit & inclusie en duurzaamheid blijven speerpunten.

Het Rijksmuseum ontvangt in 2021 op basis van de Erfgoedwet de gebruikelijke subsidie (zowel voor beheer van collectie en gebouwen als voor publieksactiviteiten). Daarnaast ontvangt het Rijksmuseum voor het eerste halfjaar van 2021 een extra subsidie van € 11,7 miljoen die specifiek bedoeld is als steun in de coronacrisis. Het Rijksmuseum heeft een reservebeleid dat erop is gericht om een jaar zonder publieksinkomsten te kunnen overbruggen. Het Rijksmuseum heeft voorts een voldoende solide liquiditeitspositie. Op grond hiervan wordt verwacht dat de continuïteit door de impact van de coronacrisis op basis van de huidige inzichten niet in het geding komt.

Het Rijksmuseum heeft een risicomatrix opgesteld waarin de strategische, operationele, compliance- en financiële risico's op diverse gebieden in kaart zijn gebracht. Voor ieder risico is bepaald wat de kans is dat het risico zich voordoet, wat de impact is en welke maatregelen worden genomen om de kans te verkleinen dat het risico zich voordoet c.q. de gevolgen daarvan te mitigeren.

De matrix wordt jaarlijks geactualiseerd in overleg met de betrokken afdelingen. De inschatting van de kans dat het risico zich voordoet wordt herijkt, evenals de impact. Bekeken wordt of de mitigerende maatregelen nog voldoende zijn of dat ze aanpassing behoeven. Wanneer zich incidenten voordoen, wordt het betreffende risico c.q. de betreffende risico's en de maatregelen opnieuw beoordeeld en waar nodig aangescherpt.

Een replica van *De Nachtwacht* in het OLVG-ziekenhuis in Amsterdam in het kader van de Nachtwacht on tour, zie [pp. 7–8](#)

1. Gevoel voor schoonheid, besef van tijd

Tentoonstellingen in het Rijksmuseum

De tentoonstellingen en presentaties in het eerste kwartaal van 2020 zijn volgens planning geopend. Op 13 februari opende minister van OCW Ingrid van Engelshoven samen met haar Italiaanse collega in de Philipsvleugel de tentoonstelling *Caravaggio-Bernini. Barok in Rome*. Tegelijkertijd ging *Dankzij Waller 2010–2020* open.

Caravaggio-Bernini vertelde het verhaal over het enorme artistiek elan in Rome en de radicale vernieuwingen in de kunst, ruwweg tussen 1600 en 1640. Leidraad bij de tentoonstelling waren de voornaamste termen uit het artistieke vocabulaire van die tijd, begrippen als verwondering (*meraviglia*), levendigheid (*vivezza*), beweging (*moto*), scherts (*scherzo*) en afschuw (*terribilità*). De tentoonstelling werd gemaakt met het Kunsthistorisches Museum in Wenen, waar ze in het najaar van 2019 al te zien was. De tentoonstelling werd mede mogelijk gemaakt door Ammodo, ING, Kvadrat, Rijkspatronen en het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.

In *Dankzij Waller 2010–2020* wordt een aantal bijzondere aankopen uit de afgelopen tien jaar getoond die mogelijk zijn gemaakt door het F.G. Waller-Fonds. Kunsthistoricus en prentkenner François Gérard Waller (1867–1934) behoort tot de grootste weldoeners van het Rijksmuseum. Bij leven schonk hij zijn omvangrijke verzamelingen sierpapier, ex libris en volksprenten. Na zijn dood liet hij het museum een schat aan schilderijen, tekeningen en prenten na. Zijn belangrijkste schenking betreft echter het fonds dat zijn naam draagt; daaruit kan het Rijksmuseum jaarlijks honderden prenten verwerven.

Na de sluiting van het museum op 13 maart 2020 is besloten om *Caravaggio-Bernini* te verlengen tot en met de zomer om na de lockdown zoveel mogelijk bezoekers de kans te geven de tentoonstelling te zien. De overige tentoonstellingen zijn uitgesteld. De tentoonstelling *Slavernij* werd verschoven van het najaar van 2020 naar het voorjaar van 2021. Vervolgens zijn uit eigen collectie twee fototentoonstellingen samengesteld die in oktober werden geopend voor publiek.

In *Ed van der Elsen. Crazy World* werd een belangrijke aanwinst uit 2019 getoond: de nalatenschap van fotograaf Ed van der Elsen die is verworven door het Rijksmuseum en het Nederlands Fotomuseum in Rotterdam. In de tentoonstelling stond het werkarchief van Ed van der Elsen centraal: met behulp van foto's, ontwerpen voor fotoboeken, omslagontwerpen en contactvellen werd een kijkje in de werkwijze van de fotograaf geboden. De nalatenschap van Ed van der Elsen is voor een groot deel geschonken door Anneke Hilhorst en deels aangekocht dankzij het Mondriaan Fonds, de Vereniging Rembrandt (mede dankzij haar Themafonds Fotografie en Video en haar Dura Kunstfonds), deelnemers van de BankGiro Loterij, Paul Huf Fonds/Rijksmuseum Fonds en het Marque Joosten & Eduard Planting Fonds/Rijksmuseum Fonds. De tentoonstelling is gemaakt in samenwerking met het Nederlands Fotomuseum in Rotterdam en werd mogelijk gemaakt door Fonds 21.

Fotograaf Willem Diepraam (1944) is van grote invloed geweest op de Nederlandse fotografie. Vanaf de jaren 1970 stond hij aan de wieg van de journalistieke fotoreportage. Met *Willem Diepraam, vijftig jaar fotografie* werd de overdracht van een selectie van zijn werk gevierd.

In het Hoofdgebouw werd begin september een kleine presentatie gemaakt rondom de portretten van Giuliano en Francesco Giamberti da Sangallo door Piero di Cosimo. De schilderijen, die onderdeel zijn van de vaste opstelling, kregen tijdelijk gezelschap van het portret van Bernardo Bembo door Hans Memling uit het Koninklijk Museum Schone Kunsten in Antwerpen. De presentatie was er een van de 45 die Nederlandse musea na hun heropening in juni organiseerden, waarbij één of meer kunstwerken uit de eigen collectie werden belicht. De presentaties, onder de noemer 'De kracht van onze Nederlandse collecties', waren een initiatief van de Vereniging Rembrandt en de Turing Foundation.

In de prentenkabinetten in het Hoofdgebouw werd samen met het Koninklijk Oudheidkundig Genootschap in het najaar een overzicht gepresenteerd van tekeningen en prenten met Amsterdamse stadsgezichten uit de 16de en 17de eeuw. De werken zijn afkomstig uit de Atlas Amsterdam van het KOG, een van de grootste verzamelingen tekeningen en prenten van stadsgezichten, belangrijke gebouwen, straten en pleinen.

Tentoonstellingen buiten het Rijksmuseum

In de presentatieruimte van het Rijksmuseum op Schiphol is in september een nieuwe tentoonstelling ingericht. Op de luchthaven hangt nu een aantal 19de-eeuwse werken uit de collectie, onder meer schilderijen van Anton Mauve en Willem Maris. De presentatie sluit aan bij de publicatie *Spiegel van de werkelijkheid. 19de-eeuwse schilderkunst in Nederland*, een nieuw standaardwerk geschreven door senior conservator Jenny Reynaerts.

Dit boek was eveneens aanleiding tot een tentoonstelling in Singer Laren. In *Spiegel van de ziel. Toorop tot Mondriaan* waren werken te zien van kunstenaars als Matthijs Maris, Piet Mondriaan, Suze Robertson, Jan Toorop en Willem Witsen. De tentoonstelling gaf een nieuwe kijk op de kunst rond 1900. Als reactie op de oppervlakkigheid van het moderne leven en de stijgende materiële welvaart richtte een aantal kunstenaars zich op de intimiteit van de binnenwereld met thema's als de besloten tuin, het interieur, het stillevens en de geesteswereld van de kunstenaar.

De tentoonstelling *Koele Wateren. Schatten uit het Rijks* reisde na het Westfries Museum in Hoorn naar het Stedelijk Museum in Zutphen, Gemeentemuseum het Hannemahuis in Harlingen en Het Markiezenhof in Bergen op Zoom. *Koele Wateren* is de tweede in een serie van vier reizende tentoonstellingen die in het teken staan van de vier elementen: aarde (*Lage Landen*), water (*Koele Wateren*), lucht (*Hoge Luchten*) en vuur (*Hete Vuren*). De tentoonstellingen worden door vijf stadsmusea (M5) in samenwerking met het Rijksmuseum georganiseerd. Behalve de genoemde musea behoort ook Museum Gouda tot de deelnemers aan M5.

In het Centraal Museum in Utrecht is een tentoonstelling gewijd aan de collectie hedendaagse kunst die verzamelaars Pieter en Marieke Sanders schonken aan het Centraal Museum, het Teylers Museum in Haarlem, het Kunstmuseum Den Haag, het Stedelijk Museum Amsterdam en het Rijksmuseum.

Educatie – algemeen

Vanaf de eerste lockdown in maart 2020 tot 1 juli 2020 hebben alle educatieve programma's in het Rijksmuseum en de Teekenschool stilgelegen. Vanaf 1 juli 2020 werd een beperkte, op de 1,5-metermaatregelen afgestemde programmering aangeboden.

Toen in de zomer weer workshops en cursussen konden worden gevolgd in de Teekenschool bleek het enthousiasme voor deze activiteiten groot. De beschikbare plaatsen waren snel uitverkocht. Succesvol waren ook de tekensessies die dagelijks gratis in de tuin werden aangeboden in de zomermaanden.

Het aantal deelnemers aan educatieve activiteiten was aanzienlijk lager: ruim 18.000 in 2020 versus ruim 82.000 in 2019. De bezettingsgraad steeg evenwel van 88% in 2019 naar 91% in 2020.

Oktober was Familiemaand in het Rijksmuseum met een programmering die was afgestemd op de doelgroep families met kinderen. De maand was een groot succes: 65% van alle (betaalde en onbetaalde) programmering was geboekt en 82% van alle betaalde programmering. De speciale programmering was voor 85% geboekt (o.a. een voorleesvoorstelling van Arend van Dam, de schrijver van het kinderboekenweekgeschenk 2020, waarin de diamant van Banjarmasin centraal staat). Bijna 2.000 bezoekers deden mee met de gratis tekenactiviteiten. Tweederde van de bezoekers was voor het eerst met kinderen in het Rijksmuseum. De bezoekers gaven het Rijksmuseum een 8,4 voor kindvriendelijkheid en de activiteiten werden met een 8,5 of hoger beoordeeld.

Het Rijksmuseum mag zich – net als 51 andere musea in Nederland – ook dit jaar Kidsproof Museum noemen. Dat betekent dat minimaal 60 kinderen ('museuminspecteurs') het museum het afgelopen jaar met een 8 of hoger hebben gewaardeerd. De Kidsproof Awards en de museuminspecteurs (kinderen tot en met 12 jaar) zijn een initiatief van de Museumvereniging om kinderen en hun (groot)ouders kennis te laten maken met museale collecties door het hele land.

Met het succes van de Familiemaand en het certificaat 'Kidsproof' is een belangrijke ambitie bereikt: het Rijksmuseum wordt gezien als een kindvriendelijk museum, als een aantrekkelijke en interessante bestemming voor een familie-uitje.

Educatie – onderwijs

Tijdens de sluiting zijn in overleg met de klankbordgroepen onderwijs van het museum diverse producten gemaakt die aansloten op de nieuwe lessituatie. Leraren bleken vooral behoefte te hebben aan kant-en-klare lessen die zij direct konden inzetten in het onderwijs geven op afstand. Het Rijksmuseum heeft achttien van dergelijke lessen gemaakt: voor het primair onderwijs negen lessen, voor het voortgezet onderwijs zes en voor het mbo drie. In de online omgeving van partner ThiemeMeulenhoff is de serie *Ontdek de meesterwerken van het Rijksmuseum* gemaakt, waarbij scholieren zich in tien meesterwerken uit de Eregerij kunnen verdiepen. Inmiddels is een tweede serie van tien gemaakt over de tijdvakken in het geschiedenisonderwijs.

Sommige jaarlijks terugkerende activiteiten zijn (geheel of gedeeltelijk) online georganiseerd, zoals de fotowedstrijd Document Nederland Junior en het Junior Fellowship, de prijs voor de leerling met het beste vwo-profielwerkstuk. De 14-jarige Harriet Derby (vo) en de 22-jarige Joel Quayson (mbo) waren de winnaars van Document Nederland Junior. Dit jaar was het thema van de opdracht 'Wie ben jij'. De jongeren werden uitgedaagd om hun eigen identiteit te ontdekken en vast te leggen. Ook de verkiezing Geschiedenisleraar van het jaar verliep geheel online. De zevende editie werd gewonnen door Anne de Soeten, docent geschiedenis aan het Van Lodenstein College in Barneveld. Haar leerlingen konden online meekijken bij de prijsuitreiking door Maarten van Rossem.

Samen met de NTR is de Eindexamen Geschiedenis Quiz gemaakt. Enkele eindexamenleerlingen en enkele BN'ers namen deel aan de quiz, die in de Eregerij van het Rijksmuseum werd opgenomen. De uitzending was op 3 juni 2020 en trok ruim 500.000 kijkers. Met het programma wilden NTR, ThiemeMeulenhoff en Rijksmuseum een centraal eindexamen aanbieden aan de leerlingen toen de centrale examens niet doorgingen.

Een onderwijsactiviteit die wel op locatie doorgang vond, is het project 'schooltuinen'. Leerlingen van een Amsterdamse basisschool werkten wekelijks in hun schooltuintjes in de tuin van het Rijksmuseum. Het project is een samenwerking met de gemeente Amsterdam ter gelegenheid van het honderdjarig bestaan van schooltuinen.

2. Divers publiek bereiken en verbinden

Het Rijksmuseum stelt de bezoeker centraal en streeft ernaar om alle bezoekers een kwalitatief hoogwaardig bezoek te bieden. Deze ambitie bleef het afgelopen jaar onverminderd gelden, ondanks de forse beperkingen die de coronasituatie met zich meebracht.

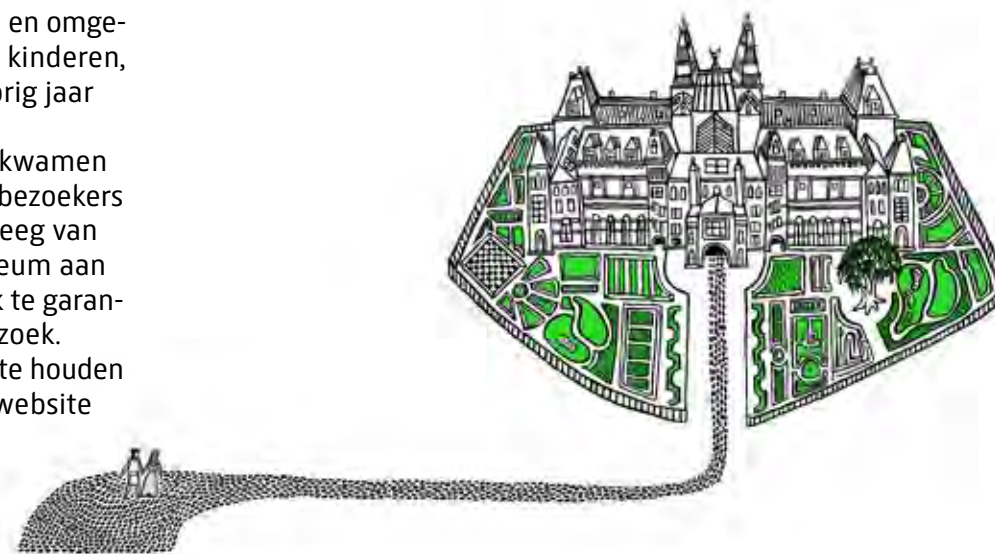
Het museum was in 2020 driemaal een periode gesloten: vanaf 13 maart tot en met 31 mei, vanaf 5 tot en met 18 november en vanaf 15 tot en met 31 december.

Het Rijksmuseum ontving in 2020 675.325 bezoekers, 2 miljoen minder dan in 2019 (2.678.393). Door de reisbeperkingen kwamen relatief meer bezoekers uit Nederland en uit de directe omgeving. De verhouding nationaal-internationaal bezoek was 64%-36%, terwijl dit in 2019 nog andersom was: 61% internationaal en 39% nationaal. Een kwart van het bezoek kwam uit Amsterdam en omgeving, waarmee het aantal in het totale bezoek 20% hoger was dan in 2019. Het aandeel kinderen, al dan niet in schoolverband, was 18% (121.560 bezoeken), wat ongeveer gelijk is aan vorig jaar (17%; 460.578 bezoeken).

De ervaringen na de heropening op 1 juni 2020 leerden dat de bezoekers graag terugkwamen naar het museum en dat ook het bezoek uit de naburige landen snel op gang kwam. De bezoekers gaven het museum een rapportcijfer van 8,9 (in 2019: 8,6) en de Net Promotor Score steeg van 53 in 2019 naar 72 (de Net Promotor Score geeft aan in welke mate bezoekers het museum aan anderen aanraden). De maatregelen die het museum had genomen om een veilig bezoek te garanderen, werden gewaardeerd en de meeste bezoekers voelden zich veilig tijdens het bezoek.

Na de eerste sluiting van het museum in maart is ingezet op online kanalen om contact te houden met het publiek. Inmiddels biedt het museum via de in het najaar geheel vernieuwde website een breed palet van nieuwe en bestaande formats:

- *Rijksmuseum from Home*: een serie video's op YouTube waarin een conservator vanuit huis vertelt over een voorwerp in het museum.
- *Rijksmuseum in 60 seconden*: een conservator vertelt over zijn of haar favoriete voorwerp.
- *Honderd meesterwerken*: filmpjes over de topstukken uit de collectie.
- *Rijksmuseum Unlocked*: een serie verhalen over diverse onderwerpen, variërend van een object tot een kijkje achter de schermen op plekken in het gebouw waar het publiek normaal niet komt.
- *In detail*: inzoomen op de mooiste en verrassendste details van een werk.

Ter gelegenheid van het 100-jarig bestaan van de Amsterdamse schooltuinen werd op 5 juni *Het geheim van de tuin*. Een avontuurlijk kinderboek gepresenteerd in de Rijksmuseumtuinen. De eerste exemplaren werden uitgereikt aan kinderburgemeester Ilias en de leerlingen van Basisschool Oostelijke Eilanden. Ook auteurs Joris Bijdendijk en Jan Paul Schutte en illustrator Floor Rieder waren aanwezig. Het boek is een samenwerking van de gemeente Amsterdam, het Rijksmuseum en Uitgeverij Gottmer

- *10 dingen over... wat je altijd al wilde weten of weer even was vergeten.*
- *Sleutels van het Rijks:* bekende Nederlanders op zoek naar bijzondere verhalen in het Rijksmuseum.
- Podcast: *In het Rijksmuseum.*

Daarnaast kan de bezoeker ook zelf aan de slag gaan:

- Met Rijksstudio, waarin de collectie digitaal wordt ontsloten, kan men een eigen verzameling maken. Inmiddels zijn er ruim 570.000 digitale verzamelingen.
- Onder de titel *Van leerling tot meester* worden online basiscursussen aangeboden over diverse technieken.
- In de serie *Geïnspireerd door* kan men leren hoe men zich, geïnspireerd door de grote meesters, hun technieken eigen kan maken.

De website van het Rijksmuseum werd in 2020 in totaal 8,1 miljoen maal (sessies) bezocht en er waren 5,4 miljoen unieke gebruikers, van wie 2,3 miljoen voor Rijksstudio. Op de sociale kanalen heeft het Rijksmuseum 1,4 miljoen volgers en het totale bereik in 2020 was 81 miljoen. De waardering voor de online programma's is hoog. Zo staat de podcast *In het Rijksmuseum* op de eerste plaats in de categorie Beeldende Kunst van de Apple Podcasts. Ook evenementen werden omgezet naar digitale varianten.

De Rijksstudio Awards, de prijs voor de tweejaarlijkse internationale ontwerpwedstrijd, werden digitaal uitgereikt. Er waren meer dan 2.800 inzendingen uit ruim twintig landen, meer dan bij de vorige editie, waaruit een publieksjury en een internationale jury de winnaars kozen. De Rijksstudio Award 2020 (€ 7.500) is toegekend aan Alemeh M. Yengiabad voor haar ontwerp *The Book*. In dit zorgvuldig vormgegeven boek zijn meesterwerken uit het Rijksmuseum in braille weergegeven, waarmee de ontwerpster de collectie ook toegankelijk maakt voor iedereen met een visuele beperking. Winnaar van de Publieksprijs én Young Talent Award 2020 is het make-up palette ontworpen door Ezgi Kiralde. De make-up is geïnspireerd op vrouwen in de Rijksmuseumcollectie.

Op de laatste dag van oktober was de eerste digitale versie van de Nacht van de Geschiedenis, waarmee de Maand van de Geschiedenis wordt afgesloten. Voor dit virtuele evenement werd een proef gedaan met betaalde toegangskarten. Er werden meer karten verkocht dan verwacht. Het publiek gaf de Nacht een lager cijfer dan voorgaande editie, wat mede veroorzaakt werd door technische problemen bij de start van het programma. Het oordeel over de inhoud van het programma was positief.

Onderwijsbezoek

De onderwijsprogramma's in het museum hebben vanaf maart tot begin september stilgelegen. Met het begin van het nieuwe schooljaar zijn de programma's, in aangepaste vorm, weer gestart. Binnen de coronamaatregelen waren alleen activiteiten voor primair en voortgezet onderwijs mogelijk waarbij de leerlingen onderling geen afstand hoeven te houden.

In totaal hebben 41.872 leerlingen uit primair en voortgezet onderwijs, mbo en hbo in 2020 het Rijksmuseum in schoolverband bezocht. Dat is 21% van het aantal onderwijsbezoeken in 2019 (198.532).

Toegankelijkheid en inclusie

Om de toegankelijkheid van het museum verder te vergroten, zijn voor diverse groepen rondleidingen ontwikkeld: voor blinden en slechtzienden, een rondleiding in gebarentaal en een prikkelarme rondleiding.

Nog niet iedereen kan veilig naar het museum komen, zoals (kwetsbare) ouderen. Het Rijksmuseum gaat daarom naar ouderen toe om hen een hart onder de riem te steken. Sinds de zomer reizen levensgrote replica's van de Nachtwacht met een museumdocent en informatie-materiaal langs verpleeg- en verzorgingshuizen, ziekenhuizen en seniorencomplexen. Bewoners, patiënten en medewerkers zijn enthousiast. Het voornemen is om ook zieke kinderen op te zoeken. In samenspraak met het Prinses Máxima Centrum en het Emma Kinderziekenhuis wordt een educatieve activiteit ontwikkeld bij Nachtwacht on tour. Het project is mogelijk gemaakt door Philips en de Elisabeth Art Foundation/Rijksmuseum Fonds.

Het Rijksmuseum neemt daarnaast deel aan een project van de MuseumPlusBus, die normaliter oudere bezoekers vervoert die niet zelfstandig naar het museum kunnen komen, maar die het afgelopen jaar vrijwel niet heeft kunnen rijden. Met replica's van topstukken van de deelnemende musea wordt in verzorgingshuizen een tentoonstelling gemaakt, inclusief een bezoek van een museumdocent die met de bewoners in gesprek gaat en een magazine waarmee de bewoners zelfstandig de presentatie kunnen bezoeken.

Voor een groep eenzame ouderen uit Amsterdam kon een serie bezoeken aan het Rijksmuseum niet doorgaan. In plaats daarvan ontvangen zij nu geregeld een brief die door een medewerker van het Rijksmuseum is geschreven aan de hand van een voorwerp uit de collectie. Uit de reacties blijkt dat deze vorm van contact zeer op prijs wordt gesteld.

Deze projecten worden in het lopende jaar voortgezet.

Begunstigers

Een bijzondere vorm van verbinding bestaat uit de relatie die het Rijksmuseum met diverse groepen van begunstigers heeft. Dankzij de steun van Vrienden, schenkers, partners, fondsen en sponsors wordt het Rijksmuseum in staat gesteld om de collectie te verrijken met nieuwe voorwerpen, werken uit de collectie te restaureren, tentoonstellingen te organiseren, onderzoeksapparatuur aan te schaffen en onderzoeksprojecten uit te voeren en activiteiten te organiseren. In deze coronatijd is de steun van de begunstigers nog belangrijker dan anders.

Het Rijksmuseum heeft in 2020 met diverse sponsors en partners de samenwerking verlengd: met founder Philips voor vijf jaar, met hoofdsponsor KPN voor één jaar, met ThiemeMeulenhoff, JC Decaux en Internationale School Eerde voor twee jaar. Als nieuwe sponsor werd Volker Wessels verwelkomd.

Het aantal Vrienden bedroeg eind 2020 17.697 ten opzichte van 19.473 in 2019. In het Rembrandtjaar 2019 groeide het aantal Vrienden sterk; een aantal van hen heeft de vriendschap in 2020 niet verlengd.

Het aantal leden van de International Circle nam toe van 68 naar 73.

Het aantal Rijksclubleden daalde met drie naar 42. Het aantal sponsors en partners bleef 26.

Het aantal fondsen op naam en gelabelde schenkingen bij het Rijksmuseum Fonds, de steunstichting van het Rijksmuseum, steeg naar 134.

3. Toegankelijke collectie – nu en in de toekomst

Het Rijksmuseum is door de minister van OCW op grond van de Erfgoedwet met ingang van 1 januari 2017 voor onbepaalde tijd belast met de zorg voor museale cultuurgoederen van de Staat. De collectie van het Rijksmuseum bestaat uit een miljoen voorwerpen, waarvan het grootste deel werken op papier zijn die niet permanent kunnen worden tentoongesteld omdat papier lichtgevoelig is. Het collectiebeheer wordt uitgevoerd volgens interne procedures die zijn gebaseerd op internationaal erkende standaarden voor collectiemanagement (SPECTRUM). Voor de digitale afbeeldingen van de objecten worden meetbare en controleerbare kwaliteitseisen gehanteerd, waarbij waar mogelijk internationale standaarden worden gehanteerd, zoals *Metamorfoze* en *Fadgi*.

Tijdens de eerste lockdown in het voorjaar is het werk aan de collectie slechts in zeer beperkte mate voortgezet. Nadat er protocollen voor veilig werken binnen de 1,5-metermaatregelen waren opgesteld, is het werk – voorzover binnen de regels mogelijk – hervat. Omdat maximaal de helft van de werkplekken tegelijk kon (en kan) worden gebruikt, zijn er minder restauraties en conserverende handelingen uitgevoerd dan in voorgaande jaren, met name voor PK Online.

In 2020 is binnen de beperkingen verder gewerkt aan de registratie en digitalisering van de collectie. Dit werd gedaan in twee projecten: PK (Prentenkabinet) Online en VOILA (Verhuizing Objecten Inpakken Lelystad Amersfoort). Het doel van PK Online is de registratie en digitalisering van alle werken op papier en middels VOILA wordt de collectie gereedgemaakt voor de verhuizing naar het nieuwe depot in Amersfoort. In het voorjaar heeft het werk gedurende enige maanden stilgelegen als gevolg van de lockdown. Daardoor en door de restricties die het gevolg zijn van de 1,5-metermaatregelen is het aantal registraties in 2020 ruim 18.000 op de planning achtergebleven: 45.000 in plaats van 63.000. De oorspronkelijke einddatum (najaar 2021) schuift enkele maanden op naar eind 2021, begin 2022.

Bij de rondleidingen voor gezinnen waarvan een kind en/of een ouder blind of slechtziend zijn, worden de zintuigen op scherp gezet door een speelse ontdekkingstocht langs hoogtepunten van het Rijksmuseum. Er is ook een familierondleiding in Nederlandse Gebarentaal Dankzij het Bas ten Haaf Fonds/Rijksmuseum Fonds kan de rondleiding tegen een gereduceerd tarief worden aangeboden

Het project VOILA is in 2020 afgerond en de ruim 75.000 voorwerpen die vanuit het depot in Lelystad naar het CC NL in Amersfoort gaan, zijn verhuisklaar. Sinds de start van de verhuizing medio 2020 is inmiddels ongeveer de helft van de collectie verhuisd.

Aantal objecten geregistreerd conform de eisen (identificatiegegevens; juridische status; standplaats)	46.326
Aantal objecten gedigitaliseerd	56.950

De collectie van het Rijksmuseum is voor 100% geregistreerd, met uitzondering van de werken op papier, waarvan nu 88% is geregistreerd. Er zijn nu in totaal 770.458 objecten geregistreerd en digitaal toegankelijk, waarvan 638.812 met een afbeelding.

De restauratieateliers van het Rijksmuseum (ceramiek, glas & steen; edele & onedele metalen; meubelen; papier; schilderijen; textiel) hebben het afgelopen jaar 3.716 restauraties en behandelingen verricht, waarvan 2.084 voor PK Online. Daarnaast zijn 1.658 behandelingen verricht voor aanwinsten, in- en uitgaande bruiklenen, presentaties en tentoonstellingen.

- ceramiek, glas en steen 796
- edele en onedele metalen 161
- meubelen en scheepsmodellen 45
- papier, prenten en foto's 1.891
- PK Online 2.084
- schilderijen en lijsten 227
- textiel 170

De collectie werd in 2020 door verwerving en langdurige bruiklenen uitgebreid met 1.952 voorwerpen, waarvan 809 schenkingen en legaten. Aankopen waren na maart 2020 alleen mogelijk indien ze met extern geld werden gefinancierd. Het eigen aankoopbudget is als onderdeel van de bezuinigingen geschrapt voor 2020 en 2021.

Bijzondere aanwinsten waarvan de verwerving mogelijk werd gemaakt door externe partners, waren:

- Bartholomeus Spranger, *Engelen dragen het lichaam van Christus* (ca. 1587). Het schilderij werd geschonken door Bob Haboldt ter nagedachtenis aan de slachtoffers van covid-19.
- Cornelia toe Boecop, *Portret van Ott van Bronckhorst* (1606). De aankoop werd mogelijk gemaakt door het Hans & Hedy de Klerk Fonds en het Joost en Carin Scholten Fonds, beide fondsen op naam bij het Rijksmuseum Fonds.
- Een kelkglas met een portret van Betje Wolff (maker David Wolff [geen familie], ca. 1786). De pendant met Aagje Deken bevond zich al in de collectie van het Rijksmuseum en met het paar kan het Rijksmuseum weer een venster van de Canon van Nederland tonen. De aankoop werd mogelijk gemaakt door een particuliere schenker.
- Twee Aziatische rolschilderingen met honderd spelende, musicerende, lezende en schrijvende kinderen: de originele Chinese schildering uit de 18de eeuw en een Japanse kopie uit de 19de eeuw. De schilderijen demonstreren het belang van kopiëren in Oost-Aziatische schilderkunst. De aankoop werd mogelijk gemaakt door Rituals.
- Dertig glasnegatieven van Etienne-Jules Marey (Beaune 1830–1904 Parijs), een serie van dertig opnames van een bewegende/sportende man (ca. 1890).
- Een zelfportret van Antoon Hendricus Johannes Molkenboer (1872–1960), die werd opgeleid aan de Rijksnormaalschool voor Teekenschool, de voorloper van de Teekenschool. Het portret werd geschonken door Helen en Lorenz van der Meij.
- André Kuipers schonk de Nederlandse vlag die tijdens het verblijf van Kuipers in het International Space Station als decor diende tijdens verbindingen met de aarde.

In 2020 werden 501 objecten uitgeleend aan 69 instellingen, 43 in Nederland en 26 in het buitenland. Dit is minder dan de helft van het aantal bruiklenen in 2019. De daling is veroorzaakt doordat 75 instellingen besloten om in verband met de coronapandemie bruikleenaanvragen te verlengen of uit te stellen. Daarnaast is er vanaf oktober 2019 een bruikleenstop ingegaan in verband met de verhuizing van de collectie naar het CollectieCentrum Nederland.

Een bijzonder bruikleen dat wel doorging, was die van *De Magere Compagnie* van Frans Hals en Pieter Codde aan het Frans Hals Museum voor de tentoonstelling *Alle schuttersstukken*. Het schilderij hangt gewoonlijk in de Nachtwachtzaal, maar kan daar tijdelijk niet verblijven in verband met Operatie Nachtwacht.

Restitutie

De minister van OCW heeft op advies van de Restitutiecommissie besloten om de claim van de erven-Oppenheimer te honoreren. Dit betekent voor het Rijksmuseum de teruggave van een groep Meissen-porselein, waarvan de meeste voorwerpen in de vaste opstelling staan. Een tweede restitutie, aan de erven-Gutman, betreft eveneens een groep Meissen-objecten, waarvan zich één bord in het Rijksmuseum bevindt.

Astronaut André Kuipers overhandigde op 2 november een Nederlandse vlag, die hij had meegenomen naar het internationale ruimtestation ISS, aan het Rijksmuseum. Namens het museum nam Harm Stevens, conservator 20ste eeuw, de vlag in ontvangst

4. Open bron voor kennis en onderzoek

Onderzoek verdiept de kennis, de grondstof voor verhalen en verdieping van de band met het publiek. Kennis over het verleden geeft inzicht in het heden. Deze kennis is niet statisch, iedere generatie schrijft opnieuw zijn geschiedenis en maakt geschiedenis. Het Rijksmuseum blijft daarom onderzoek doen, (kunst)historisch, materiaaltechnisch, natuurwetenschappelijk en herkomstonderzoek. Aan tentoonstellingen, educatieve producten en het Stories-platform van de website ligt onderzoek ten grondslag.

Het meest zichtbare onderzoeksproject was in 2020 Operatie Nachtwacht, dat op zaal wordt uitgevoerd. Behalve in de eerste periode van de lockdown in het voorjaar is het project doorgegaan, waarbij enige vertraging is opgelopen door de beperkingen die de coronamaatregelen met zich meebrengen. Het onderzoek van het schilderij is inmiddels afgerond en de uitkomsten worden verwerkt in een rapport dat de basis is voor het behandelplan dat begin 2021 wordt opgesteld.

De Nachtwacht is met verschillende technieken onderzocht en er zijn onder meer OCT-scans, infraroodopnames en daglichtopnames gemaakt. Op meerdere plekken van het schilderij zijn testen uitgevoerd voor het verwijderen van de vernis. Het maken van een 3D-scan, in samenwerking met de TU Delft, was het laatste onderdeel van het onderzoek op zaal. Met deze scan zijn de hoogtevariaties van het verfoppervlak zichtbaar gemaakt. Onderzoek van verfmonsters moet een beter begrip geven van de opbouw van het schilderij, de verfsamenstelling en de conditie van de verf.

In het voorjaar is de meest gedetailleerde foto ooit van *De Nachtwacht* gepubliceerd waarop zo ver kan worden ingezoomd dat de verfstreken en zelfs de pigmentdeeltjes in de verf zichtbaar worden.

AkzoNobel is hoofdpartner van Operatie Nachtwacht. Het project wordt mogelijk gemaakt door The Bennink Foundation, C.L. de Carvalho-Heineken, PACCAR Foundation, Piet van der Slikke & Sandra Swelheim, American Express Foundation, familie De Rooij, Het AutoBinck Fonds, Segula Technologies, Dina & Kjell Johnsen, familie D. Ermia, familie M. van Poecke, Bruker Nano Analytics, Henry M. Holterman Fonds, Irma Theodora Fonds, Luca Fonds, Piek-den Hartog Fonds, Stichting Zabawas, Cevat Fonds, Johanna Kast-Michel Fonds, Marjorie & Jeffrey A. Rosen, Stichting Thurkownfonds en het Nachtwacht Fonds.

Ondanks de beperkte toegankelijkheid van de ateliers in het Ateliergebouw is veel onderzoek in 2020 doorgegaan. Het gaat veelal om interdisciplinair onderzoek en onderzoek dat in samenwerking met andere musea en instellingen wordt uitgevoerd. Om een indruk te geven van het onderzoek volgt hieronder een aantal van de enkele tientallen projecten:

- **IMPACT4Art:** Ontwikkelen van nieuwe algoritmen en software waarmee nauwkeurige 3D-beelden van een breed scala aan museumobjecten kunnen worden gemaakt en verborgen patronen automatisch kunnen worden gedetecteerd. Het onderzoek wordt in nauwe samenwerking met datawetenschappers van het Centrum Wiskunde & Informatica (CWI) uitgevoerd, onder de vlag van NICAS (Netherlands Institute for Conservation+Art+Science+) en gefinancierd door NWO.
- **Johannes Vermeer:** In 2020 is het onderzoek naar de schildertechniek van Johannes Vermeer van start gegaan. In het verslagjaar werden de vier schilderijen in de collectie van het Rijksmuseum (*Het melkmeisje*, *Het straatje*, *Brieflezende vrouw* en *De liefdesbrief*) met geavanceerde, non-invasieve beeldtechnieken onderzocht. De verkregen informatie wordt gecombineerd met (kunst)historisch onderzoek en vergeleken met historische kunsttechnologische bronnen en archiefdocumenten. Het onderzoek vindt plaats in samenwerking met het Mauritshuis in Den Haag.
- **Driedimensionaal begrip van degradatieproducten in schilderijen:** In dit NICAS-onderzoeksproject, in samenwerking met de universiteiten van Amsterdam, Utrecht en Antwerpen, worden geavanceerde analytische technieken gecombineerd om de vorming, ontwikkeling en levensloop van veroudering en verandering van pigmenten in schilderijen beter te begrijpen.

- **Drawing out Rembrandt:** Dit project heeft als doel het verleden van Rembrandts inkttekeningen te reconstrueren en de toekomstige toestand ervan te voorspellen. Het wordt uitgevoerd in samenwerking met de universiteiten van Amsterdam en Utrecht, en de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, onder de vlag van NICAS en gefinancierd door NWO.
- **Preventieve Conservering:** In 2020 is verdergegaan met het met behulp van dataloggers monitoren van temperatuur en relatieve luchtvochtigheid tijdens bruikleentransporten en externe tentoonstellingen. Ook zijn er metingen verricht in de tentoonstellingsruimte van het Rijksmuseum op Schiphol. Er is een werkgroep Klimaat gevormd, met vertegenwoordigers van de afdelingen Conservation & Science en Gebouwenbeheer & Techniek, om te onderzoeken of binnen de huidige klimaatspecificaties energiebesparing mogelijk is, door efficiënter gebruik te maken van de klimaatinstallatie.
- **Wassen van witgoed:** Onderzoeksproject in samenwerking met Ecolab om een betere methode te ontwikkelen voor het wassen van wit textiel zoals linnengoed en kinderkleding.
- **Glasdegradatie:** In samenwerking met het Corning Museum of Glass (Corning, NY, VS) en de University of Texas in Dallas wordt onderzoek gedaan naar de degradatie van historisch glas in museale collecties.
- **Herkomstbepaling van Romeins glas:** Het Allard Pierson Museum in Amsterdam heeft een grote collectie Romeins glas waarvan de precieze herkomst en datering onduidelijk is. In samenwerking met het Rijksmuseum, de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed en het Reactor Instituut van de TU Delft is begonnen met een verkennend onderzoek naar de potentie van verschillende analytische technieken om de herkomst te achterhalen.

Het in bovenstaande opsomming enkele malen genoemde NICAS (Netherlands Institute for Conservation+Art+Science+) is een belangrijk samenwerkingsverband op onderzoeksgebied waarvan het Rijksmuseum, Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, Universiteit van Amsterdam en Technische Universiteit Delft de partners zijn. Onder de vlag van NICAS worden tal van onderzoeksprojecten uitgevoerd.

Voor diverse bestandscatalogi werd onderzoek gedaan, zoals 17de-eeuwse schilderijen, Italiaanse schilderijen, Spaanse schilderijen en zilvermerken.

Het Rijksmuseum is een van de deelnemers aan CULTURAL AI LAB, een samenwerkingsverband van Koninklijke Bibliotheek, Beeld en Geluid, Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen, Centrum Wiskunde & Informatica, Vrije Universiteit en Universiteit van Amsterdam. Doel van het project is het 'innovatief beheren, ontsluiten en delen van culturele erfgoedinformatie & -data met de nadruk op het verkennen van de mogelijkheden van artificial intelligence (AI) op het vlak van culturele bias'.

Van het wetenschappelijk onderzoek wordt verslag gedaan in het eigen peer-reviewed tijdschrift *The Rijksmuseum Bulletin* (vier afleveringen per jaar), bestandscatalogi, boeken en symposia. Het Rijksmuseum publiceerde in 2020 zeven boeken. Conservatoren, restauratoren en medewerkers publiceerden in diverse nationale en internationale tijdschriften en (digitale) publicaties ruim 240 artikelen, waarvan een derde in peer-reviewed tijdschriften. Zij verzorgden voorts ruim 240 lezingen en presentaties, in het Rijksmuseum en daarbuiten.

Het Rijksmuseum organiseerde als gevolg van de coronasituatie het afgelopen jaar slechts één symposium, in februari over het onderzoeksproject 'Drawing Out Rembrandt'.

Herkomstonderzoek

Sinds 2012 onderzoekt een gespecialiseerd team de herkomstgeschiedenis van de collectie in het kader van het landelijke herkomstonderzoek 'Museale verwervingen vanaf 1933'. Het herkomstonderzoek wordt uitgevoerd in verband met roof, confiscatie of gedwongen verkoop in de periode 1933–1945. Gezien de hoeveelheid te onderzoeken voorwerpen wordt het herkomstonderzoek van het Rijksmuseum gefaseerd uitgevoerd. In het verslagjaar werden de tussen 1933–1945 verworven objecten op het gebied van beeldhouwkunst en kunstnijverheid onderzocht: van 3.155 records is het onderzoek eind 2020 voor 1.567 records afgerond. Het rapport hiervan volgt in het eerste kwartaal van 2021. Voor de resterende 1.588 records wordt in 2021 vervolgonderzoek gedaan.

Op 7 december 2020 heeft de Commissie evaluatie restitutiebeleid cultuurgoederen Tweede Wereldoorlog haar rapport uitgebracht ('Streven naar rechtvaardigheid'). Het Rijksmuseum onderschrijft de aanbevelingen van de commissie. Het restitutiebeleid dat in de eerste jaren van de 21ste eeuw werd gehanteerd, dient nog steeds de basis te zijn voor het restitutiebeleid. Dat betekent dat een belangenafweging waarbij ook de belangen van partijen als musea worden meegewogen, geen plek heeft in de beoordeling van restitutieverzoeken. Zo'n afweging past niet bij het na te streven rechtsherstel.

Opleiding en onderzoek

In 2020 namen zes onderzoekers deel aan het Rijksmuseum Fellowshipprogramma, dat mede mogelijk wordt gemaakt door verschillende externe fondsen. De zes fellows ontvingen een beurs om onderzoek te doen naar de collectie van het Rijksmuseum. Hoewel de reis- en overige beperkingen invloed op het onderzoek hadden, hebben de fellows gezamenlijk zes artikelen gepubliceerd en diverse presentaties gegeven.

Het Rijksmuseum wil met het Fellowshipprogramma bijdragen aan de vorming van een nieuwe generatie museumprofessionals.

De jaarlijkse Summer School moest worden uitgesteld in verband met de coronabeperkingen.

Ook in 2020 leverde het Rijksmuseum een bijdrage aan het academisch onderwijs aan diverse Nederlandse universiteiten waar conservatoren en restauratoren van het Rijksmuseum (bijzonder hoogleraar zijn. Vier conservatoren in opleiding deden een jaar lang ervaring op in het Rijksmuseum en in de restauratieateliers werden 12 stagiairs begeleid. Bij de afdeling Veiligheidszaken liepen 22 mbo-studenten stage in het kader van de opleiding tot beveiligingsmedewerker. Het totale aantal stagiairs in 2020 was 64.

5. Bijdrage aan economie en leefomgeving

Rijksmuseum als werkgever

De coronacrisis had afgelopen jaar ingrijpende gevolgen voor de medewerkers van het Rijksmuseum. Tijdens de sluitingsperiodes van het museum viel voor beveiligings- en publieksmedewerkers een groot deel van het werk weg. Voor anderen gingen de werkzaamheden door, zoals verhelpen van storingsen, onderhoud van de gebouwen en het noodzakelijke beheer en behoud van de collectie. Deze activiteiten werden door een beperkt aantal medewerkers op locatie uitgevoerd. Om veilig en binnen de coronarichtlijnen te kunnen werken, zijn diverse protocollen opgesteld en in de gebouwen maatregelen genomen.

De overige medewerkers werkten zoveel mogelijk thuis. De IT-infrastructuur van het Rijksmuseum was al ingericht op locatie-onafhankelijk werken, waardoor deze overgang relatief soepel verliep.

Voor medewerkers die hun eigen werk niet thuis kunnen uitvoeren, zijn binnen enkele weken na het begin van de eerste lockdown in maart projecten rondom de collectie opgezet waaraan men thuis kan werken (digitaliseren van inventarisboeken en bestandscatalogi). Deze projecten stonden al langere tijd op de agenda en krijgen nu een vliegende start. Verder is een programma voor e-learning opgezet, waarbinnen uiteenlopende cursussen worden aangeboden variërend van Office 365 tot presenteren, van persoonlijk leiderschap tot timemanagement en strategie-bepaling.

Voor de interne communicatie zijn digitale formats ontwikkeld. Eenmaal per drie tot vier weken is er een digitale medewerkersbijeenkomst, *Rijksmuseum Gaat Door*. In dit programma worden medewerkers via interviews en filmpjes op de hoogte gehouden van relevante ontwikkelingen en van de activiteiten die binnen en buiten de organisatie worden ontplooid. Wie het programma niet live kan bekijken, kan het later terugzien op het intranet van het Rijksmuseum, het belangrijkste interne communicatiekanaal voor de organisatie.

Alle inspanningen ten spijt, wordt het persoonlijke en informele contact tussen collega's gemist. Voor brainstormen en creativiteit zijn digitale kanalen minder geschikt, hoe nuttig en bruikbaar ze ook zijn voor het reguliere overleg.

Na de zomer is een thuiswerkbeleid opgesteld dat vooruitkijkt naar de periode na de pandemie. Een eerste onderzoek naar de ervaringen met thuiswerken aan het begin van de zomer wees uit dat een aanzienlijk aantal medewerkers ook na de pandemie een deel van de werktijd thuis wil werken. In het beleid worden hiervoor de kaders gegeven. Verder zijn er maatregelen opgenomen om te borgen dat men thuis over een goede werkplek kan beschikken die aan de arboregels voldoet. Voor thuiswerken worden diverse hulpmiddelen ter beschikking gesteld, zoals onder

meer een bureau, bureaustoel, extra scherm en toetsenbord. Van deze mogelijkheid wordt goed gebruikgemaakt. In het lopende jaar worden alle kantoorwerkplekken voorzien van een laptop, die men op kantoor en thuis kan gebruiken.

Personeel

Sinds de heropening in 2013 na de grote renovatie van het gebouw is de organisatie sterk gegroeid, mede dankzij de vele bijdragen van partners en Vrienden. Het streven is om de daarmee opgebouwde kennis en ervaring zoveel mogelijk te behouden. Door de blijvende steun van de begunstigers en door de extra subsidie van het ministerie van OCW kon de organisatie in 2020 grotendeels in stand blijven, met uitzondering van de functies die direct samenhangen met het ontvangen van bezoekers in het museum.

In de loop van 2020 zijn in verband met de coronacrisis de tijdelijke arbeidscontracten met ruim 70 medewerkers niet verlengd, voornamelijk bij de publieksgerelateerde functies in de beveiliging en de frontoffice waarvan het werk direct samenhangt met het aantal bezoekers in het museum. Het aantal medewerkers daalde tussen eind 2019 en eind 2020 van 770 naar 689. In deze aantallen zijn niet de ruim 30 museumdocenten meegeteld die met ingang van het schooljaar 2020-2021 in dienst zijn genomen en die ieder een dienstverband van enkele uren per week/maand hebben (in totaal ongeveer 2 fte). Deze docenten voeren de onderwijsprogramma's in het museum uit en zijn voor enkele uren per week of maand in dienst.

Het aantal medewerkers per sector is als volgt:

	31 december	31 december
Collecties	259	270
Development & Media	60	69
Zakelijke Sector	362	422
Directie		
TOTAAL	689	770

Interne organisatiestructuur

De organisatie wordt geleid door een directie die bestaat uit drie directeuren. De drie directeuren vormen gezamenlijk het bestuur van Stichting Het Rijksmuseum. In het verslagjaar zijn omvang en samenstelling van de directie ongewijzigd gebleven. De directie bestaat uit:

- Hoofddirecteur en voorzitter van de directie: Taco Dibbits (1968; benoemd in 2016; sinds 2002 werkzaam bij het Rijksmuseum, sinds 2008 als directeur Collecties).
- Directeur Development & Media: Hendrikje Crebolder (1970; benoeming in 2017, daarvoor sinds 2008 hoofd afdeling Development).
- Zakelijk Directeur: Erik van Ginkel (1966; benoeming in 2011).

De organisatie is verdeeld in drie sectoren: Collecties, Development & Media en Zakelijke Sector. De Sector Collecties ressorteert onder de hoofddirecteur, de Sector Development & Media onder de Directeur Development & Media en de Zakelijke Sector onder de Zakelijk Directeur.

De Sector Collecties omvat alle werkzaamheden rondom de collectie: van registratie en fotografie tot en met conservering en restauratie, van verzamelen tot en met wetenschappelijk onderzoek, van tentoonstellingen tot en met publieksbegeleiding en educatie.

In de Sector Development & Media zijn de gebieden stakeholdersmanagement, development (cultiveren en onderhouden van relaties met [potentiële] begunstigers, werving van gelden), marketing en communicatie ondergebracht.

Onder de Zakelijke Sector vallen de ondersteunende diensten: Automatisering, Facilitair Bedrijf, Financiële Zaken, P&O, Veiligheidszaken.

In het organogram van het Rijksmuseum zijn afgelopen jaar geen wijzigingen doorgevoerd (zie p. 228).

Medezeggenschap

In het afgelopen jaar heeft de hoofddirecteur (de bestuurder in de zin van de WOR) intensief contact onderhouden met de Ondernemingsraad. Na invoering van de eerste lockdown in maart is een wekelijks overleg ingesteld, zodat de Ondernemingsraad steeds op de hoogte was van de maatregelen die werden genomen om de coronacrisis het hoofd te bieden.

Een belangrijk gespreksonderwerp was daarnaast de wijziging van het roosterbeleid om een systeem van zelfroosteren mogelijk te maken. Doel is om te komen tot een efficiënt rooster waarin capaciteitsbehoefte (werkenaanbod) en capaciteitsaanbod (medewerkers) optimaal op elkaar worden afgestemd. Omdat zelfroosteren een grotere flexibiliteit kent, biedt het voordelen voor werknemer en werkgever. Voor de werknemer biedt zelfroosteren betere mogelijkheden om het werk af te stemmen op het privéleven, omdat de werknemer meer invloed heeft op zijn werktijden. Dat de werknemer meer sturingsmogelijkheden krijgt om werk en privé te combineren, zal ook bijdragen aan een duurzame inzetbaarheid. Voor de werkgever betekent het nieuwe systeem dat het beter mogelijk wordt om het benodigde aantal medewerkers te laten werken op de benodigde tijden. Na een pilot van ruim een jaar heeft de Ondernemingsraad ingestemd met het gewijzigde roosterbeleid, waarbij is afgesproken om de openstaande verbeterpunten gezamenlijk aan te pakken en beoordelingscriteria te kiezen die het mogelijk maken om het functioneren van de zelfroostersystematiek te volgen.

Andere gespreksonderwerpen waren het thuiswerkbeleid, waarmee de Ondernemingsraad eveneens heeft ingestemd, arbo-aangelegenheden, de evaluatie van het in 2019 ingevoerde ontwikkel- en beoordelingssysteem en het ziekteverzuim. Over heel 2020 bedroeg het gemiddelde ziekteverzuim 4,6%, 0,6 procentpunt hoger dan in 2019 (4%). Daarmee blijft het Rijksmuseum naar verwachting onder het landelijke verzuimgemiddelde.

Duurzaamheid

In 2020 is verder gegaan met de speerpunten die zijn geformuleerd op basis van het in 2019 vastgestelde beleid 'Duurzaamheid 2.0'. Centraal staat de 'milieubarometer', waarmee in kaart is gebracht wat de belangrijkste bronnen van CO₂-uitstoot door het Rijksmuseum zijn. Aan de hand van de barometer zijn drie speerpunten vastgesteld:

- verlagen van het energiegebruik;
- verminderen van het afval (minder papiergebruik, hergebruik);
- duurzaamheidsbewustzijn van de medewerkers vergroten en daardoor verlaging van de CO₂-uitstoot als gevolg van vliegvluchten.

Meer dan de helft van de uitstoot wordt veroorzaakt door brandstof en warmte. Dit hangt samen met de klimaateisen die worden gesteld aan ruimtes waarin zich kunst bevindt. Er is een Werkgroep Klimaat ingesteld die bestaat uit medewerkers van de afdelingen Conservation & Science en Gebouwenbeheer & Techniek. De werkgroep gaat de gescheiden invalshoeken van techniek en collectieklimaat bij elkaar brengen en op een integrale manier bekijken hoe het energieverbruik in het museum kan worden verlaagd. Een zorgvuldige afweging van het belang van collectiebehoud enerzijds en het belang van energiebesparing anderzijds is daarbij essentieel.

Op de tweede plaats wat betreft CO₂-uitstoot komt het zakelijke reisverkeer. Door de coronamaatregelen is er in het afgelopen jaar slechts zeer beperkt en alleen in noodzakelijke gevallen gereisd.

Er is een oplossing bedacht voor het gebruik van de restwarmte uit de installaties van het hoofdgebouw. Verwarming van andere panden aan het Museumplein bleek te ingewikkeld en daarom is besloten om de restwarmte in te zetten voor eigen gebouwen: het Ateliergebouw (waar de restauratieateliers zijn gevestigd en dat wordt gedeeld met de Universiteit van Amsterdam en de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed) en het Bureau (kantoren directie en enkele afdelingen).

In het ontwerp voor het nieuwe depot in Amersfoort, het CollectieCentrum Nederland, stond duurzaamheid voorop. Het CC NL is gecertificeerd volgens de BREEAM NL-systematiek. Dit is een internationaal instrument om de duurzaamheid van gebouwen te meten en te beoordelen. Het ontwerp is gewaardeerd met vijf sterren ('outstanding'), de hoogst mogelijke score. Nu het gebouw gereed is, wordt opnieuw een BREEAM-NL-meting gedaan met het doel opnieuw een certificering met vijf sterren te verkrijgen.

Ook voor de gebouwen die het Rijksmuseum in Amsterdam in gebruik heeft, zijn op het gebied van duurzaamheid stappen gezet. Het team van Gebouwenbeheer & Techniek is uitgebreid met een projectleider installaties die zich specifiek richt op innovatie en duurzaamheid, en bij vervangingen wordt sterk gelet op meer duurzame alternatieven.

Verder wordt gekeken hoe materialen kunnen worden hergebruikt en wordt aan mogelijke leveranciers gevraagd om in hun offerte op te nemen of de materialen kunnen worden hergebruikt. *Caravaggio-Bernini. Barok in Rome*, gehouden in het voorjaar van 2020, is de eerste tentoonstelling waarvan de inrichtingsmaterialen na afloop van de tentoonstelling kunnen worden hergebruikt.

In februari 2021 heeft het Rijksmuseum een BREEAM-NL In-Use duurzaamheidscertificaat ontvangen met een 'outstanding' beoordeling (vijf sterren). Hiermee is het Rijksmuseum het eerste museum ter wereld dat voor het beheer van een bestaand gebouw de hoogste haalbare score krijgt.

Gebouwenbeheer en MJOP (Meerjarenonderhoudsplan)

Het Rijksmuseum is bewust en planmatig bezig met het onderhoud en beheer van de museumgebouwen. Dit uit zich in het op peil houden van representatieve ruimten en publieksgebieden en in het minimaliseren van de risico's voor de collectie. Daarnaast neemt het Rijksmuseum bij vervangingen de toekomstige exploitatiekosten mee in de overwegingen. Zo geeft het Rijksmuseum een invulling aan het begrip cultureel ondernemerschap.

Het Meerjarenonderhoudsplan (MJOP) was eind 2019 bijgewerkt voor de panden die eigendom zijn van de Staat. In 2020 is verder gegaan met het actualiseren, voor het CC NL, dat eind mei 2020 na afronding van de bouw aan het Rijksmuseum is overgedragen, en voor de overige panden die het Rijksmuseum huurt van andere partijen dan de Staat. Dit wordt in 2021 afgerond.

De sluiting van het museum voor bezoekers is aangegrepen om versneld (onderhouds)werkzaamheden uit te voeren die anders alleen 's nachts kunnen worden gedaan. Zo zijn de muren van een aantal zalen in de Philipsvleugel beter geïsoleerd.

De coronasituatie heeft ook gevolgen voor het Atrium, de ontvangsthallen van het museum. Het gebied is sinds de heropening op 1 juni 2020 alleen toegankelijk met een toegangskaart en een gereserveerde starttijd. In 2021 wordt een van de liften vanuit de Passage naar het Atrium omgebouwd tot een derde in- en uitgang. Het museum kan hiermee binnen de 1,5-meterregels meer bezoekers in het gebouw toelaten. Wanneer het bezoekersaantal na afloop van de pandemie weer naar het oude niveau groeit, kan de extra ingang bijdragen aan een betere ontvangst van de bezoekers.

Rijksmuseum als partner

Het Rijksmuseum staat open voor samenwerking en zoekt die actief. Directieleden, conservatoren en andere stafmedewerkers vervullen tientallen functies in besturen, raden van toezicht en adviesraden.

Met vele externe stakeholders wordt contact onderhouden door directieleden en medewerkers, met beleidsmakers, bestuurders, politici, gemeente Amsterdam, culturele sector, toeristische branche, bedrijfsleven, fondsen en (particuliere) schenkers. Het Rijksmuseum probeert hen, vaak op de persoon toegesneden, te bereiken en te informeren.

Het Rijksmuseum heeft intensief contact met andere (inter)nationale musea en speelt een actieve rol binnen de Museumvereniging.

FINANCIËLE RESULTATEN EN EXPLOITATIE

Het Rijksmuseum is in 2020 hard getroffen door de coronacrisis. 675.325 mensen bezochten dit jaar het Rijksmuseum, in 2019 waren dat er 2,7 miljoen. Dit is het laagste aantal sinds 1964. Het financiële effect van deze crisis op de resultaten en de exploitatie is kort samengevat als volgt:

De totale inkomsten waren begroot op € 104,1 miljoen maar kwamen, exclusief de extra subsidie van OCW van € 20,9 miljoen, € 39,7 miljoen lager uit, waarvan € 34,2 miljoen lagere publieksinkomsten zijn (met name entree, winkel, horeca, multimedia en educatieve producten).

Kort na het uitbreken van de crisis heeft het Rijksmuseum de directe gevolgen ervan in kaart gebracht en zijn maatregelen genomen om primaire bedrijfsprocessen (veiligheid van medewerkers, collectie en gebouw) te continueren. Tevens zijn de bezuinigingsmogelijkheden in kaart gebracht. Dit heeft geresulteerd in een totaal aan bezuinigingen van € 18,4 miljoen. Bij alle afdelingen zijn bezuinigingen doorgevoerd, waarvan de belangrijkste bezuinigingen zijn: op de personeelskosten door het niet verlengen van tijdelijke contracten, het doorschuiven voor het tentoonstellingsprogramma en minder uitgeven aan communicatie en marketing.

Per saldo zou bovenstaande tot een tekort van € 21,2 miljoen leiden. Om de schade te beperken heeft het Rijksmuseum een aanvraag voor de Tijdelijke noodmaatregel overbrugging voor werkbehoud (NOW) ingediend en deze uitkering bedraagt voor de periode maart tot en met december € 4,6 miljoen.

Daarnaast werd begin juni bekend dat het Rijksmuseum uit het eerste steunpakket voor de cultuursector (van € 300 miljoen) een extra subsidie van € 20,9 miljoen ontvangt.

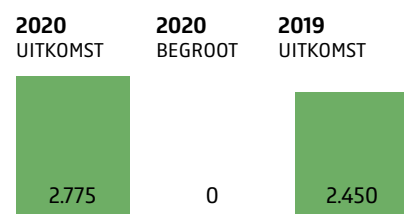
Hierdoor resulteert een positief resultaat voor resultaatbestemming van € 2,6 miljoen.

Na resultaatbestemming bedraagt het resultaat € 2,8 miljoen positief.

Onderstaand wordt een toelichting gegeven op de financiële resultaten over 2020.

Resultaat

Resultaat na bestemming

Het Rijksmuseum heeft de extra subsidie van OCW niet geheel hoeven aanwenden en voegt het niet-bestede deel in verband met risico's en onzekerheden in 2021 en volgende jaren toe aan de algemene reserve (conform de richtlijn van het ministerie). Na de verrekening van de (begrote) inzet van de bestemmingsreserves en -fondsen resteert een positief resultaat van € 2,8 miljoen. Dit bedrag wordt toegevoegd aan de algemene reserve. Dit is ook nodig, omdat een onttrekking van € 0,8 miljoen uit de algemene reserve nodig is om de begroting 2021 sluitend te maken. Hierbij is reeds rekening gehouden met een extra subsidie van OCW voor het eerste half jaar van 2021 van € 11,7 miljoen. Voor de begroting 2022 wordt (zonder extra steunmaatregelen maar wel weer met toegenomen bezoekersaantallen) een tekort voorzien van € 11,2 miljoen.

Verschillen ten opzichte van de begroting

Door het uitbreken van de coronapandemie en het wegvallen van de bezoekersaantallen is er een geheel andere situatie ontstaan en is een vergelijking met het structurele beeld tot en met 2019 en de ambitieuze begroting 2020 niet meer mogelijk. De inkomsten namen met bijna 40% af en er is voor bijna 18% op de kosten bezuinigd. Door een beroep op de generieke steunmaatregel NOW en de specifieke steunmaatregelen voor cultuur van het ministerie van OCW kwam het resultaat uiteindelijk toch positief uit. Dit positieve resultaat is waarschijnlijk nodig om tekorten in de komende jaren te dekken.

Wat doen we met het resultaat?

RESULTAATBESTEMMING (BEDRAGEN X € 1.000)	2020 UITKOMST	2020 BEGROOT	2019 UITKOMST
Dekken (netto) lasten uit			
Bestemmingsreserves	-185	-1.264	-2.069
Bestemmingsfondsen	-	-	-
Toevoegen (netto) baten aan			
Bestemmingsreserves	-	-	-
Bestemmingsfondsen	-	-	-
Rest bestemmingsfonds OCW	-	-	-391
Rest algemene reserve	2.775	-	2.450
Totaal resultaat	2.590	-1.264	-10

Met ingang van 2019 kan het resultaat in zijn geheel worden toegevoegd aan de algemene reserve of, indien het bestuur dit noodzakelijk vindt, aan een bestemmingsreserve voor speciale doeleinden. In 2020 zijn er geen speciale bestemmingsreserves gevormd. Wel vonden onttrekkingen plaats aan eerder gevormde bestemmingsreserves.

De onttrekking in 2020 aan de bestemmingsreserves betrof nazorg het nieuwe Rijksmuseum / Philipsvleugel (€ 0,2 miljoen, begroot € 0,9 miljoen) en herkomstonderzoek (€ 0,0 miljoen, begroot € 0,4 miljoen). Het resterend saldo na onttrekkingen aan deze bestemmingsreserves van € 2,8 miljoen is toegevoegd aan de algemene reserve.

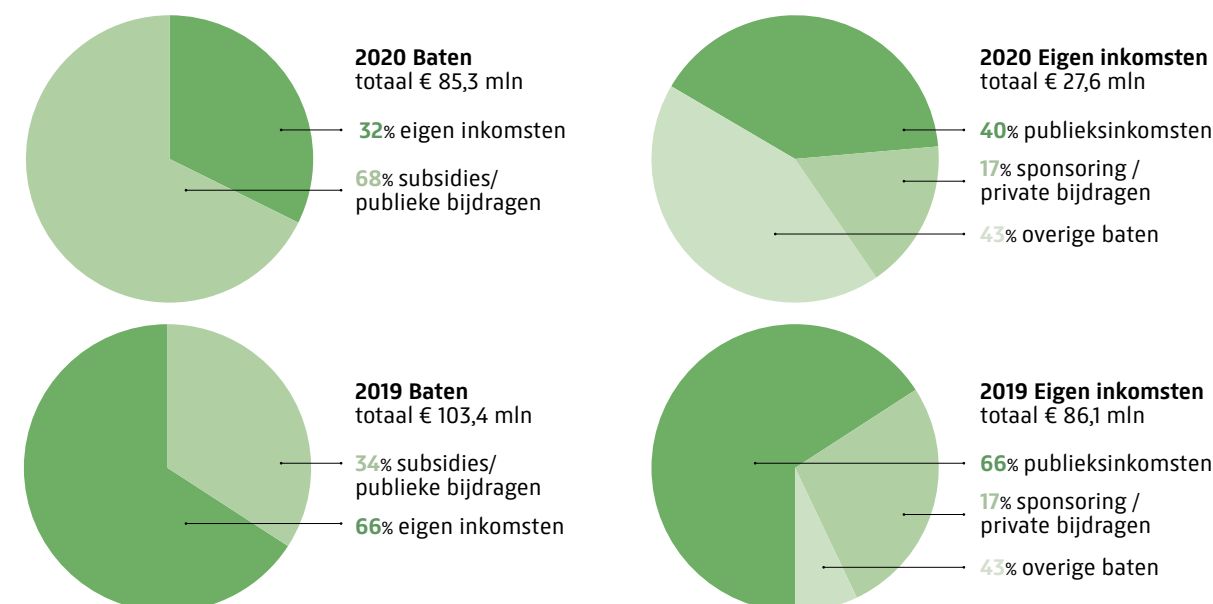
Baten en lasten

Hoe verkrijgen we onze baten?

Het museum is de laatste jaren steeds succesvol geweest in het genereren van eigen inkomsten. Tot en met 2019 werd de doelstelling voor de begrote eigen inkomsten (ten minste 60% van de totale baten) elke keer ruimschoots gehaald en ook nam het totaal van de inkomsten toe.

Onderstaande vergelijking van het aandeel eigen inkomsten 2020 en de samenstelling van de eigen inkomsten in vergelijking met 2019 maakt pijnlijk zichtbaar welke gevolgen het wegvallen van de bezoekersaantallen heeft gehad op de omvang en de samenstelling van de baten. In de subsidies 2020 is de extra steun van € 20,9 miljoen van OCW verwerkt.

Aandeel eigen inkomsten en samenstelling eigen inkomsten 2020 versus 2019

Publieksinkomsten

De publieksinkomsten kwamen € 34,2 miljoen lager (-76%) uit dan begroot. Hiervan was € 31,2 miljoen toe te schrijven aan lagere inkomsten uit entree, winkel en horeca.

Subsidies en publieke bijdragen

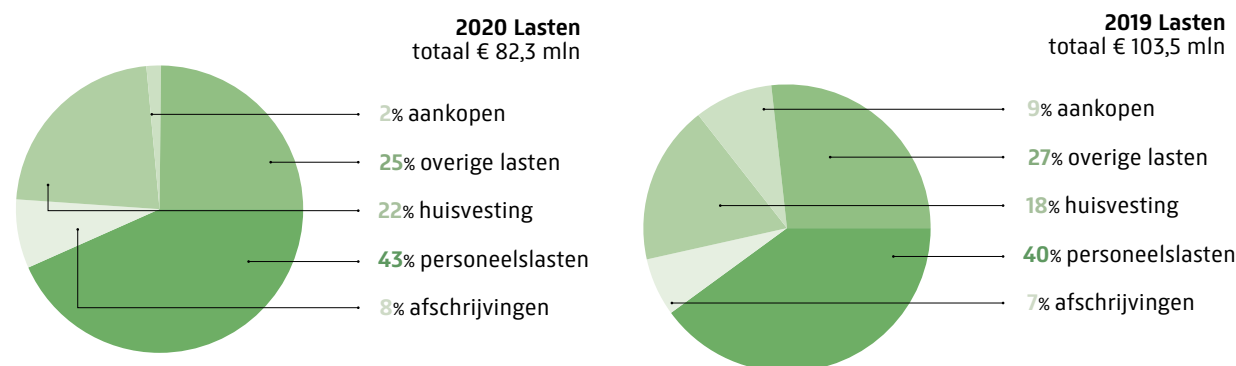
De structurele subsidies van OCW waren € 0,3 miljoen lager dan begroot. Dit was vooral een gevolg van een efficiënte inzet van de huisvestingsmiddelen, waardoor een groter deel van de huisvestingssubsidie kon worden gereserveerd voor toekomstige investeringen in de gebouwen. De incidentele subsidies kwamen € 20,4 miljoen hoger uit door de extra steun van € 20,9 miljoen van OCW.

Sponsoring en private bijdragen

De sponsorinkomsten in 2020 kwamen vrijwel uit op het begrote bedrag. Onze partners zijn ons trouw gebleven en daar zijn wij heel dankbaar voor.

De bijdragen van particulieren, bedrijven, private fondsen en goeddoelenloterijen kwam € 4,5 miljoen lager uit dan begroot. Dit is vrijwel geheel toe te schrijven aan het besluit om na het uitbreken van de covid-19-pandemie geen aankopen meer te doen. Ook werden de projecten met externe financiering, zoals enkele educatieve activiteiten en onderzoeks- en restauratieprojecten waaronder Operatie Nachtwacht, in 2020 wel voortgezet, maar op een lager niveau dan begroot. Hierdoor werden minder kosten gemaakt voor deze projecten en waren er dus ook minder bijdragen noodzakelijk. Ook hier geldt dat onze schenkers ons trouw zijn gebleven in deze moeilijke tijden.

Waarom besteden we ons geld?

Zoals eerder aangegeven heeft het Rijksmuseum vanwege het wegvallen van de inkomsten bezuinigingen moeten doorvoeren. Onderstaande tabel maakt inzichtelijk waar de bezuinigingen hebben plaatsgevonden ten opzichte van de begroting 2020 en de realisatie 2019. De NOW-uitkering van € 4,6 miljoen is in deze opstelling als een loonkostensubsidie verwerkt.

Personeel

Onderzoek, dienstverlening aan het publiek, beveiliging enz. vragen om de inzet van voldoende en goed opgeleid personeel. Personeelslasten zijn het grootste deel (45%) van de lasten. De medewerkers en hun kennis zijn daarmee een van de belangrijkste activa van het museum. Vanwege het uitbreken van de covid-19-pandemie zag het Rijksmuseum zich genoodzaakt om de personele lasten terug te brengen. Dit is gebeurd door aflopende tijdelijke contracten niet te verlengen. Er zijn geen gedwongen ontslagen geweest. Dit was mede mogelijk door het beroep op de NOW-regelingen. In onderstaande tabel zijn de fte per ultimo 2020 en 2019 opgenomen. Hier is zichtbaar dat het personeelsbestand in 2020 per jaareinde met 65 fte is afgenomen ten opzichte van 2019.

KENGETALLEN PERSONEEL	2020 UITKOMST	2019 UITKOMST
gemiddeld aantal fte	671,5	684,6
fte ultimo boekjaar	620,0	685,6

Afschrijvingen

De afschrijvingen blijven op een stabiel niveau van € 6,4 miljoen en waren lager dan begroot, doordat enkele grote investeringen werden uitgesteld.

Huisvesting

HUISVESTING (BEDRAGEN X € 1.000)	2020 UITKOMST	2020 BEGROOT	VERSCHIL
Huren RVB	10.963	10.963	-
Huren niet RVB	1.535	1.575	40
Groot onderhoud	2.695	2.711	16
Dagelijks onderhoud (Storingen)	725	755	30
Energie	1.389	1.121	-268
Schoonmaak	1.163	1.310	147
totaal huisvesting	18.470	18.435	-35

Sinds 2017 beheert het Rijksmuseum zelf de panden, die grotendeels in eigendom zijn van het Rijksvastgoedbedrijf. Ook in 2020 is deze taak wederom zorgvuldig en efficiënt uitgevoerd.

Overige lasten

OVERIGE LASTEN (BEDRAGEN X € 1.000)	2020 UITKOMST	2020 BEGROOT	VERSCHIL
Directie	150	461	311
Communicatie & Marketing	2.470	5.685	3.215
Bureau Collecties	201	708	507
Tentoonstellingen	2.634	5.046	2.412
Publiek & Educatie	1.751	4.514	2.763
Automatisering	3.371	3.495	124
Facilitair Bedrijf	1.046	1.184	138
Retail & Merchandise	1.524	2.974	1.450
Personeel & Organisatie	716	1.297	581
CC NL	1.715	2.134	419
Overige afdelingen	4.864	6.718	1.854
totaal overige lasten	20.442	34.216	13.774

De overige lasten kwamen € 13,8 miljoen (-40,4%) lager uit dan begroot. Bij alle afdelingen zijn bezuinigingen doorgevoerd maar in de reguliere budgetten vonden de grootste bezuinigingen plaats bij Communicatie & Marketing en het tentoonstellingsbudget. De bezuinigingen bij Publiek & Educatie betroffen vooral extern gefinancierde projecten.

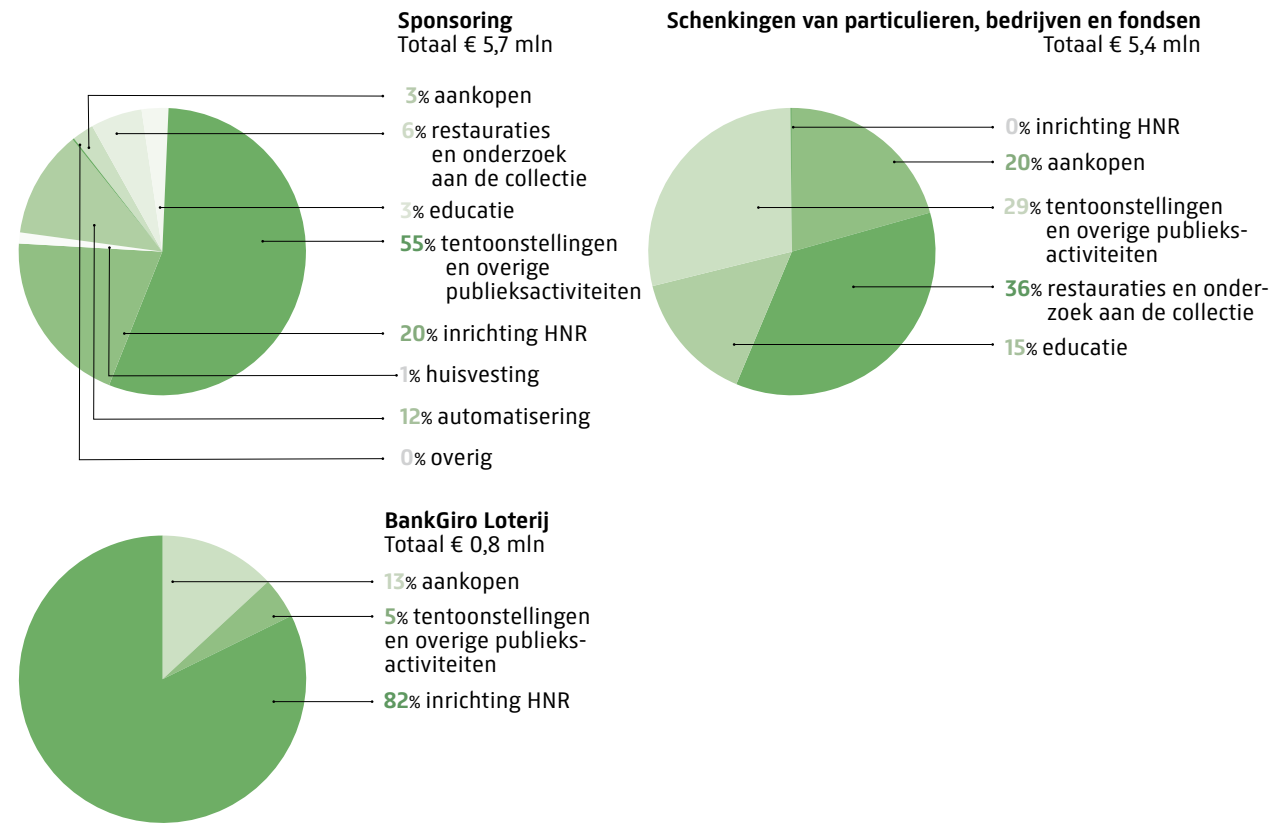
Kunstaankopen

AANKOPEN (BEDRAGEN X € 1.000)	2020 UITKOMST	2020 BEGROOT	VERSCHIL
BankGiro Loterij	100	2.500	-2.400
Bijdragen voor aankopen	1.057	525	532
Sponsoring voor aankopen	100	200	-100
Aangewend voor aankopen	-1.349	-3.425	2.076
Resultaat op aankopen	-92	-200	108

Voor kunstaankopen wordt in de begroting een beperkt budget van € 0,2 miljoen opgenomen. Na het uitbreken van de covid-19-pandemie is besloten de aankopen zoveel mogelijk te minimaliseren. Kunstaankopen worden volledig of zoveel mogelijk gedekt uit bijdragen van schenkers, fondsen en de BankGiro Loterij. Het effect op het resultaat is daarom relatief gering.

Wat doen we met bijdragen van particulieren, bedrijven, private fondsen en sponsoren?

In 2020 verwierf het Rijksmuseum uiteindelijk nog steeds € 5,7 miljoen aan sponsorgelden, € 5,4 miljoen aan schenkingen en overige bijdragen van particulieren, bedrijven en fondsen. Van de BankGiro Loterij werd € 0,8 miljoen aan bijdragen ontvangen. In totaal is dat een bedrag van € 11,9 miljoen. Dit bedrag is aan de volgende activiteiten uitgegeven:

Financiële positie

Vermogenspositie

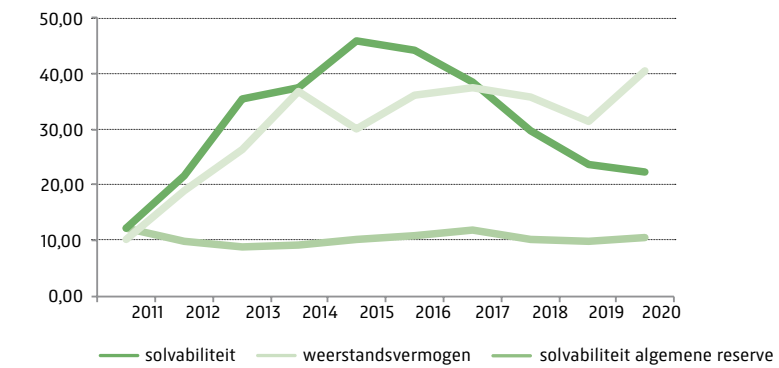
Vermogens- en reservebeleid

Het vermogen van het Rijksmuseum bedraagt ultimo 2020 € 34,4 miljoen. Het vermogen bestaat uit een vrij besteedbaar gedeelte en uit bestemmingsreserves en bestemmingsfondsen die voor een speciaal doel bestemd zijn. Voor de bepaling van de benodigde omvang van de (eigen)vermogenspositie wordt uitgegaan van de functies van het weerstandsvermogen. Deze functies zijn:

- **Buffer voor risico's in de exploitatie-uitgaven en -inkomsten en discontinuïteit**
Het eigen vermogen moet (flinke) tegenvallers in resultaten opvangen. Bij dreigende discontinuïteit moet in het ergste geval een jaar lang het wegvallen van entreegelden en andere directe publieksinkomsten worden opgevangen. Dit is voor het Rijksmuseum circa € 35 miljoen.
- **Financiering van (vaste) activa**
Het museum is voor de financiering aangewezen op eigen vermogen, doordat voor investeringen in de inrichting niet of nauwelijks een beroep kan worden gedaan op de kapitaalmarkt. Het bedrag ter financiering van eigen activa op lange termijn is de gemiddelde boekwaarde. Deze wordt geschat op circa € 20 miljoen. Dit bedrag is aanwezig in de algemene reserve en het bestemmingsfonds voor financiering van activa.
- **Financiering en dekking specifieke bestedingen, risico's en projecten**
Bestemmingsreserves en -fondsen worden gevormd bij specifieke extra taken, risico's en projecten. De omvang is afhankelijk van hetgeen nodig is en/of als fonds beschikbaar komt.

Continuïteit

Solvabiliteit en weerstandsvermogen

Solvabiliteit = Eigen vermogen / Totaal vermogen
Weerstandsvermogen = Eigen vermogen / Totale baten
Solvabiliteit algemene reserve = Algemene reserve / Totaal vermogen

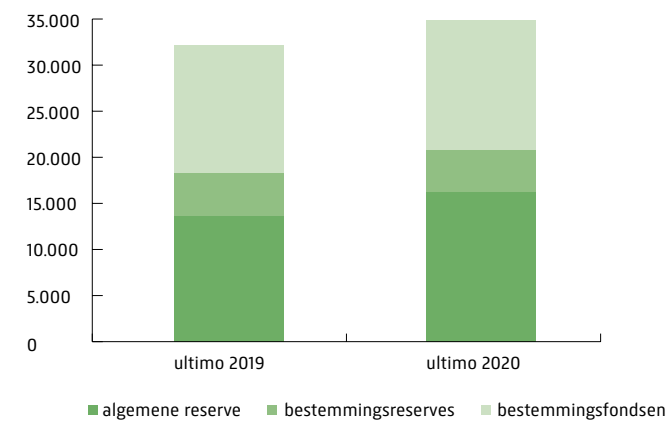
Het Rijksmuseum is zelf verantwoordelijk voor het opvangen van tegenvallers en voor het financieren van de nodige investeringen en langetermijnprojecten.

De solvabiliteit daalde ondanks het positieve resultaat in 2020 tot 22,3% (2019: 23,7%). Dit is een gevolg van de (voorziene) verlenging van het balanstotaal door de investeringen in het CC NL en de daarvoor opgenomen lening bij het ministerie van Financiën.

Het weerstandsvermogen nam in 2020 toe, naar 40,4% (2019: 31,3%). Dit heeft te maken met de afname van de baten, terwijl het eigen vermogen licht toenam.

Deze percentages lijken hoog, maar zijn dat bij nadere beschouwing niet. De uitkomsten worden beïnvloed doordat bestemmingsreserves en -fondsen worden meegeteld in het eigen vermogen, terwijl ze zijn bedoeld voor specifieke bestemmingen en niet vrij besteedbaar zijn. Als wordt gerekend met de (vrij besteedbare) algemene reserve is de solvabiliteit 10,4% (eind 2019 10,0%). Daarmee ligt de solvabiliteit iets boven de grens van 10% die door OCW werd gehanteerd bij een risicoanalyse enkele jaren geleden. Het Rijksmuseum heeft hoge eigen inkomsten die sterk kunnen fluctueren, terwijl de kosten vrijwel geheel vast zijn. Dit maakt sterkere buffers noodzakelijk.

Bestemmingsreserves en fondsen

Het niet vrij besteedbare deel van het vermogen bestaat uit reserves en fondsen met specifieke bestemmingen. Aan reserves kan het museum zelf een bestemming geven. Bij fondsen is de bestemming door derden bepaald.

- **Reserve nazorg het nieuwe Rijksmuseum en Philipsvleugel (eind 2020 € 3,0 miljoen, eind 2019 € 3,2 miljoen)**
Uit deze reserve worden lasten van investeringen voor nazorg en voor het gebouw gedekt die niet uit extra bijdragen of de exploitatie worden gedekt. Over 2020 gaat het om € 0,2 miljoen. Daarnaast worden uit deze reserve nog bijna € 1,0 miljoen toekomstige afschrijvingslasten gedekt, waarna nog ruim € 2,0 miljoen beschikbaar blijft.

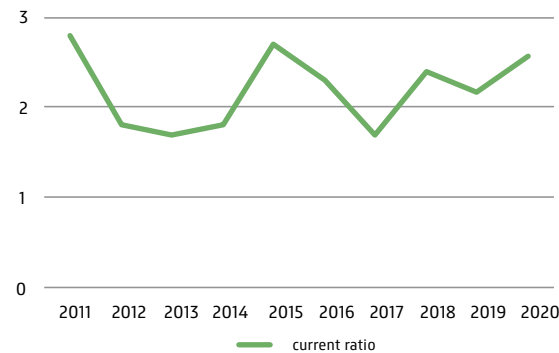

- *Reserve herkomstonderzoek (eind 2020 € 1,4 miljoen, eind 2019 € 1,4 miljoen)*
Om het door OCW verplichte herkomstonderzoek Tweede Wereldoorlog uit te voeren, zijn extra eigen middelen noodzakelijk. Gezien de achterstand die is ontstaan en gezien de extra aandacht voor koloniale roofkunst en het extra werk dat dat met zich meebrengt, is in 2020 besloten om af te zien van een onttrekking aan deze reserve en zal in de toekomst een herziene raming gemaakt moeten worden voor deze werkzaamheden.
- *Fonds financiering van activa (€ 13,8 miljoen)*
Bij de afrekening van de verbouwing van het Nieuwe Rijksmuseum is uit het bouwbudget een bijdrage voor de eerste investeringen in de inrichting als financieringsbijdrage toegekend. Door deze reservering kan de toekomstige vervanging van deze inrichting voor een belangrijk deel worden gefinancierd en worden risico's van liquiditeitstekorten bij inrichtingsinvesteringen beperkt of vermeden. Dit fonds blijft op dit niveau staan, conform de eindafrekening van het project die aan de Tweede Kamer is gestuurd.

Financieringspositie

Financiering en werkkapitaal

FINANCIERING (BEDRAGEN X € 1.000)	31/12/20	31/12/19
vaste middelen	130.399	107.913
vaste activa	-92.365	-77.498
langlopend financieringsaldo	38.034	30.415
vlottende activa	-8.023	-16.324
vlottende passiva	24.175	25.983
kortlopend financieringsaldo	16.152	9.659
liquide middelen	54.186	40.074
werkkapitaal	38.034	30.415

current ratio: vlottende activa (incl. liquide middelen) / vlottende passiva

De financieringspositie geeft inzicht in de financieringsverhoudingen en de mate waarin op korte termijn aan financiële verplichtingen kan worden voldaan. Het Rijksmuseum kan zeer snel aan verplichtingen voldoen. Het museum voert een voorzichtig beleid, waarbij middelen uit reserves en fondsen die nodig zijn voor de lange termijn in liquiditeiten worden aangehouden. De current ratio van het museum steeg licht in 2020 naar 2,6, waarmee het op een sterk niveau en boven het minimum van 1,0 ligt.

Uit het verloop van de financieringspositie blijkt dat het museum een behoorlijk financieringsaldo heeft voor de lange termijn.

Het kortlopende financieringsaldo is aanzienlijk toegenomen ten opzichte van het saldo van 2019. Hierdoor nam de liquiditeitspositie met € 14,1 miljoen toe tot € 54,2 miljoen (eind 2019 € 40,1 miljoen). De belangrijkste redenen hiervoor betreffen lagere investeringen, een extra subsidie voor de incidentele projectkosten CC NL en het doorschuiven van projectkosten CC NL naar 2021 en een hoger overschot op de exploitatie huisvesting. Het management van de liquiditeitspositie kreeg al veel aandacht, maar is vanwege de coronacrisis verder verscherpt.

Treasury

Het Rijksmuseum heeft een statuut waarin het treasurybeleid is vastgelegd.

Gelden worden primair aangehouden in rekening-courant, spaarrekening of deposito bij door De Nederlandsche Bank erkende in Nederland gevestigde banken.

Gebruik van onroerend goed en aandelen als financiële instrumenten is niet toegestaan. Voor zover de financiële positie dit toelaat, worden bedrijfsmiddelen intern gefinancierd met eigen vermogen. Indien het eigen vermogen niet toereikend is, kan worden gezocht naar externe financiering.

De regenboogbanier op het Rijksmuseum in de Pride-week van 25 augustus tot 2 juli

Governance Code Cultuur

In deze paragraaf licht het Rijksmuseum toe hoe het de Principes van de Governance Code Cultuur toepast. Voor de aanbevelingen geldt dat het Rijksmuseum eraan voldoet, tenzij wordt toegelicht waarom dit niet het geval is.

In 2021 wordt een statutenwijziging doorgevoerd om te voldoen aan de Wet bestuur en toezicht rechtspersonen, die op 1 juli 2021 van kracht wordt. Met deze wijziging worden tegelijkertijd enkele principes en aanbevelingen uit de Governance Code Cultuur in de statuten verankerd, met name bepalingen over tegenstrijdige belangen. Onderdeel van de statutenwijziging is verder het opnemen van de bepaling dat de minister van OCW wordt gehoord over benoemingen van leden van de Raad van Toezicht. De minister heeft gevraagd om deze bepaling toe te voegen, omdat zij vanuit haar verantwoordelijkheid voor de Rijkscollectie nauwer betrokken wil zijn bij musea die op grond van de Erfgoedwet belast zijn met het beheer van museale cultuurgoederen van de Staat.

1. De organisatie realiseert haar maatschappelijke doelstelling door culturele waarde te creëren, over te dragen en/of te bewaren.

Het Rijksmuseum verbindt mensen, kunst en geschiedenis.

In het Rijksmuseum krijgen kunst en geschiedenis betekenis voor een breed samengesteld, hedendaags (inter)nationaal publiek.

Als nationaal instituut biedt het Rijksmuseum een representatief overzicht van de Nederlandse kunst en geschiedenis vanaf de Middeleeuwen en belangrijke aspecten van Europese en Aziatische kunst.

Het Rijksmuseum bewaart, beheert, conserveert, restaureert, onderzoekt, bewerkt, verzamelt, publiceert en presenteert voorwerpen van kunst en geschiedenis, in en buiten het eigen gebouw.

2. De organisatie past de principes van de Code toe en licht toe hoe zij dat heeft gedaan ('pas toe én leg uit'). De organisatie volgt de aanbevelingen op en wijkt daar alleen gemotiveerd van af ('pas toe óf leg uit').

Het Rijksmuseum past de principes van de Code toe en licht in dit overzicht toe hoe hieraan invulling wordt gegeven. De aanbevelingen worden toegepast, tenzij in dit overzicht anders wordt gemeld.

3. Bestuurders en toezichthouders zijn onafhankelijk en handelen integer. Zij zijn alert op belangenverstrengeling, vermijden ongewenste belangenverstrengeling en gaan op een transparante en zorgvuldige wijze om met tegenstrijdige belangen.

Dit principe en de aanbevelingen zijn vastgelegd in de Statuten en Reglementen. In de Statuten wordt een regeling opgenomen voor (goedkeuring van) besluiten waarbij een lid van directie of Raad van Toezicht een tegenstrijdig belang heeft. (Neven)functies worden bij het aangaan besproken in een vergadering van Raad van Toezicht en directie. Eenmaal per jaar wordt het overzicht van (neven)functies van alle leden van directie en Raad van Toezicht besproken door Raad van Toezicht en directie. Wanneer zich een mogelijke ongewenste belangenverstrengeling voordoet, wordt dit besproken en er wordt melding van gemaakt in het Bericht van het Raad van Toezicht in het jaarverslag.

In het verslagjaar zijn er geen meldingen geweest van (mogelijke) belangenverstrengeling of (potentieel) tegenstrijdig belang.

4. Bestuurders en toezichthouders zijn zich bewust van hun eigen rol en de onderlinge verdeling van taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden en handelen daarnaar.

De governancestructuur wordt periodiek besproken om vast te stellen of deze nog passend is. De rollen van leden van de Raad van Toezicht en de directie komen daarbij ook aan de orde, evenals de onderlinge verdeling van taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden, en de vraag of deze in de praktijk wordt nagevolgd.

Het principe is een onderdeel van de jaarlijkse zelfevaluatie van de Raad van Toezicht.

De rollen, taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden van Raad van Toezicht en directie zijn in de Statuten en Reglementen vastgelegd.

5. Het bestuur is verantwoordelijk voor de algemene en dagelijkse leiding, het functioneren en de resultaten van de organisatie.

De directie is belast met de algemene en dagelijkse leiding van de organisatie van het Rijksmuseum. Ze is verantwoordelijk voor het functioneren en de resultaten van de organisatie en legt daarover verantwoording af aan de Raad van Toezicht. De aanbevelingen van dit principe zijn vastgelegd in de Statuten, de Reglementen en overige beleidsrichtlijnen.

6. Het bestuur gaat zorgvuldig en verantwoord om met de mensen en de middelen van de organisatie.

Het Rijksmuseum wil een goed werkgever zijn en voert een sociaal personeelsbeleid. Het Rijksmuseum heeft de uitwerking van dit principe vastgelegd in een aantal documenten (Handboek P&O; Gedragscode; Klachtenregeling; Regeling voor het melden van [een vermoeden van] een misstand) en in de organisatie (Ondernemingsraad; een breed samengestelde arbocommissie; Preventiemedewerkers).

Een zorgvuldige omgang met de middelen is uitgangspunt. Het Rijksmuseum heeft regels voor inkoop en aanbesteding en legt verantwoording af aan de verschaffers van de middelen: het ministerie van OCW (via de jaarlijkse Verantwoording); het publiek (via het Jaarverslag, dat op de website wordt gepubliceerd); externe financiers, zoals sponsors, fondsen, schenkers (op diverse manieren, afhankelijk van de afspraken met de financiers).

7. De raad van toezicht voert zijn toezichthoudende, adviserende en werkgeversrol op een professionele en onafhankelijke wijze uit.

De leden van de Raad van Toezicht voldoen aan de eisen zoals die in de profielschets voor de Raad van Toezicht worden omschreven.

In de Statuten is expliciet vastgelegd dat de Raad van Toezicht bij het vervullen van zijn functie rekening dient te houden met de bijzondere maatschappelijke verantwoordelijkheid van het Rijksmuseum.

De Raad van Toezicht heeft een Financiële Commissie ingesteld. Haar taak is om de bespreking van financiële onderwerpen in de vergaderingen met de directie voor de Raad van Toezicht voor te bereiden. De Raad van Toezicht als geheel blijft verantwoordelijk voor besluiten over financiële aangelegenheden. Er is een apart Reglement voor de Financiële Commissie opgesteld.

De aanbevelingen van dit principe worden toegepast en ze zijn vastgelegd in Statuten en Reglementen.

8. De raad van toezicht is verantwoordelijk voor zijn samenstelling en waarborgt daarbij deskundigheid, diversiteit en onafhankelijkheid.

De Raad van Toezicht heeft een profielschets opgesteld waarin wordt aangegeven aan welke eisen leden van de Raad moeten voldoen en welke kennis, deskundigheid en ervaring in de Raad vertegenwoordigd moet zijn. In zijn samenstelling waarborgt de Raad diversiteit, met aandacht voor leeftijd, etnische achtergrond en geslacht. Bij de samenstelling wordt rekening gehouden met een zo groot mogelijke spreiding, zowel geografisch en maatschappelijk als wat deskundigheden betreft.

De aanbevelingen van dit principe zijn in de Statuten en Reglementen vastgelegd.

Raad van Toezicht

De Raad van Toezicht geeft in zijn Bericht, dat elders in dit jaarverslag is opgenomen, inzicht in de wijze waarop hij in 2020 uitvoering heeft gegeven aan zijn taken. Voor de samenstelling van de Raad van Toezicht wordt verwezen naar de paragraaf 'Samenstelling van de Raad van Toezicht' waarin tevens nadere informatie over relevante (neven)functies van de leden is opgenomen en het rooster van aftreden. De Profielschets van de Raad van Toezicht is eveneens opgenomen.

Beloningsbeleid

Het Rijksmuseum valt onder de Wet normering topinkomens (WNT). In de jaarrekening zijn de gegevens opgenomen die op grond van de WNT moeten worden gerapporteerd. De leden van de Raad van Toezicht ontvangen geen bezoldiging. Kosten die ten behoeve van het uitoefenen van het lidmaatschap van de Raad zijn gemaakt, kunnen op declaratiebasis worden vergoed.

Code Diversiteit & Inclusie

Het Rijksmuseum onderschrijft de Code Diversiteit & Inclusie. Als nationaal museum van kunst en geschiedenis heeft het de verantwoordelijkheid een museum te zijn waar iedereen zich gerepresenteerd voelt. Een museum dat bijdraagt aan bewustwording en onderlinge verbinding in de samenleving. Een plek die recht doet aan de verscheidenheid van verhalen die worden verteld door de kunstwerken en historische objecten uit de collectie. Het Rijksmuseum gaat uit van de kracht van diversiteit en meerstemmigheid en wil die actief benutten. Het Rijksmuseum erkent dat de verscheidenheid aan perspectieven tot op heden onvoldoende aandacht heeft gekregen. Hoewel eerste stappen zijn gezet, is er verandering nodig om een museum te worden dat echt van en voor iedereen is.

In het afgelopen jaar lag het zwaartepunt op de P van Personeel. Voor het personeel is het doel om een inclusief museum te worden waarin ieders bijdrage gestimuleerd en gewaardeerd wordt, zodat meerstemmigheid, creativiteit, innovatie en originaliteit tot bloei komen. Streven is dat het aandeel van medewerkers uit ondervertegenwoordigde groepen over vijf jaar 25% bedraagt. Het traject van werven en selecteren wordt aangepast om meer kandidaten te bereiken uit doelgroepen die een ander perspectief meebrengen en bij gelijke geschiktheid krijgen kandidaten met een niet-westerse migratieachtergrond of met een beperking voorrang. Naast instroom zijn behoud en doorstroom van medewerkers met een migratieachtergrond of beperking belangrijk. Het Rijksmuseum is een van de deelnemers aan een pilotproject dat is gericht op behoud en doorstroom van medewerkers met een niet-westerse achtergrond. Het project wordt in opdracht van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid uitgevoerd door TNO. In het lopende jaar ondertekent het Rijksmuseum verder het Charter Diversiteit, een intentieverklaring waarin de organisatie zich committeert aan meer diversiteit en inclusie op de werkvloer.

Ook op het gebied van de andere drie P's, Partners, Programmering en Publiek, is het Rijksmuseum actief. Bij Programmering is veelstemmigheid essentieel: het museum vertelt verhalen vanuit verschillende perspectieven, zoals bij de tentoonstellingen *Goede Hoop* (2017), *80 Jaar Oorlog* (2018), *Slavernij* (2021) en *Revolusi!* over de periode 1945–1950 in Indonesië (2022). Andere activiteiten op dit gebied zijn de multimediatour over het koloniaal verleden en onderwijsprogramma's over burgerschap voor vmbo en mbo.

Het Rijksmuseum is van en voor iedereen en het wil derhalve een breed Publiek trekken. Een breder publiek zal zich makkelijker thuis voelen wanneer het ziet en ervaart dat het museum in alle opzichten inclusief is. Dit kan worden geuit door rekening te houden met het aanbod in het restaurant, de marketing- en communicatiestrategie, aandacht te besteden aan verschillende

feestdagen en evenementen, het hebben van een divers personeelsbestand en het bieden van een divers programma-aanbod. Acties die op dit gebied worden genomen, zijn onder meer de samenwerking met bureau Boomerang voor de communicatie en marketing rondom de tentoonstelling *Slavernij*. Daarnaast blijft het onderwijs een belangrijke doelgroep, omdat iedereen naar school gaat. Via onderwijsprogramma's wordt een breed publiek bereikt ('alle kinderen naar de Nachtwacht').

Ook het project Terminologie, dat eind 2015 is gestart, draagt bij aan een inclusiever museum. In publieksuitingen zoals tentoonstellingen, publicaties, de website en audiotours, wil het museum de taal van deze tijd gebruiken zonder de geschiedenis tekort te doen. Taal leeft, woorden die decennia geleden gangbaar en acceptabel waren, zijn dat nu niet meer. Dat heeft ook zijn weerslag op de beschrijving van de collectie van het Rijksmuseum in het digitale registratiesysteem. Soms is er sprake van verouderd taalgebruik dat in een aantal gevallen ook als kwetsend wordt ervaren. En in sommige beschrijvingen klinkt een eurocentrisch perspectief door, dat de geschiedenis beschrijft vanuit een puur westers standpunt. Deze woorden worden aangepast, waarbij de oudere terminologie wel wordt bewaard, omdat die ook een historische bron zijn.

Een onderzoek dat voortvloeit uit het Terminologieproject heeft ertoe geleid dat het meisje op het schilderij *Jonge vrouw met waaijer* van Simon Maris een naam heeft gekregen. Zij heet Isabella. Het onderzoek heeft verder uitgewezen dat het om een ongeveer twaalfjarig meisje gaat en niet om een jonge vrouw.

Bij de vierde P, Partners, is het doel om samenwerkingsverbanden aan te gaan met andere dan de gebruikelijke partners waardoor nieuwe netwerken met nieuw publiek opengaan voor het Rijksmuseum. De bovengenoemde samenwerking met Boomerang is een voorbeeld. Het Rijksmuseum neemt deel aan Musea Bekennen Kleur, een samenwerkingsverband van ongeveer 25 musea die vraagstukken rondom inclusie en diversiteit binnen de museale sector onderzoeken. De doelstelling van het initiatief, waarbij ook de Museumvereniging is aangesloten, is om musea duurzaam te verenigen in hun streven om diversiteit en inclusie daadwerkelijk te verankeren in het DNA van de verschillende organisaties.

Vorig jaar is het Rijksmuseum een gezamenlijk onderzoeksproject gestart met het Nationaal Museum van Wereldculturen (NMVW) en het Expertisecentrum Restitutie van het NIOD Instituut voor Oorlogs-, Holocaust- en Genocidestudies. Doel van het project is om een methodiek te ontwikkelen rond herkomstonderzoek voor koloniale collecties. De focus ligt op koloniale museumcollecties afkomstig uit Indonesië. In het onderzoek zullen ook onderzoekers uit het land van herkomst worden betrokken, aangezien zich daar ook kennis en informatie over de gedeelde geschiedenis bevindt. Het onderzoek zal enkele jaren duren en wordt mede mogelijk gemaakt door een subsidie van OCW.

Het Rijksmuseum maakt ook deel uit van het onderzoeksproject 'Pressing Matter. Ownership, Value and the Question of Colonial Heritage in Museums', waarvoor de Vrije Universiteit in Amsterdam (VU) en het NMVW het initiatief hebben genomen en dat door NWO financieel mogelijk wordt gemaakt. Het onderzoek wordt uitgevoerd door onderzoekers vanuit vijf academische instellingen, vijf Nederlandse musea en in samenwerking met internationale partners op meerdere continenten. In het vier jaar durende project behandelen de partijen vraagstukken rondom museumcollecties die in het koloniale verleden zijn verzameld. De onderzoeksvragen zijn breder dan herkomstonderzoek en omvatten ook belangrijke sociale vraagstukken rondom de collecties, zoals: voor wie hebben ze vandaag de dag betekenis en hoe of waar komt die betekenis het beste tot zijn recht?

In de vernieuwde website is een aparte pagina opgenomen waarop het Rijksmuseum verslag doet van de verschillende activiteiten die worden ondernomen op het gebied van diversiteit en inclusie, ingedeeld in de vier P's van de Code: Personeel, Publiek, Programma en Partners.

De tentoonstelling *Caravaggio-Bernini. Barok in Rome*, zie [pp. 97–98](#)

De tentoonstelling *Ed van der Elsken. Crazy World*, zie [pp. 5–6](#)

TENTOONSTELLINGEN EN PRESENTATIES

De tentoonstelling *Caravaggio-Bernini. Barok in Rome* vond plaats van 14 februari t/m 13 september 2020. De expositie is tot stand gekomen in nauwe samenwerking met het Kunsthistorisches Museum in Wenen en werd mede mogelijk gemaakt door Ammodo, ING, Kvadrat, Rijkspatronen en het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

Minister van OCW Ingrid van Engelshoven opent op 13 februari 2020 samen met haar Italiaanse ambtgenoot de tentoonstelling *Caravaggio-Bernini. Barok in Rome*, zie pp. 97-98

TENTOONSTELLINGEN EN PRESENTATIES

RIJKSMUSEUM

- vanaf 8 juli 2019
Operatie Nachtwacht
Eregalerij
Gregor Weber, Pieter Roelofs
- 3 oktober 2019 – 19 januari 2020
Document Nederland, Martijn van de Griendt, On/Off
Philipsvleugel Fotografie Galerij
Stephanie Archangel, Hans Rooseboom
- 11 oktober 2019 – 19 januari 2020
Rembrandt-Velázquez. Nederlandse & Spaanse Meesters
Philipsvleugel (zaal 1-10)
Gregor Weber, Célia Querol Torelló
- 16 oktober 2019 – 19 oktober 2020
Wissel Aziatisch Paviljoen
Aziatisch Paviljoen
Menno Fitski, Jan van Campen, William Southworth, Anna Slaczka, Ching-Ling Wang
- 1 november 2019 – 1 november 2020
Wissel 20ste eeuw
20ste eeuw
Harm Stevens, Ludo van Halem, Alied Ottevanger, Mattie Boom
- 13 november 2019 – 14 december 2021
Muziekparade
Kostuumvitrine Special Collections
Giovanni Paolo Di Stefano
- 20 november 2019 – 17 november 2020
Prentenkabinetten (Italiaanse tekeningen)
Middeleeuwen, zaal 0.3
Carolyn Mensing
- 20 november 2019 – 17 november 2020
Prentenkabinetten (Italiaanse tekeningen)
17de eeuw, zaal 2.7
Marleen Ram
- 20 november 2019 – 17 november 2020
Prentenkabinetten (Italiaanse tekeningen)
17de eeuw, zaal 2.21
Maud van Suylen
- 20 november 2019 – 17 november 2020
Prentenkabinetten (Italiaanse tekeningen)
18de eeuw, zaal 1.8
Robert-Jan te Rijdt
- 20 november 2019 – 17 november 2020
Prentenkabinetten (Italiaanse tekeningen)
19de eeuw, zaal 1.16
Robert-Jan te Rijdt
- 12 december 2019 – 21 januari 2020
Koninklijke Schat
Eregalerij
Dirk Jan Biemond
- 18 december 2019 – 21 juli 2020
De Boodt albums
17de eeuw, zaal 2.2
Maud van Suylen
- 14 februari 2020 – 13 september 2020
Caravaggio-Bernini. Barok in Rome
Philipsvleugel (zaal 1-10)
Frits Scholten
- 14 februari 2020 – 13 september 2020
Dankzij Waller (2010-2020)
Philipsvleugel Fotografie Galerij
Huigen Leeftang
- vanaf 1 juni 2020
Aanwinst Vosmaer
Eregalerij
Gregor Weber, Pieter Roelofs
- vanaf 1 juni 2020
Aanwinst Spranger
17de eeuw, zaal 2.3
Gregor Weber, Pieter Roelofs
- 22 juli 2020 – 1 december 2020
De Boodt albums
17de eeuw, zaal 2.2
Maud van Suylen
- 9 september 2020 – 14 december 2020
De kracht van onze Nederlandse Collecties: Piero di Cosimo
Middeleeuwen, zaal 0.5
Duncan Bull
- 9 oktober 2020 – 14 december 2020
Willem Diepraam
Philipsvleugel Fotografie Galerij
Mattie Boom, Hans Rooseboom
- 21 oktober 2020 – 18 april 2021
Wissel Aziatisch Paviljoen
Aziatisch Paviljoen
Menno Fitski, Jan van Campen, William Southworth, Anna Slaczka, Ching-Ling Wang

30 oktober 2020 – 14 december 2020

Ed van der Elsken. Crazy World
Philipsvleugel (zaal 7-10)

5 november 2020 – 3 mei 2021

Wissel 20ste eeuw
20ste eeuw
Harm Stevens, Ludo van Halem, Niels van Maanen

18 november 2020 – 18 mei 2021

Prentenkabinetten (Atlas Amsterdam – KOG)
Middeleeuwen, zaal 0.3
Bert Gerlagh, Leonoor van Oosterzee

18 november 2020 – 16 maart 2021

Prentenkabinetten (Atlas Amsterdam – KOG)
17de eeuw, zaal 2.7
Bert Gerlagh, Leonoor van Oosterzee

18 november 2020 – 18 mei 2021

Prentenkabinetten (Atlas Amsterdam – KOG)
17de eeuw, zaal 2.21
Bert Gerlagh, Leonoor van Oosterzee

18 november 2020 – 18 mei 2021

Prentenkabinetten (Atlas Zeden en Gewoonten – KOG)
18de eeuw, zaal 1.8
Helen Schretlen, Daniel Horst

18 november 2020 – 18 mei 2021

Prentenkabinetten (Jacob de Vos – KOG)
19de eeuw, zaal 1.16
Machteld Löwensteyn, Eva Schimmelpenninck

2 december 2020 – 11 mei 2021

De Boodt albums
17de eeuw, zaal 2.2
Maud van Suylen

RIJKSMUSEUM TEEKENSCHOOL

24 september 2019 – 1 maart 2020

Penselen
Teekenschool
Inge Willemsen

3 oktober 2019 – 19 januari 2020

Document Nederland Junior
Teekenschool
Annemiek Spronk, Merel Brugman

8 oktober 2020 – 18 juli 2021

Document Nederland junior: Wie ben jij?
Teekenschool
Merel Brugman

RIJKSMUSEUM SCHIPHOL

13 september 2019 – 2 september 2020

Rijks feliciteert KLM
Schiphol
Pieter Roelofs

vanaf 4 september 2020

Topstukken uit de 19de eeuw
Schiphol
Jenny Reynaerts

EXTERNE LOCATIES

15 oktober 2019 – 19 januari 2020

Caravaggio & Bernini
Kunsthistorisches Museum Wien
Frits Scholten
340.000 bezoekers

28 oktober 2019 – 16 februari 2020

Koele wateren
Westfries Museum, Hoorn
Jenny Reynaerts
21.500 bezoekers

14 januari 2020 – 23 augustus 2020

Spiegel van de ziel
Singer Laren
Jenny Reynaerts
55.000 bezoekers

29 februari 2020 – 21 juni 2020

Koele wateren
Stedelijk Museum Zutphen
Jenny Reynaerts
5.200 bezoekers

5 juli 2020 – 25 oktober 2020

Koele wateren
Gemeentemuseum het Hannemahuis, Harlingen
Jenny Reynaerts
8.200 bezoekers

De tentoonstelling *Caravaggio-Bernini. Barok in Rome*, zie [pp. 97–98](#)

BRUIKLENEN

BRUIKLENEN

In verband met covid-19 hebben 75 instellingen besloten om bruikleenaanvragen te verlengen of uit te stellen. Daarnaast is er vanaf oktober 2019 een bruikleenstop ingegaan in verband met de depotverhuizing naar CollectieCentrum Nederland. In 2020 werden 501 objecten uitgeleend aan 69 instellingen (binnenland 43, buitenland 26). Het ging daarbij om: 105 schilderijen, 120 foto's en fotoboeken, 110 prenten, 59 tekeningen, 36 kledingstukken, 14 beeldhouwwerken, 13 voorwerpen van kunstnijverheid, 12 voorwerpen van Aziatische kunst, 5 tegels, 4 maquettes, 3 penningen, 3 sieraden, 3 albums, 3 surimoprenten, 3 stuks serviesgoed, 2 meubelen, 1 boek, 1 pastel, 1 schetsboek, 1 tegeltableau, 1 vuurbok en 1 Indiase miniatuur.

- Amsterdam, Allard Pierson Museum: *Godinnen van de art nouveau*
- Amsterdam, Amsterdam Museum: *Bier. Amsterdam, stad van bier en brouwers*
- Amsterdam, Hermitage Amsterdam: *Romanovs in de ban van de ridders*
- Amsterdam, Hermitage Amsterdam: vervangend bruikleen aan Hermitage Amsterdam
- Amsterdam, Huis Marseille: *Viviane Sassen. Venus & Mercury*
- Amsterdam, Joods Historisch Museum: *Waterlooplein. De buurt binnenstebuiten*
- Amsterdam, Museum Het Rembrandthuis: *HIER. Zwart in Rembrandts tijd*
- Amsterdam, Museum Het Schip: *Bruno Taut. De fantasie voorbij*
- Amsterdam, Ons' Lieve Heer op Solder: *Mode in de kerk*
- Amsterdam, Stadsarchief Amsterdam: *Vondelingen. Het Aalmoezeniersweeshuis 1780–1830*
- Amsterdam, Van Gogh Museum: *In the Picture*
- Apeldoorn, CODA Apeldoorn: *The Future is Female. Love Letters*
- Bazel, Kunstmuseum Basel: *Rembrandt's Orient. West Meets East in Dutch Art of the 17th Century*
- Bergen op Zoom, Het Markiezenhof: *Koele Wateren. Schatten uit het Rijks*
- Boedapest, Kassák Muzeum: *Personal Distance. The Photographs of Eva Besnyö*
- Bonn, Kunst- und Ausstellungshalle der Bundesrepublik Deutschland: *We Capitalists. From Zero to Turbo*
- Brussel, BOZAR Centre for Fine Arts: *Danser Brut*
- Brussel, Huis van de Europese Geschiedenis: *Fake for Real. A History of Forgery and Falsification*
- Cremona, Museo Civico 'Ala Ponzoni': *Orazio Gentileschi. The flight to Egypt and other tales of Jesus' childhood*
- Delft, Museum Prinsenhof: *Zilver. Meesterstukken van Delftse zilversmeden 1590–1800*
- Den Haag, De Mesdag Collectie: *Mancini. Eigenzinnig & Extravagant*
- Den Haag, Kunstmuseum Den Haag: *Breitner vs Israels. Vrienden en rivalen*
- Den Haag, Kunstmuseum Den Haag: *Koninklijk Blauw. Het mooiste Delfts aardewerk van Willem en Mary*
- Den Haag, Kunstmuseum Den Haag: *Navid Nuur. I am because of you*
- Dordrecht, Dordrechts Museum: *De verloochening van Petrus*
- Dordrecht, Dordrechts Museum: *Diepgeworteld! Bomen in de Nederlandse schilderkunst*
- Dordrecht, Dordrechts Museum: *Willem Bastiaan Tholen. Een gelukkige natuur*
- Eelde, Museum De Buitenplaats: *Johan Dijkstra. Vergezichten*
- Frankfurt am Main, Städel Museum: *En Passant. Impressionism in Sculpture*
- Gent, Museum voor Schone Kunsten Gent: *Van Eyck. Een optische revolutie*

- Gorinchem, Gorcums Museum: *Een monument voor de BKR*
- Gorsseel, Museum MORE: *Nieuwe Kaders. Schilderkunst, fotografie, film, 1920–1940*
- Haarlem, Frans Hals Museum: *Frans Hals. Alle schuttersstukken*
- Harlingen, Hannemahuis: *Koele Wateren. Schatten uit het Rijks*
- Hartford, Wadsworth Atheneum: *Titus in a Monk's Habit*
- Heerenveen, Museum Belvédère: *Relaties & Contrasten. De collectie van Hans en Cora de Vries*
- Helmond, Kunsthal Helmond: *Lucas Gassel van Helmond. Meester van het landschap*
- 's-Hertogenbosch, Noordbrabants Museum: *Spiegel van de ziel. Toorop tot Mondriaan*
- Honfleur, Musée Eugène Boudin: *Les couleurs de la mer. Charles-François et Karl Daubigny en Normandie*
- Innsbruck, Tiroler Landesmuseum Ferdinandeum: *Defregger. Mythos – Missbrauch – Moderne*
- Karlsruhe, Staatliche Kunsthalle Karlsruhe: *François Boucher. Künstler des Rokoko*
- Keulen, Museum Schnütgen: *Arnt der Bilderschneider. Meister der beseelten Skulpturen*
- Laren NH, Singer Laren: *Spiegel van de ziel. Toorop tot Mondriaan*
- Leeuwarden, Fries Museum: *Other.Wordly*
- Leiden, Japanmuseum SieboldHuis: *Neko. De kat in de Japanse kunst*
- Leiden, Museum De Lakenhal: *Pilgrims naar Amerika – en de grenzen van de vrijheid*
- Londen, National Gallery: *Nicolaes Maes. Dutch Master of the Golden Age*
- Londen, Tate Britain: *British Baroque. Power and Illusion*
- Londen, Victoria and Albert Museum: *Kimono. Kyoto to Catwalk*
- Madrid, Museo Nacional Centro de Arte Reina Sofía: *Disonata. Sound in Art up to 1980*
- Madrid, Museo Thyssen-Bornemisza: *Rembrandt and Portraiture in Amsterdam 1590–1670*
- Oxford, Ashmolean Museum: *Young Rembrandt*
- Paderborn, Diözesanmuseum Paderborn: *Peter Paul Rubens and the Northern Baroque*
- Praag, Národní galerie v Praze: *Rembrandt. Portrait of a Man*
- Rome, Palazzo Barberini: *Orazio Borgianni. Un genio inquieto nella Roma di Caravaggio*
- Rome, Galleria Corsini: *Rembrandt. L'autoritratto come San Paolo*
- Rome, Palazzo Barberini: *L'ora della spettatore. Come l'immagini si usano*
- Rotterdam, Kunsthal: *Extase. Sanne Sannes*
- San Diego, San Diego Museum of Art: *ruilbruikleen Rembrandt-Velázquez*
- Schoonhoven, Nederlands Zilvermuseum Schoonhoven: *Boudoir*
- Turijn, Galleria Sabauda: *Sulle tracce di Raffaello nelle collezioni sabaude*
- Utrecht, Centraal Museum: *Collector's item. De verzameling hedendaagse kunst van Pieter en Marieke Sanders*
- Utrecht, Centraal Museum: *De ommuurde stad*
- Utrecht, Museum Catharijneconvent: *Allemaal wonderen*
- Utrecht, Museum Catharijneconvent: *Body Language. Het lichaam in de middeleeuwse kunst*
- Vianen, Stedelijk Museum Vianen: *Trouwe viervoeter. Dierenportretten van Otto Eerelman*
- Wenen, Albertina: *The Renaissance of Etching. From Dürer to Bruegel*
- Zutphen, Stichting Musea Zutphen: *Koele Wateren. Schatten uit het Rijks*
- Zürich, Museum Rietberg: *Longing for Nature. Reading Landscapes in Chinese Art*

AANWINSTEN

Theo van Hoytema, *Braeikas met sierkalebassen*. Pastelkrijt, oliepastelkrijt, vetkrijt en waterverf op strokarton. Inv.nr. RP-T-2020-29. Aankoop uit het Otto van Noppen Fonds/Rijksmuseum Fonds

Xu Yanghong, *Rolschildering honderd kinderen*, ca. 1700–1799. Schildering in inkt op papier, 29,8 × 526 × 31 cm. Inv.nr. AK-RAK-2020-3. Aankoop met steun van Rituals

AANWINSTEN

Behoudens anders vermeld zijn de voorwerpen door aankoop verworven.

BEELDENE KUNST Aziatische kunst

Groep van 8 aardewerken en 4 bronzen grafgiften. China, 13de eeuw v.Chr.–6de eeuw n.Chr. Erven van de heer R. Flaes. Overdracht aan de Staat. AK-BR-FLA-1 t/m 8

Anoniem

Vergoddelijkte koningin of prinses. Oost-Java, 1300–1399. Vulkanisch gesteente, 80 cm. Aankoop met een bijdrage uit het legaat B.J. Peiser, het Familie Verbeek Fonds/Rijksmuseum Fonds en Familie M. van Poecke/Rijksmuseum Fonds. AK-RAK-2020-1

Anoniem

Makara waterspuwer. Oost-Java, ca. 1000–1199. Vulkanisch gesteente, 43,5 cm. Aankoop met een bijdrage uit het legaat B.J. Peiser, het Familie Verbeek Fonds/Rijksmuseum Fonds en Familie M. van Poecke/Rijksmuseum Fonds. AK-RAK-2020-2

Anoniem

Collectie van 23 kunstvoorwerpen uit China, Thailand en Japan, voornamelijk keramiek. Erven van de heer J.P. Stolk. Overdracht aan de Staat. AK-RAK-2020-5 t/m 27

Yanghong, Xu

Rolschildering honderd kinderen. China, ca. 1700–1799. Schildering in inkt op papier. 29,8 × 526 × 31 cm. Aankoop met steun van Rituals. AK-RAK-2020-3

Buncho, Tani

Kopie van Honderd kinderen. Japan, 1804. Rolschildering in inkt, 30,1 × 528 × 35,2 cm. Aankoop met steun van Rituals. AK-RAK-2020-4

Chiang, Yi-tsai

Hangrolschildering. Taiwan, 1993. Schildering in inkt, 187,5 × 92,5 cm. Schenking van een particulier. BK-2020-108

Gulik, Robert van

Hangrol met kalligrafie. China, 1920–1967. Schenking van de erven Robert H. van Gulik. AK-RAK-2020-28

Gulik, Robert van

Handrol met zegelafdrukken. China, 1920–1967. Schenking van de erven Robert H. van Gulik. AK-RAK-2020-29

Gulik, Robert van

Collectie zegels van Robert van Gulik en zijn benodigdheden voor het snijden van zegels. China, 1920–1967. Schenking van de erven Robert H. van Gulik. AK-RAK-2020-30 t/m 81

Langdurige bruiklenen

23 Japanse Zen-schilderingen. Bruikleen van de Koninklijke Vereniging van Vrienden der Aziatische Kunst (schenking de heer F. Hess, 2018). AK-MAK-1782 t/m 1804

Beeldhouwkunst

Jong, Folkert de

Buchen Tot. Nederland, 2007. Styrofoam en polyurethaan, 57 × 38 × 46 cm. Collectie Pieter en Marieke Sanders. Overdracht aan de Staat. BK-2020-9

Kloosterboer, Klaas

Prop (93099). Nederland, 1993. Gesso en linnen, 120 cm. Collectie Pieter en Marieke Sanders. Overdracht aan de Staat. BK-2020-24

Onbekend

Maria met kind. Parijs, ca. 1850–1875. Deels verguld en beschilderd gesneden ebbenhout, 14,8 cm. Schenking van de heer F. van der Veen, Apeldoorn. BK-2021-2

Quast, Pieter Jansz; Dürer, Albrecht

Geseling van Christus. Amsterdam, ca. 1630. In een mal gevormd en naderhand nagemodelleerd terracotta, gepolychromeerd, 31,6 × 29,3 cm. Schenking van de heer F. van der Veen, Apeldoorn. BK-2021-1

Rossellino, Antonio

Madonna met kind. Florence, 1600–1699. Gegoten en gepatineerd brons, 14,5 × 9 cm. Schenking van de heer F. van der Veen, Apeldoorn. BK-2021-3

Urabe, Fumito

Butterfly wings scattered over the water (Sail boat 1). Aichi, Japan, 2014. Minerale pigmenten, drijfhout en lijm, 18,2 × 15,3 × 1,4 cm. Collectie Pieter en Marieke Sanders. Overdracht aan de Staat. BK-2020-10

Visser, Carel

Harp. Nederland, 1938–2015. Hout en staal, 70 × 94 × 98 cm. Collectie Pieter en Marieke Sanders. Overdracht aan de Staat. BK-2020-11

Visser, Carel

Signaal 1. Nederland, 1963–1964. Gesneden en gelast staal, 290 × 290 × 290 cm. Geschonken door KPN. BK-2020-110

Visser, Carel

Signaal 2. Nederland, 1963–1964. Gesneden en gelast staal, 290 × 290 × 290 cm. Geschonken door KPN. BK-2020-111

Langdurige bruiklenen

Du Quesnoy, François

Putto. Rome, 1607–1643. Gegoten brons, 71 cm. Bruikleen van de heer D. Katz, Londen. BK-2020-37

Du Quesnoy, François

Putto. Rome, 1607–1643. Gegoten brons, 72 cm. Bruikleen van de heer D. Katz, Londen. BK-2020-38

Nole, Robert de; Nole, Andreas de

Sint Ignatius van Loyola. Europa, 1634–1638. 189 × 50 × 40 cm. Bruikleen uit de Koninklijke Verzamelingen. BK-BR-989

Veken, Nicolaas van der

Sint Agnes. Nederland, ca. 1680. Buxushout op plint van zwartgelakt eikenhout, 56,5 cm. Bruikleen van een particulier. BK-2020-21

Keramiek

Den Haag, Porseleinfabriek

Punchkom, deksel en onderschotel met voorstelling William Hogarths 'a midnight modern conversation'. Den Haag, 1780–1790. Beschilderd porselein, 28 × 24,3 cm. Aankoop met steun van Stichting Hollands Porselein, Fonds De Haseth-Möller/Rijksmuseum Fonds en Stichting Dr Hendrik Muller's Vaderlandsch Fonds. BK-2020-23

Langdurige bruiklenen

Quist, Leen

Kom. Middelburg, 1983. Geglazuurd porselein, 9,5 × 17,2 cm. Bruikleen van de heer L. van den Berg, Gouda. BK-2020-12

Quist, Leen

Dekseldoos met deksel. Middelburg, 1986. Geglazuurd porselein. Bruikleen van de heer L. van den Berg, Gouda. BK-2020-13-1 en 2

Quist, Leen

Dekseldoos met deksel. Middelburg, 1993. Geglazuurd porselein. Bruikleen van de heer L. van den Berg, Gouda. BK-2020-14-1 en 2

Quist, Leen

Cilinderschaal. Middelburg, 1996. Geglazuurd porselein. 4,5 × 29 cm. Bruikleen van de heer L. van den Berg, Gouda. BK-2020-15

Quist, Leen

Dekselpot met deksel. Middelburg, in of voor 1996. Geglazuurd porselein. Bruikleen van de heer L. van den Berg, Gouda. BK-2020-16-1 en 2

Juwelen, kostuums en accessoires

Anoniem

Pop van hout en gips gekleed in caraco en rok van katoen in Europa bedrukt, met beugeltas. Nederland, 1770–1800. Hout, (mensen)haar, gips, glas, katoen, zijde, tin, metaal, 45 cm. Schenking van de heer en mevrouw Storm van Leeuwen, Voorschoten. BK-2020-112

Anoniem

Pop van hout of papier-maché, gekleed in jas van zijde afgezet passement en op het hoofd een bicorne van papier. Duitsland, 1811. Hout, papier-maché, papier, zijde, metaaldrad, 10 cm. Schenking van de heer en mevrouw Storm van Leeuwen, Voorschoten. BK-2020-113

Anoniem

Pop van hout en gips, gekleed als baby in hemd. Duitsland, 1800–1899. Hout, gips, katoen en zijde. Schenking van de heer en mevrouw Storm van Leeuwen, Voorschoten. BK-2020-114

Anoniem

Pop van hout of papier-maché, gekleed in gala-japon van zijde met sjerp, afgezet met goudgalon. Duitsland, 1811. Hout, gips, papier-maché, zijde en metaaldrad, 10 cm. Schenking van de heer en mevrouw Storm van Leeuwen, Voorschoten. BK-2020-115

Anoniem

Ring met tafeldiamanten. Noordelijke Nederlanden, ca. 1620–1650. Goud en tafeldeslepen diamanten, 22,5 × 17,0 mm. BK-2018-139

Anoniem

Ongesneden frak van zijdenvelours. Frankrijk, ca. 1780–1790. Geweven en geborduurde zijde en vloszijde, 133 × 55,7 × 119 cm. Aankoop uit het Jessy & Betty Blumenthal Fonds/ Rijksmuseum Fonds. BK-2020-8

Anoniem

Hemd zonder naad van fijn geweven katoen. Noord-Afrika, 1650–1750 of 1800–1899. Geweven katoen, 113 × 119 × 97 cm. Schenking van een particulier. BK-2020-109

Kühne, Maison

Jas van ocelot. Den Haag, ca. 1960. Bont en kunstzijde, 109 cm. Schenking van de erven Stuyling de Lange, De Polberg, Wapenveld. BK-2020-17

Laurens Joesse Haute-Couture B.V.; Valentino

Jas van zwart cashmere met drie grote donkerblauwe kunststof knopen middenvoor. Rijswijk, 2007. Zijde en kunststof, 103 × 80 cm. Schenking van de erven Stuyling de Lange, De Polberg, Wapenveld. BK-2020-18

Rijn, Eduard van

Jas van los geweven wollen tweed in repeterend fantasiepatroon in paars, rood, zwart en wit. Den Haag, ca. 1980–1989. Wol, zijde en kunststof, 108 × 82 cm. Schenking van de erven Stuyling de Lange, De Polberg, Wapenveld. BK-2020-19

Rijn, Eduard van

Mantelpak van los geweven wollen tweed in groen, blauw, wit, oranje en violet met opengewerkte goudkleurige knopen. Den Haag, 1980–2000. Wol, zijde en metaal. Schenking van de erven Stuyling de Lange, De Polberg, Wapenveld. BK-2020-20

Rijn, Eduard van

Jasje van los geweven wollen tweed in groen, blauw, wit, oranje en violet met opengewerkte goudkleurige knopen. Den Haag, 1980–2000. Wol, zijde en metaal. Schenking van de erven Stuyling de Lange, De Polberg, Wapenveld. BK-2020-20-1

Rijn, Eduard van

Rok van los geweven wollen tweed in groen, blauw, wit, oranje en violet met opengewerkte goudkleurige knopen. Den Haag, 1980–2000. Schenking van de erven Stuyling de Lange, De Polberg, Wapenveld. BK-2020-20-2

Volt, Andreas

Pop van papier-maché en stof, gekleed in jak en lijf van katoen en met kornetmuts. Hildburghausen, 1830–1835. Papier-maché en katoen. Schenking van de heer en mevrouw Storm van Leeuwen, Voorschoten. BK-2020-116

Textiel**Niet, Petronella Alida de**

67 Handwerkproeven van de Rijkschool voor Kunstnijverheid. Amsterdam, 1918–1922. Schenking van mevrouw S. Raue, Leersum. BK-2020-39 t/m 47, BK-2020-49 t/m 106

Edele metalen**Schiotling, Johannes**

Trempot van zilver en coromandelhout. Amsterdam, 1764. Gegoten, gedreven en geciseleerd zilver en gesneden coromandelhout, 11,1 × 18 × 9,2 cm. Schenking van de heer en mevrouw Van der Vossen-Delbrück, Amsterdam. BK-2020-117

Weylandt, N.

Zakhorloge met dag- en nachtschijf. Amsterdam, ca. 1720. Zilver, 5 cm. Schenking van mevrouw J. Tolner-van Heerden, Eindhoven. BK-2020-7

Langdurige bruiklenen**Anoniem**

Monstrans van het Clarissenklooster te Amsterdam. Amsterdam, 1496–1517. Verguld zilver, 79 × 17 cm. Bruikleen van M Museum Leuven. BK-C-2018-1

Glas**Wolff, David**

Kelkglas met portret van Betje Wolff. Noordelijke Nederlanden, ca. 1786. Stippelgravure op loodglas, 17,7 cm. Aankoop met steun van de heer H.B. van der Ven, Den Haag. BK-2020-107

Meubelen**Vlugt, Leen van der; Gispen**

Eettafel voor Cees van der Leeuw. Rotterdam, 1928–1929. Staal, chroom, hout en lak, 70 × 140 cm. Aankoop met steun van Pon Holdings B.V. BK-2019-110

Robert Mapplethorpe, *Zelfportret*, 1980. Ontwikkelgelatinezilverdruk. Inv.nr. RP-F-2019-293-1. Aankoop met steun van de BankGiro Loterij

Schilderijen

Boecop, Cornelia toe

Portret van Ott van Bronckhorst. Kampen, 1606. Olieverf op paneel, 96,2 × 76,3 cm. Aankoop met steun van Hans & Hedy de Klerk/Rijksmuseum Fonds en het Joost en Carin Scholten Fonds/Rijksmuseum Fonds. SK-A-5071

Lelie, Adriaan de

Portret van Jan de Bosch (1737–1823) en Margaretha Kroon (1741–1824). Nederland, in of na 1800. Olieverf op doek, 53,5 × 63 cm. Erven van de heer Van der Masch Spakler. Overdracht aan de Staat, 2020. SK-A-5078

Meiners, Piet

Les Buveurs d'eau. Arnhem, 1884. Olieverf op doek, 74 × 49 cm. Aankoop met steun van het Otto van Noppen Fonds/Rijksmuseum Fonds, het Gerhards Fonds/Rijksmuseum Fonds en het J.A.J. en M.A. Risseeuw Fonds/Rijksmuseum Fonds. SK-A-5077

Molkenboer, Anton

Zelfportret in het atelier. Amsterdam, 1896. Olieverf op doek, 37,7 × 30,2 cm. Schenking van Helen en Lorenz van der Meij, Amsterdam. SK-A-5072

Ploeg, Maarten

Aspirine Man. Amsterdam, 1984. Olieverf op linnen, 185 × 80 cm. Collectie Pieter en Marieke Sanders. Overdracht aan de Staat. SK-A-5075

Spranger, Bartholomeus

Engelen dragen het lichaam van Christus (Engelenpietà). Praag, ca. 1587. Olie op koper, 33,7 × 26,6 cm. Schenking van de heer B.P. Haboltdt, ter nagedachtenis aan de slachtoffers van covid-19. SK-A-5073

Verkerk, Emo

Early to Bed (Stan Laurel). Nederland, 1984. Olieverf op doek, 40 × 30 cm. Collectie Pieter en Marieke Sanders. Overdracht aan de Staat. SK-A-5076

Langdurige bruiklenen

Backer, Adriaen

Anatomische les van Frederik Ruysch (De anatomische les van Prof. Frederik Ruysch). Nederland, 1670. Olieverf op doek, 189,7 × 267,8 cm. Bruikleen van het Amsterdam Museum. SK-C-73

Brisé, Cornelis

Trompe l'oeil met documenten aan een spijker tegen een houten wand. Amsterdam, 1660. Olieverf op doek, 83,3 × 64,8 cm. Bruikleen van een particulier. SK-C-1814

Hodges, Charles Howard

Portret van Hendrik Voogd (1768–1839). Amsterdam, 1828. Olieverf op doek, 73 × 60 cm. Particuliere Collectie. SK-C-1811

Maris, Matthijs

Moeder bij een bedstede met kind. Nederland, ca. 1860. Olieverf op papier op paneel, 27 × 18 cm. Bruikleen van de heer en mevrouw Van Fulpen, Heiloo. SK-C-1807

Maris, Matthijs

Bron bij Wolfheze. Nederland, ca. 1859–1860. Olieverf op papier op paneel, 22 × 31,5 cm. Bruikleen van de heer en mevrouw Van Fulpen, Heiloo. SK-C-1808

Maris, Matthijs

Portret van Johanna (Anna) Meijs. Nederland, ca. 1862–1863. Olieverf op doek op paneel, 40,5 × 33,5 cm. Bruikleen van de heer en mevrouw Van Fulpen, Heiloo. SK-C-1809

Maris, Matthijs

Allegorie. Nederland, 1900–1910. Olieverf op doek, 102 × 129 cm. Bruikleen van de heer en mevrouw Van Fulpen, Heiloo. SK-C-1810

Maris, Matthijs; Rochussen, Charles

Oude stadspoort te Delft. Nederland, ca. 1854–1855. Olieverf op paneel, 38,5 × 60 cm. Bruikleen van de heer en mevrouw Van Fulpen, Heiloo. SK-C-1806

Ruysdael, Salomon van

Rivierlandschap met een veerboot. Nederland, 1649. Olieverf op paneel, 91 × 126 cm. Bruikleen van het Museum of Fine Arts, Boston. Schenking van Rose-Marie en Eijk van Otterloo, ter ondersteuning van het Center for Netherlandish Art. SK-C-1698

Stumm, Johann

Vanitasstilleven met een schedel, een kaarsenhouder en munten. Hamburg, 1640–1650. Olieverf op paneel, 22,3 × 31 cm. Bruikleen van Selvaggia en Valentina Pianetti Lotteringhi della Stufa. SK-C-1815

Lijst

Empire schilderijlijst. Frankrijk, ca. 1810–1820. Populierenhout, ornamenten in pâte, water-en olievergulding, 88 × 74,1 cm. SK-L-6927

GESCHIEDENIS

Fotografie

André de la Porte, Ferry

41 foto's uit de fotoserie 'In steen geschreven', over het leven en sterven van VOC-dienaren op de kust van Coromandel in India. Ontwikkeld-gelatinezilverdruk. Schenking van de heer F. André de la Porte, Amsterdam. NG-2019-571-1 t/m 41

Griendt, Martijn van de

Document Nederland 2019: ON/OFF, 35 afdrukken. Nederland, 2018–2019. Inkjetdrukken op pe-papier. NG-2021-2

Samidin, Stacii

Document Nederland 2018: het café, 46 afdrukken. Nederland, 2017–2018. Chromogene drukken. NG-2021-1

Munten, penningen en draagtekens

Anoniem

Gouden rozenobel van Henry V. Engeland, 1413–1422. Schenking van de heer en mevrouw van der Pols-Bouwens. NG-2020-6

Anoniem

Gouden rozenobel van Henry VI. Engeland, 1422–1437. Schenking van de heer en mevrouw van der Pols-Bouwens. NG-2020-7

Gerritsen en Van Kempen

Erepenning van de Nederlandsche Vereeniging van Huisvrouwen. Zeist, 1925–1940. Schenking van een particulier. NG-2020-17

Papier

Ambtenaar van het Marine-etablissement te Amsterdam

Manuscript 'Verzameling der Vlaggen by alle Natien in Gebruik'. Pak met 25 per land, aantal landen of werelddeel geordende katerns met polychrome weergave van vlaggen (848 stuks) en seinvlagreeksen (13 stuks). Bruikleen van de Flag Heritage Foundation. NG-2020-3

Anoniem

Olifant gebracht door een Nederlands schip in 1813. Nagasaki, in of na 1813. Lijnblok in zwart met kleurblokken, 44,3 × 30,7 mm. Aankoop met steun van Fonds De Zuidroute/Rijksmuseum Fonds. NG-2020-4

Lebeau, Chris

Portret Soorlo Poetro. Nederland, ca. 1919. Houtsnede, 51 × 38 cm. Schenking van mevrouw E.S. Bergvelt, collectie M. Jonker. NG-2020-2

Schilderijen

Ishizaki Yushi

Portret van Maarten Mack. Japan, ca. 1807–1810. Inkt op zijde, 56 × 41 cm. Schenking van de heer M.R.C. Visser uit de nalatenschap van Dr. Ph.C. Visser. NG-2020-14

Tekeningen

Geerling, F.L.

Gezicht op een Nederlands fort op de Afrikaanse kust (Elmina). Elmina, ca. 1840–1894. Waterverf, 210 × 340 mm. NG-2020-10

Geerling, F.L.

Gezicht op een Nederlands fort op de Afrikaanse kust (Sint-Sebastiaan). Sint Sebastiaan, ca. 1840–1894. Waterverf, 210 × 240 mm. NG-2020-11

Geerling, F.L.

Gezicht op Paramaribo. Sint Sebastiaan, 1844. Waterverf, 95 × 120 mm. NG-2020-12

Geerling, F.L.

Palembansche loodsen. Palembang, ca. 1840–1894. Waterverf, 210 × 340 mm. NG-2020-13

Varia

Anoniem

Brieven van Joachim Rendorp met diverse familie-papieren. 1782. Met zilverdraad geborduurd leer, 29 × 43,5 cm. Schenking van een particulier. NG-2020-8

Anoniem

Nederlandse vlag met de zes handtekeningen van de bemanningsleden van Expeditie 31, gebruikt gedurende Expeditie 30/31 aan boord van het Internationale Ruimtestation ISS van 21 december 2011 tot 1 juli 2012. Met bijbehorende sluitzak. Schenking van André Kuipers, astronaut Europese Ruimtevaartorganisatie ESA. NG-2020-19 en 20

Rolschildering honderd kinderen (detail p. 112)

Willem Arondeus, *Escal-Vigor II: Les Amis*, ca. 1915–1920. Zwart krijt op papier.
Inv.nr. RP-T-2020-123. Aankoop uit het Knecht-Drenth Fonds/Rijksmuseum Fonds

Cornelia toe Boecop, *Portret van Ott van Bronckhorst*, 1606. Olieverf op paneel, 96,2 x 76,3 cm. Inv.nr. SK-A-5071.
Aankoop met steun van Hans & Hedy de Klerk/Rijksmuseum Fonds en het Joost en Carin Scholten Fonds/Rijksmuseum Fonds

Anoniem

Slavenboei Landhuis Bloemhof. Ca. 1800–1899. Ijzer en hout, 40 × 15 cm. Bruikleen van Landhuis Bloemhof, Curaçao. NG-C-2020-1

Anoniem

Kappa gebruikt op suikerplantage. Engeland, 1800–1850. Gegoten ijzer, 137 × 50 cm. NG-2020-5

Haagsche Voetbal Vereniging

Erebeker Nederlands voetbalkampioen HVV. Den Haag, 1907. Gegoten en gegraveerd tin, 17,3 × 11 × 9,1 cm. Schenking van een particulier. NG-2020-18

Roelofs, Charles

Wandtapijt met Hollandse tuin. Blaricum, 1948. Geknoopte wol, 350 × 100 cm. Overdracht van beheer van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. NG-2020-15

Roelofs, Charles

Wandtapijt met Hollandse tuin. Blaricum, 1948. Geknoopte wol, 350 × 100 cm. Overdracht van beheer van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. NG-2020-16

RJKSPRENTENKABINET

Documenten en objecten

Chometon, Jean-Baptiste; naar Césarine Darioux

Portret van de schilder Pierre Henry Révoil. Lyon, 1811. Geëtste koperplaat. Schenking van Nicolaas Teeuwisse, Berlijn. RP-D-2020-2

Diepraam, Willem

Documenten, objecten, perskaarten en archivalia van fotograaf Willem Diepraam. 1970. RP-D-2020-1

Rutgers, B.

Voor- en achterplat (in hout) van een fotoalbum. Vught, ca. 1930. Beschilderd hout. RP-F-2019-261

Langdurige bruiklenen

Leyden, Pieter Cornelis baron van

Inventaris van de prentcollectie van Pieter Cornelis van Leyden. Leiden, ca. 1760–1788. Bruikleen van KBR. RP-D-BR-2019-1

Fotografie

Anoniem

Twee stillevens met vlinders en andere insecten. 1907–1935. Autochromes. RP-F-2019-255-1 t/m 2

Anoniem

No 46 Sunset, Lake Erie (The Tourist Series, America Illustrated). Verenigde Staten van Amerika, ca. 1865. Albuminedruk. RP-F-2019-284

Anoniem

Vrouwelijke piloot in vliegenierskostuum. Frankrijk, 1 april 1907. Ingekleurde carte-de-visite. RP-F-2019-286

Anoniem

Huwelijksfoto prins Edward en prinses Alexandra (later koning Edward VII en koningin Alexandra). Engeland, 1863. Albuminedruk. RP-F-2019-287

Anoniem

Fotoalbum van een Frans-Russische amateur-fotografe met onder andere een serie zelf-portretten voor de spiegel. Frankrijk, ca. 1900. RP-F-2020-2

Anoniem

Albumblad met 4 panorama's van de Victoria Falls, Zimbabwe. Frankrijk, ca. 1890–1910. Platinadruk. RP-F-2020-3

Anoniem

Kerkwaaier met foto van stilleven met bijbel en op de keerzijde een reclametekst voor Life Insurance Company. Verenigde Staten van Amerika, ca. 1960–1975. Kleurenautotypie. RP-F-2020-18

Anoniem

Politiefoto (NY Police) met dode man in een Oldsmobile Ninety Eight voor de oprijlaan van een huis (ingeflitst). Verenigde Staten van Amerika, ca. 1965. Ontwikkelgelatinezilverdruk. RP-F-2019-282

Arbus, Diane; Neil Selkirk

A Woman in a Bird Mask. New York, 1967. Ontwikkelgelatinezilverdruk (gedrukt door Neil Selkirk). Schenking van de heren E. Planting en M. Joosten, Amsterdam. RP-F-2020-26

Arkansas Soft Pine Bureau

Modern Homes for Modest Incomes. Little Rock, 1944. Drukwerk. RP-F-2020-15-2

Armstrong, Neil

Astronaut Edwin Aldrin, Jr. tijdens een wandeling op de maan (Apollo 11). Maan, 20 juli 1969. Chromogene druk. Aankoop met steun van Baker McKenzie. RP-F-2019-272

Cenedella, Robert (ontwerper); Onbekend (fotograaf); Yippy Inc. (uitgever)

The Official Nixon Countdown Calendar. Verenigde Staten van Amerika, 1973. Offsetdruk. Schenking van de heer H.T. Rooseboom, Amsterdam. RP-F-2019-266

Clark, Larry

David Roper (serietitel: Tulsa). Verenigde Staten van Amerika, 1963. Ontwikkelgelatinezilverdruk. Schenking van de heren E. Planting en M. Joosten, Amsterdam. RP-F-2020-24

Clark, Larry

Untitled (uit de serie Teenage Lust). Verenigde Staten van Amerika, ca. 1975. Ontwikkelgelatinezilverdruk. Schenking van de heren E. Planting en M. Joosten, Amsterdam. RP-F-2020-25

Clergy & Laymen Concerned

Is this what you'd call 'phased withdrawal?' New York, 1972. Affiche, offsetdruk. RP-F-2020-16-1

Clergy & Laymen Concerned About Vietnam

The Vietnam War Continues. New York, 1971. Affiche, offsetdruk. RP-F-2020-16-3

Diepraam, Willem

Paradis Latin, Parijs, 1988. Inkjetdruk. Bruikleen van de heer W. Diepraam, Amsterdam. RP-F-2020-31

Elsken, Ed van der

N'Gabé, 23-jarige karavaandragster in Oubangui-Chari (tegenwoordig: Centraal-Afrikaanse Republiek). Afrika, 1956–1957. Ontwikkelgelatinezilverdruk op hardboard. Schenking van mevrouw A. Hilhorst, Wardeer. RP-F-2020-36

Gabriner, Robert (toegeschreven aan)

Protest tegen de Vietnam-oorlog op de campus van de University of Wisconsin, Oct. 18, 1967 (Dow Riot), met een citaat van de Amerikaanse president Lyndon B. Johnson: 'Our foreign policy must always be an extension of this nation's domestic policy. Our safest guide to what we do abroad is a good look at what we are doing at home.' Verenigde Staten van Amerika, 18 oktober 1967. Offsetdruk. RP-F-2020-17

Henderson, Louis T. (auteur); anoniem (fotograaf); M.A. Donohue & Company (uitgever)

Airplanes. A Children's Picture Book of Airplanes and Stories About Them. 1936. Fotografisch geïllustreerd boek. RP-F-2019-256

Hurn, David

A Gay Threesome pose before going to a gay ball. Londen, 1970. Ontwikkelgelatinezilverdruk. Schenking van de heren E. Planting en M. Joosten, Amsterdam. RP-F-2020-27

Jones, Colin

The Blackhouse. 1975. Ontwikkelgelatinezilverdruk. Schenking van de heren E. Planting en M. Joosten, Amsterdam. RP-F-2020-28

Jones Griffiths, Philip; Clergy & Laymen Concerned

VIETNAMIZATION Turns Children into Soldiers. Verenigde Staten van Amerika, 1970–1971. Affiche, offsetdruk. RP-F-2020-16-2

Lepetit

Zeegezicht Trouville. Trouville, ca. 1860. Albuminedruk. RP-F-2019-285

Loustir, Helmar (mogelijk)

Contactprints Coney Island. Coney Island, 1960. Ontwikkelgelatinezilverdruk. RP-F-2019-283

Lux, Loretta

Lois 1. Duitsland, 2000. Zilverkleurbleekdruk. Schenking van de heren E. Planting en M. Joosten, Amsterdam. RP-F-2020-29

Lux, Loretta

Lois 3. Duitsland, 2000. Zilverkleurbleekdruk. Schenking van de heren E. Planting en M. Joosten, Amsterdam. RP-F-2020-30

Mailaender, Thomas

Cyanotypes Thomas Mailaender. 2019. Fotoboek. Schenking van de heer en mevrouw Futter, Londen. RP-F-2019-290

Mapplethorpe, Robert

Portret van Bram Volkers. Amsterdam, 1980. Ontwikkelgelatinezilverdruk. Schenking van de heer B. Volkers, Amsterdam. RP-F-2019-291

Mapplethorpe, Robert

Portret van Bram Volkers. Amsterdam, 1980. Ontwikkelgelatinezilverdruk. Schenking van de heer B. Volkers, Amsterdam. RP-F-2019-292

Mapplethorpe, Robert

Zelfportret. Verenigde Staten van Amerika, 1980. Ontwikkelgelatinezilverdruk. Aankoop met steun van de BankGiro Loterij. RP-F-2019-293-1

Mapplethorpe, Robert

Hooded Man. Verenigde Staten van Amerika, 1980. Ontwikkelgelatinezilverdruk. Aankoop met steun van de BankGiro Loterij. RP-F-2019-293-2

Mapplethorpe, Robert

Jim Enger. Verenigde Staten van Amerika, ca. 1980. Ontwikkelgelatinezilverdruk. Schenking van Arendt Brinks. RP-F-2019-293-3

Mapplethorpe, Robert

Bob Love. Verenigde Staten van Amerika, 1981. Ontwikkelgelatinezilverdruk. Schenking van Arendt Brinks. RP-F-2019-293-4

Mapplethorpe, Robert

Portret van Reint Koning, eigenaar van de Viking. Amsterdam, 1979. Ontwikkelgelatinezilverdruk. Schenking van Arendt Brinks. RP-F-2019-293-31

Mapplethorpe, Robert

Portret van Arendt Brinks, frontaal. Amsterdam, 1978. Ontwikkelgelatinezilverdruk. Schenking van Arendt Brinks. RP-F-2019-293-32

Mapplethorpe, Robert

Portret van Arendt Brinks, in profiel. Amsterdam, 1977. Ontwikkelgelatinezilverdruk. Schenking van Arendt Brinks. RP-F-2019-293-33

Mapplethorpe, Robert

X Portfolio. Verenigde Staten van Amerika, 1977. Schenking van Arendt Brinks. RP-F-2019-293-34

Mapplethorpe, Robert

Z Portfolio (Tools and Equipment). Verenigde Staten van Amerika, 1981. Schenking van Arendt Brinks. RP-F-2019-293-35

Mapplethorpe, Robert

Flower. Verenigde Staten van Amerika, 1980. Schenking van de heren E. Planting en M. Joosten, Amsterdam. RP-F-2020-22

Mapplethorpe, Robert

Lisa Lyon. Verenigde Staten van Amerika, 1982. Schenking van de heren E. Planting en M. Joosten, Amsterdam. RP-F-2020-23

Marée, Piet (fotograaf); Kemp, Henk (auteur); Zuid-Hollandsche Uitgevers Maatschappij (uitgever)

Het bonte boek van Boer Teun. Nederland, ca. 1947. RP-F-2019-257

Marey, Étienne-Jules

30 glasnegatieven. Frankrijk, 1882–1890. Schenking van de heer en mevrouw Verburg, Middelburg. RP-F-2020-33

Meerman, Gerrit

12 Foto's uit de serie Ground Control. Nederland, 2015–2017. Inkjetdrukken op fotopapier. RP-F-2020-14-1 t/m 12

Merkelbach & Co.

54 Foto's uit de serie stereofoto's Aardrijkskundige Beeldengalerij, verzameld door M.J. Broekhuijsen, Hoofd eener school te Amsterdam. Amsterdam, ca. 1905. Schenking van de heer A.M.B. de Zwart, Haarlem. RP-F-2020-39-1 t/m 54

Modern Art Studio

Orginal Venus/Viola Elliott, The Little Venus. New York, ca. 1925. Ontwikkelgelatinezilverdruk. RP-F-2019-260

Tandem (ontwerper)

Drie verkiezingsbuttons en een verkiezingsaffiche met Alexandria Ocasio-Cortez. New York, 2018. Drukwerk. RP-F-2019-227 t/m 228

Toorn, Jan van

16 Foto's uit de series Still lifes with borrowed furniture 1 and 2. Amsterdam, ca. 2016–2019. Digitale fotocollages. Schenking Jan van Toorn, Amsterdam. RP-F-2019-262 t/m 263

United States Gypsum Corporation

How to Have the Home You Want. Chicago, 1939. Drukwerk. RP-F-2020-15-1

Vroman, Adam Clark; Lazarus & Melzer

The American Indian Souvenir Playing Cards. Verenigde Staten van Amerika, ca. 1900. Autotypie op speelkaarten. Aankoop met steun van Baker McKenzie. RP-F-2020-40

Wessels, Jacquie Maria

Garage Still #03.2/2015, Amsterdam (serietitel: Garage Stills). Amsterdam, 2015. Chromogene druk. Schenking van mevrouw J.M. Wessels, Amsterdam. RP-F-2020-41

Wessels, Jacquie Maria

Garage Still #04/2018, Tokyo (serietitel: Garage Stills). Tokio, 2018. Chromogene druk. Schenking van mevrouw J.M. Wessels, Amsterdam. RP-F-2020-42

Wessels, Jacquie Maria

Garage Still #12.4/2017, Sri Lanka (serietitel: Garage Stills). Sri Lanka, 2017. Chromogene druk. Schenking van mevrouw J.M. Wessels, Amsterdam. RP-F-2020-43

Wessels, Jacquie Maria

Garage Still #02/2015, Amsterdam (serietitel: Garage Stills). Amsterdam, 2015. Chromogene druk. Schenking van mevrouw J.M. Wessels, Amsterdam. RP-F-2020-44

Wherry, Joseph H.

Typoscript en foto's voor artikel Adjust Your Headlights Quickly and Easily in an Emergency. Verenigde Staten van Amerika, 1958. Ontwikkelgelatinezilverdrukken. RP-F-2019-258-1 t/m 7

Witsen, Willem

Groep van circa 150 foto's uit de nalatenschap van Willem Witsen (familiebezit). Nederland, ca. 1890–1923. Foto. Schenking van de heer en mevrouw Witsen-de Leede. RP-F-2020-1

Yu Tsai; Houston, Laretta

Sports Illustrated Swimsuit Issue 2019. Verenigde Staten van Amerika, 2019. Offset. Schenking van de heer H.T. Rooseboom, Amsterdam. RP-F-2019-225

Langdurig bruikleen

Diepraam, Willem

2 Nightscapes. Nederland, 2019. Inkjetdrukken. Bruikleen van de heer W. Diepraam, Amsterdam. RP-F-2020-34 t/m 35

Prenten

De met * gemerkte werken zijn verworven met steun van het F.G. Waller-Fonds

Nederland, 16de eeuw

*Anoniem

Serie van vier (van de vijf) zintuigen met titelblad uitgegeven door Assuerrus van Londerseel. Nederlanden, ca. 1590–1620. Gravure. RP-P-2020-14 t/m 18

*Anoniem

Boetvaardige Maria Magdalena. Nederlanden, ca. 1580–1620. Gravure. RP-P-2020-123

Claesz, Allaert

Doop van Christus. Nederlanden, ca. 1520–1555. Gravure. RP-P-2020-113

Furnius, Pieter Jalhea

Caritas (Liefde). Luik, ca. 1575–1600. Gravure. RP-P-2020-3

*Savery, Jacob

Allegorie van de Aarde. Haarlem, 1585–1603. Ets. RP-P-2020-143

Nederland, 17de eeuw

*Anoniem

Vier pijprokers in interieur. Nederland, 1680–1700. Gravure. RP-P-2020-40

*Call (I), Jan van

Gezicht op het Binnenhof vanaf de Lange Vijverberg, Den Haag. Nederland, 1685–1698. Ets, gedrukt à la poupée in groen, roodbruin, blauw en rood. RP-P-2020-38

*Call (I), Jan van

Gezicht op de Bosbrug naar het Nieuwe Voorhout, Den Haag. Nederland, ca. 1685–1698. Ets, tegen-druk à la poupée in groen, licht roodbruin, donker roodbruin, blauw, rood en grijs. RP-P-2020-39

*Everdingen, Allaert van

Reinaert de vos: vrijspraak door de dieren aangeklaagd. Amsterdam, ca. 1665. Ets, proefdruk met toevoegingen in pen in bruin. RP-P-2020-11

Sichem (II), Christoffel van; naar Rembrandt van Rijn

Gods verbond met Abraham. Noordelijke Nederlanden, 1646. Houtsnede. Schenking van Stichting Bijbels Museum. RP-P-2020-127

Nederland, 18de eeuw

*Gole, Jacob; naar Godfried Schalcken

De jonge tekenaar. Amsterdam, 1700–1730. Mezzotint; proefdruk met sporen wiegijzer in marge; voor alle opschriften. RP-P-2020-164

*Musschenbroek, Jan van

Reeks van zestien anamorfoseprenten met originele omslag en conische, metalen spiegel. Leiden, ca. 1720–1748. Ets. RP-P-2020-144 t/m 162

*Noorde, Cornelis van (toegeschreven aan)
Laan langs het Dronkemanshuisje, Haarlem. Haarlem, ca. 1765–1780. Ets; crayonmanier. RP-P-2020-163

Nederland, 19de eeuw

Toorop, Jan
Marker visser. Den Haag, 1896. Droge naald in bruine inkt op grijs papier. Schenking van de heer E.H. Ariëns Kappers, Amsterdam. RP-P-2021-1

Nederland, 20ste en 21ste eeuw

Clement, Collectie Piet
Selectie van 470 prenten (RP-P-2010-222) uit de Collectie Piet Clement. Schenking van de erven Piet Clement, Amsterdam.

*Graatsma, William; Slothouber, Jan; Zeefdrukkerij Wijtmans; Lagestein, Leendert van
Prentenserie Cubic Cosmic City met acht kleuren-zeefdrukken. Heerlen, 1972. RP-P-2020-167 t/m 175

*Graatsma, William; Slothouber, Jan; Steendrukkerij De Jong & Co
2 Affiches voor de kinderpostzegels van 1970. Heerlen, 1970. Offsetdrukken. RP-P-2020-176 t/m 177

Minderman, Willem
Stilleven met bloem, doos, fluit en twee flessen. Nederland, 1979. Ets. Schenking van de heer P. Schatborn, Amsterdam. RP-P-2013-35-9

Pieck, Anton
Begroeiing. Nederland, 1905–1987. Ets. Schenking van de heer P. Schatborn, Amsterdam. RP-P-2013-35-21

Werkman, Hendrik Nicolaas
Straatbeeld met figuren. Groningen, 1944. Sjabloon, stempel en inktroller op papier. Aankoop uit het Knecht-Drenth Fonds/Rijksmuseum Fonds. RP-P-2020-124

Werkman, Hendrik Nicolaas
Zuidzee-eiland 3. Nederland, 1936. Sjabloon en inktroller op papier. Schenking van de heer J.P. Filedt Kok, Amsterdam. RP-P-2020-133

Werkman, Hendrik Nicolaas
Compositie met figuren. Nederland, 1944. Sjabloon en stempel op papier. Schenking van de heer J.P. Filedt Kok, Amsterdam. RP-P-2020-134

Werkman, Hendrik Nicolaas
Vrouw steunend op twee vuisten. Nederland, 1944. Stempel en inktroller op papier. Schenking van de heer J.P. Filedt Kok, Amsterdam. RP-P-2020-135

Duitsland

*Anoniem
Reeks van zeven (van de acht) ornamentprenten met dieren en bloemen uitgegeven door Paul Fürst. Neurenberg, 1650–1666. Etsen. RP-P-2020-235 t/m 241

Anoniem; geïnspireerd op Claude Mellan
Portret van een kunstenaar of geleerde gegraveerd met één concentrische burijsnede. Duitsland, ca. 1720–1760. Gravure. Schenking van Nicolaas Teeuwisse, Berlijn. RP-P-2020-69

*Altdorfer, Erhard
Adam en Eva in het Paradijs. Duitsland, ca. 1530–1550. Houtsnede. RP-P-2020-114

*Berain (le Vieux), Jean; Christian Friedrich Rudolph en Jean Lepaute (naar ontwerpen van)
Album met kopieën van Franse ornamentprenten door verschillende Duitse prentmakers. Augsburg, 1704–1724. Etsen en gravures. RP-P-2020-101

*Boerner, Johann Andreas
Een kunstliefhebber en een kunstkenner (Der Liebhaber und der Kenner). Neurenberg, 1811. lithografie (techniek). RP-P-2020-119

*Dahl, Johan Christian Clausen
Twee schepen op een woelige zee. Dresden, 1828. Ets. RP-P-2020-246

*Falbe, Joachim Martin
Ets met het portret van een oude vrouw in twee afdrukken: een proefdruk en een afdruk in voltoide staat. Berlijn, ca. 1750–1752. Etsen. RP-P-2020-81 t/m 82

*Glume, Johann Gottlieb
Portret van Johann Georg Glume, vader van de kunstenaar. Berlijn, 1748. Ets. RP-P-2020-6

*Glume, Johann Gottlieb
Portret van Elisabeth Benigna Glume-Schmid, moeder van de kunstenaar. Berlijn, 1748. Ets. RP-P-2020-7

*Glume, Johann Gottlieb
Dubbelportret van een man met driekantige steek. Berlijn, 1748. Ets. RP-P-2020-10

*Glume, Johann Gottlieb
Man met pijp. Berlijn, 1748. Ets, gedrukt in roodbruin met plaattoon. RP-P-2020-117

*Glume, Johann Gottlieb
Portret van de schilder en etser Joachim Martin Falbe. Berlijn, 1747. Ets. RP-P-2020-85

*Hönnig, Johann Lorenz
Album met voorbeelden voor edelsmeden ontworpen door Johann Lorenz Hönnig (Erstes Büch der in Kupffer gebrachten Prob-Stucke). Neurenberg, 1707. Gravures. RP-P-2020-103

*Kolbe (I), Carl Wilhelm
Herdersjongen. Duitsland, 1838. Ets. RP-P-2020-243

*Lorck, Melchior
Jonge man met baret. Duitsland, ca. 1575. Houtsnede. RP-P-2020-12

*Menzel, Adolf
Allegorie op het 50-jarig jubileum van Johann Gottfried Schadow als rector en directeur van de Koninklijke Academie te Berlijn, 26 januari 1838. Berlijn, 1838. Lithografie op glanskarton. RP-P-2020-121

*Ramboux, Johann Anton
Gezicht op het Moezeldal boven Trier met ruïnes van een Amfitheater. München, 1824. Lithografie. RP-P-2020-142

Ramboux, Johann Anton; Mettenleiter, Johann Evangelist
Titelblad en toelichting bij de reeks Mahlerische Ansichten ...im Muselthale bey Trier. München, 1827. Boekdruk en lithografie. Schenking van Kunsthandlung Helmut H. Rumbler. RP-P-2020-166

*Rode, Johann Heinrich
Spotprent op de zelfoverschatting van de kunstschilder (Der in sich selbst verliebte Mahler). Berlijn, 1737–1759. Ets. RP-P-2020-8

*Rode, Johann Heinrich; naar Christian Bernhard Rode
Perseus toont het ware hoofd van Medusa in de vorm van een zak met geld (Allegorie op de corruptie; Der wahrhafte Medusen Kopf). Berlijn, ca. 1770–1780. Ets. RP-P-2020-96

*Rugendas, Johann Moritz
Braziliaans regenwoud met bewoners. Duitsland, 1825–1840. Lithografie. RP-P-2020-49

Springinklee, Hans
De zondeval. Neurenberg, ca. 1500–1550. Houtsnede. Schenking van Stichting Bijbels Museum. RP-P-2020-126

*Thelott, Jakob Gottlieb; naar Christian Friedrich Rudolph
Album met serie vazen. Augsburg, ca. 1750–1770. Etsen. RP-P-2020-104

Weigel, Martin; naar Harmen Jansz Muller en Maarten van Heemskerck
Mozes en Aaron laten de gewonde mens over aan zijn lot. Duitsland, ca. 1580–1600. Met de hand gekleurde houtsnede. Schenking van de heer E.H. Ariëns Kappers, Amsterdam. RP-P-2020-1

Engeland

*Alma Tadema, Lourens
Portret van Laura Theresa Alma Tadema. Engeland, ca. 1871. Lithografie op chine-collé. RP-P-2020-122

*Baretti, P.
A New Book of Ornaments. Engeland, 1766. Gravures. RP-P-2020-105

*Barry, James
King Lear. Londen, ca. 1803. Penlithografie. RP-P-2020-71

*Bone, Muirhead
Punta della Dogana, Venetië. Engeland, 1913. Droge naald met plaattoon op Japans papier. RP-P-2020-140

Cook, Thomas; naar William Hogarth
Vier prenten uit een reeks van acht met geschiedenis van een ijverige gezel (nummers 2, 4, 6 en 8). Londen, 1797. Etsen en gravures. Schenking van Stichting Bijbels Museum. RP-P-2020-128 t/m 131

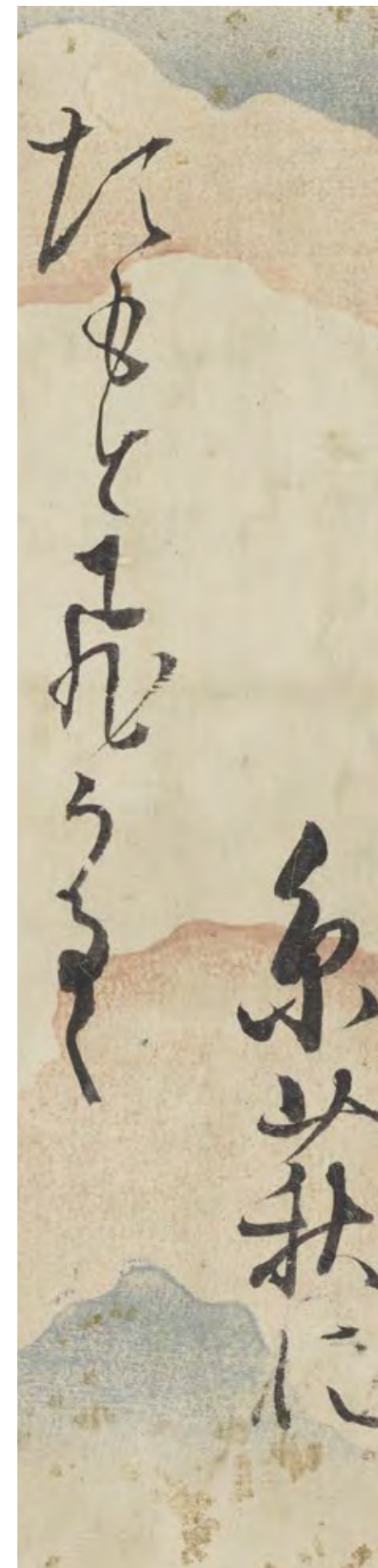
Cruikshank, Isaac; Fores, Samuel W.
Verbeterde methode van de Nederlandse lichte cavalerie om een paard te bestijgen (Back front & side view of a Dutch light horse-man, with their improved method of mounting). Londen, 24 juli 1794. Met de hand gekleurde ets. Schenking van de heer D.R. Horst, Amsterdam. RP-P-2020-125

VUE DU TEMPLE DE SALOMON ET DE SES PARVIS.

François Philippe Charpentier; naar Charles de Wailly, *Gezicht op de Tempel van Jeruzalem en omgeving (Vue du Temple de Salomo et ses Parvis)*. Parijs, 1766. Ets en aquatint gedrukt in bruin met wassing met penseel in bruin. Inv.nr. RP-P-2020-80. Aankoop met steun van F.G. Waller Fonds

Gedicht (detail, p. 172)

*Delamotte, F.; Crosby, Lockwood & Son
The book of ornamental alphabets, ancient and medieval. Londen, 1895. Lithografie. RP-P-2020-107

*Delamotte, F.; Crosby Lockwood & Son
Examples of modern alphabets, plain and ornamental. Londen, 1896. Lithografie. RP-P-2020-108

*Fullarton & Co., A.
Ornamental designs for silver and gold work. Londen, 1800–1899. Lithografie. RP-P-2020-112

*Knight, F.
Knight's vases and ornaments. Londen, 1800–1899. Etsen en gravures. RP-P-2020-111

*Lock, Mathew
A collection of ornamental designs. Londen, 1838. Gravures. RP-P-2020-106

*Manaton, F.S.; Topham, Francis William
Rumley & Co's collection of ornaments. Londen, 1838. Gravures. RP-P-2020-109

*Seymour-Haden, (Sir) Francis
Vissen op vlagzalm. Engeland, 1897. Mezzotint en droge naald. Aankoop ter ere van Jane Turner bij haar afscheid als hoofd van het Rijksprentenkabinet. RP-P-2020-141

*Vivares, François; naar William Delacour
Album met acht reeksen ornamentprenten. Engeland, 1741–1747. Etsen. RP-P-2020-102

Frankrijk

*Anoniem
Vijf allegorische prenten voor spiritueel onderwijs, uitgegeven door Gérard Jollain II, gemonteerd op linnen en houten rollen. Parijs, ca. 1685–1700. Gravures. RP-P-2020-230 t/m 234

*Beauvallet, Pierre-Nicolas; Normand, Charles Pierre Joseph
Album met twee series ornamentprenten. Parijs, 1820. Gravures. RP-P-2020-100

*Bellange, Jacques
Madonna met kind en een roos. Nancy, ca. 1613–1615. Ets. RP-P-2020-227

*Bénard, Auguste
Album met elf ornamentprenten (Nouveau choix d'ornamens divers). Parijs, 1863–1907. Etsen. RP-P-2020-110

*Caylus, Anne Claude Philippe; Fessard, Etienne; naar Edme Bouchardon
Serie met de vijf zintuigen. Parijs, ca. 1750–1760. Ets en gravure, proefdrukken voor de tekst. RP-P-2020-74 t/m 78

*Charpentier, François Philippe; naar Charles de Wailly
Gezicht op de Tempel van Jeruzalem en omgeving (Vue du Temple de Salomo et ses Parvis). Parijs, 1766. Ets en aquatint gedrukt in bruin met wassing met penseel in bruin. RP-P-2020-80

Desmazières, Erik
Wunderkammer II. Parijs, 1999. Ets en aquatint. Schenking van de heer J.P. Filedt Kok, Amsterdam. RP-P-2020-136

Desmazières, Erik
De prentenserie La Bibliothèque de Babel met elf etsen. Parijs, 1998. Portefeuille met 11 etsen. Schenking van de heer J.P. Filedt Kok, Amsterdam. RP-P-2020-137

Desmazières, Erik
Registre et coquillages. Parijs, 2002. Ets en aquatint. Schenking van de heer J.P. Filedt Kok, Amsterdam. RP-P-2020-138

Desmazières, Erik
Rembrandts Kunst Caemer. Amsterdam en Parijs, 2007. Ets, roulette en aquatint. Schenking van de heer J.P. Filedt Kok, Amsterdam. RP-P-2020-139

*Duvet, Jean
De heiligen Antonius, Sebastiaan en Rochus. Langres, 1555–1560. Gravure. RP-P-2020-225

François, Jean Charles; naar Jean Martial Frédo
Portret van de verzamelaar Jacques André Portail. Parijs, 1750–1769. Ets in crayonmanier. Schenking van de heer A. Ariëns Kappers en mevrouw L. van der Peet, Amsterdam. RP-P-2020-165

*Hutin, Charles François
De engel verschijnt aan Hagar en Ismael in de woestijn. Parijs, ca. 1750–1775. Ets. RP-P-2020-88

*Hutin, François
Reeks van zeven prenten met de Zeven Werken van Barmhartigheid. Dresden, ca. 1730–1750. Etsen. RP-P-2020-41 t/m 47

*Hutin, François
Twee etsen met tableaux ter decoratie van het vuurwerk ter ere van het Chinees-festival te Rome. Rome, 1742–1743. Etsen. RP-P-2020-86 t/m 87

*La Hire, Laurent de
Aartsengel Michael verslaat de draak. Parijs, ca. 1630–1650. Ets, proefdruk voor de tekst. RP-P-2020-90

*Le Lorrain, Louis Joseph; naar Jean François de Troy
De heilige familie. Parijs, ca. 1742–1745. Ets. RP-P-2020-91

*Lagrenée II, Jean Jacques
Moeder met kind en een beschermengel. Parijs, ca. 1770–1810. Ets en aquatint. RP-P-2020-89

*Ledoux, Claude Nicolas
Een blik in het theater van Besançon (Coup d'œil du théâtre de Besançon). Frankrijk, 1804. RP-P-2020-244

*Morin, Jean; naar Philippe de Champaigne
Christus als Salvator Mundi. Parijs, ca. 1640–1650. Ets. RP-P-2020-92

*Ozanne, Jeanne Françoise; naar Nicolas Marie Ozanne
Capriccio met Bretonse haven (Petit Port de Bretagne). Frankrijk, ca. 1760–1780. Ets. RP-P-2020-93

Rops, Félicien; Pellet, Gustave
Uitnodiging tentoonstelling Félicien Rops. Parijs, ca. 1875–1898. Ets en boekdruk. Schenking van de heer A. Ariëns Kappers en mevrouw L. van der Peet, Amsterdam. RP-P-2020-7529

*Saint-Non, Richard de; naar Hubert François Gravelot
Huisconcert. Frankrijk, 1770–1791. Ets. RP-P-2020-245

*Vincent, François André
Portret van een oude man, ook genaamd 'De Griekse Priester'. Parijs, 1782. Ets. RP-P-2020-50

Italië

*Benaglia, Giuseppe; naar Andrea Appiani
Het verbond van de Cisalpijnse steden in Milaan, 11 juli 1797. Milaan, ca. 1797. Ets, gedeeltelijk met de hand gekleurd. RP-P-2020-118

*Bernardis, Andrea de; Mercoli, Giacomo; naar Giocondo Albertolli
Album met twee series ornamentprenten. Milaan, 1787. Gravures. RP-P-2020-99

*Boni, Giovanni-Martino dei; naar Antonio Canova
Het spijzigen van de hongerigen. Rome, 1803. Ets en gravure. RP-P-2020-73 t/m RP-P-2020-78

*Carpi, Ugo da
Het offer van Isaak. Venetië, ca. 1515 (4de editie, gedrukt; ca. 1546–1549). Houtsnede, gedrukt van vier blokken. RP-P-2020-2

*Cort, Cornelis (toegeschreven aan); naar Titiaan
Ecce homo. Rome, 1566. Gravure. RP-P-2020-226

*Diamantini, Giuseppe
Allegorie met Saturnus, Eros en de Roem. Venetië, ca. 1660–1680. Ets. RP-P-2020-79

*Filocamo, Paolo
Fakkeloftocht met een meegevoerde gevangene. Messina, 1716. Ets. RP-P-2020-5

*Galestruzzi, Giovanni Battista
Twee hoofden van Gorgonen. Italië, ca. 1650–1670. Ets. RP-P-2020-84

*Mitelli, Giuseppe Maria
Album met 26 etsen met voorstellingen van mensen van verschillende typen, beroepsgroepen en standen in relatie tot de Dood. Bologna, 1675. Etsen. RP-P-2020-48

*Pinelli, Bartolomeo
Gezicht op de Colle Celio vanaf de Palatijn, met tekenende kunstenaar omringd door toeristen (Veduta del Colle Celio, pressa dal Palatino). Rome, 1825. Ets. RP-P-2020-94

*Possenti, Giovanni Pietro
Apollo vilt de sater Marsyas. Bologna, ca. 1640–1650. Ets. RP-P-2020-95

*Stefani, Benedetto di; naar Marco dell'Angolo del Moro
Hemelvaart van Maria. Verona, ca. 1570–1580. Gravure. RP-P-2020-115

*Zilotti, Domenico Bernardo; naar Michele Marieschi
Architectuurcapriccio. Venetië, ca. 1750–1775. Ets. RP-P-2020-9

Diverse vervaardigers

Vier handrollen met schetsen van het landschap langs de Tokaido, door leden van de Tokyo Manga-kai. Japan, ca. 1920. Inkt op papier. Schenking van een particulier. RP-T-2020-159 t/m 162

Diverse vervaardigers

19 surimono. Japan, ca. 1820. Kleurenhoutsnedes. Aankoop uit het Goslings NieuwBeerta Fonds/Rijksmuseum Fonds. RP-P-2020-19 t/m 37

Diverse vervaardigers

55 Japanse prenten met als thema het kabuki theater, 1843–1901. Kleurenhoutsnedes. Schenking van de heer H.J. Herwig en mevrouw A.H. Herwig-Kempers. RP-P-2020-228 t/m 229, RP-P-2020-7326 t/m 7379

Sukenobu, Nishikawa

Geïllustreerd boek *Ehon nezame gusa*, deel 3. Houtsnede, lijnblok in zwart. Schenking van de heer H.J. Bos, Venlo. RP-P-2020-242

*Abel, Joseph

Zelfportret Joseph Abel. Wenen, ca. 1810–1818. Ets op Japans papier. RP-P-2020-70

*Bartsch, Adam von

Portret van Maria Anna Schaubach. Wenen, 1785. Ets. RP-P-2020-4

*Bendl, Ignaz

Rust op de vlucht naar Egypte. Oostenrijk, 1700. Ets. RP-P-2020-72

*Bergler (II), Joseph

Allegorie op de vluchtigheid van de tijd. Praag, 1812. Ets. RP-P-2020-116

*Burde, Joseph Carl; naar Jahn

Portret van de beeldhouwer J.F. Prokof. Praag, ca. 1805–1820. Ets. RP-P-2020-120

*Füger, Friedrich Heinrich

Jonge vrouw met bonnet. Wenen, ca. 1790–1810. Ets. RP-P-2020-83

*Russ, Karl

Hecuba treurend bij haar gedode kinderen. Wenen, 1809. Ets. RP-P-2020-97

Filla, Emil

Hoofd van een vrouw. Praag, ca. 1913. Ets. Schenking van de heer J.P. Filedt Kok, Amsterdam. RP-P-2020-132

*Langdurige bruiklenen***Maris, Matthijs; Millet**

De Zaaier. Londen, 1883. Ets. Bruikleen van de heer en mevrouw Van Fulpen, Heiloo. RP-P-2019-4868

Zilcken, Philip; naar Matthijs Maris

2 Etsen. Den Haag. Bruikleen van de heer en mevrouw Van Fulpen, Heiloo. RP-P-2019-4869 t/m 4870

Tekeningen*Nederland, 17de eeuw***Colijn, Jacob**

Rivierlandschap. Amsterdam, ca. 1630–1686. Pen in bruine inkt, met grijze wassing en hoogsels in wit krijt op blauw papier. Aankoop uit het I.Q. van Regteren Altena Fonds/Rijksmuseum Fonds. RP-T-2020-192

*Nederland, 19de eeuw***Anoniem**

Ontwerp voor een over een vergulde roede gedrapeerd gordijn. Nederland, ca. 1810–1820. Pen in zwarte inkt, aquarel, over een schets in grafiet. Aankoop uit het Decorative Art Fund/Rijksmuseum Fonds. RP-T-2020-124

Anoniem

Ontwerp voor beeldengroep op orgel. Nederland, ca. 1840–1860. Pen in zwarte inkt, zwart krijt en penseel in zwart. Aankoop uit het Decorative Art Fund/Rijksmuseum Fonds. RP-T-2020-136

Anoniem

Vijf oorbellen en zes broches met parels. Nederland, ca. 1800. Pen en bruine en roodbruine inkt, penseel in bruin. Aankoop met steun van het Decorative Art Fund/Rijksmuseum Fonds. RP-T-2020-24

Ansingh, Lizzy

Verjaardagsoptocht voor Thérèse Schwartz. Amsterdam, 1895. Potlood, pen en waterverf. Legaat van dr. Wim Vroom, Amsterdam. RP-T-2020-128

Ansingh, Lizzy

Thérèse Schwartz aan hare groote schilderij. Amsterdam, ca. 1885–1895. Potlood, pen en waterverf. Legaat van dr. Wim Vroom, Amsterdam. RP-T-2020-129

Behrend-Croiset van der Kop, Johanna

Schetsboek. Nederland, ca. 1880–1900. Pen en potlood. Aankoop uit het J.A.J. en M.A. Risseeuw Fonds/Rijksmuseum Fonds. RP-T-2020-208

Hoytema, Theo van

Broeikas met sierkalebassen. Hilversum, 1897–1901. Pastelkrijt, oliepastelkrijt, vetkrijt en waterverf op strokarton. Aankoop uit het Otto van Noppen Fonds/Rijksmuseum Fonds. RP-T-2020-29

Kalff, A.J.

Een venster van buiten en van binnen, met gedrapeerde dubbele gordijnen en een vensterbank met een draperie. Nederland, 1819. Pen in zwarte inkt, penseel in grijs, geel en rood, over resten van een schets in grafiet. Aankoop uit het Decorative Art Fund/Rijksmuseum Fonds. RP-T-2020-125

Kalff, A.J.

Twee gedrapeerde dubbele gordijnen. Nederland, 1820. Penseel in grijs, rood en geel. Aankoop uit het Decorative Art Fund/Rijksmuseum Fonds. RP-T-2020-126

Maris, Matthijs

Schwartzwalder boer. Duitsland, ca. 1861–1862. Aquarel. Bruikleen van de heer en mevrouw Van Fulpen, Heiloo. RP-P-2019-4867

Maris, Matthijs; De Keyser, Nicaise

Portret van Karel V in een cel van het klooster van St. Juste. Den Haag, 1853–1854. Aquarel. Bruikleen van de heer en mevrouw Van Fulpen, Heiloo. RP-P-2019-4866

Mesdag-van Houten, Sientje

Vijf losse schetsbladen. Nederland, ca. 1880–1909. Aankoop uit het J.A.J. en M.A. Risseeuw Fonds/Rijksmuseum Fonds. RP-T-2020-209

Mesdag-van Houten, Sientje; Mesdag, Hendrik Willem

Zeven schetsboeken van Hendrik Willem Mesdag en Sientje Mesdag-van Houten. Nederland, ca. 1890–1900. Aankoop uit het J.A.J. en M.A. Risseeuw Fonds/Rijksmuseum Fonds. RP-T-2020-201 t/m 207

Diverse vervaardigers

Verzameling briefkaarten. Nederland e.a., ca. 1900–1910. Aankoop uit het J.A.J. en M.A. Risseeuw Fonds/Rijksmuseum Fonds. RP-T-2020-210

Arondeus, Willem

Escal-Vigor II: Les Amis. Nederland, ca. 1915–1920. Zwart krijt op papier. Aankoop uit het Knecht-Drenth Fonds/Rijksmuseum Fonds. RP-T-2020-123

Emmerik, Pam

Keep some secrets. Nederland, ca. 1997–1998. Oost-Indische inkt op papier. Aankoop uit het Knecht-Drenth Fonds/Rijksmuseum Fonds. RP-T-2019-436

Emmerik, Pam

Deel van een zoekgeraakt gezicht in Joegoslavië. Nederland, ca. 1997. Oost-Indische inkt op papier. Aankoop uit het Knecht-Drenth Fonds/Rijksmuseum Fonds. RP-T-2019-437

Emmerik, Pam

Boeddhacrackbaby kikkervisetend. Nederland, ca. 1997–1998. Oost-Indische inkt op papier. Aankoop uit het Knecht-Drenth Fonds/Rijksmuseum Fonds. RP-T-2019-438

Emmerik, Pam

Twee figuren met koeienmaskers. Nederland, ca. 1997–1998. Oost-Indische inkt op papier. Aankoop uit het Knecht-Drenth Fonds/Rijksmuseum Fonds. RP-T-2019-439

Emmerik, Pam

You've got a lousy imagination I can tell. Nederland, ca. 1997–1998. Oost-Indische inkt op papier. Aankoop uit het Knecht-Drenth Fonds/Rijksmuseum Fonds. RP-T-2019-440

Emmerik, Pam

De Dood als meisje reist licht. Nederland, ca. 1997–1998. Oost-Indische inkt op papier. Aankoop uit het Knecht-Drenth Fonds/Rijksmuseum Fonds. RP-T-2019-441

Emmerik, Pam

Ooggif. Nederland, 2004. Gouache, waterverf, acrylverf en collages op leporello van 10 aan elkaar geplakte bladen papier. Aankoop uit het Knecht-Drenth Fonds/Rijksmuseum Fonds. RP-T-2019-442

Hanf, Bob

Flessen. Nederland, 1920–1923. Houtskool. Schenking van de heer P. Schatborn, Amsterdam. RP-T-2014-6-10

Hanf, Bob

Stoel. Nederland, ca. 1920–1923. Houtskool. Schenking van de heer P. Schatborn, Amsterdam. RP-T-2014-6-11

Moesman, Joop

De Nachtwacht. Nederland, ca. 1919. Potlood. RP-T-2020-200

Reijers, Willem

Naakte vrouw met draperie. Parijs, ca. 1934. Potlood. Schenking van de heer L. Tilanus, Leiden. RP-T-2020-176

Reijers, Willem

Twee portretten van Jan Reijers. Nederland, 1937. Schenking van de heer L. Tilanus, Leiden. RP-T-2020-177 t/m 178

Veth, Jan

Portret van een vrouw. Amsterdam, 1908. Zwart en rood krijt. Schenking van een particulier. RP-T-2020-212

Duitsland

Anoniem

Ontwerp voor een slede. Zuid-Duitsland, ca. 1650–1700. Grafiet, pen in bruine inkt en penseel in grijs. Geschenk van mevrouw Dominique Citroen, Amsterdam. RP-T-2020-150

Anoniem

Ontwerp voor een altaar, met links en rechts alternatieve oplossingen. Duitsland, ca. 1745–1755. Grafiet, pen in bruine inkt en penseel in geel en bruin. Schenking van Viebahn Fine Arts. RP-T-2020-25

Anoniem

Ontwerp voor een schrijfmeubel. Berlijn, ca. 1770. Pen in zwarte inkt over een groten-deels uitgewiste schets in grafiet. Schenking van Viebahn Fine Arts. RP-T-2020-26

Anoniem

Ontwerp voor een schaaktafel met een kandelaar, met daarop twee ontwerpen voor schaakstukken geplakt. Duitsland, ca. 1860–1880. Pen in zwarte inkt, dekverf in wit, oranje-rood en grijs, over schets in zwart krijt, op blauw papier. Aankoop uit het Decorative Art Fund/Rijksmuseum Fonds. RP-T-2020-113

Anoniem

Ontwerp voor schaakstukken. Duitsland, ca. 1860–1880. Pen in zwarte inkt, dekverf in wit en oranje-rood, over schets in zwart krijt, op blauw papier. Aankoop uit het Decorative Art Fund/Rijksmuseum Fonds. RP-T-2020-114

Amman, Jost

Ontwerp voor drie voeten van drinkschalen. Neurenberg, ca. 1570–1585. Pen in zwarte inkt en penseel in grijs. Aankoop met steun van het Decorative Art Fund/Rijksmuseum Fonds. RP-T-2020-21

Schnorr von Carolsfeld, Julius (toegeschreven aan)

Een kandelaber van verguld en gepatineerd brons, met Egyptische motieven en paardenhoofden. Weimar, ca. 1810–1815. Pen en zwarte inkt, aquarel. Schenking van mevrouw E.G.W. Aardenburg-Hoogstins, Saanen. RP-T-2020-165

Frankrijk

Anoniem

Ontwerp voor een snuifdoos, met de figuratieve scènes voor boven- en onderzijde en alle vier de zijkanten. Parijs, ca. 1770. Pen en zwarte inkt, penseel in grijs. Schenking van mevrouw E.G.W. Aardenburg-Hoogstins, Saanen. RP-T-2020-164

Anoniem

Een lichtkroon of wandarm. Frankrijk, ca. 1700. Pen in bruine inkt over resten van een schets in grafiet. Aankoop uit het Decorative Art Fund/Rijksmuseum Fonds. RP-T-2020-115

Anoniem

Ontwerp voor een consoletafel, met alternatieve oplossingen voor de rechter- en linkerhelft. Frankrijk, ca. 1775. Pen in zwarte inkt, penseel in grijs, over schets in grafiet. Schenking van de heer A. Rauf, Amsterdam. RP-T-2020-189

Anoniem

De rechterhelft van een groteskenpaneel met een dolfin en een slang. Frankrijk, ca. 1700. Grafiet, pen en bruine inkt. Schenking van de heer W.O. Russell, Amsterdam. RP-T-2020-28

Anoniem

Een chatelaine met horloge van goud met diamanten. Parijs, ca. 1870–1880. Gouache gehooft in wit op zwarte achtergrond op papier op karton. Aankoop uit het Decorative Art Fund/Rijksmuseum Fonds. RP-T-2020-144

Anoniem

Drie hangers met diamanten, de meest linkse tevens met parels. Frankrijk, ca. 1680–1700. Pen in zwarte inkt en penseel in grijs. Aankoop uit het Decorative Art Fund/Rijksmuseum Fonds. RP-T-2020-23

Breytenbach, Breyten

Out in the evening II. Parijs, 1965. Gouache. Schenking van de heer J.P. Filedt Kok, Amsterdam. RP-T-2020-167

Delaunay, Nicolas (toegeschreven aan)

Ontwerp voor een zilveren kroonluchter voor een lid van de familie Colbert. Parijs, ca. 1680–1690. Pen in bruine inkt, penseel in bruin en grijs, over resten van een schets in grafiet. Aankoop uit het Decorative Art Fund/Rijksmuseum Fonds. RP-T-2020-112

Dugourc, Jean Démosthène

Ontwerp voor een fauteuil met armsteunen in de vorm van sfinxen. Parijs, ca. 1784. Pen in zwarte inkt, penseel in rood, geel en grijs, op bruin gekleurd calqueerpapier in oud passe-partout van blauw papier. Schenking van de heer A. Allen, New York. RP-T-2020-166

Fontaine, Jean-Louis

Ontwerp voor een smeedijzeren buitenlantaarn met een vergulde hanenkop die een bladertak in de snavel houdt. Frankrijk, ca. 1780. Pen en zwarte inkt, aquarel, over resten van een schets in grafiet. Aankoop uit het Decorative Art Fund/Rijksmuseum Fonds. RP-T-2020-19

Fossey, Jules

Tafel in neo-rococo-stijl met daarop een kandelaber met acht kaarsen. Frankrijk, ca. 1850. Penseel in grijs en blauw over schets in grafiet. Aankoop uit het Decorative Art Fund/Rijksmuseum Fonds. RP-T-2020-118

Fossey, Jules

Met metaal beslagen bijbelband, met het lam op het boek met de zeven zegels. Frankrijk, ca. 1840–1850. Grafiet op doorzichtig papier. Aankoop uit het Decorative Art Fund/Rijksmuseum Fonds. RP-T-2020-119

Lalique, René

Ontwerp voor een hanger met een horloge, met rozen van glas in een zwart geëmailleerde zetting. Frankrijk, ca. 1900–1904. Pen in zwarte inkt, penseel in grijs en zwart, gehooft in wit, over een schets in zwart krijt, hulplijnen in grafiet, op geolied papier. Aankoop uit het Corrie Bleekemolen Juwelenfonds/Rijksmuseum Fonds. RP-T-2020-120

Lalique, René

Ontwerp voor een lorgnet van hoorn, met rood geëmailleerde bloemen. Frankrijk, ca. 1900–1904. Zwart krijt, aquarel, hulplijnen in grafiet, op geolied papier. Aankoop uit het Otto van Noppen Fonds/Rijksmuseum Fonds. RP-T-2020-121

Lalique, René

Ontwerp voor twee hangers met blauwe hortensia's en blauwe edelstenen. Frankrijk, ca. 1900–1904. Pen in zwarte inkt, aquarel, gehooft in wit, over schetsen in zwart krijt. Aankoop uit het Otto van Noppen Fonds/Rijksmuseum Fonds. RP-T-2020-122

Rudolphi, Frédéric-Jules

Ontwerp voor de bekroning van een lijst van geëmailleerd metaal met parels en edelstenen. Parijs, ca. 1850–1860. Aquarel. Schenking van mevrouw Ch. Kiener, Parijs. RP-T-2020-2

*Silvestre, Israël (toegeschreven aan); naar Jacques Callot

Gezicht op Isle Saint Louis en de Pont Neuf (voorstudie voor La Petite vue de Paris). Parijs, 1637–1639. Pen in bruin over zwart krijt of grafiet. RP-T-2020-191

Italië

Anoniem

Ontwerp voor een metalen kan, Italië, ca. 1710–1725. Schenking van de heer A. Rauf, Londen. RP-T-2020-197(R) en (V)

Anoniem

Ontwerp voor een metalen vaas. Italië, ca. 1710–1725. Schenking van de heer A. Rauf, Londen. RP-T-2020-198(R) en (V)

Anoniem

Ontwerp voor een metalen kan. Italië, ca. 1710–1725. Schenking van de heer A. Rauf, Londen. RP-T-2020-199(R) en (V)

Anoniem

Ontwerp voor een stucplafond, met varianten voor alle onderdelen. Noord-Italië, ca. 1635–1650. Grafiet, pen in bruine inkt en penseel in bruin. Schenking van mevrouw C. van Marle-Crommelin, Blaricum. RP-T-2020-20

Anoniem

Bekroning van een lijst, met een zeegodje dat twee dolfijnen bij de staarten houdt. Italië, ca. 1700–1725. Pen in bruine inkt, penseel in bruin, over resten van een schets in zwart krijt. Aankoop uit het Decorative Art Fund/Rijksmuseum Fonds. RP-T-2020-170

Anoniem

Een zoutvat, gedragen door twee dolfijnen. Italië, ca. 1550–1600. Pen in bruine inkt, penseel in bruin, over resten van een schets in zwart krijt. Aankoop uit het Decorative Art Fund/Rijksmuseum Fonds. RP-T-2020-140

Anoniem

Een ronde dekselkom op een zes- of achthoekige voet, van gedeeltelijk verguld zilver. Italië, ca. 1550–1600. Pen in bruine inkt, penseel in geelbruin, over een schets in zwart krijt. Aankoop uit het Decorative Art Fund/Rijksmuseum Fonds. RP-T-2020-141

Anoniem

Kan met naakte vrouwenfiguren. Bologna, ca. 1750. Pen en bruine inkt, penseel in bruin, over schets in zwart krijt. Aankoop uit het Decorative Art Fund/Rijksmuseum Fonds. RP-T-2020-211

Anoniem

Ontwerp voor een kabinet. Italië, ca. 1620–1640. Grafiet, pen en bruine inkt, penseel in bruin. Schenking van de heer A. Rauf, Amsterdam. RP-T-2020-22

Foggini, Giovanni Battista

Ontwerp voor torchères. Florence, ca. 1723–1725. Aankoop uit het Decorative Art Fund/Rijksmuseum Fonds. RP-T-2020-127(R) en (V)

Lenardi, Giovanni Battista

Groep van suikerwerk met Geloof, Voorzichtigheid en Trouw (?). Rome, ca. 1686. Pen in zwarte, bruine en grijze inkt en penseel in grijs en zwart. Schenking van E. Schimmelpenninck-Hartman. RP-T-2020-169

Mochi, Francesco (toegeschreven aan)

Kandelaar met engel. Rome, ca. 1650. Pen in zwarte inkt en penseel in grijs. Geschenk H.B. van der Ven, Den Haag. RP-T-2020-135

Neveroni, Martino

Ontwerp voor een stucnis, met links en rechts alternatieve oplossingen. Noord-Italië, 1735. Grafiet, pen in bruine inkt en penseel in bruin. Aankoop uit het Decorative Art Fund/Rijksmuseum Fonds. RP-T-2020-32

Randoni, Carlo

Ontwerp voor een armstoel in Egyptische stijl. Turijn, 12 april 1796. Pen in zwarte inkt, penseel in grijs, over resten van lijnen in grafiet. Aankoop uit het Decorative Art Fund/Rijksmuseum Fonds. RP-T-2020-142

Randoni, Carlo (toegeschreven aan)

Ontwerp voor een canapé en een stoel met op sphinxen rustende armleggers. Turijn, ca. 1790–1795. Pen in zwarte inkt over resten van schetsen in grafiet. Aankoop uit het Decorative Art Fund/Rijksmuseum Fonds. RP-T-2020-143

Romano, Giulio (omgeving van)

Vaas met masker en zwaan. Mantua, ca. 1530–1560. Pen in bruine inkt, penseel in bruin, over resten van een schets in zwart krijt. Aankoop uit het Decorative Art Fund/Rijksmuseum Fonds. RP-T-2020-139

*Oostenrijk***März, Franz**

Ontwerpen voor stoelen. Oostenrijk, 26 december 1843. Grafiet. Schenking van Viebahn Fine Arts. RP-T-2020-27(R) en (V)

*Zweden***Mulder, Jan C.A.W.**

Tien aquarellen uit de periode 1966–1983. Schenking van de heer L. Tilanus, Leiden. RP-T-2020-179 t/m 188

Ryūryūkyō Shinsai, *Sushi*, c. 1820. Inv.nr. RP-P-2020-19.
Kubota Shunman, *Kammen*, ca. 1820. Inv.nr. RP-P-2020-20.
Deel van 19 *surimono*, Japan, ca. 1820. Kleurenhoutsnedes. Inv.nr. RP-P-2020-19 t/m 37
Aankoop uit het Goslings NieuwBeerta Fonds/Rijksmuseum Fonds

BIBLIOTHEEK

Alle aanwinsten van de Rijksmuseum Research Library zijn digitaal te raadplegen op de afdelingsblog, *The Art of Information. Blog Rijksmuseum Research Services*: <https://theartofinformationblog.wordpress.com/aanwinsten/>

In 2020 werden in totaal 4.552 verworven items gecatalogiseerd.

Selectie bijzondere aanwinsten bibliotheek

Le vite de piu eccellenti architetti, pittori, et scultori italiani... [met] La terza et vltima parte delle vite de gli architettori pittori et scultori / di Giorgio Vasari aretino

Firenze, Lorenzo Torrentino, 1550. 2 banden ; 21 cm.

BI-2020-4536-4537 Aankoop met steun van het Wim Vehmeijer Fonds/Rijksmuseum Fonds

La vera perfettione del disegno : di uarie sorti di ricami, & di curire ogni sorte di punti à fogliami, punti tagliati, punti à fili, & rimessi, punti incrociati, punti à stuora, & ogn'altra arte, che dia opera à disegni / fatto per Giovanni Ostaus In Venetia : Presso gl' Heredi di Luigi Valuassori, e Gio. Domenico Micheli, al segno dell' Hippogriffo, 1584. 1 deel : 4 pagina's (1 houtsnede op A2V), 73 pagina's platen (genummerd VII-LXXIX); 15 x 21 cm.

BI-2020-0367

Secreet-boeck waer in vele diversche secreten, ende heerlicke consten, in veelderleye versheyden materien, wt seker Latijnsche, Fransoysche, Hoochduytsche, ende Nederlantsche authoren, te samen ende by een ghebracht zijn: waer van den meestendeel der voorgeschreven authoren namen daer by gheciteert worden

Tot Dordrecht : by Abraham Canin, 1600.

[4], 506 [=508], [16] pagina's ; 14 cm.

BI-2020-4015 Aankoop met steun van het Receptuurboeken Fonds / Rijksmuseum Fonds

Itinerari Italiae Rervmq. Romanarvm : libri tres / A Franc. Schotto I.C. ex antiquis nousque scriptoribus ijs editi ...

Antverpiae, Ex Officina Plantiniana. Apud Ioannem Moretum, 1600. [12] bladen, 453 pagina's, [1] blad ; 15 cm.

BI-2020-2577 Schenking van de erven I.Q. van Regteren Altena

Pomp. Gaurici Neapolitani De sculptura liber. Ludo. Demontiosii De veterum sculptura, caelatura, gemmarum scalptura, & pictura libri duo. Abrahami Gorlaei Antverpiani Dactyliotheca [Antverpiae] : [uitgever onbekend], 1609. [8], 174, [26], 16, [12] pagina's, [152] bladen met platen ; 24 cm.

BI-2020-2578 Schenking van de erven I.Q. van Regteren Altena

L'arte vetraria distinta in libri sette, nequali si scoprono effetti maravigliosi et insegnano segreti bellissimi del vetro nel fuoco et altre cose curiose / Antonio Neri

In Firenze : Nella Stamperia de'Giunti, 1612. [6], 114, [6] pagina's : illustraties ; 23 cm.

BI-2020-0463

Translaet vande ampliatiën ende moderatiën provisionele ghedaen by de doorluchtichste Eeertzhertoghen onse souuereyne Princen, tot beter onderhoudenisse ende observatie van hun eeuwiche Edict, ghedecreteert opt feyt ende exercitie van d'Ambacht vanden Goutsmeden, den twintichsten vande maent van October, vanden Jaere 1608

Tot Brvessel : By Rutgeert Volpius ende Buybrecht Anthoon, 1612. [14] pagina's ; 20 cm. BI-2020-3396

Het leven der oude antycke doorluchtighe schilders, soo wel Egyptenaren, Griecken als Romeynen, uyt versheyden schryvers by een gebracht ... Mitsgaders daer aen volgende het Leven der moderne doorluchtighe Italiaensche: als oock de vermaerde Nederlandtsche ende Hooghduytsche schilders / Door Carel van Mander, schilder

't Amsterdam : voor Jacob Pietersz. Wachter, boeckvercooper, wonende op den Dam inde Jonghe Wachter, 1617. 213 fol. : illustraties ; 22 cm. Bevat vijf niet bij de uitgave behorende handgekleurde prenten van Johannes (Jan) l'Admiral (1699-1773).

BI-2020-3183a Legaat Wim Vroom

Della Fisionomia Dell' Uomo Del Signor Giovanbattista Della Porta Napolitano Libri Sei : Tradotti dal Latino, e dallo stesso Authore accresciuti di Figure di passi necessarii a diverse parti dell' Opera

In Venetia, Presso Christoforo Tomasini. MDCXLIII (1644). [6] bladen, 570 [i.e. 572] pagina's, [2] bladen : 2 illustraties (portretten, houtsnedes), talrijke illustraties in de tekst (houtsnedes) ; 24 cm.

BI-2020-3148

Seconde partie de la perspective pratique qui donne vne grande facilité a trouver les apparences de tous les corps solides, tant reguliers qu'irreguliers, penchez, renversez, inclinez, et declinez comme l'on vovdra soit qu'ils posent sur terre, ou qu'ils soient suspendus en l'air / Par vn religievx de la Compagnie de Iesvs [Jean Dubreuil]

A Paris : chez la vefue de François Langlois, dict Chartres, rue Saint Jacques, aux Colomnes d'Hercule, 1647. 1 band : 123 platen met illustraties ; 25 cm.

BI-2020-0668

Troisiesme et derniere partie de la perspective pratique. Ov se voient les beavtez & raretez de cette science : avec les methodes povr les pratiquer sur toutes sortes de plans et les effets admirables des trois rayons. Droit, reflechy, et brise / par vn religievx de la Compagnie de Iesvs [Jean Dubreuil]

Paris : A Paris, Chez la Vefue de Francois Langlois, dict Chartres, rue S. Jacques, aux Colomnes d'Hercule Langlois, 1649. [20] bladen, 165 pagina's, [7] bladen : illustraties en diagrammen ; 25 cm. BI-2020-0695

La perspective pratique, necessaire a tovs peintres, gravevrs, scvlptevrs, architectes, orfevres, brodevrs, tapisseries, et autres que se meslent de desseigner. Premiere partie / par vn religieux de la Compagnie de IESVS [Jean Dubreuil]

A Paris : Chez la veufue François l'Anglois, dit Chartres, rue S. Jacques aux Colomnes d'Hercule, proche de Lion d'Argent, 1651. Seconde édition / reueuë corrigée & augmentées par l'auteur en plusieurs endroits, & d'un traité de la perspective militaire, ou methode pour eslever sur des plans geometraux. 1 band : 171 bladen met verso tekst, recto illustratie ; 25 cm.

BI-2020-0662

Kunstbüchlein handelt von der Radier- und Etzkunst, wie man nemlich mit Scheidwasser in Kupffer etzen, das Scheid- oder Etzwasser, wie auch den harten und weichen Etzgrund machen solle, beneben Kurzer Beschreibung, wie man die Kupffer-Platten abdrucken, die Truckerpresse machen, und was sonsten bey dieser Kunst nöthig zu wissen, in acht nehmen solle / erstmahls durch A. Bosse... in Französischer Sprach beschrieben ; ... ins Teutsche befördert durch Georg-Andream Böckler ... Nürnberg, H. Pillenhofer for Paulus Fürsten, 1652. [11], 155, [5] pagina's ; 16 cm.

BI-2020-4530

Eigentlyke afbeeldinge, van hondert der aldervermaerdste statuen, of antique beelden, staande binnen Romem / afgetekent door den seer wijtvermaerde en constrijken Francisco Perrier Burgund : nu in cooper gesneden door Cornelis Van Dalen de Oude, ende de Jonge t'Amsterdam : Nicolaes Visscher, [ca. 1655-1664]. 101 fol. : illustraties ; 32 cm.

BI-2020-2587 Schenking van de erven I.Q. van Regteren Altena

Abregé de l'inventaire du thresor de St Denys : ou les pieces sont mises en l'ordre suivant. Lesquelles on montre en chaque armoire, pour le satisfaction de personnes curieuses

Paris : [uitgever onbekend], 1659. 16 pagina's ; 16 cm.

BI-2020-3069 Legaat Wim Vroom

El teatro de pinturas de David Teniers ... : en el qual se representan bosquejados por su mano, y esculpidos por su cuenta, los originales italianos que recogió el Serenissimo Archiduque en su sala de pinturas en la Corte de Brusselas ... En Brvsselas : a costas del avctor, 1660. 6 ongenummerde pagina's, 225 ongenummerde bladen platen : 243 prenten ; 41 cm.

BI-2020-2880 Schenking van de erven I.Q. van Regteren Altena

Batavische Arcadia, waer in, onder 't Loofwerck van Liefkooserye, gehandelt werdt, van den oorspronck van 't oudt Batavien ... t'Amstelredam : by Johannes van Ravesteyn, boeckvercooper en ordinaris drucker deser stede, 1662. Den 4den druck / door den auther meer als een derdendeel vermeerdert, en verbeteret. [14], 622, [22] pagina's ; 17 cm.

BI-2020-2574 Schenking van de erven I.Q. van Regteren Altena

Extract uyt de resolutien vande heeren Staten van Hollandt ende West-Vrieslandt, in haer ed. groot mog. vergaderinge genomen op woonsdach den tweeden mey 1663

In s'Graven-Hage : By de erfgenamen van wylen Hillebrandt Jacobssz van Wouw ..., 1663. [8] pagina's ; 21 cm.

BI-2020-3410a

Placaet vande Ed. Groot Mogende Heeren Staten van Hollandt ende West-Vrieslandt, aengaende den prijs daer op het goudt- ende silverwerck by de goudt- ende silversmeden onder onse goede ingesetenen ende onderdanen, mitsgaders oock aen anderen den voornoemden onsen Lande frequenterende, sal mogen ende moeten gedebiteert ende verkocht werden

In s'Graven-Hage : By de erfgenamen van wylen Hillebrandt Jacobssz van Wouw ..., 1665. Ongepagineerd ; 21 cm. BI-2020-3410b

Scvltptvae veteris admiranda, sive delineatio vera perfectissimarvm eminentissimarvm que statvarum : unà cum artis hujus nobilissimae theoria / Joachimo de Sandrart Norimbergae : Typis Christiani Sigismundi Frobergii sumptibus auctoris, 1680. 70 bladen, [70] bladen platen : illustraties ; fol°. BI-2020-2634a Schenking van de erven I.Q. van Regteren Altena

Les anecdotes de Florence, ou L'histoire secrète de la maison de Medicis / par le sieur de Varillas A La Haye : Chez Arnout Leers, 1685. [40], 323 pagina's ; 17 cm. BI-2020-2515 Schenking van de erven I.Q. van Regteren Altena

Des alten und neuen Roms grosser Schau-Platz: oder wahre und eigentliche Abbildung derjenigen Welt-Stadt ... / durch ... Fleiss und Beysorge Joachims von Sandrart Nürnberg : gedruckt bey Christian Sigmund Froberg, in Verlegung des Auctoris, 1685. [4], 16 pagina's, XXXXVIII bladen platen : illustraties ; in-2. BI-2020-2634b Schenking van de erven I.Q. van Regteren Altena

Gallerye der uitmuntende vrouwen: Of der zelve deugden en ondeugden, in byschriften en sneldichten, vertoond, met verklarungen en konst-plaaten verrijkt / door Ludolph Smids t'Amsteldam : by Jakob van Royen, boekverkoper in de Kalverstraat, by de Osse-sluis, 1690. [18], 176 pagina's : illustraties ; 17 cm. BI-2020-2583 Schenking van de erven I.Q. van Regteren Altena

Traité de la mignature : dédié à Madame la Princesse de Guimené / par Mademoiselle Perrot, de l'Academie Roiale A Paris : Chez Arnoult Seneuze, 1693. [8], 177, [7] pagina's ; 16 cm. BI-2020-1648

Anderer Theil des grossen Schau-platzes, von dem alten und neuen Rom ... / durch Johann Jacob van Sandrart 1694. [4], 47, [1] pagina's, 33 bladen platen : illustraties ; in-2. BI-2020-2634c Schenking van de erven I.Q. van Regteren Altena

Anmerckungen Der Fürtrefflichsten Mahler unserer Zeit über die Zeichen- und Mahlerey-Kunst : zusammen getragen Und in Sechs Tabellen, Von der Delineation, Proportion, Expression, Liecht und Schatten Ordonanz, und Gebrauch der Farben gebracht / von Henrico Testelino, Königl. Mahlern/Profess. und Secretarien der Königl. Mahler und Bildhauer Academie zu Paris : Allen Zeichnern/ Mahlern/ Bildhauern/ Kunst-Kupferstechern/ Silber-Arbeitern/ Liebhabern der Künste [et]c. so nützlich/ als nothwendig zu wissen ; Aus dem Französischen in das Teutsche übersetzt. Nürnberg : Sandrart, 1698. [2] bladen, 20 pagina's, [6] bladen, [1] vouwblad : illustraties (kopergravures); 2°. BI-2020-2634d Schenking erven I.Q. van Regteren Altena

Galeria nel Palazzo Farnese in Roma del sereniss. duca di Parma : dipinta da Annibale Carracci, intagliata da Carlo Cesio. [Roma : Arnolfo van Westerhout], ca. 1700. 33 genummerde prenten (I-XXXIII, enkele met meerdere afbeeldingen) en 1 ongenummerde prent ; 50 cm. Titelpagina ontbreekt. Handgeschreven titel op schutblad. BI-2020-2912 Schenking van de erven I.Q. van Regteren Altena

Essai de perspective / par G.J. 's Gravesande La Haye: chez la veuve d' Abraham Troyel, 1711. [xxiv], 200, [viii], 38, [ii] pagina's : illustraties ; 17 cm. 32 platen buiten de tekst met 69 figuren. Toegevoegd zonder eigen titelpagina: *Usage de la chambre obscure pour le dessein* (38 pagina's). BI-2020-0569

Abregé de la vie des peintres : avec des reflexions sur leurs ouvrages, et un traité du peintre parfait, de la connoissance des desseins, de l'utilité des estampes / Par M. De Piles. Seconde edition, revüë & corrigée par l'auteur ; avec un abregé de sa vie, & plusieurs autres additions A Paris : chez Jacques Estienne, 1715. 554 pagina's : illustraties ; 18 cm. BI-2020-4103

Essai-boek of Uitgereekende tafelen van alle gehaltens in 't goudt en zilver gereduceert uit marken bruto, in marken fyn. Benessens de uitreeking van de waardy van 't zelve, in guldens, stuivers en myten, volgens de koers en order in de respective munten van Nederland gebruikelyk ... : Alles naaukeurig gereekent ... / Door J.G. T'Amsterdam : gedrukt voor den auteur; en worden verkocht, by Hendrik van Eyl ..., [ca. 1715]. 447 pagina's : tabellen ; 20 cm. BI-2020-3404

Generaale goudt-balans of goudts-waarde : aanwyzende in tafelen een naaukeurige uitrekening in gelde, van alle soorten van t' bruto goudt / door J. Grill T'Amsterdam : gedrukt voor den auteur, en ook the bekomen by Henrik van Eyl, 1715. 224 pagina's : tabellen ; 21 cm. BI-2020-3401

Uitlegginge van de Wijd-beroemde en Vermaarde Glazen, Binnen de Voortreffelijke en Vermaarde Kerk tot Gouda tot dienst ende gerief, zoo voor de Inwoonders dezer Stadt, als voor de Vreemdelingen, die dit konstig Werk komen te aanschouwen. Vermeedert met veel schoone zinrijke Veerzen, opgesteld door voor-naame Auteurs ; en een Gezang op aller Glazen Inhoud ; nevens een Verhaal van den Brand der zelve Kerk, in den Jaare 1552 Gouda : Andries Endenburg, 1723. (52) pagina's ; 15 cm. BI-2020-4550

Alle de gedichten van Jan Vos t'Amsteldam : by Gerrit en Hendrik Bosch, 1726. [Nieuwe druk]. 2 delen : illustraties ; 25 cm. BI-2020-2580; BI-2020-2582 Schenking van de erven I.Q. van Regteren Altena

Les principes du dessein; ou Methode courte et facile pour aprendre cet art en peu de tems / Par monsieur Gerard de Lairese A Amsterdam : Chez Michel Charles Le Cene, 1729. 1 blad, 24 pagina's : 120 platen met illustraties ; 41 cm. BI-2020-2876 Schenking van de erven I.Q. van Regteren Altena

Vite de' pittori antichi / scritte, e illustrate da Carlo Dati In Napoli : per Francesco Ricciardo, 1730. Seconda edizione. Accresciute oltre alle postille, che erano nella prima edizione, di alcune note marginali manoscritte dal medesimo autore. 180 pagina's ; 22 cm. BI-2020-2579 Schenking van de erven I.Q. van Regteren Altena

Das aufs neue wohl zubereitete Tinten-Fass: oder Anweisung, wie man gute schwarze, buntfärbige, auch andere curiöse Tinten auf mancherlei Weise zubereiten, auch wie man mit Gold, Silber und anderen Metallen aus der Feder auf Pappier, Pergament und andere Dinge schreiben solle ; nebst noch andern zur Schreiberei gehörigen nöthigen und nützlichen Stücken Helmstädt : zu finden im Buchladen, 1733. 3. verm. u. verb. Aufl. 64 pagina's ; 17 cm. BI-2020-2392 Schenking Henryk van Hugten

*Paradigmata graphices variorum artificium / per Joh. Episcopium, ex formis Nicolai Visscher Te Amsterdam : by Hendrik de Leth in de Visser, [na 1740]. 2 werken in 1 band : 57, 100 bladen platen ; 33 cm. Bevat tevens: *Signorum veterum icones.* BI-2020-2594 Schenking van de erven I.Q. van Regteren Altena*

Itinerario d'Italia / di Francesco Scotto Roma : a spese di Fausto Amidei Mercante di Libri al Corso, MDCCXLVII (1747). 3 delen in 1 band, [193] bladen met platen : kaarten, plattegronden ; 16 cm. BI-2020-2514 Schenking van de erven I.Q. van Regteren Altena

Picturae antiquae cryptarum Romanarum, et sepulcri Nasonum / delineatae, & expressae ad archetypa a Petro Sancti Bartholi et Francisco ejus filio descriptae vero, & illustratae a Johanne Petro Bellorio et Michaelae Angelo Causseo. Opus Latine redditum, proditque absolutius & exactius cum appendice nunquam edita Romae : Ex typographia Antonii de Rubeis, 1750. xii, 110 pagina's : illustraties, platen ; 50 cm. BI-2020-3021 Schenking van de erven I.Q. van Regteren Altena

Gründliche Anweisung zur Lacquir-Kunst, worinnen gezeiget, wie man nicht nur viele rare Fürnisse und die zum Lacquiren nöthige Farben wohl bereiten und gebrauchen soll, sondern auch noch zu mancherley besondern Künsten guter Unterricht gegeben wird von einem erfahrenen Liebhaber derselben Zweyte und vermehrte Auflage. Leipzig und Nordhausen, verlegt Johann August Coeler, privilegirter Buchhaendler zu Ellrich, 1755. 108, (4) pagina's ; 17 cm. BI-2020-4535

Les regles du dessein, et du lavis : pour les plans particuliers des ouvrages & des bâtimens, & pour leurs coupes, profils, élévations & façades, tant de l'architecture militaire que civile / par M. Buchotte Paris : C.A. Jombert, 1755. Nouv. éd., revue, corrigée & augmentée. XV, 214 pagina's : vouwbladen, plattegronden ; 20 cm. BI-2020-2523 Schenking van de erven I.Q. van Regteren Altena

L'état des arts, en Angleterre / par M. Rouquet Paris, C.A. Jombert, 1755. 211 pagina's : 17 cm. BI-2020-0457

Secrets concernant les arts et métiers
A Bruxelles : Par la Compagnie, MDCCLV [1755].
Nouvelle édition, revue, corrigée
et considérablement augmentée.
Tome Premier : xxxvj, 411 pagina's ; 17 cm.
BI-2020-3251

*Description des pierres gravées du feu Baron
de Stosch : dédiée a son eminence Monseigneur
le cardinal Aléxandre Albani* / par M. l'abbé
Winckelmann, bibliothécaire de son eminence
A Florence : Chez André Bonducci, 1760. XXXII,
596, [32] pagina's : illustrations ; 26 cm.
BI-2020-1536

Marmora Oxoniensia / [Richard Chandler]
Oxonii : e typographeo Clarendoniano. Impensis
academiae, 1763. 2 bladen, vii, [2], xxi pagina's,
2 bladen, 147, [2], xxvi, [2] pagina's : illustrations,
platen (1 vouwblad) LIX platen ; 55 cm.
BI-2020-3028 Schenking van de erven
I.Q. van Regteren Altena

Éléments de peinture pratique / Par M. de Piles.
Nouvelle édition, entièrement refondue, &
augmentée considérablement par Charles-
Antoine Jombert
A Amsterdam et a Léipsick : chez Arkstée &
Merkus, libraires et se vend a Paris chez
Charles-Antoine Jombert, 1766. xx, 484 pagina's,
5 uitklapbladen platen : illustrations ; 17 cm.
BI-2020-4105

*Le petit Raphael : par le moyen duquel on peut
apprendre l'art de peindre sous gravure en huile
& posé sur toile ...* / par le Sieur Le Pileux
[Paris] : Claude Herissant, 1769. 22 pagina's ; 17 cm.
BI-2020-3991

*The gentleman's and connoisseur's dictionary
of painters : Containing a complete collection,
and account, of the most distinguished artists,
who have flourished in the art of painting ...
To which are added, two catalogues ; ...* / By the
Rev. M. Pilkington ...
London : Printed for T. Cadell, (successor
to Mr. Millar), 1770. xxxiv, 723, [3] pagina's ; 29 cm.
BI-2020-2588 Schenking van de erven
I.Q. van Regteren Altena

*Le manuel des artistes et des amateurs, ou,
Dictionnaire historique et mythologique des
emblèmes, allégories, énigmes, devises, attributs
& symboles, relativement au costume, aux
mœurs, aux usages & aux cérémonies :
contenant tous les caractères distinctifs &
l'explication de chaque sujet naturel ou moral,
sacré ou profane, historique ou fabuleux, dont
on peut faire usage dans la poésie, la peinture,*

*la sculpture, l'architecture, le dessin, l'ornement
& la décoration, &c. : ouvrage utile aux poètes,
aux artistes & aux amateurs des beaux arts /
composé en faveur des nouvelles Ecoles gratuites
de dessin* / par Jean-Raymond de Petity
A Paris : Chez J.P. Costard, rue Saint-Jean-de-
Beauvais, M. DCC. LXX. [1770]. 4 banden ; 18 cm.
BI-2020-4542-4545

*Uitlegginge van de Wyd-beroemde en Vermaarde
glazen, binnen de Voortreffelyke en Vermaarde
St. Jans Kerk te Gouda : Tot dienst en gerief,
zoo voor de Inwoonders deezer stad, als voor
de Vreemdelingen die dit konstig Werk komen
te aanschouwen. Vermeerdert met veele schoone
zinryke Veerzen, opgesteld door voornaame
Auteurs; en een gezang op aller Glazen Inhoud;
nevens een Verhaal van den Brand derzelver
kerk, in den Jaare 1552*
Te Gouda : by Johannes van der Klos, 1773.
[52] pagina's ; 15,5 cm.
BI-2020-1451

Éléments de peinture pratique / par M. de Piles.
Nouvelle édition, entièrement refondue, &
augmentée considérablement par Charles-
Antoine Jombert
A Amsterdam et a Leipsick : chez Arkstée &
Merkus [etc.], 1776. 484 pagina's ; 5 bladen
platen : 18 cm. Exlibris van Michael Jaffé.
Stempel op titelblad: Cercle de Union Syndicale
Ouvrière
BI-2020-4102

Christus Köpfe / von C.L. Junker
Bern : bey der Typographischen Gesellschaft,
1776. [32], 77 pagina's : illustrations ; 18 cm.
BI-2020-1893

*Mémoire sur la teinture en noir, qui a remporté
le prix de la société littéraire de Bruxelles en
MDCCLXXI* / J.R. de Beunie ; trad. du Flamand
Rotterdam : chez J. Bronkhorst, 1777.
44 pagina's ; 20 cm.
2020/3847b

*Betrachtungen über Mahlerey, Ton- und Bild-
hauerkunst* / von C.L. Junker
Basel : bey Karl August Serini, 1778. 190 pagina's ;
18 cm.
BI-2020-1891

La perfection de la teinture noire sur la soie /
par M. Anglès
Lyon : Perisse imprimeurs-libraires, 1779.
39 pagina's ; 20 cm.
Mémoire qui a concouru pour le Prix proposé
en 1776 par l'Académie des Sciences, Belles-
Lettres & Arts de Lyon.
BI-2020-3847c

*Istruzione dei modi da praticarsi per coltivare
il kali maggiore, o sia salsola-soda, erba
comunemente nota col nome di roscano,
e di formarne la soda, cenere che impiegasi
nella composizione de' vetri, e de' saponi, ec. ...*
[Venice] : Per li Figliuoli del Qu. Z. Antonio
Pinelli ..., 1780. 21, [1] pagina's ; 27 cm
BI-2020-4534

*Aanleiding tot de kennis der anatomie in de teken-
kunst betrekkelyk tot het menschbeeld* / C. Ploos
van Amstel Jbs. Cz.
Amsterdam : J. Yntema, 1783. IV, 114 pagina's :
illustraties ; 21 cm.
BI-2020-2517 Schenking van de erven
I.Q. van Regteren Altena

Le Guide des jeunes dessinateurs
[Plaats van uitgave onbekend] : [uitgever
en drukker onbekend], 1783. 59 pagina's ; 24 cm.
BI-2020-1649

*Costume des anciens peuples, a l'usage des
artistes* / par M. Dandré Bardon ; contenant les
usages religieux, civils, domestiques & militaires
des Grecs, des Romains, des Israélites & des
Hébreux, des Egyptiens, des Perses, des Scythes,
des Amazones, des Parthes, des Daces, des
Sarmates & autres peuples tant orientaux
qu'occidentaux, &c. / par Dandré-Bardon
Paris : A. Jombert, jeune, 1784-1786. Nouv. éd.,
rédigée / par M. Cochin. 4 delen in 1 band :
350 gegraveerde platen ; 29 cm.
BI-2020-1388

*A translated extract of a treatise on the culture
of the coffee and cinnamon ... as practised
at Mauritius 1784* / by Mr. de Cossigny
London?, 1784? 8 pagina's ; 28 cm.
BI-2020-0462c Aankoop met steun van het
Wim Vehmeijer Fonds/Rijksmuseum Fonds

*Réflexions sur la peinture et la gravure,
accompagnées d'une courte dissertation sur
le commerce de la curiosité, et les ventes en
général : ouvrage utile aux amateurs, aux
artistes, et aux marchands* / par C.F. Joullain
Metz : de l'imprimerie de Claude Lamort [etc.],
1786. 228 pagina's ; 18 cm.

Voorzien van een opdracht van Joullain
(voorin) en erratum (achterin).
BI-2020-2586 Schenking van de erven
I.Q. van Regteren Altena

Essai sur l'art de la teinture / par M. Scheffer,
membre & directeur de l'Académie Royale des
Sciences de Stockholm ; commenté & développé
par le célèbre Bergman
A Paris : Chez Buisson, libraire, Hôtel de
Mesgrigny, rue des Poitevins, No. 13, 1787. [4],
143, [1] pagina's ; 20 cm.
BI-2020-3847a

*Kurze Anleitung Kupferstiche nach dem Leben
zu illuminiren und Zeichnungen zu vervielfältigen
: nebst einer Anweisung wie man Firnis und
Farben selbst verfertigen und alles wohl
conserviren kann*
Augsburg : Bey Kletts Wittwe und Franck, 1788.
Neue Auflage. 32 pagina's ; 17 cm.
BI-2020-0738

*Memoir, containing an abridged treatise,
on the cultivation and manufacture of indigo* /
by M. de Cossigny de Palma
Calcutta : Manuel Cantopher, 1789. 172 pagina's ;
32 cm.
BI-2020-0462a Aankoop met steun van het
Wim Vehmeijer Fonds/Rijksmuseum Fonds

*Description of a new species of indigo, from
the Rajahmundry frontier : with experiments
towards ascertaining the process for extracting
the colouring matter* / by Doctor Roxburgh,
of Samulcottah
Calcutta : printed by Manuel Cantopher, 1790.
13 pagina's : illustrations ; 32 cm.
BI-2020-0462b Aankoop met steun van het
Wim Vehmeijer Fonds/Rijksmuseum Fonds

*Les vrais principes du dessein : suivis du Caractère
des passions* / suite de 52 planches par S. le Clerc
Paris : chez Marel, rue St. Jacques no. 22,
[1790?]. 52 bladen platen : prenten ; 20 cm.
BI-2020-2575 Schenking van de erven
I.Q. van Regteren Altena

*Extract of a letter from Doctor Roxburgh dated
Samulcutta 11th July 1791*
7 ongenummerde handgeschreven pagina's ;
28 cm. Los bijgevoegd is de uitgetypte tekst
van het manuscript.
BI-2020-0462c Aankoop met steun van het
Wim Vehmeijer Fonds/Rijksmuseum Fonds

Process observed in making indigo at Bombay communicated by Doctor Scott in Sept 1791 with report on the quality of the indigo by Mr. Prince of Calcutta

2 bladen gevouwen tot 8 ongenummerde handgeschreven pagina's ; 28 cm. "Signed by R.Steuart". Bijgevoegd is de uitgetypte tekst van het manuscript.

BI-2020-0462d Aankoop met steun van het Wim Vehmeijer Fonds/Rijksmuseum Fonds

Beyträge zur Geschichte des Kobalts, Kobaltbergbaues und der Blaufarbenwerke / von Friedrich Kapff

Breslau : In der Mayerschen Buchhandlung, 1792. xiv, 160 pagina's ; 20 cm.

BI-2020-0794

Principes de caricatures : suivis d'un essai sur la peinture comique / par François Grose ; traduits en français, avec augmentations A.A. Renouard

Paris : A.A. Renouard, 1802. 48 pagina's : illustraties (28 kopergravures waarvan 6 vouwbladen) ; 24 cm.

BI-2020-4539

A practical treatise of perspective, on the principles of Dr. Brook Taylor / by Edward Edwards

London : Leigh, Sotheby and Son, 1803. xii, 316 pagina's, 41 bladen met platen : illustraties ; 28 cm.

BI-2020-0714

Nouveau cours de dessin : comprenant les principes de la figure, dans les trois états d'enfance, de virilité et de décrépitude : l'anatomie (myologie et osteologie), la perspective, un traité des ombres et du clairobscur, et une méthode pour dessiner les paysages, les fleurs et les ornemens, avec un grand nombre de figures en tilledouce, pour l'application des principes : précédé de réflexions sur une nouvelle méthode, propre à accélérer l'avancement de la jeunesse dans l'étude du dessin / par M. Pinet

Namur : J.J. Martin, an XI [1803/1804]. 133, [3] pagina's, 45 bladen met platen (waaronder vouwbladen) : illustraties ; 24 cm.

BI-2020-1361

Ueber Malerei, vorzüglich der historischen / Eduard Dayes ; Aus dem Englischen mit Anmerkungen von Joseph Pichlhofer

Nürnberg : bei Bauer und Weicht, 1804. 136 pagina's ; 20 cm.

BI-2020-1890

Zeichnungen aus der schönen Baukunst : oder, Darstellung idealischer und ausgeführter Gebäude, mit ihrer Grund- und Aufrissen auf 115 Kupfertafeln / mit nöthigen Erklärungen und einer Abhandlung über die Schönheit in der Baukunst begleitet von C.L. Stieglitz

Leipzig : Georg Voss, 1805. 2. verb. Auflage. 46 pagina's, [2], 113 [i.e. 112] bladen platen : illustraties, plattegronden ; 45 cm.

BI-2020-1652

Collection of designs for household furniture and interior decoration, in the most approved and elegant taste ... / by George Smith, upholsterer to His Majesty

London : J. Taylor, 1808. xiv, 33 pagina's, 158 platen : illustraties ; 34 cm.

BI-2020-1360

Idea della perfezione della pittura / di Rolando Freart ; tradotta dal francese da Anton Maria Salvini e pubblicata per la prima volta dal canonico Domenico Moreni ; con una dissertazione apologetica in fine di Michelangelo Buonarroti scritta dal sig. Onofrio Boni

Firenze : Carli, 1809. XXXII, 96, 59 pagina's ; 21 cm.

BI-2020-3252

Notice sur le pastel (Isatis Tinctorum), sa cultura et les moyens d'en retirer l'indigo; haec planta multo melius tingit quam indigo / par M. de Puymaurin

A Paris : chez Henri Agasse, 1810. 63 pagina's ; 21 cm.

BI-2020-1358

Unterricht ohne mündlichen Lehrer geschmackvoll und gründlich Landschaften zeichnen zu lernen : Nach bis jetzt wenig bekannten aber durch Erfahrung bewährten Grundsätzen ; Mit fünf Kupfertafeln / von einem Maler

Pirna : Friese, [1812]. 2. verb. Auflage. VIII, 56 pagina's, V bladen : Illustraties en diagrammen (kopergravures) ; 4°

BI-2020-4540

Beschreibung der Weltberühmten und künstlich Gemahlten Gläsern in der St. Johannis Kirche zu Gouda

Gouda : Wouter Verblaauw, 1814, Virte Auflage. 36 pagina's ; 15 cm.

BI-2020-2020/4552

Aqua pictura : illustrated by a series of original specimens from the works of messrs. Payne, Munn, Francia, Samuel, Varley, Wheatley, Young, Christal, Cartwright, Girtin, Clennel, Cox, Prout, Hills, Dewint, Owen, Glover, Turner, Louthembourg, &c. &c. Exhibiting the works of the most

approved modern water coloured draftsmen, with their style & method, engraved and finished in progressive examples / by J. Hassell

London : Printed for the proprietors, sold by Hassell & Co., and Sherwood, Neely, & Co. [by] W. Wilson, printer, [1818]. 2nd edition. 20 bladen, 76 platen op 72 bladen : illustraties in kleur ; 32 × 46 cm.

BI-2020-4112 Aankoop met steun van het Wim Vehmeijer Fonds/Rijksmuseum Fonds

Ueber Glasbereitung, deren Verbesserung und Verwohlfeilung : nebst Bemerkungen, die Kalien-Scheidung aus verschiedenen Mittelsalzen betreffend ; eine auf vieljährige eigene Erfahrungen gegründete technisch-chemische Schrift / des Johann Friedrich Westrumb

Hannover : In der Helwingschen Hofbuchhandlung, 1818. xvi, 120 pagina's ; 21 cm.

BI-2020-4538

Recueil anatomique : à l'usage des jeunes gens qui se destinent à l'étude de la chirurgie, de la médecine, de la peinture et de la sculpture : avec des explications suivant la nouvelle nomenclature méthodique, et des tables synonymiques / par M. Chaussier

Paris : imprimerie de J.-L. Chanson ; chez Renouard, 1820. 43 pagina's, XVII platen : illustraties ; 29 cm.

BI-2020-0747

Recueil de petites études

Paris, J. Marchand, [ca. 1820]. 1 pagina, 12 platen met gravures door Marchand naar Dubois ; 30 × 41 cm.

BI-2020-4541

Der Thier- und Blumenzeichner, nach Ridinger und andern guten Meistern : nebst Anleitung zum Entwerfen, Zeichnen, Tuschen und Coloriren der Landschaften, auch praktischen Bemerkungen über das Zeichnen der Figuren ; mit 9 Kupfertafeln

Nürnberg : Bauer u. Raspe, 1825. 8 pagina's, 10 bladen met platen : illustraties ; 33 cm.

BI-2020-0739

Catalogus artificium, sive, Architecti statuarii sculptores pictores caelatores et scalptores : graecorum et romanorum, literarum ordine dispositi / a Iulio Sillig

Dresdae et Lipsiae : Libraria Arnoldia, 1827. xvi, 488 pagina's, [3] uitklapbladen ; 22 cm.

BI-2020-2839 Schenking Oberlausitzische Bibliothek, Görlitz

Der vollkommene Juwelier : oder, fasslicher und vollständiger Unterricht über den Schnitt, das Gewicht und den wahren Werth der Diamanten und Perlen / mit Benutzung englischer Quellen

herausgegeben von Joh. Gottlieb Beumenberger Reeks: Neuer Schauplatz der Künste und Handwerke ; 32. Bd. Ilmenau : B.F. Voigt, 1828. vi, 98 pagina's, 10 ongenummerde bladen met gelithografeerde platen : illustraties ; 18 cm.

BI-2020-1357

Easy lessons in perspective : including instructions for sketching from nature

Boston : Hilliard, Gray, Little and Wilkins, 1830. [4], 66, [2] pagina's, 18 bladen met platen : illustraties ; 19 cm.

BI-2020-0626

An easy and familiar treatise on the art of drawing in perspective : calculated for young students, and to be acquired without a tutor / by Elias Taylor

Brighton : Printed and published by the author, at his circulating library ..., 1831. 74, [2] pagina's, 25 ongenummerde bladen met platen (litho's) : illustraties ; 21 cm.

BI-2020-0570

Catechism of the first elements of perspective / by Robert Mudie

London : Printed for Whittaker, Treacher, & Co., 1831. 72 pagina's : illustraties ; 14 cm. Pinnock's catechisms.

BI-2020-2117

Proeve over de kust van Guinea : houdende eene poging tot onderzoek, hoe, en in hoeverre, dat land tot eene ware volkplanting zou kunnen gevormd worden

's Gravenhage : J. Immerzeel, junior, 1831. 154 pag. ; 23 cm.

BI-2020-3210 Schenking Norbert van den Berg

Wissen Schafften zum Leinnen und Wollen faerben / beschrieben durch MAR Gessler im Jahr MDCCC

[Duitsland] : MAR Gessler, 1800–1835. 1 deel : 16 cm. Handschrift. Datering op titelpagina: MDCCC. Voorlaatste bijdrage gedateerd 1835.

Doorlopend genummerd t/m pagina 217, daarna alleen pagina 229–251 genummerd. Vervolgens 21 ongenummerde pagina's. Los bijgevoegd: Enkele stalen geverfde garens.

BI-2020-0461

Die Kupferstecherei, oder, Die Kunst in Kupfer zu stechen und zu äzen / von J. Longhi ; aus dem Italiänischen übersetzt von C. Barth Hildburghausen u. Meiningen : im Verlag der Kesselring'schen Hofbuchhandlung, 1837. 2 delen (368; 187 pagina's : illustraties) ; 2 uitvouwplaten : 18 cm.

BI-2020-2391

Nouveau livre d'ornemens : à l'usage de l'industrie et des arts
Paris : D. Guilmard, 1840–1841. 30 bladen platen : hoofdzakelijk illustraties ; 36 cm. Alle platen door Vivant Baucé (1818–1876). Vanaf 1 juni 1840 uitgegeven in livraisons met elk 5 bladen. Het verworven exemplaar bevat: Livraison 1–6 met 30 bladen platen.
BI-2020-0798

Synopsis of practical perspective, lineal and aerial : with remarks on sketching from nature, &c. &c. / by Theodore H. Fielding
London : Published for the author by Ackermann, 1843. 3rd edition. 126 pagina's, 19 ongenummerde gegraveerde bladen met platen : illustraties, diagrammen ; 25 cm. Frontispiece ingekleurde aquatint.
BI-2020-0644

Biographie des peintres flamands et hollandais, qui ont existé depuis Jean et Hubert van Eyck jusqu'à nos jours / C.H. Balkema
Gand : H. Hoste, 1844. vii, 366 pagina's : 1 illustratie ; 25 cm. Met aantekeningen in de tekst die verwijzen naar verbeteringen en aanvullingen in het handgeschreven supplement.
BI-2020-2593 Schenking van de erven I.Q. van Regteren Altena

The amateur's drawing book / by W.L. Walton ; with observations on drawing, and general instructions in the art. Printed in tint-lithography by Standidge & Co.
London : Published by Longman, Brown, Green, & Longmans, 1844. [2], iv pagina's, [1], 12 gelithografeerde platen : voornamelijk illustraties ; 29 × 39 cm.
BI-2020-2118

Das Ganze der Zeichnen- und Malerkunst : leichtfaßlich dargestellt zur Selbstbelehrung für Jedermann ; enthaltend: die Oelmalerei, die Miniatur- und Aquarellmalerei, sowie das zeichnen mit Pastellstiften und die Kunst, Blumen in Aquarell zu malen und Kupferstiche zu illuminieren ; nebst einem Anhang über die Kunst des Modellirens und der Bildhauerei / unter Anleitung der ersten Künstler hrsg. von den Brüdern Susse. Nach der 2. Aufl. aus dem Franz. übers.
Leipzig : Verl.-Magazin, 1844. 120 pagina's ; 17 cm.
BI-2020-0795

Traité pratique de photographie : exposé complet des procédés relatifs au daguerréotype ... : suivi de la description approfondie de sa nouvelle méthode pour travailler au bain d'argent / par M.A. Gaudin

Paris : J.J. Dubochet et ce, 1844. [2 bladen], iv, 248 pagina's ; 22 cm.
BI-2020-0483

L'industrie : exposition des produits de l'industrie française en 1844
Paris : L. Curmer, [1844]. 255 pagina's : platen (1 vouwblad) plattegronden, diagrammen ; 33 cm.
BI-2020-0358

Journal für Kupfer- und Stahlstechkunst, Litho- und Zinkographie, Holzschneidekunst, Schrift- und Stempelschneiderei und Messing-Gravüre, sowie für Stein- und Kupferdruck, nebst allen Nebenzweigen / herausgegeben von Adolf Henze
Weimar : B.F. Voigt, 1844–[1851]. 3 delen in 1 band (deel 1: 188 pag.; deel 2: 179 pag.; deel 3: 88 pag.) : 18 illustraties (litho's; staalgravures) ; 26 cm.
BI-2020-0746

Peinture lithochromique ou imitation sur toile et l'art de donner aux objets dessinés au crayon, a l'estompe aux lithographiques, gravures, etc. l'apparence d'une jolie peinture a l'huile. Ouvrage ou l'art de peindre est démontré méthodiquement, simplement et sans le concours d'un maitre. Suivi de procédés pour peindre et décalquer sur bois et écrans, et obtenir, avec un petit nombre de couleurs, toute espèce de nuances
Paris : Desloges, 1845. 17 pagina's ; 16 cm.
BI-2020-4533

Supplément à la biographie des peintres flamands et hollandais par C.H. Balkema
Handschrift, 1849. 446 pagina's ; 26 cm.
BI-2020-2592 Schenking van de erven I.Q. van Regteren Altena

Linear perspective : for the use of schools and students in drawing / by Joseph Ropes
Portland : Printed for the author, 1850. 2d ed. 32 pagina's : diagrammen ; 23 cm.
BI-2020-0571

萬國船旗圖譜 [Bankoku hakki zufu] / 松居信 [Matsui Makoto cho]
東京 : 不老館, 嘉永 7 [Tōkyō : Furōkan, Kaei 7], [1854]. 72 ongenummerde pagina's : voornamelijk illustraties, wereldkaart ; 19 cm (leporello). Handschrift. Japanse 'geïllustreerde gids van vlaggen in de wereld' met 480 ingekleurde scheepsvlaggen.
BI-2020-4100 Aankoop met steun van het Wim Vehmeijer Fonds/Rijksmuseum Fonds

Achttien jaren aan de Goudkust / door Brodie Cruickshank ; uit het Engelsch vert. en met eene inl. verm. door D.P.H.J. Weijtingh
Amsterdam : Weijtingh & van der Haart, 1855. 2 delen (dl. I. – XVI, 251 pag. – dl. II. – XIV, 208 pag.) : illustraties ; 24 cm.
BI-2020-3196-3197 Schenking Norbert van den Berg

Nouvelle théorie simplifiée de la perspective : contenant une introduction historique, les principes de géométrie appliquée au dessin, le trace des tableaux d'histoire, d'intérieur, de paysage, de marine, la théorie des ombres... et des notions sur la perspective des théâtres / par David Sutter
Paris : Vve A. Morel et Cie, [1858?]. 1 deel met 52 pagina's : 56 genummerde illustraties ; 31 cm.
BI-2020-0733

Practical directions for portrait painting in water-colours / by Mrs. Merrifield
London : Winsor and Newton, 1858. 8th edition. 62 pagina's ; 18 cm.
BI-2020-0387c

The elements of perspective : arranged for the use of schools, and intended to be read in connexion with the first three books of Euclid / by John Ruskin
New York : John Wiley, 1860. 144 pagina's : diagrammen ; 21 cm.
BI-2020-0633

The art of landscape painting in water colours / by Thomas Rowbotham and Thomas L. Rowbotham
London : Winsor and Newton, 1860. 18th edition. 55 pagina's ; 18 cm.
BI-2020-0387a

Le tour du monde : nouveau journal des voyages / publié sous la dir. de Édouard Charton; et illustré par nos plus célèbres artistes
Paris : Hachette, 1860–1914. 58 delen (30 banden 1860–1880; 28 banden 1880–1894) : 31 cm.
BI-2020-3469 Aankoop met steun van het Wim Vehmeijer Fonds/Rijksmuseum Fonds

Half-hour lectures on the history and practice of the fine and ornamental arts / by William B. Scott ; with fifty illustrations by the author, engraved by W.J. Linton
London : Longman, Green, Longman, and Roberts, 1861. xii, 363 pagina's : 50 illustraties ; 18 cm.
BI-2020-2116

Handbuch der practischen Photographie : vollständiges Lehrbuch zur Ausübung dieser Kunst, unter besonderer Berücksichtigung der neuesten Erfahrungen und Verbesserungen. Nebst einer ausführlichen Abhandlung über Stereoskopie und Panotypie sowohl für Photographen von Fach, wie für Dilettanten / leicht fasslich dargestellt von L.G. Kleffel
Braunschweig : Neuhoff, 1861. 3. völlig umgearb. und verm. Auflage. VIII, 399 pagina's ; 20 cm.
BI-2020-2840 Schenking Oberlausitzische Bibliothek in Görlitz

List of colours and materials for drawing and water-colour painting manufactured by Winsor and Newton
[London] : [Winsor and Newton], [186-]. 32 pagina's : illustraties ; 18 cm.
BI-2020-0387b

Motifs de décorations. Première (et deuxième) série de cinquante planches en couleurs extraites de Journal-Manuel de Peintures / Petit et Bisiaux
Paris, A. Morel, 1862. 2 delen (I: 50 platen; II: 50 platen) : 52 × 37 cm.
BI-2020-4548-4549

Malerische Körperstudien : aus dem Athenäum zeichnender Kunst zu Carlsruhe / von Guido Schreiber
Carlsruhe : J. Veith, [1862–1866]. 5 afleveringen : illustraties ; 49 cm. 4 pagina's tekst, 1 inleidende gelithografeerde plaat, 30 genummerde platen (chromolitho's).
BI-2020-0740

Note sur les vitraux peints en la vision des objets colorés / par Mr. Chevreul
Paris : Impr. Goyer, 1863. 12 pagina's ; 34 cm.
BI-2020-0458

Lehrbuch der Weberei zum Gebrauche in Weberschulen und zum Selbstunterricht / von Dr. Beyssel, und W. Feldges
Berlin : Schneider, 1863. 215 pagina's ; 21 cm.
BI-2020-0797

Lehrbuch der Weberei zum Gebrauche in Weberschulen und zum Selbstunterricht. Atlas
Berlin : Schneider, 1863. 41 bladen platen : hoofdzakelijk illustraties ; 41 cm.
BI-2020-0797

Paris en 1867 / A.P. Martial
[Paris] : Cadart, [1867?]. 48 bladen : illustraties ; 24 cm.
BI-2020-0316

Theorie und Praxis in der Fabrikation des weissen Feldspath-Porzellans und dessen Dekorierung mit Starkfeuer-Farben : enthaltend die Angabe eines rationellen Verfahrens zur Zusammensetzung der Massen und Glasuren ... ; mit einem Atlas von 18 Foliotafeln, enthaltend 192 Figuren ... / von Karl Strele
Neuer Schauplatz der Künste und Handwerke: 75. Weimar : Bernhard Friedrich Voigt, 1868. 2 delen: Tekst. XVI, 239 pagina's ; 23 cm. Atlas. 4 pagina's, XVIII bladen : voornamelijk illustraties ; 23 cm. BI-2020-3620-3621

Traité de peinture des tableaux faisant illusion pour dioramas et fatasmagorie artistique ... utile aux décorateurs / Par L.-D. Renauld (pseudoniem van Louis Camille Auguste Desloges)
Paris : A. De Vresse, 1868. 20 pagina's : 17 cm. BI-2020-0737

Sciography, or, Radial projection of shadows / by R. Campbell Puckett
London : Chapman and Hall, 1871. New edition. xiv, 52 pagina's, 21 bladen met platen : illustraties ; 21 cm. BI-2020-0630

Das farbige Ornament : stilisirte Blatt- und Blütenformen, mit Beispielen über deren Verwendung für den Schulzeichenunterricht / 24 Blätter, in monochromem en polychromem Farbedruk met een korte kleurenleer van Prof. Schoop
Zürich : Füssli & Co., 1880. 17 pagina's, XXIV bladen : illustraties ; 31 cm. BI-2020-3544 Aankoop met steun van mevrouw drs. M.C.E. Aarts/Rijksmuseum Fonds

Sammlung Pompejanischer Wandmalereien und Mosaiken : zum Gebrauche für Architekten, Dekorationsmaler, Kunst- und Alterthumsfreunde / nach der Natur gezeichnet und in Oeldruk ausgeführt von Victor Steeger Neapel : chromolithographie V. Steeger, 1881. 3. Auflage. 15 pagina's, XXX bladen platen : illustraties ; 31 cm. BI-2020-0774

An elementary treatise on orthographic projection : being a new method of teaching the science, of mechanical and engineering drawing, intended for the instruction of engineers, architects, builders, smiths, masons, and bricklayers, and for the use of schools : with numerous illustrations on wood and steel / by William Binns
London : E. & F.N. Spon, 1882. 10th edition. xiv, 138 pagina's : 23 illustraties, vouwbladen, diagrammen ; 23 cm. Platen genummerd 1-8, en A-O. BI-2020-0637

Handbuch der Porzellan- und Glasmalerei, enthaltend die Technik des Kolorierens und Dekorierens von echtem und Fritten Porzellan, Steingut, Fayence, Glas, Email, u.s.w. ... / [Karl Strele, Emil Tscheuschner, Alexandre Brongniart]
Neuer Schauplatz der Künste und Handwerke: 146. Weimar, B.F. Voigt, 1883. 4. gänzlich neu bearb. Auflage hrsg. von Emil Tscheuschner. xvi, 220 pagina's, illustraties ; 22 cm. BI-2020-3831

De Lange & Jonker Friezenveen [Vriezenveen] : [De Lange & Jonker], [na 1888]. 23 ongenummerde bladen : hoofdzakelijk stalen stof en foto's ; 42 × 43 cm. BI-2020-2221

Königl. Sächs. Porzellan-Manufactur zu Meissen [Dresden] : [Römmeler und Jonas], ca. 1890-1900. 54 platen (lichtdruk) : illustraties ; 31 × 43 cm. BI-2020-1359

Dekorative Vorbilder : eine Sammlung von figürlichen Darstellungen, Kunstgewerblichen Versierungen, plastischen Ornamenten, dekorativen Tier- und Pflanzen-Typen, Allegorien, heraldischen Motiven ... für Zeichner, Maler, graphische Künstler, Dekoratiöre, Bildhauer, Architekten Stuttgart : Julius Hoffmann, 1890-1928. Aanwezig: 1 (1890)-13 (1902) ; 23 (1912)-24 (1913) BI-2020-0908

Rembrandt tentoonstelling [S.l.] : [s.n.], [1898?]. 1 portfolio (14 opgeplakte collodion foto's) : zwart wit ; 20 × 14 cm, op karton 30 × 24 cm. Los bijgevoegd: 2 foto's van het transport van de Nachtwacht naar het Stedelijk Museum en 1 foto genomen op de tentoonstelling *Rembrandt After Three Hundred Years* (Art Institute of Chicago, Minneapolis Institute of Arts, Detroit Institute of Arts, 1969-1970). BI-2020-2591 Schenking van de erven I.Q. van Regteren Altena

Verslag eener reis naar de thee-districten van Britsch-Indië en Ceylon / ondernomen door ... H.J.Th. Netscher en A.A. Holle in opdracht van de Cultuur Maatschappij Parakan-Salak Batavia : Kolff, 1903. 93 pag., V bladen platen : illustraties ; 34 cm. Hierin opgenomen met eigen titelpagina: *Het ferment in het theeblad en zijne verhouding tot de hoedanigheid der thee /* door Harold H. Mann. Op losse bijlage: Present exemplaar aangeboden aan de heer K.H.A. van Bennekom. Bevat 22 bladen met 22 opgeplakte albumine foto's. BI-2020-3254 Schenking Norbert van den Berg

Ornamentik der Gegenwart. 4, Serie IV Plauen : Verlag von Christian Stoll, [1907]. Taf. 109-134 : illustraties ; 32 × 50 cm. Ontwerpen van Paul Miller, Rich. Sachs, Georg Görschen, Rud. Giersch, Atelier Haebler, Rich. Kühnel, Max Schaarschmidt. BI-2020-0979

Ornamentik der Gegenwart. 5, Serie V Plauen : Verlag von Christian Stoll, [1907]. Taf. 135-160 : illustraties ; 32 × 50 cm. Ontwerpen van Paul Rudolph, F. von Hollaky, Franz Beyer, Heinrich Uhler, Paul Miller, Rich. Sachs, Rud. Giersch, Max Schaarschmidt. BI-2020-0980

Neue Dekorationen aus den kunstgewerblichen Werkstätten Leipzig : Bruno Bürger & Ottilie, [1910?]. 20 bladen platen : uitsluitend illustraties in kleur ; 42 cm. BI-2020-0464

Priangan : de Preanger-regentschappen onder het Nederlandsch bestuur tot 1811 [Batavia] : Bataviaasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen, 1910-1. 4 delen : illustraties, kaarten, portretten ; 28 cm. BI-2020-3192-3195 Schenking Norbert van den Berg

Sir Lawrence Alma-Tadema's world famous home / Hampton & Sons
London : Hampton & Sons, 1912. 28 pagina's : 22 ingeplakte illustraties ; 25 cm. BI-VEIL/41882

Étoffes & tapis étrangers / 75 planches publiées sous la direction et avec une introduction de M.P.-Verneuil
Paris : Éditions Albert Lévy, [1925?]. [8] pagina's, 75 bladen platen : illustraties (waaronder in kleur) ; 34 cm. Boven aan het titelblad : Exposition des arts décoratifs, Paris 1925. BI-2020-0359

Les intérieurs français au Salon des artistes décorateurs en 1926 / présentés par Maurice Dufrené; Société des artistes décorateurs (France)
Paris : Editions d'Art Charles Moreau, [1926]. 8 ongenummerde pagina's, 48 bladen met platen (heliotypie) : illustraties ; 34 cm. BI-2020-4546

Dekorationen der Neuzeit aus den kunstgewerblichen Werkstätten Theodor Kreissig, Dresden / Theodor Kreissig ; Leiter und Mitinhaber: Kunstmaler Paul Mayenfisch [Dresden] : [Theodor Kreissig], [1928?]. 58 pagina's platen : illustraties in kleur ; 35 cm. Prijslijst. BI-2020-0465

Paris 1928
Paris : A. Calavas, [1928]. [8] pagina's, 64 bladen met platen : illustraties ; 31 cm. BI-2020-0734

Paris, 1929 / Preface signed: Antoine Roche.
Paris : A. Calavas, [1929]. [8] pagina's, 65 bladen met platen : illustraties ; 31 cm. BI-2020-0735

Die Farbe als Stimmungselement : Flächen- und Raumlösungen in Malerei und Spritztechnik / entworfen und bearbeitet von Friedrich Wegert
München: G.D.W. Callwey, [1929]. 3 bladen, 24 gekleurde platen : illustraties ; 40 cm. BI-2020-0910

Paris, 1930 / Preface signed: Antoine Roche
Paris : A. Calavas, [1930]. [iii] pagina's, 60 bladen met platen : illustraties ; 31 cm. BI-2020-0736

Intérieurs au Salon des artistes décorateurs 1931 / Joseph Hiliart
Paris : Editions d'Art Charles Moreau, 1931. 6 pagina's, 48 platen (waarvan 5 pochoir) : 33 cm. BI-2020-4547

Décoration moderne dans l'intérieur [Paris] : [Éditions Art et architecture], [1935]. 2 pagina's : 48 platen in kleur ; 26 × 33 cm. BI-2020-0773

Kunsthandbücher / Max Laeuger ; hrsg. von der
Amtsleitung der NS.-Kulturgemeinde e.V. Berlin
Pinneberg b. Hamburg : Beig, 1937–1938.
2 delen (1: XV [1], 117 [3] pagina's; 2: XII, 118
[2] pagina's) : Illustraties ; 35 cm.
BI-2020-1446-1447

*Keramische kunst : mit 75 vierfarbenbildern
und 77 einfarbigen wiedergaben* / Max Laeuger
Pinneberg bei Hamburg : A. Beig, 1939. 159
pagina's : inclusief opgeplakte illustraties ; 35 cm.
BI-2020-1529

Descriptions des arts et métiers / Académie
des sciences (Paris)
Genève : Slatkine Reprints, 1984. Réimpression
en facsimilé de l'éd. de: Paris, 1761–1789.
25 delen : illustraties ; 37 cm.
BI-2020-2168 – 2192

Rooting : becoming roots / photography:
Cara Louwman ; calligraphy: Yuen Yee Li ;
text Cara Louwman & Yuen Yee Li
[Amersfoort] : [Cara Louwman Photography]
2020. 1 band (ongepagineerd) : illustraties ;
23 × 28 cm.
Nummer 97 uit een oplage van 365 genummerde
en gesigneerde exemplaren.
BI-2020-2627

Lijst van nieuwe tijdschriften

Bulletin de la Société des amis de Jongkind :
1819–1891
Rode Haring

Lijst van afgesloten tijdschriften

American ceramic circle journal
Archives de l'art français: nouvelle période
Art in print
Arts review (Taiwan)
Berliner Beiträge zur Archäometrie
Boletín del Museo de Bellas Artes de Bilbao
Bulletin/Amis de Gustave Courbet
Glass circle : journal
Klassik Uhren
Lalit Kala
Metropolitan Museum studies in art, science,
and technology
Notizie da Palazzo Albani
Nouvelles de l'estampe

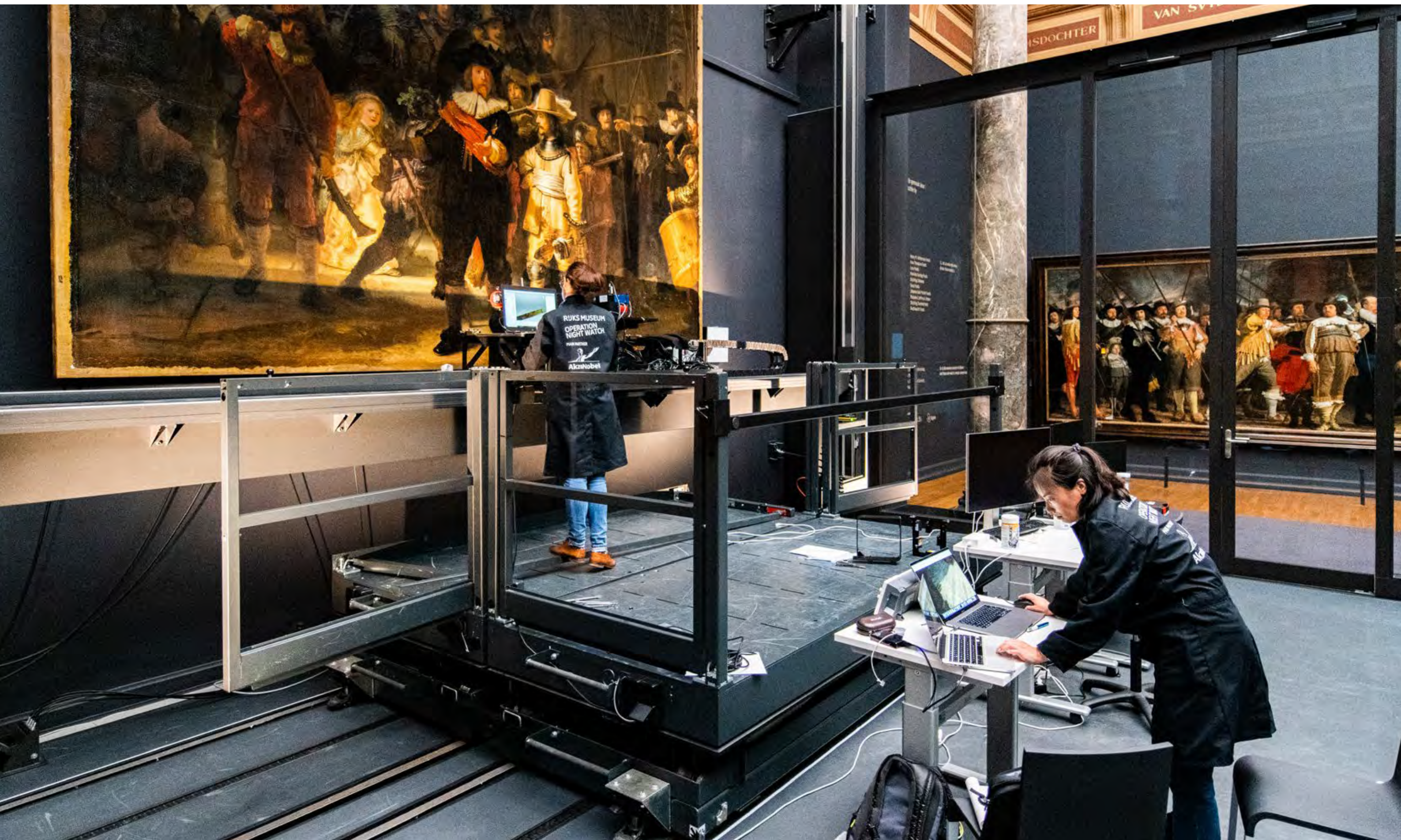

Tekenworkshops in de Rijksmuseumtuinen

CONSERVEREN, RESTAUREREN EN ONDERZOEK

Operatie Nachtwacht is het grootste onderzoek ooit naar *De Nachtwacht* van Rembrandt. Het vindt plaats voor het oog van het publiek in een speciaal hiervoor ontworpen glazen ruimte.

AkzoNobel is hoofdpartner van Operatie Nachtwacht. Operatie Nachtwacht wordt mogelijk gemaakt door The Bennink Foundation, C.L. de Carvalho-Heineken, PACCAR Foundation, Piet van der Slikke & Sandra Swelheim, American Express Foundation, Familie De Rooij, Het AutoBinck Fonds, TBRM Engineering Solutions, Dina & Kjell Johnsen, Familie D. Ermia, Familie M. van Poecke, Bruker Nano Analytics, Henry M. Holterman Fonds, Irma Theodora Fonds, Luca Fonds, Piek-den Hartog Fonds, Stichting Zabawas, Cevat Fonds, Johanna Kast-Michel Fonds, Marjorie & Jeffrey A. Rosen, Stichting Thurkowfonds, Familie Van Ogtrop Fonds, het Nachtwacht Fonds, gemeente Amsterdam en Amsterdam Museum

CONSERVEREN, RESTAUREREN EN ONDERZOEK

Verhuizing naar CC NL

Van zomer 2020 tot zomer 2021 verhuist de collectie van het Rijksmuseum van het depot in Lelystad naar het nieuwe depot in Amersfoort, het CollectieCentrum Nederland (CC NL). De verhuizing is een museumbreed gezamenlijk project. De restauratoren dragen onder meer bij aan het inpakken en plaatsen van de ruim 75.000 objecten.

Ceramiek, glas en steen

Behandelingen algemeen (onderhoud collectie, aanwinsten, bestandscatalogus, van kleinere tot uitgebreidere behandelingen, soms alleen onderzoek)

Circa 140 objecten, waaronder:

Anoniem *Dekselsvaas in de vorm van een ritueel vat*, porselein, China, 19de eeuw. AK-NM-12670

Anoniem *Appel en peer*, Nederlands tinglazuuraardewerk, Delft, derde kwart 18de eeuw. BK-15233-A

Anoniem *Twee vazen*, Nederlands tinglazuuraardewerk, Delft, ca. 1700.

BK-15316-D en E

Quercia, school van Jacopo della Borstbeeld van een jonge vrouw, stucwerk met beschildering, Italië, eerste helft 15de eeuw. BK-NM-11933

Anoniem *Vaas met een decoratie naar het Chinese porselein in de overgangperiode*, Nederlands tinglazuuraardewerk, Delft, ca. 1660–1685. BK-NM-11632

Ter voorbereiding van de verhuizing van de collectie van het Rijksmuseum van het depot in Lelystad naar het nieuwe depot in Amersfoort hebben ongeveer 130 objecten van keramiek, gips, steen en glas een korte behandeling gehad of zijn transportklaar gemaakt.

Tentoonstellingen en presentaties in het Rijksmuseum

Voor de tentoonstelling *Slavernij* zijn 626 glazen kralen van een extern bruikleengever gereedgemaakt voor presentatie.

Bruiklenen

In 2020 zijn ca. 30 objecten van keramiek, glas en steen gereedgemaakt voor opstelling en bruikleen in binnen- en buitenland. In het bijzonder is *Het Mauritsraam* (BK-LX), bestaande uit 18 panelen, voorbereid voor een langdurig bruikleen.

Onderzoek

Technisch onderzoek van twee Chinese muurschilderingen (2017–2021): AK-MAK-90

en AK-MAK-1208 Doel van het project is tweeledig, enerzijds worden de muurschilderingen gereedgemaakt voor een nieuwe opstelling in het Aziatisch Paviljoen. Anderzijds wordt door vrijwilliger onderzoeker Lucien van Valen onderzoek verricht naar de samenstelling van de verf en de staat van het bulkmateriaal met o.a. XRF, SEM, infrarood en uv. AK-MAK-90 is inmiddels gestabiliseerd en wordt begin 2021 voorzien van een nieuw glasloos kader voor de volgende wissel in het Aziatisch Paviljoen. De lijst van de muurschildering AK-MAK-1208 moest vanwege houtworm worden verwijderd. Dit object zal in 2021 verder worden onderzocht met als doel het te stabiliseren en van een nieuwe lijst te voorzien.

IMPACT4Art Zie onder Science.

Edele en onedele metalen

Behandelingen algemeen (onderhoud collectie, aanwinsten, bestandscatalogus, van kleinere tot uitgebreidere behandelingen, soms alleen onderzoek)

Circa 55 objecten, waaronder:

Anoniem *Twee bloempotten met voorstelling van Bacchus, Silenus en drie bacchantes*, lood, Nederland/Engeland, 1680–1720. BK-2019-107 en BK-2019-108

Bertinet, François *Portret van Lodewijk XIV*, plaquette, brons, Nederland, 1670. NG-2019-567

Anoniem *Doos*, zilver, deels verguld, China, 700–800. AK-MAK-46

Hoonard, Siem van den *Satyre op de moderne dans (Dansmasker voor Gerie Folmer)*, masker, tombak, Hillegersberg, 1933. BK-2019-100

Stoffels, Gerrit *Hansje in de kelder*, beker, zilver, deels verguld, Harlingen, 1600–1650.

BK-NM-591

Tentoonstellingen en presentaties in het Rijksmuseum

Voor de tentoonstelling *Caravaggio-Bernini* werden 11 objecten op hun conditie gecontroleerd bij de op- en afbouw van de tentoonstelling.

Bruiklenen

In 2020 zijn 95 objecten van edel en onedel metaal gereedgemaakt voor opstelling en bruikleen in binnen- en buitenland.

Onderzoek

Zilvermerken De bestaande database van zilvermerken voor de bestandscatalogus is afgelopen jaar gelabeld en gebruikt om tests te doen met het geautomatiseerde herkenningssysteem. Een zogenaamd 'diep ResNet-50 convolutioneel

neuraal netwerk' is getraind om classificaties aan foto's van zilvermerken te geven. Nieuwe foto's van merken kunnen vergeleken worden met foto's uit de bestaande database, met als resultaat een schatting van de mogelijke identiteit van dat merk. De eerste tests lieten een precisie van >99% zien. Dit jaar is onder meer de database verder uitgebreid waar de nadruk lag op het completeren van het Amsterdamse merkenbestand. Ook zijn er samenwerkingen aangegaan met andere instellingen, om te bepalen hoe de merkenbestanden van deze instellingen geïmplementeerd kunnen worden in de database.

Onderzoek Nederlands zilver Onderzoek waarbij het doel is zilveren kunstwerken op een gestandaardiseerde manier te benaderen. Zo kan een beter inzicht worden verkregen in werkplaatspraktijken en kan beter worden bepaald wanneer, hoe en door wie de werken zijn gemaakt. Voor dit onderzoek zijn de alliages, vervaardigingstechnieken en zilvermerken van een groep objecten uitvoerig bestudeerd met verscheidene non-destructieve technieken, waaronder röntgenfluorescentie (XRF), HIROX-microscopie en röntgen. De XRF-gegevens worden ieder jaar aangevuld, en deze gegevens worden in het programma 'R' statistisch verwerkt door vrijwilliger Gerben Mooiweer, statisticus bij de Wageningen Universiteit. Resultaten kunnen worden geraadpleegd via de door dhr. Mooiweer ontwikkelde Shiny App, vooralsnog alleen door Rijksmuseum-medewerkers.

Onderzoek naar metalen VOC-voorwerpen

Er is een archief- en materiaaltechnisch onderzoek gestart naar de zeebodenvondsten. Een internationaal consortium van experts is samengesteld met als doel om deze collectie te kunnen vergelijken met VOC-vondsten in onder meer Australië en het Verenigd Koninkrijk. Deelonderzoeken zijn het lopend project rond de Hartogh-schotel en 'Visualising Batavia Silverware. Imaging and analysing VOCs precious metal objects for Mughal India', een internationaal project ontwikkeld in samenwerking met de University of Western Australia, Western Australian Museum en het Nationaal Archief.

Limoges-email Het Rijksmuseum heeft een bijzondere collectie Limoges-email, die 26 objecten omvat. In 2020 is gestart met de inventarisatie, waarbij de technieken werden vastgesteld die gebruikt zijn bij de vervaardiging van de verschillende objecten. Daarnaast is er een begin gemaakt met een plan van aanpak voor de juiste behandeling van deze fragiele groep objecten.

Beeldvorming: A non-invasive look inside statues Samenwerking met TU Delft om technieken met neutronen te optimaliseren voor onderzoek aan kunstvoorwerpen. Vier Aziatische beelden

zijn al eerder onderzocht met neutronentomografie, energiescans en neutronendiffractie. Ook twee andere beelden (*Kuvera*, AK-MAK-311 en *Boer met mand*, BK-NM-7206) en een aantal monsters zijn in het Reactor Instituut Delft onderzocht met neutronentomografie, neutronendiffractie en gammaspectroscopie. In 2020 is een Masters-eindproject afgerond en is een PhD-student begonnen binnen dit project. Het onderzoeksteam is, samen met collega's van CNR-ISC in Florence, in de loop van het jaar gestart met het verwerken van data en het voorbereiden van resultaten voor verschillende publicaties.

Meubelen

Behandelingen meubelen

10 objecten, waaronder:

Anoniem *Medaillekast in de vorm van het Mauritshuis*, eiken-, ebben- en mahoniehout en spiegelglas. Nederland, 1850–1900. BK-NM-295-1

Anoniem *Kruisvoetkabinet met twee deuren op open onderstel met getorste stijlen, met lakversiering in oosterse stijl*, naaldhout en beukenhout met lakwerk. Nederland, ca. 1670. BK-2017-37

Anoniem *Twee Japanse lakkabinetten op Europese vergulde onderstellen*, hout, Japans lakwerk, messing en vergulding. Japan, ca. 1670 en Europa, ca. 1700. BC-0003144 en BC-0003485

Behandelingen scheepsmodellen

10 objecten, waaronder:

Anoniem *Model van een schroefstoomschip*, hout, verf, messing, lood, touw. Nederland, 1850–1870. NG-NM-4162

Anoniem *Model van een koopvaardijfregat*, hout, verf, touw, textiel. Nederland, 1850–1870. NG-NM-4162

Anoniem *Model van een oorlogskotter van 18 stukken*, hout, messing, ijzer, glas, verf, touw, leer, textiel. Nederland, 1850–1870. NG-MC-950

Anoniem *Model van de paviljoenpoon De Prins van Oranje*, hout, verf, touw, textiel. Nederland, 1784–1800. NG-NM-12124

Bruiklenen

In 2020 zijn ca. 25 meubelen en beeldhouwwerken gereedgemaakt voor opstelling en bruikleen in binnen- en buitenland.

Onderzoek

Climate4Wood Onderzoeksproject van Rijksmuseum, TU Eindhoven, TU Delft en Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, gefinancierd door NWO-Science4Arts, gericht op een duurzamer museumklimaat voor gedecoreerde

houten panelen van meubelen en schilderijen. Een werkgroep Klimaat, met vertegenwoordigers van de afdelingen Conservation & Science en Gebouwenbeheer & Techniek is gestart om de onderzoeksresultaten in de praktijk te brengen.

MUON Onderzoeksproject in samenwerking met TU Eindhoven en TU Delft, dat een vervolg is op Climate4Wood. Met behulp van multi-scale modellering wordt het gedrag van houten panelen nagebootst en worden tevens experimenten gedaan om kennis te verwerven over technische eigenschappen van de originele dierlijke lijmen en de invloed van klimaatschommelingen en veroudering daardoor. Dit project wordt uitgevoerd onder de vlag van NICAS (Netherlands Institute for Conservation+Art+Science+) en gefinancierd door NWO.

Wood for Goods Gastonderzoeker en dendrochronologe Marta Domínguez-Delmás doet van 1 januari 2019 tot eind 2022 een Veni-onderzoek bij het Rijksmuseum en de Universiteit van Amsterdam om behalve tot de datering ook te komen tot een exactere geografische herkomst van eikenhout in meubelen, schilderijen, marinemodellen en beeldhouwkunst.

17de-eeuwse marqueterie-meubelen Studie en materiaaltechnisch onderzoek van Nederlandse meubelen. In verschillende collecties werden in totaal 5 meubelen onderzocht om nader vast te stellen of ze op materiaaltechnische gronden tot het oeuvre van eenzelfde meubelmaker kunnen behoren.

Japans lakwerk In samenhang met de restauratie van de in 2013 verworven Japanse VOC-lakkist en twee lakkabinetten uit Huis ten Bosch werd met lakwerkexperts en de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed onderzoek gedaan naar de samenstelling van de afwerkingslagen, mede voor de ontwikkeling van een oplosmiddelenstrategie om het lakwerk en metaalbeslag te reinigen. Met behulp van macro-XRF werden o.a. de in het lakwerk verwerkte goud-, zilver- en tinpoeders in kaart gebracht.

IMPACT4Art Zie onder Science.

Reconstructie decoratie 1640 virginaal van Johannes Ruckers (BK-KOG-595)

Gastonderzoekster Tamar Hestrin-Grader doet een promotieonderzoek naar de materialen en technieken van de decoraties van Johannes Ruckers op dit instrument. In een samenwerkingsverband met het Metropolitan Museum of Art, Universiteit Leiden en Hogeschool voor de Kunsten in Gent worden een of meerdere wetenschappelijk verantwoorde reconstructies van het gehele instrument voorbereid.

Halfmodellen Technisch onderzoek van de ruim 350 halfmodellen in de marinemodellencollectie om met de aldus verkregen data de modellen nauwkeuriger geografisch en chronologisch

te ordenen alsmede meer inzicht te krijgen in de precieze rol die deze halfmodellen speelden in de Nederlandse scheepsbouw. Dit project wordt gefinancierd door het Scato Gockinga Fonds en Van Liemt-Gratema Fonds.

Papier en foto's

Behandelingen prenten en tekeningen (onderhoud collectie, aanwinsten, bestands-catalogus, van kleinere tot uitgebreidere behandelingen, soms alleen onderzoek) 376 stuks, waaronder:

Anoniem *Panorama geschilderd op papier*, ca. 1850. BK-18283-A

Theo van Hoythema *Kas met kalebassen*, 1917. RP-T-2020-29

Behandelingen foto's en foto albums (onderhoud collectie, aanwinsten, bestands-catalogus, van kleinere tot uitgebreidere behandelingen, soms alleen onderzoek) 904 stuks, waaronder:

Ed van der Elsen *N'Gabé, 23-jarige karavaan-drager in Oubangui-Chari*, grote ontwikkelgelatinezilverdruk, 1956–1957. RP-F-2020-36

Willem Diepraam *Landschap aan zee, Hoogovens*, ontwikkelgelatinezilverdruk, 1994–1995. RP-F-2009-217

In het kader van het project 'Prentenkabinet Online' werden 2007 prenten en tekeningen geconserveerd en opgezet, en 77 prenten uit diverse collecties omgepakt in zuurvrije omslagen. Ca. 150 stofomslagen werden ingeplakt

Bruiklenen

In 2020 werden 59 tekeningen, 110 prenten, 120 foto's en fotoboeken, 12 Japanse schilderijen, 3 albums, 3 surimono, 1 boek, 1 schetsboek, 1 pastel en 1 Indiase miniatuur gereedgemaakt voor opstelling en uitgeleend aan tentoonstellingen in binnen- en buitenland.

Tentoonstellingen en presentaties in het Rijksmuseum

Voor de tentoonstelling *Ed van der Elsen. Crazy World* werden ruim 100 foto's, ontwerpen voor fotoboeken en contactvellen geconserveerd, opgezet en ingelijst.

Voor de tentoonstelling *Willem Diepraam. 50 jaar fotografie* werden 50 foto's geconserveerd, opgezet en ingelijst.

Voor diverse presentaties in de prentenkabinetten, de 20ste eeuw, de aanwinstenzaal, het Aziatisch Paviljoen en de Special Collections werden ca. 150 werken geconserveerd, opgezet en ingelijst.

Onderzoek

Techniek van een zeegezicht van Gustave Le Gray Onderzoeksproject in het kader van het Seascape Fonds. Doel van het onderzoek is de reconstructie van de door de fotograaf gebruikte technieken. Met behulp van historische fotografische procedés wordt geprobeerd vast te stellen hoe het mogelijk was met de beschikbare technieken de golfslag vast te leggen. Het eerste deel van dit onderzoek werd eind 2020 afgerond.

Onderzoek polaroids Aat Veldhoen Onderzoek naar de restauratie- en opbergopties van de in 2016 verworven collectie van 3910 polaroids die Aat Veldhoen heeft gemaakt in de jaren 1960 t/m 2000 (RP-F-2016-147).

Lichtschade door onderzoeksapparatuur Onderzoek naar de lichtintensiteit van de verschillende apparaten die worden gebruikt bij onderzoek aan papier en foto's (o.a. Hirox, spectrofotometer, FORS) om in kaart te brengen welke risico's op lichtschade het gebruik van deze apparaten oplevert.

Drawing out Rembrandt (DoRe) Zie onder Science.

Onderzoek aan een 19de-eeuws manuscript-vlaggenboek Materiaaltechnisch onderzoek (pigmenten, papier en watermerken) van een 19de-eeuws manuscript-vlaggenboek ter voorbereiding van de in 2022 te verschijnen facsimile-uitgave met verklarende hoofdstukken. Met behulp van non-destructieve technieken worden de precieze samenstelling en totstandkoming van dit bijzondere vlaggenboek onderzocht.

Use of non-destructive techniques in the identification of printing inks on paper In dit project, in samenwerking met Manon van der Mullen van het Rijksprentenkabinet, wordt onderzoek gedaan naar inkten op 18de-eeuwse kleurprenten in de museumcollectie. Het doel is het opbouwen van een database van analytische data van bekende pigmenten door non-destructieve technieken zoals Raman, XRF en FORS voor de identificatie van historische kleurinkten op prenten.

Onderzoek van een handgeschilderd reuzenpanorama Ter voorbereiding van de tentoonstelling *XXL-papier* (juni–augustus 2022) werd materiaaltechnisch en conserveeringsgericht onderzoek van een handgeschilderd panorama (BK-18283-A) uitgevoerd. Het materiaaltechnisch onderzoek is er voornamelijk op gericht om de onbekende herkomst en functie van dit object te ontrafelen.

Externe restauraties

92 boeken uit de bibliotheek en het prentenkabinet werden gerestaureerd. Een Chinese schildering en twee Koreaanse

schilderingen werden op traditionele wijze als rolschildering gemonteerd:

Wu Mou *Pioenrozen en Irissen op een rots*, 1750. AK-MAK-291

Anoniem schildering voorstellende Ni-o, 17de eeuw. AK-MAK-180

Anoniem schildering voorstellende Avalokitesvara, 16de eeuw. AK-MAK-1300

Schilderijen en lijsten

Behandelingen schilderijen

Mostaert, Jan Jansz *Portret van een vrouw*, ca. 1525. SK-A-3843

Scorel, Jan van *Portret van een Haarlems burger*, 1529. SK-A-3853

Jacobsz, Dirck *Portret van Pompeius Occo*, ca. 1531. SK-A-3924

Jacobsz, Dirck *Een groep schutters*, 1559. SK-C-402

Muller, Jacques *Ruitergevecht tussen Turkse troepen en troepen van de Oostenrijkse keizer*, 1645–1673. SK-A-1445

Musscher, Michiel van *Portret van Nicolaes Witsen (1641–1717)*, 1688. SK-A-5016

Hodges, Charles Howard *Portret van Hendrik Voogd, (1768–1839)*, 1828. SK-C-1811

Soedarsono, Trubus *Portret van de moeder van de kunstenaar: 'Iboekoe'*, 1946. SK-A-5068

Perlman, Suzanne *Droogdok op Curaçao*, 1959. SK-A-5058

Externe behandelingen

Achterglasschilderingen De behandelingen van twee 16de-eeuwse achterglasschilderingen zijn in het verslagjaar afgerond door externe restaurator Simone Bretz (Garmisch-Partenkirchen, Duitsland): manier van Lucas van Leyden, *Salomé met het hoofd van Johannes de Doper*. SK-A-4260

manier van Maarten van Heemskerck, *De allerheiligste drieuldigheid*. SK-C-1563

Anoniem *Portret van Cornelis Verheye (1601–1682). Burgemeester en raad van Zierikzee*, 1664. SK-A-923

Behandelingen lijsten

Empirelijst bij Charles Howard Hodges, *Portret van Hendrik Voogd* (SK-C-1811). SK-L-6927

Profiellijst bij Cornelis Troost, *Inspectie van een regiment cavalerie* (SK-A-4023). SK-L-6933

Profiellijst bij Jacob Vosmaer, *Bloemstillevens met keizerskroon in een stenen nis* (SK-A-5069). SK-L-6925

Extern gemaakte nieuwe lijsten

Muller, Jacques *Ruitergevecht tussen Turkse troepen en troepen van de Oostenrijkse keizer*, 1645–1673 (SK-A-1445). SK-L-6930

Tentoonstellingen en presentaties in het Rijksmuseum

Voor de tentoonstelling *op Schiphol* werden 15 schilderijen en lijsten gecontroleerd en indien nodig behandeld. Voor de vaste opstelling in het hoofdgebouw werden 35 schilderijen en lijsten gecontroleerd en indien nodig behandeld. 1 schilderij is voorzien van beglazing. Circa 374 uur is besteed aan nieuwe aanwinsten/schenkingsen. Zowel schilderijen als lijsten van 13 nieuwe aanwinsten werden gecontroleerd en indien nodig behandeld.

Bruiklenen, gastmusea en reizende tentoonstelling

In 2020 werd ca. 161 uur aan eigen schilderijen en lijsten gewerkt ter voorbereiding van bruiklenen in binnen- en buitenland. In totaal zijn 152 schilderijen en lijsten bekeken, waarvan er 71 zijn gereedgemaakt voor bruikleen. 10 schilderijen hebben een nieuwe klimaatlijst gekregen, waarvan 1 tevens een reislijst. Van 43 inkomende bruiklenen is de conditie van schilderij en lijst gecontroleerd of opgetekend en indien nodig is een behandeling uitgevoerd.

V.O.I.L.A.

Condition survey In het kader van het VOILA-project, ten behoeve van de verhuizing van de collectie van het depot in Lelystad naar het CollectieCentrum Nederland (CC NL) in Amersfoort, heeft tussen 2015 en 2020 een uitgebreide condition survey plaatsgevonden. In totaal zijn 3421 schilderijen en bijbehorende lijsten en 1185 losse lijsten gecontroleerd. De conditierapporten van alle schilderijen en lijsten zijn voor betrokkenen raadpleegbaar via Adlib. In 2020 zijn de resterende stabiliserende behandelingen uitgevoerd aan 181 schilderijen (ca. 296 uur) en 172 lijsten (ca. 71 uur), waarmee de condition survey is afgerond. In totaal zijn er 1042 objecten (schilderijen en lijsten) behandeld (ca. 1358 uur). Tevens zijn de registratiegegevens van alle losse lijsten herzien en aangevuld voor chronologische plaatsing in CC NL.

Onderzoek

Operatie Nachtwacht In juli 2019 is Operatie Nachtwacht van start gegaan in het Rijksmuseum. Dit grootschalige multidisciplinaire onderzoeksproject is opgezet om zoveel mogelijk informatie te vergaren over de conditie en het maakproces van *De Nachtwacht* (SK-C-5) van Rembrandt met het oog op een eventuele restauratiebehandeling.

Operatie Nachtwacht: Onderzoek In 2020 is het onderzoek (macroscopische en microscopisch) naar *De Nachtwacht* voortgezet. Voor

de ogen van het publiek is het schilderij in de Nachtwachtzaal met drie aanvullende non-invasieve technieken gescand: macro-röntgenpoederdiffractie (MA-XRPD) (i.s.m. Universiteit Antwerpen), reflectance imaging spectroscopy (VNIR: 400–1000 nm, SWIR: 900–2500 nm) en 3D imaging (i.s.m. TU Delft). In de zomer is, met behulp van het imaging frame, state-of-the-art in-house ontwikkelde computergestuurde software en zeer nauwkeurige lasers om de afstand van de camera tot het schilderij te bepalen, het schilderij op ongekend hoge resolutie (5 micron) gefotografeerd. De 8439 deelopnamen zullen tot één beeld worden gemonteerd en op kleur gekalibreerd. Door in- en uit- te zoomen op de hoge-resolutiefoto, kan dit digitale beeld worden gebruikt als een virtuele microscoop. Daarnaast is verfmonsteronderzoek uitgevoerd om de opbouw en samenstelling van de verf op micro-niveau nauwkeurig vast te stellen. De verfdwarsdoorsneden zijn onderzocht met licht-, elektronen- en infraroodmicroscopie en een selectie van de monsters is met synchrotron-technieken verder bekeken. Binnen Operatie Nachtwacht wordt samengewerkt met de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, Universiteit van Amsterdam, TU Delft, Universiteit Antwerpen, Amsterdam UMC en National Gallery of Art, Washington DC.

Operatie Nachtwacht: Vernisafname-onderzoek Binnen Operatie Nachtwacht is ook onderzoek verricht naar de vernislagen van *De Nachtwacht* met als doel de vernislagen te karakteriseren en te bepalen wat de meest geschikte en veilige methode is voor eventuele vernisafname. In het verslagjaar werden kleine testjes uitgevoerd op verschillende typen verfpertjes met verschillende methoden en oplosmiddelen. Veelbelovend daarbij is de toepassing van een nieuw materiaal: Evolon CR (microvezeldoek). De testgebieden zijn voor en na vernisafname in beeld gebracht met behulp van optische coherentietomografie (OCT) (i.s.m. Amsterdam UMC). Het afgenomen materiaal wordt geanalyseerd in de laboratoria van het Ateliergebouw. Dit onderdeel van het onderzoek binnen Operatie Nachtwacht wordt gefinancierd door Stichting Zabawas.

Operatie Nachtwacht: Gerrit Lundens (toegeschreven aan), Kopie naar De Nachtwacht (SK-C-1453), in bruikleen van de National Gallery, Londen Binnen Operatie Nachtwacht is materiaaltechnisch onderzoek uitgevoerd naar deze kleinschalige 17de-eeuwse kopie van *De Nachtwacht*. Naast nieuwe inzichten over de oorspronkelijke afmetingen van *De Nachtwacht*, heeft dit onderzoek verhelderende resultaten rond de authenticiteit en functie van de kopie opgeleverd.

Operatie Nachtwacht: Samenwerkingsprojecten AkzoNobel In het verslagjaar zijn de drie gezamenlijke onderzoeksprojecten met betrekking tot *De Nachtwacht* goedgekeurd en van start gegaan: *Optimalisatie lichtplan Nachtwacht*: dit project richt zich op de kijkervaring van bezoekers van *De Nachtwacht* en in hoeverre deze kan worden geoptimaliseerd. Er zijn de diverse belichtingsomstandigheden van het schilderij door de eeuwen heen in kaart gebracht.

Het ontwikkelen van een aangepast systeem voor kleurkalibratie: in dit project wordt de reproduceerbaarheid onderzocht van de donkerste zwarten in de ColorChecker-kaart die wordt gebruikt bij het fotograferen van 17de-eeuwse schilderijen met de iPro-spectrofotometer van het Rijksmuseum. Er zijn metingen van zeer donkere verfmonsters met verschillende glansniveaus getest door de kleurspecialisten van AkzoNobel en fotografen van het Rijksmuseum. *Rembrandts impasto-effect*: Rembrandt staat bekend om zijn impastotechniek: dikke verf die op het doek wordt aangebracht om een opvallende driedimensionale structuur te verkrijgen. Hoewel de materialen gebruikt voor impasto bekend zijn, is het nog steeds een raadsel wat het precieze recept was dat Rembrandt gebruikte om verf te maken die zeer dik kan worden aangebracht. Met AkzoNobel is een gedetailleerd werkplan gemaakt en gestart met de eerste onderzoeksactiviteiten. Doel is om door middel van reologiestudies (onderzoek naar hoe vloeistoffen stromen) de exacte formule die Rembrandt in zijn atelier gebruikte te achterhalen.

Operatie Nachtwacht: Restauratiegeschiedenis In 2020 is het onderzoek naar de restauratiegeschiedenis van *De Nachtwacht* gecontinueerd. Het onderzoek omvat het werk van de verschillende betrokken restauratoren die in het verleden het schilderij onder handen hebben genomen en de methoden en materialen die ze daarbij hebben gebruikt. De focus lag op de periode tussen 1889 en 1936, waarin *De Nachtwacht* veelvuldige regeneraties van het vernis heeft ondergaan.

Operatie Nachtwacht: Kloveniersdoelen In het najaar van 2020 is het multidisciplinaire onderzoek gestart naar de 6 schilderijen die samen met *De Nachtwacht* in de grote zaal van de Kloveniersdoelen hebben gehangen: Von Sandrart (SK-C-393), Flinck (SK-C-370) en (SK-C-371), Backer (SK-C-1174), Pickenoy (SK-C-1177) en Van der Helst (SK-C-375). Dit project heeft als doel om vragen te beantwoorden omtrent opdrachtgeving, maakproces en conditie van de verschillende schilderijen. Er is een begin gemaakt met archiefonderzoek naar de (restauratie)geschiedenis van de 6 schilderijen.

Daarnaast zijn 5 van de 6 schilderijen gefotografeerd (daglicht), geröntgend en zijn er (verf)monsters van de verschillende schilderijen genomen.

Rembrandt studies: Rembrandt Conservation Histories In het verslagjaar is intensief gewerkt aan de organisatie van de redactie van deze peer-reviewed publicatie, een bundeling van de presentaties gehouden tijdens het gelijknamige Rijksmuseum symposium op 8 en 9 november 2018.

Rembrandt studies: Rembrandt, Verloochening (SK-A-3137) Het vergelijkende materiaaltechnische onderzoek van het schilderij uit eigen collectie met Rembrandts *Besnijden* uit het National Gallery of Art Washington DC werd voortgezet.

Rembrandt studies: Rembrandt (atelier?), Man met de rode muts In 2020 is onderzoek van dit schilderij uit de collectie van Museum Boijmans Van Beuningen voortgezet. Het schilderij is gescand met verschillende imaging-technieken: reflectance imaging spectroscopie (RIS) en macroröntgenpoederdiffractie (MA-XRPD), aanvullend op de röntgenfluorescentie (MA-XRF) en hogeresolutiefotografie die al eerder zijn gedaan, om te kijken naar de schildertechniek en pigmentgebruik van o.a. loodwit, smalt en orpiment. Samen met Museum Boijmans Van Beuningen en het Rembrandthuis werd aan een gezamenlijke wetenschappelijke publicatie gewerkt voor de Boijmans-website.

Jacobus Vrel Er zijn 2 schilderijen van Jacobus Vrel uit de collectie van het Rijksmuseum onderzocht middels infraroodreflectografie en macroröntgenfluorescentie (MA-XRF): *Stadsgezicht* (SK-A-1592) en *Vrouw bij de schouw* (SK-A-3127). De resultaten van het onderzoek zijn opgenomen in de catalogus van de monografische tentoonstelling over Jacobus Vrel, georganiseerd door het Mauritshuis in Den Haag en de Alte Pinakothek in München (2021).

Pieter de Hooch In 2020 werd het materiaaltechnisch onderzoek naar de schildertechniek van Pieter de Hooch voortgezet, nu met de focus op replieken in zijn werk. Het onderzoek werd uitgevoerd in samenwerking met de National Gallery of Art in Washington DC, het Mauritshuis in Den Haag en de Staatliche Kunsthalle in Karlsruhe.

Johannes Vermeer In 2020 is het onderzoek naar de schildertechniek van Johannes Vermeer van start gegaan. De 4 schilderijen in de collectie van het Rijksmuseum, *Het melkmeisje* (SK-A-2344), *Het straatje* (SK-A-2860), *Brieflezende vrouw* (SK-C-251) en *De liefdesbrief* (SK-A-1595), werden onderzocht met geavanceerde, non-invasieve beeldtechnieken zoals macroröntgenfluorescentie

(MA-XRF), macroröntgenpoederdiffractie (MA-XRPD), reflectance imaging spectroscopie (VNIR: 400–1000 nm, SWIR: 900–2500 nm) en hogeresolutiefotografie in daglicht en uv. De verkregen informatie wordt gecombineerd met (kunst)historisch onderzoek en vergeleken met historische kunsttechnologische bronnen en archiefdocumenten. Het onderzoek vindt plaats in samenwerking met het Mauritshuis in Den Haag.

Onbekend Geertje Poelenburg met haar kleinkinderen Petrus Tulp, Egbert Tulp en Catharina Tulp (SK-X-74) In het verslagjaar werd onderzoek naar dit 17de-eeuwse schilderij uit collectie Six uitgevoerd in het Rijksmuseum. Materiaaltechnische gegevens werden verzameld met geavanceerde, non-invasieve beeldtechnieken, waaronder hogeresolutiefotografie in daglicht en uv, macroröntgenfluorescentie (MA-XRF) en Fiber Optic Reflectance Spectroscopy (FORS). Hiermee is informatie gekregen over onderliggende figuren die door de schilder zelf zijn weggeschilderd.

Portretten uit de 16de eeuw In 2020 werd materiaaltechnisch onderzoek van 5 portretten voortgezet ten behoeve van de geplande tentoonstelling *Forget Me Not* (30 september 2021 – 15 januari 2022): Jan Jansz. Mostaert, *Portret van een vrouw* (SK-A-3843), Jan van Scorel, *Portret van een Haarlems burger* (SK-A-3853), Dirck Jacobsz., *Portret van Pompeius Occo* (SK-A-3924), Dirck Jacobsz., *Een groep schutters* (SK-C-402) en Catharina van Hemessen, *Portret van een vrouw, waarschijnlijk een zelfportret* (SK-A-4256).

Fernand Khnopff, Portret van Augustinus Gerardus Hubertus van Rijckevorsel (SK-A-5042) en Portret van Maria Dommer van Poldersveldt (SK-A-5043)

In 2020 werd materiaaltechnisch onderzoek vervolgd naar deze pendantportretten, geschilderd in 1888. Hierbij is met verschillende onderzoekstechnieken, waaronder macroröntgenfluorescentie (MA-XRF), infraroodreflectografie, röntgen- en verfmonsteronderzoek, de opbouw en samenstelling van de verf in beeld gebracht. Hiermee is informatie gekregen over de experimentele schildertechniek van Khnopff en de conditie van beide schilderijen

Bestandscatalogus Spaanse schilderijen In het verslagjaar is materiaaltechnisch onderzoek naar de collectie Spaanse schilderijen van start gegaan. Dit zal resulteren in een online collectie-catalogus van de Spaanse schilderijen met uitgebreide vermeldingen en technische informatie over elk van de 13 schilderijen. Er zijn technical notes geschreven van twee schilderijen, Velázquez (*Werkplaats van?*), *Prins Balthasar Carlos (1629–1646)*, *Zoon van de Spaanse koning Philips IV op ongeveer elfjarige leeftijd* (SK-C-1362)

en Meester van de Amsterdamse Bodegón, *Keukenstuk (bodegone)* (SK-A-2962), die daarvoor onder meer met röntgen en infraroodreflectografie zijn onderzocht.

Bestandscatalogus Italiaanse schilderijen

Het onderzoek voor dit catalogusproject is op twee gerelateerde gebieden voortgezet: het toepassen van non-invasieve onderzoeksmethodes zoals hogeresolutiefotografie, röntgen, infraroodreflectografie (inclusief false colour en doorvallend infrarood), strijklicht, uv en microscopisch onderzoek, en het verdiepen van het onderzoek op geselecteerde case study's. Er zijn er 5 technical notes geschreven en 6 schilderijen uitgebreid onderzocht. In totaal zijn er 40 verfmonsters van 10 schilderijen geanalyseerd en gedocumenteerd.

Bestandscatalogus Dutch paintings of the 17th century in the Rijksmuseum Amsterdam, Volume II – Artists born between 1601 and 1620 In het verslagjaar werden van 99 schilderijen technical notes afgerond en aangeleverd voor publicatie.

Dendrochronologie In 2020 zijn de houten dragers van 17 schilderijen dendrochronologisch onderzocht, o.a. de nieuwe aanwinst Cornelia toe Boecop, *Portret van Ott van Bronckhorst* (SK-A-5071). Hiernaast is een in het verleden verwijderde, niet originele aanzetstrook van SK-A-181 onderzocht. 16 van de schilderijen zijn onderzocht in het kader van het NWO Veni-project 'Wood for goods. Unravelling the production of wooden art objects in the Low Countries during the Renaissance', een samenwerking met de Universiteit van Amsterdam. Het schilderij *Cadmus zaait drakentanden, toegeschreven aan de studio van Rubens* (SK-A-4051) is met computertomografie (CT) onderzocht bij het Centrum Wiskunde & Informatica (CWI) in het kader van het NICAS-project IMPACT4Art (zie onder 'Science').

MITEEMA. Multi Isotopic Analysis of Early Modern Art: linking origin, trade and production of raw materials with provenance research

In dit NICAS-onderzoeksproject worden de loodisotopen uit loodhoudende verven bepaald van een serie 17de-eeuwse schilderijen uit de collectie. In 2020 is aangetoond dat de loodisotopische waarden binnen één schilderij heterogeen zijn in tegenstelling tot het pure loodwitpigment. Dit is gebaseerd op onderzoek naar 5 verschillende 17de-eeuwse Nederlandse schilderijen en 16de-eeuws loodwitpigment uit Venetië. Echter loodisotoop-analysen van 80 Nederlandse schilderijen van 29 kunstenaars laten zien dat de loodisotoop-samenstelling tijdsafhankelijk is. Er is een duidelijke verschuiving zichtbaar in de periode 1642–1647 en na 1680. De eerste bevindingen zijn gepubliceerd en de laatste

zijn onderweg. Het project wordt uitgevoerd in samenwerking met de Vrije Universiteit Amsterdam onder de vlag van NICAS en gefinancierd door NWO.

Driedimensionaal begrip van degradatie-producten in schilderijen

In dit NICAS-onderzoeksproject, in samenwerking met de Universiteiten van Amsterdam, Utrecht en Antwerpen, worden geavanceerde analyse-technieken gecombineerd om de vorming, ontwikkeling en levensloop van veroudering en verandering van pigmenten in schilderijen beter te begrijpen. In dit verslagjaar werd er onderzoek gedaan naar de secundaire producten die zich kunnen vormen door de degradatie van het pigment orpiment. Als onderdeel van Operatie Nachtwacht werden minuscule verfmonsters driedimensionaal in beeld gebracht met synchrotrontechnieken (tomography micro-XRF, tomography micro-XRD en X-ray ptychography) om beter te begrijpen hoe de verflagen van *De Nachtwacht* zijn opgebouwd en wat de gevolgen van pigmentdegradatie zijn. Dit project wordt uitgevoerd onder de vlag van NICAS en gefinancierd door NWO.

Kramer-Lems Automatic Thread Counting Project In 2020 zijn er weer röntgenopnames gemaakt van schilderijen op doek ten behoeve van het Automatic Thread Counting Project, gesponsord door het Kramer-Lems Fonds.

Er zijn onder andere röntgenopnames gemaakt van drie grote schilderijen: Van der Helst (SK-C-375), Backer (SK-C-1174) en Pickenoy (SK-C-1177), die samen in de 17de eeuw met *De Nachtwacht* in de Kloveniersdoelen hebben gehangen. Dit onderzoek heeft als doel de grote zaal van de Kloveniersdoelen te reconstrueren.

Preventieve conservering In 2020 is er gecontinueerd met het monitoren van de temperatuur en relatieve luchtvochtigheid door middel van het aanbrengen van dataloggers tijdens bruikleentransporten en externe tentoonstellingen. Ook zijn er metingen verricht in de tentoonstellingsruimte Rijksmuseum Schiphol. Hiernaast zijn de nieuw ontworpen verzamelkisten voor schilderijen ten behoeve van de verhuizing van depot Lelystad naar CC NL gemonitord. Vanuit de museumbrede werkgroep Duurzaamheid is door de museumdirectie een werkgroep Klimaat opgezet, met vertegenwoordigers van de afdelingen Conservation & Science en Gebouwenbeheer & Techniek, met als doel, in eerste instantie, te onderzoeken of binnen de huidige klimaatspecificaties energiebesparing mogelijk is, door een efficiënter gebruik te maken van de klimaatinstallatie.

Laser cleaning lijsten In 2020 is het onderzoek naar de mogelijke toepassing van lasertechnologie bij het verwijderen van bronsverf-overschilderingen

op vergulde schilderijlijsten voortgezet. Dit onderzoek is een samenwerking met het IFAC (Institute of Applied Physics) in Florence.

Textiel

Behandelingen algemeen (van kleinere tot uitgebreidere objectbehandelingen)

Circa 125 objecten

De conditiechecks van alle hangende kostuums zijn afgerond. Vanwege de geconstateerde kwetsbaarheid of beschadigingen zijn veel kostuums nu in (al dan niet op maat gemaakte) dozen opgeborgen. Hierdoor zijn ze makkelijker te hanteren en wordt het risico op beschadiging geminimaliseerd. Hangers werden waar nodig vervangen. De oude katoenen hoezen zijn verwijderd en zullen worden vervangen door nieuwe.

Er is een begin gemaakt met conditiechecks van textiel en accessoires in dozen, zoals ondergoed, korsetten, poppen, kragen etc., en van de kinder- en poppenkleden. De fotografie van accessoires en kostuumonderdelen uit het depot in het Ateliergebouw startte in februari, maar werd helaas in maart alweer gestopt vanwege covid-19. De foto-opstelling in het textiel-restauratieatelier staat nog en de fotografie zal zo snel mogelijk weer worden voortgezet.

Tentoonstellingen en presentaties in het Rijksmuseum

Er waren dit jaar geen tentoonstellingen en/of presentaties van eigen collectie in het Rijksmuseum.

Bruiklenen

In 2020 zijn 25 kostuums geconserveerd, op een pop gezet en gefotografeerd voor een bruikleen aan museum Ons' Lieve Heer op Solder voor de tentoonstelling *In huis*, die 18 december 2020 zou openen. De openingsdatum is vanwege covid-19 verschoven naar 2021. Ten behoeve van een bruikleen aan het Fries Museum voor de tentoonstelling *Haute Bordure* (geplande opening februari 2021) werden ca. 20 voorwerpen voorbereid.

Onderzoek

17de-eeuwse accessoires Een onderzoeksproject om meer duidelijkheid te krijgen over de materialen en technieken die gebruikt zijn bij de vervaardiging van 17de-eeuwse accessoires. Deze objectgroep bestaat o.a. uit handschoenen, buidels en een messenkoker. Met behulp van verschillende onderzoekstechnieken wordt gekeken naar de (lederen) constructie, het borduurwerk, het metaaldraad en naar andere materialen zoals parels en stenen.

Penselen en tekening van bok (detail, p. 227)

In de zomer werden diverse tekenworkshops aangeboden in de tuin

Wassen van witgoed Onderzoeksproject in samenwerking met Ecolab dat erop gericht is een betere methode te ontwikkelen voor het wassen van wit textiel zoals linnengoed en kinderkleding.

Forensisch onderzoek hoed van Ernst Casimir (NG-NM-7445), en kolder (NG-NM-1100) en hemd van Hendrik Casimir (NG-NM-1102)

Onderzoeksproject in samenwerking met de forensische opleiding aan de Universiteit van Amsterdam; een vervolg van een onderzoek dat in 2019 werd uitgevoerd voor het tv-programma *Historisch Bewijs*. Dit onderzoek maakt gebruik van forensische methoden om open vragen over de herkomst en onderlinge verbanden van de 17de-eeuwse oorlogsrelicten te beantwoorden.

Forensisch onderzoek broek van Spitsbergen (NG-2006-110-16)

Onderzoeksproject in samenwerking met de forensische opleiding aan de Universiteit van Amsterdam. De bruine kniebroek met klepsluiting en twee steekzakken, ca. 1740–1760, gevonden in Spitsbergen, bevat losliggend ongeïdentificeerd, sterk gefragmenteerd en verouderd materiaal. Voor de conservering en presentatie is de herkomst van dit materiaal belangrijk. Er is voor een moderne forensische benadering van documentatie, classificatie en identificatie gekozen om de vragen te kunnen beantwoorden.

Wandtapijt Niobe's hoogmoed (BK-1954-69-A)

In het verslagjaar is een onderzoek gestart naar het gebruik van verf en inkt als retouches bij François Spierings' wandtapijt *Niobe's hoogmoed* (1610) (BK-1954-69-A).

Science

Onderzoek

Operatie Nachtwacht Zie onder Schilderijen en lijsten.

Operatie Nachtwacht: Vernisafname-onderzoek Zie onder Schilderijen en lijsten.

Operatie Nachtwacht: Gerrit Lundens (toegeschreven aan), Kopie naar De Nachtwacht (SK-C-1453), in bruikleen van de National Gallery, Londen Zie onder Schilderijen en lijsten.

Operatie Nachtwacht:

Samenwerkingsprojecten AkzoNobel

Zie onder Schilderijen en lijsten.

Johannes Vermeer Zie onder Schilderijen

en lijsten.

Samenwerkingsproject Rijksmuseum –

Mauritshuis Mogelijk gemaakt door Mylan en het Mauritshuis, wordt aan de schilderijencollecties van Rijksmuseum en Mauritshuis onderzoek gedaan met behulp van macroscopische en microscopische chemische imaging-technieken. Er verscheen een speciale uitgave

van *Heritage Science*, met negen artikelen waarin de resultaten zijn vastgelegd van *Girl in the Spotlight*, een technisch onderzoek van het *Meisje met de parel* van Johannes Vermeer. Het onderzoek naar de chronologie in het werk van Jan Steen, aan de hand van analyse van de gebruikte schildermaterialen, is ook afgerond met een aantal peer-reviewed artikelen. Tevens is een start gemaakt met onderzoek naar Rembrandts werken als *Studie van een oude man* uit 1650 en *Tronie van een oude man* uit ca. 1630–31 om meer te weten te komen over hun toeschrijving en schildertechniek.

Rembrandt (atelier?), Man met de rode muts

Zie onder Schilderijen en lijsten.

Optische-coherentietomografie (OCT) aan

schilderijen Gedurende 2020 is OCT ingezet om vernislagen, laklagen en het verfoppervlak daaronder op microscopische schaal te visualiseren. Met gebruikmaking van een custom-made data-analyse-omgeving (gecreëerd in samenwerking met Northwestern University, Chicago) kunnen de verschillende lagen semi-automatisch worden onderscheiden en bestudeerd. Met behulp van deze beelden zijn de dikte en conditie van vernis op *De Nachtwacht* steekproefsgewijs bepaald. De mate van transparantie van de verflagen, zoals van de rode laklaag op de laars van Willem van Ruytenburch, is met OCT onderzocht. OCT is ook ingezet bij het monitoren van de vernisafnametesten op *De Nachtwacht*. Zo liet OCT in het *Melkmeisje* van Vermeer (SK-A-2344) het gebruik van langgerekte glasdeeltjes (waarschijnlijk smalt) onder de laklagen zien.

Kramer-Lems Automatic Thread Counting

Project Zie onder Schilderijen en lijsten.

Driedimensionaal begrip van degradatie-

producten in schilderijen Zie onder

Schilderijen en lijsten.

Nano-indentatietechniek voor beter begrip

craquelure in olieverfschilderijen Om de mechanische eigenschappen van de verflagen in schilderijen te meten, is een specifieke methode van nano-indentatie ontwikkeld. Deze methode is succesvol toegepast op verfreconstructies met meerdere verflagen en een verfdoorsnede van het *Portret van Maria Cornelisz* door Jan Weenix (1680–1719) (SK-A-4959). Dit leverde informatie over droog- en natuurlijke verouderingsprocessen en de invloed van milieuveranderingen op de verfeigenschappen. Deze resultaten zijn gepubliceerd in een peer-reviewed tijdschrift. Het onderzoeksproject is uitgevoerd in samenwerking met de Vrije Universiteit en is mogelijk gemaakt door Koninklijke De Heus.

Een moleculaire kijk op het schoonmaken van

olieverf Mogelijk gemaakt door EU-Horizon2020 project Nanorestart en The Bennink Foundation,

worden in dit onderzoek de effecten van blootstelling aan oplosmiddelen op verouderingsprocessen en de moleculaire structuur van olieverf onderzocht. Er is een grondig overzichtsartikel gepubliceerd dat de interactie van oplosmiddel met olieverf beschrijft. Tevens resulteerde het vierjarig onderzoek in een proefschrift, getiteld *A molecular perspective on the cleaning of oil paintings*. Hiervoor is samengewerkt met HIMS-UvA.

Fundamenteel begrip van olieverfdegradatie

Met ondersteuning van NWO wordt in dit project onderzoek gedaan naar de rol van water in de chemische processen die degradatie van olieverf veroorzaken. In 2020 hebben de onderzoekers een methode ontwikkeld op basis van infraroodspectroscopie om precies te kunnen volgen hoe het pigment zinkwit wordt afgebroken en welke degradatieproducten wanneer gevormd worden. Deze kennis geeft belangrijke inzichten in de interne chemische condities in olieverflagen tijdens veroudering en blootstelling aan vocht. Dit onderzoek vindt plaats in samenwerking met HIMS-UvA.

Preventieve Conservering Binnen de afdeling Conservation & Science is de werkgroep Preventieve Conservering opgezet, die zich bezighoudt met de behoefte aan en het belang van preventieve maatregelen die degradatie van kunst kunnen voorkomen. Hierbij gaat het onder andere om het monitoren van het museumklimaat, de ontwikkeling en toepassing van geschikte tentoonstellingsmaterialen en onderzoek naar innovatieve preventieve maatregelen. In samenwerking met de afdeling Tentoonstellingen zijn er enige metingen uitgevoerd binnen het museum. Tevens is er een samenwerking opgezet met de Universiteit van Amsterdam om de toepassing van Metal Organic Frameworks (MOFs) in een museale context te onderzoeken. De inzet van MOFs in gevoelige sensoren voor schadelijke moleculen in de atmosfeer wordt onderzocht, alsmede de toepassing van MOFs voor het afvangen van deze schadelijke moleculen.

Begrip van moleculair transport door multi-

lagen Dit in 2020 gestarte project ten behoeve van preventieve conservering onderzoekt hoe omgevingscondities zoals luchtvochtigheid en temperatuur het transport van reactieve moleculen in schilderijen beïnvloeden. Daarbij gaat extra aandacht naar de wisselwerking tussen alle lagen die samen het schilderij vormen (bijvoorbeeld vernis, olieverf, grondering en drager). In de eerste maanden van het project is begonnen met het formuleren van een computermodel waarmee het transport van water door multilagen kan worden beschreven, en het opzetten van experimenten om de diffusie van

water te kunnen volgen. Dit project is mogelijk gemaakt door The Bennink Foundation.

IPERION HS In 2020 is de Europese onderzoeksinfrastructuur voor erfgoedwetenschap (IPERION HS) gestart. Het Rijksmuseum is verantwoordelijk voor het onderdeel 'preventieve conservering' binnen het takenpakket 'onderzoeksactiviteiten – innovatieve en volledig interoperabele studie van erfgoedmateriaal'. Het onderdeel preventieve conservering, waarbij twintig partners uit twaalf landen zijn betrokken, richt zich op de ontwikkeling van technieken en methoden voor het monitoren van degradatieverschijnselen in olieverfschilderijen. Met de partners is een gedetailleerd werkplan gemaakt en gestart met de eerste onderzoeksactiviteiten. IPERION HS wordt gefinancierd door de Europese Commissie.

Imaging Lab In het Ateliergebouw is een aparte ruimte ingericht als Imaging Lab, waar de collectie met geavanceerde onderzoeksapparatuur wordt onderzocht. In het verslagjaar is de ruimte verder aangepast (o.a. zuurkast en keukenblok verwijderd). Er is gewerkt aan de ontwikkeling van een geïntegreerde RIS-toolbox voor kunstwerken, de belichting voor de RIS-opstelling is geoptimaliseerd en samen met Segula is een los imaging frame ontwikkeld om ook op locatie RIS-metingen te kunnen uitvoeren.

Kwantitatieve studies met macroröntgenfluorescentie (MA-XRF) en reflectie imaging-spectroscopie (RIS) aan olieverfschilderijen

Dit project heeft als doel om de complexe XRF- en RIS-datasets beter te begrijpen en te interpreteren door middel van het ontwikkelen van nieuwe wiskundige algoritmen. De XRF- en RIS-data zijn gecompliceerd door de aanwezigheid van mengsels van pigmenten en bindmiddelen in verschillende lagen. De algoritmes worden ontwikkeld op basis van XRF- en RIS-data afkomstig van goed gedefinieerde verfreconstructies. Dit levert kwantitatieve elementaire en moleculaire informatie op. Het project wordt uitgevoerd in samenwerking met de TU Delft. In het verslagjaar zijn de resultaten vastgelegd in een masterscriptie.

Glasdegradatie In samenwerking met het Corning Museum of Glass en de University of Texas at Dallas wordt onderzoek gedaan naar de degradatie van historisch glas in museale collecties. Met geavanceerde oppervlaktetechnieken wordt chemische verandering in de structuur van het glas zelf in kaart gebracht. Recente ontwikkelingen op dit gebied suggereren dat er koolstofhoudende componenten in het glas aanwezig zijn, mogelijk als gevolg van degradatie, een observatie die niet eerder gerapporteerd is. Met chromatografische technieken wordt gekeken naar de vorming van

degradatieproducten op het oppervlak van het glas. In samenwerking met diverse musea (o.a. Stedelijk Museum Amsterdam en Museum Boijmans Van Beuningen) wordt onderzocht hoe dit indicatief kan zijn voor glasdegradatie door selectie en analyse van representatieve glasobjecten. Dit onderzoek wordt mede mogelijk gemaakt door het Gieskes-Strijbis Fonds.

Herkomstbepaling van Romeins glas Het Allard Pierson Museum heeft een grote collectie Romeins glas waarvan de precieze herkomst en datering onduidelijk zijn. In samenwerking met het Rijksmuseum, de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed en het Reactor Instituut Delft is begonnen met een verkennend onderzoek naar de potentie van verschillende analytische technieken om de herkomst te achterhalen. Met XRF (röntgenfluorescentiespectrometrie) is een proefstudie uitgevoerd om inzicht te krijgen in verschillen in de samenstelling van zo'n 40 glazen objecten uit de collectie van het Allard Pierson Museum. Door middel van multivariate analyse is het mogelijk onderscheid te maken tussen verschillende groepen glas, maar het is nog niet duidelijk hoe dit verband houdt met de herkomst van het glas.

MITEEMA. Multi Isotopic Analysis of Early Modern Art: linking origin, trade and production of raw materials with provenance research Zie onder Schilderijen en lijsten.

Synchrotron gebaseerd röntgendiffractie-onderzoek aan verf Dit project richt zich met name op loodhoudende pigmenten, in schilderijen uit de Nederlandse Gouden Eeuw, en de bijbehorende degradatieproducten. In dit project wordt structurele analyse uitgevoerd op microschaal om de verdeling van kristallijnen verbindingen te detecteren, te visualiseren en te kwantificeren. Door het gebruik van de straling van een synchrotron kan de micrometrische opbouw van verflagen worden onderzocht. De verkregen resultaten worden vergeleken met die uit fundamenteel onderzoek aan model-systemen in het laboratorium, waar de omstandigheden en reactiesnelheid van de chemische transformaties worden onderzocht. In het verslagjaar is de vorming van loodsulfaten in Rembrandts *Portret van Marten Soolmans* (1634) en *Portret van Maria Cornelisz* door Jan Weenix (1680–1719) beschreven en gepubliceerd. Het loodpigment en zijn gevormde producent zijn onderzocht in minuscule monsters van Rembrandts *Nachtwacht*. In het verslagjaar werd de internationaal succesvolle workshop Chemistry of Lead in Oil Paintings gehouden in het Rijksmuseum. Gedurende het hele jaar vond onderzoek plaats naar loodplumbonacrite, loodcarbonate, loodfosfaat en roodloodproduct in verf. Partners in de

verschillende loodonderzoeken zijn ESRF, RCP Chimie ParisTech en de Universiteiten van Antwerpen, Perugia (loodfosfaat) en Kopenhagen (loodfosfaat).

Delftware 2.0 Nadat in 2019 de elementsamenstelling is gemeten van 226 Delftse aardewerkstukken uit de Rijksmuseumcollectie, zijn in 2020 de data verder uitgewerkt en verwerkt tot een publicatie, die in 2021 zal uitkomen. Hierin worden de verbanden en verschillen besproken op basis van elementaire samenstelling tussen de verschillende Delftse aardewerkfabrieken uit de 17de en 18de eeuw.

IMPACT4Art In het IMPACT4Art-project zullen nieuwe algoritmen en software worden ontwikkeld waarmee binnen de muren van het museum nauwkeurige 3D-beelden van een breed scala aan museumobjecten kunnen worden gemaakt. De methode om met de Rijksmuseum-röntgenapparatuur 3D-doorsnedes van kunstvoorwerpen te maken is verder ontwikkeld. Een goed voorbeeld is de opname van de Nova Zembla-fluit NG-NM-7692; een rechte houten fluit met gebroken mondstuk. Dit is het eerste voorwerp dat groter is dan de detector en daarom een uitdaging voor een digitale reconstructie. Het 3D-model dat van de fluit is gemaakt, wordt gebruikt om de binnenkant van de fluit nauwkeurig te bestuderen en zal ook worden gebruikt voor het maken van een replica. Dit project, in samenwerking met het Centrum Wiskunde & Informatica (CWI), wordt uitgevoerd onder de vlag van NICAS en gefinancierd door NWO.

Royal Charles De spiegelversiering van de *Royal Charles* (NG-MC-239) is in het begin van 2020 bemonsterd met als doel de oorspronkelijke kleurstelling van de spiegel te achterhalen. Tijdens de bemonstering zijn ook spectroscopische metingen verricht om de uitkomsten van microscopisch verfonderszoek te ondersteunen. De eerste resultaten laten zien dat de spiegel veel van zijn oorspronkelijke blauwe kleur heeft verloren. Het onderzoek wordt vervolgd in 2021, waarbij een digitale reconstructie van de oorspronkelijke kleuren zal worden gemaakt.

Preventing degradation of historical oil paintings: a novel computational multi-physics strategy Dit Veni-project van E. Bosco, TU Eindhoven, gesubsidieerd door NWO, onderzoekt middels computermodellen de relatie tussen de mate van metaalzeepvorming en chemo-mechanische schade, zoals craquelures en delaminatie in olieverfschilderijen. In het verslagjaar is het model gepubliceerd dat de vorming en de groei van kristallijnen metaalzeepaggregaten beschrijft die gevoed worden door verzadigde vetzuren uit de verf. Het Rijksmuseum is projectpartner en maakt

middels computermodellen de vertaalslag naar metaalzeep-houdende schilderijen.

CuBISM. Computationally-based Imaging of Structure in Materials In dit Amerikaanse project, waarvan NICAS inclusief het Rijksmuseum een van de drie Europese partners is, wordt een relatie gelegd tussen de visuele verschijning van schilderijen en het veranderde materiaal op microscopisch en moleculair niveau. Een van de deelpartners waarbij het Rijksmuseum is betrokken, is Tip-Enhanced Raman Spectroscopy (TERS), waarin op nanoschaal wordt gekeken naar de reactiemechanismen van metaalcarboxylaten in olieverf. In 2020 is gewerkt om deze complexe techniek operabel te maken. CuBISM wordt gesponsord door de National Science Foundation (NSF) en maakt deel uit van het programma Partnerships for International Research and Education (PIRE).

PREDAGIO. PREDicting AGIng of Oil networks In dit project worden mathematische modellen ontwikkeld die het drogen en verouderen van een olieverf beschrijven en voorspellen. De complexe autoxidatie van lijnzaadolie, die duizenden componenten en miljoenen reacties omvat, wordt gemodelleerd met behulp van automatische generatie van het reactienetwerk, een aan kunstmatige intelligentie (AI) gerelateerde techniek. Structuur, eigenschappen en verdeling van reactieve groepen in olieverf in verschillende stadia van veroudering worden beschreven met moleculaire simulaties (Molecular Dynamics). Het Rijksmuseum is nauw betrokken bij de ontwikkelingen en maakt de vertaalslag van en naar schilderijen. Dit project wordt uitgevoerd onder de vlag van NICAS en gefinancierd door NWO.

Ontwikkeling van geavanceerde analytische methodes voor onderzoek naar pigmentdegradaties In dit project worden geavanceerde microscopische en spectroscopische technieken voor de studie van pigmentdegradatie in olieverf ontwikkeld. In het afgelopen jaar zijn de 'X-ray natural linear dichroism'-eigenschappen van het zinkwitpigment bepaald. Er is een nieuwe methode ontwikkeld die tegelijkertijd hyperspectrale afbeeldingen opneemt op de nanoschaal op basis van zowel röntgenabsorptie (XAS) als X-ray excited optical luminescence (XEOL). Daarnaast is een uitgebreid overzichtsartikel gemaakt over de huidige staat van de toepassing van chemisch-microscopische methodes in studies naar olieverfdegradatie. In het verslagjaar is het proefschrift tot stand gekomen getiteld *Developing Microchemical Imaging for the Study of Pigment Degradation in Oil Paint*. In dit project, mogelijk gemaakt door The Bennink Foundation, wordt samengewerkt met IPANEMA, Synchrotron SOLEIL, HIMS-UvA en meerdere Franse universiteiten.

Imaging, Identification and Interpretation of Glass in Paint Binnen dit project wordt met een internationaal team onderzoek gedaan naar het gebruik van kleurloos gemalen glas in verflagen in de 16de- en 17de-eeuwse schilderkunst en naar de oorsprong en het gebruik van glasachtige pigmenten zoals smalt en loodtingeel. Gebruikmakend van een technische kunstgeschiedenismethodologie, waarin kunsthistorisch met natuurwetenschappelijke onderzoek wordt gecombineerd, worden historische recepten en cross-overs met de glas- en keramiekindustrie onderzocht en reconstructies gemaakt voor natuurwetenschappelijke analyses. Zo is in het verslagjaar op non-invasieve wijze de morfologie van glasdeeltjes in rode lak bevattende olieverfreconstructies gevisualiseerd en gekwantificeerd met optische coherentietomografie (OCT). Door de OCT-resultaten te combineren met onderzoek naar de mechanische eigenschappen van de reconstructies door middel van nano-indentatie, kon de invloed van zowel de toevoeging van glasdeeltjes als het maalproces op de viscositeit van de verf worden bepaald. Een artikel hierover is ingediend. Dit onderzoek wordt uitgevoerd onder de vlag van NICAS en gefinancierd door NWO.

Ultramarijnziekte Ultramarijnblauw pigment werd traditioneel uit het lapis lazuli-gesteente geëxtraheerd via verschillende behandelingen. In het verslagjaar is de studie gepubliceerd over de vraag hoe kan worden vastgesteld of het lapis lazuli-gesteente is blootgesteld aan verhitting voorafgaand aan de extractie. Hierbij wordt gebruikgemaakt van synchrotron XANES. Daarnaast is er de studie gepubliceerd die bewijst dat ultramarijnpigment kan optreden als katalysator bij chemische reacties van organische moleculen. Dit project, gesponsord door AkzoNobel, is in samenwerking met AkzoNobel, VU, ESRF, RCP Chimie ParisTech en de Universiteit van Amsterdam.

17de-eeuwse stofuitdrukking Dit onderzoek heeft als doel om meer inzicht te brengen in de specifieke complex gelaagde schilder-techniek van 17de-eeuwse (stilleven)schilders en meer bepaald een antwoord te geven waarom en hoe bepaalde optische schilder-effecten systematischer degraderen. Stillevens van Martinus Nellijs (SK-A-1751) en Abraham Mignon (SK-A-268, SK-A-269) werden onderzocht met nieuwe non-invasieve chemische beeldtechnieken. De resultaten van deze technieken gaven meer inzicht in de wijze en mate van degradatie van het gele orpiment-pigment, een belangrijk pigment dat veelvuldig is gebruikt in de stillevens. Met vergelijkbare technieken werd het olieverfpaneeltje *Stilleven met bloemenvaas en een dode kikvors* (SK-A-772) van Jacob

Marrel onderzocht met betrekking tot de opbouw en het gebruik van de rode pigmenten. Dit onderzoek is uitgevoerd in het kader van de bestands-catalogus en een toekomstige vergelijkende kunsttechnische studie naar Marrels tulpenboek.

Reconstructie decoratie 1640 virginaal van Johannes Ruckers (BK-KOG-595)

Zie onder Meubelen.

Irradiation Passport for Art Het doel van dit project is de ontwikkeling van een bestralings-paspoort voor kunstvoorwerpen. In het paspoort wordt de straling waaraan kunstvoorwerpen worden blootgesteld door de verschillende onderzoekstechnieken vastgelegd. In het verslagjaar is de ontwikkeling van het paspoort voltooid en zal nu geïmplementeerd in het museale- en conserveringsveld worden via IPERION HS (EU-project). Partners in dit paspoortproject zijn de RCE, Universiteit van Amsterdam en Rijksuniversiteit Groningen. Het project wordt uitgevoerd onder de vlag van NICAS en gefinancierd door NWO.

Organische analyse aan kunstvoorwerpen

In dit project wordt analyse gedaan aan de organische materialen van kunstvoorwerpen met de gas-chromatografiemassaspectrometrietechniek ten behoeve van het materiaaltechnisch onderzoek of restauratiebehandelingen. Zo is in het verslagjaar de samenstelling van het bedoekingsmateriaal, het vernis en de schoonmaaktesten van *De Nachtwacht* bepaald. Ook is er een nieuwe bemonsteringstechniek geïntroduceerd, solid phase microextraction (SPME), die zal worden ingezet voor o.a. het monitoren van vluchtige organische componenten in het binnenklimaat en kristalvorming in vitrines. Dit onderzoek is mogelijk gemaakt door de familie Staal.

Toepassing van Laser Speckle Imaging-techniek voor schoonmaken van schilderijen

In dit project wordt een nieuwe techniek voor het conserveringsveld, Laser Speckle Imaging (LSI), toegepast. LSI maakt het mogelijk om oplosmiddelen in de verflaag kwantitatief te visualiseren en de effectiviteit van verschillende schoonmaakmethoden te onderzoeken. In het verslagjaar is er met LSI onderzoek gedaan naar het gebruik van Evolon CR en de optimalisatie daarvan ten behoeve van vernis verwijderen van schilderijen. Hierbij wordt samengewerkt met HMS-UvA en Wageningen Universiteit.

Forensisch onderzoek 17de-eeuwse oorlogsrelicten

Zie onder Textiel.

Forensisch onderzoek broek van Spitsbergen (NG-2006-110-16)

Zie onder Textiel.

Drawing out Rembrandt (DoRe) Dit project heeft als doel het verleden van Rembrandts inktteke-

ningen te reconstrueren en de toekomstige toestand ervan te voorspellen. Het Rijksmuseum, de universiteiten van Amsterdam en Utrecht, en de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed onderzoeken het maken en verouderen van tekeningen met de volgende technieken: μ XRF, MA-XRF, XRD, FORS, RIS, chemische karakterisering op micromonsters, fysieke modellering en datafusie. In 2019–2020 is een 42-tal tekeningen onderzocht, waarbij op kunstmatige intelligentie (AI) gebaseerde technieken zijn ontwikkeld en toegepast op het tekenmateriaal. In februari 2020 presenteerde een internationaal symposium in het Rijksmuseum de belangrijkste resultaten. Dit project wordt uitgevoerd onder de vlag van NICAS en gefinancierd door NWO.

Technische analyse van een schilderij op papier door Gesina ter Borch

Dit *Schilderij van een Perzische hoveling* (BI-1887-1463), dat behoort tot een album van de familie Ter Borch, is een unieke getuige van culturele uitwisselingen tussen Nederland en het Midden-Oosten. In 2020 publiceerden de onderzoekers in *The Rijksmuseum Bulletin* hun conclusies over de complexe geschiedenis van dit object, geïnspireerd op de hedendaagse Perzische miniaturen en mede door verschillende handen in Nederland herontworpen. Stereomicroscopie, IRR, FORS, u-XRF en MA-XRF werden uitgevoerd om materialen en schildertechnieken te onderzoeken. In samenwerking met de Vrije Universiteit is isotopenanalyse uitgevoerd op micromonsters.

Ontwikkeling van een toolkit voor het

onderzoek aan papier Hoewel de digitalisering de toegang tot wereldwijd verspreide grafische kunstcollecties mogelijk heeft gemaakt, blijft de materialiteit van het papier slechts gedeeltelijk onderzocht. Watermerken zijn de meest onderzochte eigenschap, maar andere fysieke kenmerken blijken uiterst waardevol bij het vaststellen van de identiteit van een papiermonster: vezelsamenstelling en -structuur, doorkijk en kleur. In 2020 publiceerde het multidisciplinair team (conservatoren, restauratoren en computerwetenschappers) de eerste delen van hun online ‘papier toolkit’, die beschrijvingen combineert met zoeken op basis van afbeeldingen. Ze worden gebruikt voor de studie van Rembrandts papieren (DoRe).

Richtlijnen voor muziekevenementen in of bij het Rijksmuseum

Muziekevenementen georganiseerd dicht bij of in het Rijksmuseum moeten veilig kunnen plaatsvinden voor de collectie. De afgelopen twee jaar zijn geluids- en trillingsmetingen uitgevoerd om de grenzen vast te stellen.

De voorspelling van schade aan 18de-eeuwse

pastels die tijdens het transport worden

blootgesteld aan trillingen 18de-eeuwse pastelschilderijen behoren tot de meest fragiele kunstwerken, omdat het medium slecht gebonden is aan de drager. Ze worden echter vaak in bruikleen gevraagd. In dit project, dat in samenwerking met de TU Delft en Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed wordt uitgevoerd, zijn trillingen geïdentificeerd als een van de belangrijkste risicofactoren tijdens het transport. De resultaten tot nu toe geven aan dat trillingen een cumulatief effect hebben en dat kennis over het pastel/steunvlak het mogelijk maakt om schade te voorspellen.

Staf

Onderzoek

Operatie Nachtwacht Zie onder Schilderijen en lijsten.

Nano-indentatietechniek voor beter begrip craquelure in olieverfschilderijen Zie onder Science.

Down to the Ground Dit project onderzoekt het gebruik van gekleurde gronderingen in de schilderkunst tussen 1550–1650 aan de hand van bronnenonderzoek over schildertechniek en case-study's van onder meer het Rijksmuseum. Met behulp van methodes uit de Digital Humanities wordt bestudeerd hoe een dergelijke nieuwe techniek zich verspreidde in de Europese schilderkunst. Tevens wordt met behulp van reconstructies en door optische coherentietomografie (OCT) de optische impact van gekleurde gronderingen onderzocht. Dit project is een samenwerking met de Universiteit van Amsterdam en TU Delft en wordt mogelijk gemaakt door NWO. **Imaging, Identification and Interpretation of Glass in Paint** Zie onder Science.

IMPACT4Art Zie onder Science.

MITEEMA. Multi Isotopic Analysis of Early Modern Art: linking origin, trade and production of raw materials with provenance research Zie onder Schilderijen en lijsten.

Toegeschreven aan de studio van Rubens, Cadmus zaait drakentanden (SK-A-4051)

Dit paneel is een kopie van een gelijke olieverfschets in een privécollectie in het Verenigd Koninkrijk. Om dergelijke kopieën beter te kunnen plaatsen binnen de workshop-praktijk van Rubens, is het paneel onderzocht met Ma-XRF, IRR en met CT. Het origineel in de privécollectie is in situ onderzocht met microscopie en IRR. Van beide panelen zijn de isotopen in het loodwit geanalyseerd. De CT-resultaten zijn gebruikt voor dendrochronologisch onderzoek van het paneel in samenwerking met het Centrum

Wiskunde & Informatica (CWI) in het kader van het NICAS-project IMPACT4Art. Gecombineerd met technisch kunsthistorisch onderzoek worden de resultaten gepubliceerd in twee artikelen, waarvan één is ingediend en één in bewerking.

Onderzoek beschilderd schildpadschild

(NG-NM-2970) Dit onderzoek betreft twee beschilderde en een onbeschilderde zeeschildpadschilden in de collectie van het Rijksmuseum. Eén daarvan is een geschilderd portret van prins Frederik Hendrik op een groene zeeschildpad. Met de conservator en de Universiteit van Amsterdam wordt gekeken naar de vele verhalen, zowel technisch, (kunst)historisch als ecologisch, die via interdisciplinair onderzoek kunnen worden onthuld. In samenwerking met het Wereld Natuur Fonds, Naturalis en de Wageningen Universiteit wordt gekeken naar een samenwerkingsprogramma voor de disseminatie van de resultaten naar het publiek. Een publicatie is in bewerking.

Onderkruipfels/Clara-tentoonstelling 2022

Onderzoek naar de relatie tussen kunst en natuur. Hierbij wordt onder meer gekeken naar de schildertechnieken en -materialen gebruikt voor speciale effecten zoals (korst)mossen, de huid van hagedissen en slangen, en het gebruik van echte vliedervleugels in zogenaamde *sottobosco*-schilderijen van Otto Marseus von Schrieck, Rachel Ruysch en Melchior d'Hondecoeter.

21st Century Connoisseurship: Ontwikkeling van slimme hulpmiddelen voor de analyse van 17de-eeuwse schilderijen

Op de markt heerst verwarring over een groot aantal mogelijke vervalsingen van oude meesters. Dit roept vragen op over de manier waarop de authenticiteit van schilderijen van oude meesters wordt bepaald en hoe de methoden kunnen worden verbeterd. In dit onderzoeksproject worden digitale hulpmiddelen ontwikkeld die het mogelijk maken om overeenkomsten en verschillen in schilderijen op te sporen, zowel in het zichtbare gebied als in diepere lagen. Hiertoe worden inzichten uit de kunstgeschiedenis gecombineerd met chemische onderzoekstechnieken en recente ontwikkelingen in de informatica. De instrumenten worden ontwikkeld op basis van drie casestudy's. Op deze manier worden nieuwe inzichten verkregen in de schildertechniek en atelierpraktijk van Frans Hals (1582/83–1666), en worden controversiële stukken op een nieuwe, meer grondige manier vergeleken met onbetwiste originelen van hetzelfde type. De instrumenten worden getest in samenwerking met een internationale groep van deskundigen. **A visual analytics approach for the stylistic history of painting (VISTORY)** Het doel van

dit project is om kunstmatige neurale netwerken te ontwikkelen voor het bepalen van belangrijke details zoals kunstenaar, onderwerp, media, datum en schilderschool aan de hand van ongelabelde foto's van kunstwerken uit de online collecties van 's werelds grote musea zoals het Metropolitan Museum en het Rijksmuseum.

Drawing out Rembrandt (DoRe) Zie onder Science.

CarpetAct Dit project in samenwerking met de Universiteit van Amsterdam en het Centrum Wiskunde & Informatica (CWI), heeft tot doel 2D- en 3D-beeldvormingstechnieken toe te passen op de analyse van islamitische tapijten in de collectie van het Rijksmuseum. Het project wordt uitgevoerd onder de vlag van NICAS en gefinancierd door NWO.

Fellowships

Miguelien Gerritzen Fellowships

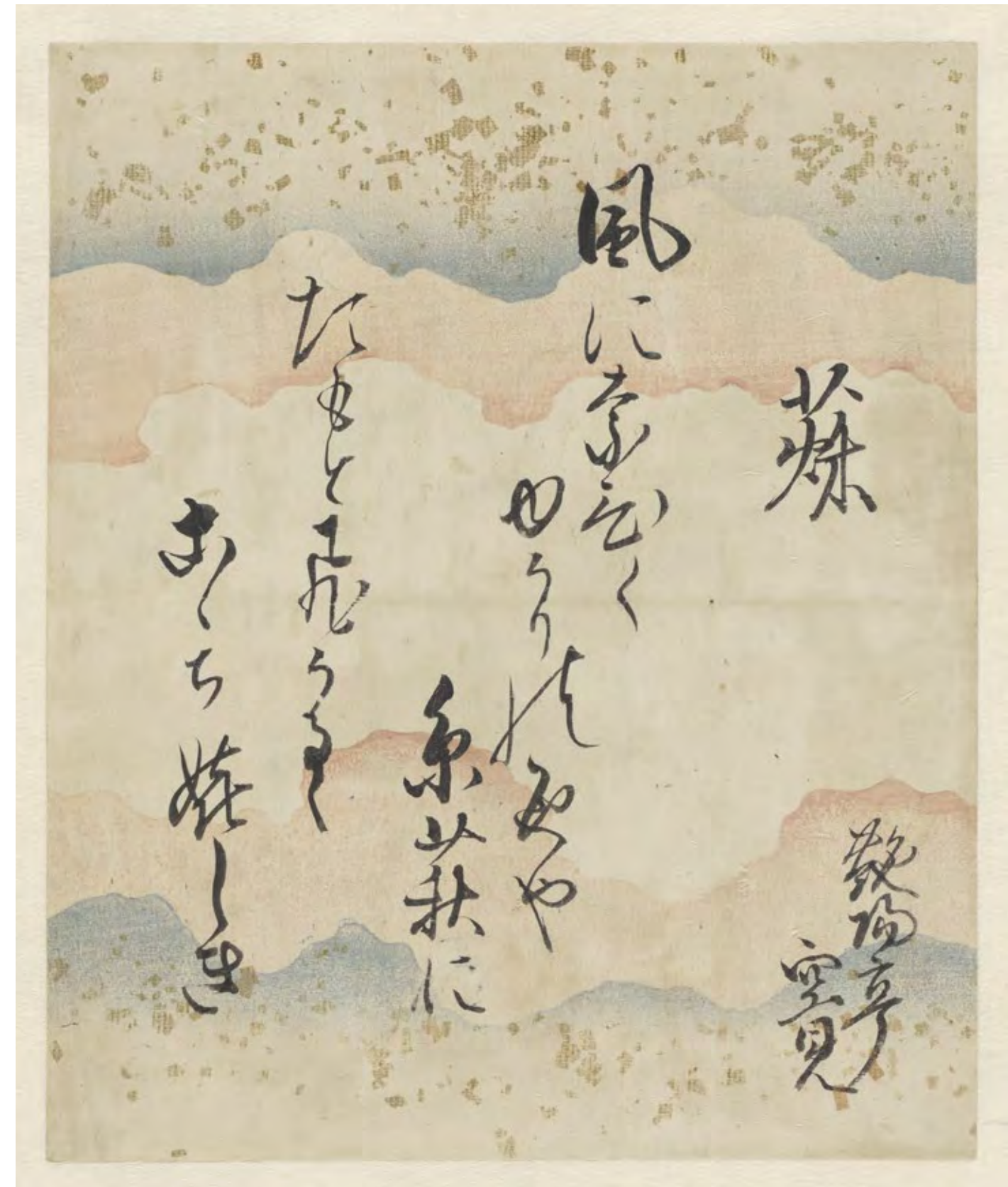
Tracy Liu – Benzylalcoholderivaten: fundamenteel onderzoek bij het reinigen van olieverfschilderijen Dit onderzoek heeft tot doel te bepalen of benzylalcoholderivaten de selectiviteit en doeltreffendheid bij het reinigen van schilderijen van oude meesters kunnen verhogen. Bij veel historische conserveringsbehandelingen van olieverfschilderijen werden oliehoudende lagen aangebracht. Deze oliehoudende interventies vormen vaak een grote uitdaging bij het reinigen, aangezien ze chemisch vergelijkbaar zijn met de originele olieverflagen. Het is bekend dat benzylalcohol effectief is bij het zwellen van oliën. Voor de eerste keer worden nu benzylalcoholderivaten ingezet om te onderzoeken of deze het schoonmaakproces selectiever en genuanceerder kunnen maken.

Wouter Soudan – Zwart op wit gedrukt: Digitale technieken voor virtuele reconstructie en analyse van prenten Dit onderzoek behelst de ontwikkeling van nieuwe technieken voor het bestuderen van prenten door het combineren van hogeresolutie-beeldvorming en kunstmatige intelligentie. Bij het vervaardigen van prenten wordt eerst een koperen plaat gemaakt waarop het ontwerp wordt aangebracht. Deze plaat wordt vervolgens gebruikt om een groot aantal papieren kopieën van een afdruk te maken. Hogeresolutiebeelden van afdrukken en bestaande platen kunnen door neurale netwerken worden geanalyseerd om de relatie tussen de plaat en de afdruk te modelleren, met inbegrip van verschijnselen zoals het uitvloeien van inkt. Dit project richt zich op

Rembrandts technisch meer uitdagende etsen en drogenaaldprenten. Onderdeel van het project vormt de getrouwe reconstructie van de oorspronkelijke koperplaten van enkele topstukken, waarmee nieuwe afdrukken kunnen worden gemaakt die ook de museumdidactiek zullen ondersteunen.

Ana Serrano – De wereldwijde handel in cochenille in de vroegmoderne wereld

Van 1 november 2019 tot en met 31 oktober 2020 deed Ana Serrano onderzoek naar het gebruik van Amerikaanse cochenille in zijdeweefsels in de collectie van het Rijksmuseum. Er werd onderzoek gedaan naar de stijl, weefstructuur en materialen, voor de (her)evaluatie van de toegeschreven productiedatum en -plaats van 40 middeleeuwse en vroegmoderne textielobjecten. Tevens werd chemisch onderzoek gedaan naar rode kleurstoffen in historisch textiel in de collecties van verschillende museuminstellingen, om het verbruik van rode kleurstofbronnen in Europese en Aziatische textielproductiecentra tussen de 16de en 18de eeuw te beoordelen.

Anoniem, *Gedicht*, ca. 1820. Inv.nr. RP-P-2020-37
Deel van 19 *surimono*, Japan, ca. 1820, zie p. 136

FELLOWS

● = peer-reviewed

Michel van Duijnen – The Johan Huizinga Fonds/Rijksmuseum Fonds

Focusing on a number of unique works from the Rijksmuseum collection, Michel's research project investigates the extremely graphic portrayal of violence characteristic for early seventeenth-century Dutch maritime art

Publicaties

- 'An Oar to the Face. Seeing and Unseeing Violence in Dutch Maritime Paintings', *The Art of Information*, theartofinformationblog.wordpress.com/2020/01/29/an-oar-to-the-face-seeing-and-unseeing-violence-in-dutch-maritime-paintings/, 29 januari
- 'From Artless to Artful. Illustrated Histories of the Eighty Years' War in the Seventeenth-Century Dutch Republic', *BMGN – Low Countries Historical Review* 135 (2020) nr. 2, pp. 4–33, doi.org/10.18352/bmgn-lchr.10808

Presentaties en lezingen

- 'Flying Heads and Snapping Limbs. Extreme Violence in Seventeenth-Century Dutch Maritime Art', lunchlezing Fellows, Rijksmuseum, 19 februari
- The Rijksmuseum Final Fellowship Talk, online, 9 juli

Emma de Jong – Andrew W. Mellon Fellow

Personification, Zinnespelen, and the allegorical print. Modes of discursive engagement in Antwerp and Haarlem, 1550–1600

Presentaties en lezingen

- 'Zinnespelen, and the Allegorical Print. Modes of Discursive Engagement in Antwerp and Haarlem, 1550–1600', The Rijksmuseum Final Fellowship Talk, online, 27 augustus

Ana Serrano – Migelien Gerritzen Fellow

The global trade of cochineal in the Early Modern World

Publicaties

- 'Cochineal and the Changing Patterns of Consumption of Red Dyes in Early Modern Textile Industries', in B. Marin-Aguilera en S. Hanss (red.), *In-Between Textiles. Weaving Subjectivities and Encounters, 1400–1800* (Pasold Studies in Textiles, Dress and Fashion History), te publiceren in 2022 (geaccepteerd voor publicatie)

Presentaties en lezingen

- 'Cochineal in the Early Modern World. Tracing Cochineal in Extant Silks in the Rijksmuseum and Other Museum Collections', online lunchlezing, Rijksmuseum, 11 november

Externe activiteiten

- Teamlid NICAS-project Back to the Objects

Sandra Racek – Andrew W. Mellon Fellow

Cross-dressing and artifice in seventeenth-century mythological and pastoral art of the Netherlands

Presentaties en lezingen

- 'Changing with his Varied Art'. Cross-dressing and Stylistic Emulation in Hendrick Goltzius's 1613 *Vertumnus and Pomona*', online lunchlezing Fellows, Rijksmuseum, 20 augustus
- 'Hendrick Goltzius's *Vertumnus and Pomona* (1613) and the Erotics of Mutability', *Historians of Netherlandish Art*, Amsterdam/Den Haag, te publiceren in juni 2022 (geaccepteerd voor publicatie)

Externe activiteiten

- Fellowship Award: Andrew W. Mellon COSI Research Fellow, Art Institute Chicago, 2020–2021
- [met R. Whiteley] Organisator congres *Veiling the Body. Cloth, Skin, Membrane, Paper*, The John Rylands Research Institute, University of Manchester, Manchester, online, 11–12 juni

Manon Castelle – Migelien Gerritzen Fellow

Revealing the technology of historical European bronze casting

Publicaties

- [met Ph. Dillmann, E. Vega, C. Blanc-Rielh, A. Vilain, P. Chastand, E. Anheim] 'Seal the Deal. An Extensive Study of European Historical Copper-based Seal Matrices Using a Multimodal Protocol', *Journal of Archaeological Science* (2020) 113:105061

Anna-Claire Stinebring – The Dr. Anton

C.R. Dreesmann Fonds/Rijksmuseum Fonds

Jan Sanders van Hemessen and Antwerp painting before Bruegel

Publicaties

- 'Quentin Matsys', in C. Furey e.a. (red.), *Encyclopedia of the Bible and its Reception*, vol. 18, Berlijn/Boston 2020

- 'Copy after Jan Sanders van Hemessen, Calling of St. Matthew', *The Metropolitan Museum of Art Online Catalogue*, 2020, www.metmuseum.org/art/collection/search/436643

Presentaties en lezingen

- 'Double Visions in Early Modern Antwerp. Van Hemessen, Aertsen, and the Rockox Last Judgment', The Rijksmuseum Final Fellowship Talk, online, 20 augustus

David Wolff, *Kelkglas met portret van Betje Wolff*. Noordelijke Nederlanden, ca. 1786. Stippelgravure op loodglas, 17,7 cm. BK-2020-107. Aankoop met steun van de heer H.B. van der Ven, Den Haag

Jacques Bellange, *Madonna met kind en een roos*, ca. 1613–1615. Ets. Inv.nr. RP-P-2020-227. Aankoop uit het F.G. Waller-Fonds

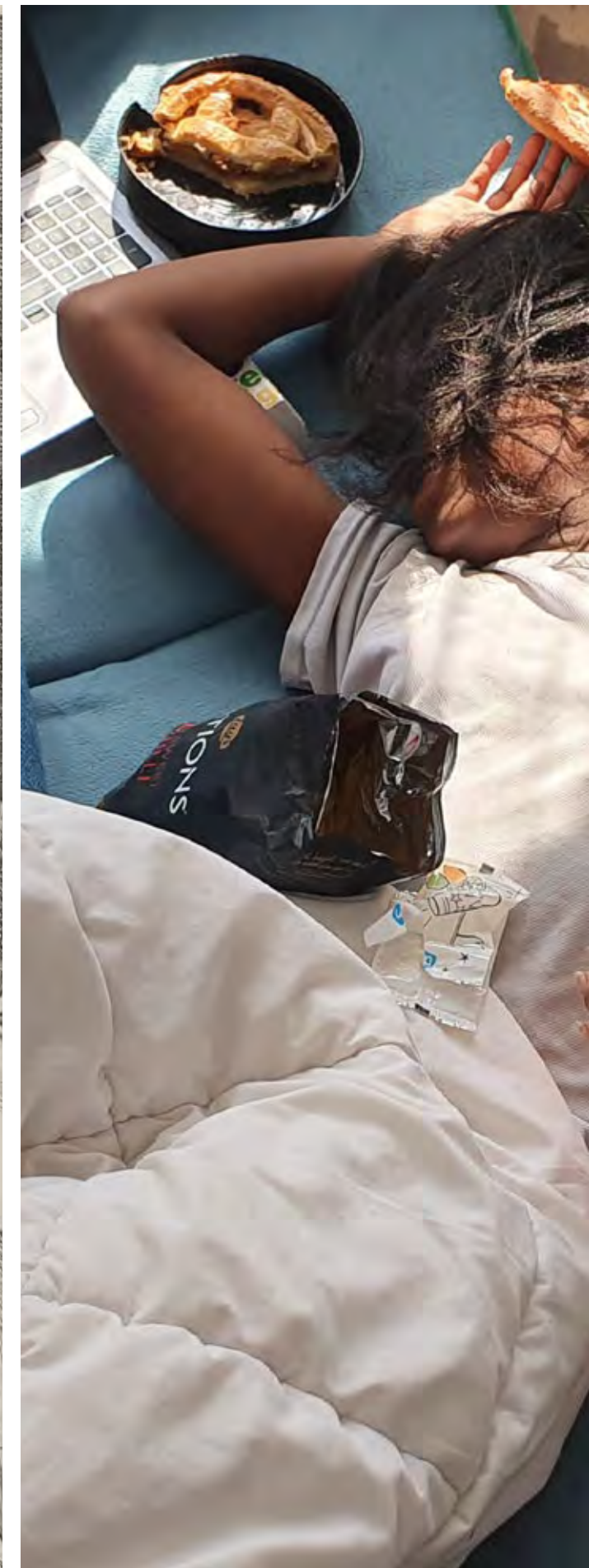

Foto van Harriet Derby (detail, pp. 229–230)

PUBLICATIES

PUBLICATIES

Jaarverslag 2019 / Rijksmuseum
Pia van de Wiel (samenstelling en redactie)
Amsterdam: Rijksmuseum, 2020
296 p., ill., 30 cm en online
www.rijksmuseum.nl/nl/over-ons/wat-wedoen/jaarverslagen

Jaarverslag 2019 / Rijksmuseum Fonds
Carlijn van Spaendonck en Jorien Huisman
(samenstelling en redactie)
Amsterdam: Rijksmuseum, 2020
100 p., ill., online
www.rijksmuseum.nl/nl/over-ons/wat-wedoen/jaarverslagen

The Rijksmuseum Bulletin
Vol. 68 (2020), nr. 1
Vol. 68 (2020), nr. 2
Vol. 68 (2020), nr. 3
Vol. 68 (2020), nr. 4
Amsterdam: Rijksmuseum
ISSN 1877-8127

BOEKEN

1700-1800
Reinier Baarsen (eindredactie)
Amsterdam: Rijksmuseum, 2020
288 p., ill., 25 cm
ISBN 9789462084964 (NL)
ISBN 9789462084995 (ENG)
€ 40,00

Ed van der Elsen. feest
Mattie Boom en Hans Rooseboom
(samenstelling)
Amsterdam: Rijksmuseum/Rotterdam:
Nederlands Fotomuseum, 2020
224 p., ill., 18 cm
ISBN 9789462086067 (NL)
ISBN 9789462086074 (ENG)
€ 19,50

*Het geheim van de tuin. Een avontuurlijk
kinderkookboek*
Jan Paul Schutten en Joris Bijdendijk
Amsterdam: Rijksmuseum en Gemeente
Amsterdam/Haarlem: Uitgeverij Gottmer
96 p., ill., 25 cm
ISBN 9789025773625 (NL)
€ 16,99

*Waiting for the Witch Doctor. Robert Jasper
Grootveld's Scrapbook and the Dutch
Counterculture*
(Rijksmuseum Studies in History, vol. 2)
Janna Schoenberger
Amsterdam: Rijksmuseum, 2020
104 p., ill., 24 cm
ISBN 9789492660176 (ENG)
€ 15,00

Works by Hercules Segers in the Rijksmuseum
Jane Turner (redactie)
Amsterdam: Rijksmuseum, 2020
77 entries; online
[www.rijksmuseum.nl/nl/onderzoek/
bestandscatalogi/works-by-hercules-segers](http://www.rijksmuseum.nl/nl/onderzoek/bestandscatalogi/works-by-hercules-segers)

Ed van der Elsen. feest, 2020. Samengesteld door Mattie Boom en Hans Rooseboom, naar een ontwerp dat Van der Elsen tussen 1950-1960 maakte. Het boekontwerp maakte ook deel uit van de tentoonstelling *Ed van der Elsen: Crazy World*, zie [pp. 5-6](#)

PUBLICATIES VAN MEDEWERKERS

● = peer-reviewed

Marion Anker

- 'War Artist Tony Rafty. De slag om Soerabaja in beeld', *Bronbeek Museumkrant* 4 (2020), nr. 1, pp. 10–11
- 'Acquisitions. Fine and Applied Arts, and History. Pieter de Josselin', *The Rijksmuseum Bulletin* 68 (2020), nr. 3, p. 292–293

Stephanie Archangel

- 'Alsof het maar beesten waren', in E. Kolfin en S. Archangel e.a. (red.), *Zwart in Rembrandts tijd*, tent.cat. Amsterdam (Rembrandthuis) 2020

Saskia Asser

- 'Rond de wereld in luttele uren. De ramp met de Hindenburg en andere zeppelingeekte in de Collectie Spaarnestad van het Nationaal Archief', *Fotografisch Geheugen* 100 (2020), pp. 9–15

Reinier Baarsen

- 'Obituary. Gillian Wilson (1941–2019)', *The Burlington Magazine* 162 (2020), pp. 467–468
- red., *1700–1800*, Amsterdam (Rijksmuseum) 2020, 'De Republiek in Europa in de 18de eeuw', pp. 6–25; entries 5, 11, 19, 23, 28–31, 35, 50, 55, 56, 66, 68, 72, 73, 85, 86, 90, 93, 95 (Nederlandse en Engelse editie)

Joosje van Bennekom

- [met G. Scheepers, M. Koster] 'Exploring the use of *Acidithiobacillus Ferrooxidans* for the removal of Sulphides from Tarnished Silver', *Estudos De Conservação E Restaura* 10 (2019), pp. 19–30

Dirk Jan Biemond

- 'Beschermer van de kunst. Virtuoze edelsmeden en hun klantenkring in de Republiek', *Tijdschrift voor Interieurgeschiedenis en Design* 42 (2020), pp. 21–38
- 'Zilver voor een nieuwe tijd', dirkjanb.wordpress.com/2020/01/10/zilver-voor-een-nieuwe-tijd/
- 'De paden op, de lanen in...', dirkjanb.wordpress.com/2020/03/29/de-paden-op-de-lanen-in/
- 'Branding: werken aan het merk', dirkjanb.wordpress.com/2020/04/03/branding-werken-aan-het-merk

- 'Amsterdamse eenvoud, Haagse grandeur', dirkjanb.wordpress.com/2020/04/14/amsterdamse-eenvoud-haagse-grandeur/
- 'De oudheid als voorbeeld: #hoedan', dirkjanb.wordpress.com/2020/04/23/de-oudheid-als-voorbeeld-hoedan/
- 'De kunst van het keizerrijk?', dirkjanb.wordpress.com/2020/05/07/de-kunst-van-het-keizerrijk
- 'Anything you can do, ...', dirkjanb.wordpress.com/2020/05/25/anything-you-can-do/
- 'Speurwerk: de kardinaal, de prentmaker en de zilversmid', dirkjanb.wordpress.com/2020/11/08/speurwerk/
- 'Lichtfeest', dirkjanb.wordpress.com/2020/12/11/lichtfeest/
- 'Vrede op Aarde...', dirkjanb.wordpress.com/2020/12/21/vrede-op-aarde/
- entries 9, 10, 26, 27, 39, 40, 41, 42, 43, 53, 83, 88, 102 in R. Baarsen (red.), *1700–1800*, Amsterdam (Rijksmuseum) 2020 (Nederlandse en Engelse)

Jonathan Bikker

- 'L'Autoritratto come San Paolo di Rembrandt. Un dipinto e il suo significato', in A. Cosma (red.), *Rembrandt alla Galleria Corsini. L'Autoritratto come San Paolo*, tent.cat. Rome (Gallerie Nazionali Barberini Corsini) 2020, pp. 45–54
- 'Rembrandt's International Ambitions', in S. Dickey en J. Sanders (red.), *Rembrandt in Amsterdam. Creativity and Competition*, tent.cat. Ottawa (National Gallery of Canada)/Frankfurt am Main (Städel Museum) 2020, pp. 117–129

Mattie Boom

- 'Peilmoment 2020. Fotografisch Erfgoed in tijden van overdaad', *Fotografisch Geheugen* 100, pp. 25–28
- [met B. Donker, H. Rooseboom] 'De artistieke nalatenschap van Ed van der Elsken', *Bulletin van de Vereniging Rembrandt* 2020, nr. 2, pp. 17–21
- 'Willem Diepraam, a slow photographer', in *Willem Diepraam 50 Years of Photography*, Amsterdam 2020, pp. 3–7
- 'Alexandrine Tinne'; 'Eva Besnyö', in L. Lebart en M. Robert, *Une histoire mondiale des femmes photographes*, Parijs 2020, resp. p. 48, p. 225
- [met H. Rooseboom] *Ed van der Elsken. Feest*, Amsterdam/Rotterdam 2020 (Nederlandse en Engelse editie)

- [met N. van Maanen, A. Ottevanger, R.J. te Rijdt, H. Rooseboom, I. van Tuinen] 'Print Room Acquisitions', *The Rijksmuseum Bulletin* 68 (2020), nr. 4, nrs. 4, 7, 10, 11, 12, pp. 374–375, 380–381, 386–391

Maartje Brattinga

- 'We heffen het glas', *Noord-Hollands Dagblad*, bijlage *Zomertijd* (2020), p. 31

Annemies Broekgaarden

- '14 juni 2020. Amsterdam the Netherlands', *Journal of Cultural Management and Cultural Policy* 6 (2020), nr. 2, pp. 43–44
- 'The Role of the Rijksmuseum in the Twenty-First Century', Collection of reports of the Youth Center of the Hermitage, Hermitage, St.-Petersburg

Nel ten Brug

- [met A. Oechtering, M. Pfundt] 'Actueel. Terug naar de kantoren', *The Art of Information. Blog Rijksmuseum Research Services*, theartofinformationblog.wordpress.com/2020/06/16/terug-naar-de-kantoren/

Jeroen ter Brugge

- 'Acquisitions. Flagbooks', *The Rijksmuseum Bulletin* 68 (2020), nr. 3, pp. 282–285
- 'Signalement: de maritieme woordenboeken van David Franco Mendes', *Scheepshistorie. Het schaalmodel als reconstructie* 28 (2020), pp. 72–75
- [met A. Hoving] 'Twee schilderijen door Hoogerheyden van de Bataafse vloot in 1804', *Scheepshistorie. Het schaalmodel als reconstructie* 27 (2020), pp. 40–49
- 'Een Japans-Nederlandse vlaggenhybride', in *Zeespiegel. Een maritiem-historische ode aan Marc van Alphen bij zijn afscheid als wetenschappelijk medewerker van het NIMH*, Den Haag 2020, p. 10

Duncan Bull

- 'Two Collecting Clergymen and Three Sofas', *Trollopiana* 117 (Autumn 2020), pp. 14–17
- 'A "Raphael" set in stone. Henry Ferguson's Fantasy Landscape with St Charles Borromeo in the Rijksmuseum', *Simiolus. Netherlands Quarterly for the History of Art* XLII (2020), nr. 3/4, pp. 241–263
- entries 5, 7, 36, 55, 59 in F. Scholten en G. Swoboda (red.), *Caravaggio-Bernini. Early Baroque in Rome*, tent.cat. Wenen (Kunsthistorisches Museum)/Amsterdam (Rijksmuseum) 2020, pp. 109, 177, 113, 219, 227

- entries 7, 12, 16, 17, 32, 34, 38, 51, 52, 63, 64, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 87, 91, in R. Baarsen (red.), *1700–1800*, Amsterdam (Rijksmuseum) 2020 (Nederlandse en Engelse editie)

Jan van Campen

- 'Signifiers of wealth and status. Chinese porcelain in early 17th-century European paintings', *Transactions of the Oriental Ceramic Society* 83 (2018–2019), pp. 129–146
- entries 58, 59, in R. Baarsen (red.), *1700–1800*, Amsterdam (Rijksmuseum) 2020 (Nederlandse en Engelse editie)
- 'De geest van een welvend verleden. Winkel en werkplaats van Kunsthandel J. Denijs in de periode 1920–1960', *Amstelodamum. Maandblad voor de kennis van Amsterdam* 107 (2020), nr. 1, pp. 6–24

Sara Creange

- [met K. Han, T. Davidowitz] 'Traditional Chinese bronze restoration practice revealed. A technical investigation of an ancient *yu*', *Aziatische Kunst* 2020, nr. 3, pp. 52–57

Tamar Davidowitz

- 'Capturing nature's colors. The technical examination and conservation of painted finishes on silver lifecasts', in U. Weinhold (red.), *Paints on Gold and Silver*, Dresden 2020
- [met I. MacLeod, D. Howard, D. Paterson, D. Thurrowgood, D. Hallam, D. Creagh] 'Decay induced by manufacture and environment. Synchrotron revelations on the Hartog (1616) Plate', *Corrosion and Prevention 2019, Melbourne, Australia, 24 Annual Conference of the Australasian Corrosion Association 2019–27 november 2019, vol. 2*, Melbourne 2020, pp. 489–500
- [met K. Han, S. Creange], 'Traditional chinese bronze restoration practice revealed. A technical investigation of an ancient *yu*', *Aziatische Kunst* 2020, nr. 3, pp. 52–57

Alexander Dencher

- 'Daniel Marot (1661–1751) and the "painted staircase" in the Dutch Republic. Het Loo, Zeist and De Voorst', in S. Hoppe en H. Karner, *Deckenmalerei um 1700 in Europa. Höfe und Residenzen*, München 2020, pp. 211–225

Dafne Diamante

- [met M. van der Mullen, I. van Leeuwen] 'Facing the backlog. The Print Room Online project from Rijksmuseum in Amsterdam', *Young Professionals Forum Proceedings 2020*, 2020, nr. 1, pp. 124–131

Femke Diercks

- ‘Oranjeprinsessen als keramiekverzamelaars’, in S. Lambooy (red.), *Koninklijk Blauw. Het mooiste aardewerk van Willem en Mary*, tent.cat. Den Haag (Kunstmuseum)/Zwolle 2020, pp. 13–36
- ‘De Duitse connectie. Porselein en aardewerk in de keramiekverzamelingen van de dochters van Amalia’, in *Koninklijk Blauw. Het mooiste aardewerk van Willem en Mary*, tent.cat. Den Haag (Kunstmuseum)/Zwolle 2020, pp. 37–58

Sara van Dijk

- ‘De modieuze Maestà’, in *Simone Martini ca. 1284–1344. Kunstschrift 1* (2020), pp. 10–17
- ‘Review of *Die Tafelwäsche des Ordens vom Goldenen Vlies*. Mario Döberl, ed. with Anna Jolly, Daniela Sailer, and Agnieszka Woś Jucker’, *Renaissance Quarterly* 73 (2020), nr. 3, pp. 1025–1026

Chris Dijkshoorn

- ‘An Integration Layer for Rijksmuseum Collection Data’, *The Art of Information. Blog Rijksmuseum Research Services*, theartofinformationblog.wordpress.com/2020/11/06/integration-layer/

Marta Domínguez Delmás

- [met S. Rich, M. Traoré, F. Hajj, A. Poszwa, L. Akhmetzyanov, I. García-González, P. Groenendijk] ‘Tree-ring chronologies, stable strontium isotopes and biochemical compounds. Towards reference datasets to provenance Iberian shipwreck timbers’, *Journal of Archaeological Science. Reports* 34A (2020), art. 102640, pp. 1–17
- ‘Seeing the forest for the trees. New approaches and challenges for dendro-archaeology in the 21st century’, *Dendrochronologia* 62 (2020), art. 125731, pp. 1–15
- [met L. Akhmetzyanov, R. Sánchez-Salguero, I. García-González, A. Buras, G.M.J. Mohren, J. den Ouden, U. Sass-Klaassen] ‘Towards a new approach for dendroprovenancing pines in the Mediterranean Iberian Peninsula’, *Dendrochronologia* 60 (2020), art. 125688, p. 1–11
- [met B. Eguiluz Miranda, K. Trapaga Monchet, M. San Claudio Santa Cruz, J.L. Gasch-Tomás] ‘The Ribadeo Shipwreck (c. 1600). Can We Identify the Ship Through a Multidisciplinary Approach?’, in J.A. Rodrigues en A. Traviglia (red.), *IKUWA6. Shared Heritage. Proceedings of the Sixth International Congress for Underwater Archaeology. 28 November–2 December 2016, Western Australian Maritime Museum Fremantle*, Oxford 2020, pp. 104–115

- [met A. M. Martins, A. Almeida, I. Magalhães, F. Castro, J. Bezant, N. Nayling, P. Groenendijk] ‘Reconstructing Trees from Ship Timber Assemblages Using 3d Modelling Technologies. Evidence from the Belinho 1 Shipwreck in Northern Portugal’, in J.A. Rodrigues en A. Traviglia (red.), *IKUWA6. Shared Heritage. Proceedings of the Sixth International Congress for Underwater Archaeology. 28 November–2 December 2016, Western Australian Maritime Museum Fremantle*, Oxford 2020, pp. 116–126
- [met A.R. Trindade, M. Traoré, N. Gallagher, S. Rich, A.M. Martins] ‘From Forests to the Sea, from the Sea to the Laboratory. The Timbers of the Frigate Santa Maria Magdalena (18th century)’, in J.A. Rodrigues en A. Traviglia (red.), *IKUWA6. Shared Heritage. Proceedings of the Sixth International Congress for Underwater Archaeology. 28 November–2 December 2016, Western Australian Maritime Museum Fremantle*, Oxford 2020, pp. 127–141
- ‘Datación por Dendrocronología’, in J.A. Barceló en B. Morell (red.), *Métodos cronométricos en arqueología, historia y paleontología*, Madrid 2020, pp. 69–86
- [met W. van Duivenvoorde, A. Daly] ‘Felled for the Company. The Batavia ship’s timbers’, in J. Green en A. Paterson (red.), *Shipwrecks of the Roaring Forties. Researching Some of Australia’s Earliest Shipwrecks*, Crawley 2020, pp. 188–198

Esther Doornbusch

- Taal & terminologie: sieraden of juwelen, is er verschil?, *SieradenMuze*, www.sieradenmuze.nl/blog/taal-terminologie-sieraden-juwelen-er-verschil, 12 maart 2020
- ‘Schmuck macht süchtig’, *SieradenMuze*, www.sieradenmuze.nl/blog/schmuck-macht-süchtig, 21 juni 2020
- ‘Boekrecensie: sieraadontwerpers uit Portugal: wie kent ze (niet)?’, *SieradenMuze*, www.sieradenmuze.nl/blog/boekrecensie-sieraadontwerpers-uit-portugal-wie-kent-ze-niet, 6 oktober 2020

Jan Dorscheid

- [met P. van Duin] ‘Floral wood marquetry cabinets attributed to André-Charles Boulle. A technical comparison’, *Technè* 49 (2020), pp. 34–43
- [met B. Considine, H. Khanjian, J. Wolfe, A. Heginbotham] ‘The treatment of a tall-case clock attributed to Jean-Pierre Latz. Alternative approaches to the removal of copper corrosion products on Boulle-style marquetry’, *Technè* 49 (2020), pp. 28–33

- [met A. Pappot] ‘Twee notenhouten leuningen. Houten modellen om in koper te gieten of zelfstandige objecten?’, *Tijdschrift voor Interieurgeschiedenis en Design* 42 (2020), pp. 137–148

Esther van Duijn

- ‘Head and Hands. Arthur van Schendel and Henricus Mertens, and Their Unique Role in the Development of the Rijksmuseum’s Paintings Restoration Studio (1930–70)’, *The Rijksmuseum Bulletin* 68 (2020), nr. 3, pp. 252–273
- ‘Een geheim vernis. Restauratiefoto’s van de Nachtwacht uit 1911’, rkd.nl/nl/over-het-rkd/actueel/nieuws/889-een-geheim-verniss-restauratiefotos-van-de-nachtwacht-uit-1911; ‘A secret varnish. Restoration photographs of The Night Watch from 1911’, rkd.nl/en/about-the-rkd/coming-soon/news/890-a-secret-varnish-restoration-photographs-of-the-night-watch-from-1911, 21 augustus 2020

Paul van Duin

- ‘Fifty shades of brown. How colourful was furniture in the past?’, in H. Michaelsen (red.), *Die Kunst des Holzfärbens. Neue Forschungen zur Farbpalette der Ebenisten/ The Art of Wood Dyeing. New Researches on the Colour Palette of the Ébénistes*, Petersberg 2020, pp. 21–42
- [met J. Dorscheid] ‘Floral wood marquetry cabinets attributed to André-Charles Boulle. A technical comparison’, *Technè* 49 (2020), pp. 34–43

Robert Erdmann

- [A.A. Gambardella, M. Cotte, W. de Nolf, K. Schnetz, R. Erdmann, R. van Elsas, V. Gonzalez, A. Wallert, P.D. Iedema, M. Eveno] ‘Sulfur K-edge XANES Identifies Marker for Preparation Method of Ultramarine Pigment from Lapis Lazuli in Historical Paints’, *Science Advances* 6 (2020), nr. 18, pp. 1–11

Menno Fitski

- [met J. de Hond] 一本の細い橋: 美術でひもとくオランダの交流史, Osaka 2020
- ‘Aanwinst. Twee Japanse snijwerken. Een schenking van J.J. Witsenburg’, *Aziatische Kunst* 50 (2020), nr. 3, pp. 63–68
- ‘Aanwinst. Het geluid van kikkers. De passie van Felix Hess voor Japanse zenschilderkunst’, *Aziatische Kunst* 50 (2020), nr. 3, pp. 69–81
- ‘Arts of Asia fiftieth birthday anniversary featuring fifty favourite objects’, *Arts of Asia* 50 (2020), nr. 1, p. 68

- ‘Acquisitions. Fine and Applied Arts, and History’, *The Rijksmuseum Bulletin* 68 (2020), nr. 1, pp. 86–89

Josephina de Fouw

- ‘Jacob de Wit. Monumentale zaalstukken en virtuoos geschilderde “witjes”’, ‘Cornelis Troost. Meester in mise-en-scène’, ‘Adriaan de Lelie. Portretstijl van de verlichte burgerij’, *Nederlandse meesters in 10 wapenfeiten*, Rijksmuseum Stories, www.rijksmuseum.nl/nl/stories/nederlandse-meesters
- entries 36, 38, in R. Baarsen (red.), *1700–1800*, Amsterdam (Rijksmuseum) 2020 (Nederlandse en Engelse editie)

Isabelle Garachon

- [met R. Zhang, P. Gethin, J. van Campen] ‘Double layers glaze analysis of the Fujian export blue-and-white porcelain from the Witte Leeuw shipwreck (1613)’, *Ceramics International* 46 (2020), nr. 9, pp. 13474–13481

Victor Gonzalez

- [met S. Hageraats, D. Gourier, M. Thoury, G. Wallez, M. Eveno, E. Ravaut, M. Refregiers, M. Menu] ‘Microchemical analysis of Leonardo da Vinci’s lead white paints reveals knowledge and control over pigment scattering properties’, *Scientific Reports* 10 (2020), art. 21715
- [met A. van Loon, S. Price, P. Noble, K. Keune] ‘Synchrotron micro-XRD and XRD-CT reveal newly formed lead-sulfur compounds in Old Masters paintings’, *JAAS* 35 (2020), pp. 2267–2273
- [met T. Christiansen, M. Cotte, W. de Nolf, E. Mouro, J. Reyes-Herrera, S. De Meyer, N. Salvado, P.E. Lindelof, K. Mortensen, K. Ryholt, K. Janssens, S. Larsen] ‘Insights into the composition of ancient Egyptian red and black inks on papyri achieved by synchrotron-based microanalyses’, *PNAS* 117 (2020), nr. 45, pp. 27825–27835
- [met M. Cotte, F. Vanmeert, W. de Nolf, K. Janssens] ‘X-ray diffraction mapping for cultural heritage science. A review of experimental configurations and applications’, *Chemistry. A European Journal* 26 (2020), nr. 8, 1703–1719
- [met M. Alfeld, A. van Loon] ‘Data intrinsic correction for working distance variations in MA-XRF of historical paintings based on the Ar signal’, *X-Ray Spectrometry* (2020), pp. 1–7

Ludo van Halem

- ‘Acquisitions. Fine and Applied Arts, and History’, *The Rijksmuseum Bulletin* 68 (2020), nr. 3, entries 12, 13, pp. 300–303

- ‘Verzamelen als familietraditie/Collecting as a Family Tradition’, in *Collector’s Item. De verzameling hedendaagse kunst van Pieter en Marieke Sanders/The Contemporary Art Collection of Pieter and Marieke Sanders*, tent.cat. Utrecht (Centraal Museum) 2020, pp. 49–63

Gijs van der Ham

- entries 24, 25 pp. 81, 83, in R. Baarsen (red.), 1700–1800, Amsterdam (Rijksmuseum) 2020 (Nederlandse en Engelse editie)
- ‘Acquisitions. Fine and Applied Arts, and History’, *The Rijksmuseum Bulletin* 68 (2020), nr. 1, nrs. 2, 3, 9, pp. 68–69, 70–71, 84–85
- [met J. de Wilde] ‘Nieuwe penningen in het Rijksmuseum’, *De Beeldenaar* 44 (2020), nr. 4, pp. 175–180
- ‘The turtle and the general’, *Looking through art*, lookingthroughartblog.wordpress.com/blog/

Maarten Heerlien

- ‘Handelsgebieden VOC en WIC online in beeld’, *e-Data & Research* 14 (2020), nr. 2, p. 1
- ‘Natuurhistorie Indonesië online’, *e-Data & Research* 14 (2020), nr. 2, p. 7
- ‘Jong talent. Historische biodiversiteit digitaal ontsluiten’, *e-Data & Research* 14 (2020), nr. 3, pp. 6
- ‘Collectieprojecten: geïmproviseerd “crowdsourcen” in Coronatijd’, *The Art of Information. Blog Rijksmuseum Research Services*, theartofinformationblog.wordpress.com/2020/06/03/collectieprojecten-geïmproviseerd-crowdsourcen-in-coronatijd/

Daniël Hendrikse

- ‘Het wandelende portret. Hans Sutor en de Scheveningse flaneur’, *Fotografisch Geheugen* 102 (2020), pp. 4–7

Joel Hermans

- [met M. Beerse, K. Keune, P.D. Iedema, S. Woutersen] ‘Evolution of Zinc Carboxylate Species in Oil Paint Ionomers’, *ACS Applied Polymer Materials* 2 (2020), pp. 5674–5685
- [met K. Helwig] ‘The identification of multiple crystalline zinc soap structures using Infrared spectroscopy’, *Applied Spectroscopy* 74 (2020), nr. 12, pp. 1505–1514
- [met A. Álvarez-Martín, S. de Winter, G. Nuyts, K. Janssens, G. van der Snickt] ‘Multi-modal approach for the characterization of resin carriers in Daylight Fluorescent Pigments’, *Microchemical Journal* 159 (2020), art. 105340
- [met G.J.A.M. Eumelen, E. Bosco, A.S.J. Suiker, A. van Loon, K. Keune, P.D. Iedema] ‘Computational modelling of metal soap

formation in historical oil paintings. The influence of fatty acid concentration and nucleus geometry on the induced chemo-mechanical damage’, *SN Applied Sciences* 2 (2020), nr. 7, pp. 1–10

- [met L. Baij, J. Buijs, L. Raven, P. Iedema, K. Keune, J. Sprakel] ‘Quantifying solvent action in oil paint using portable laser speckle imaging’, *Scientific Reports* 10 (2020), art. 10574
- [met L. Baij, B. Ormsby, P. Noble, P. Iedema, K. Keune] ‘A review of solvent action on oil paint’, *Heritage Science* 8 (2020), art. 43

Erma Hermens

- [met P. D’Imporzano, K. Batur, J.M., Koornneef, K. Keune, P. Noble, K. van Zuilen, G.R. Davies] ‘Lead isotope heterogeneity in lead white: from lead white raw pigment to canvas’, *Microchemical Journal* 163 (2020), art. 105897
- [met M. Tiennot, E. Paardekam, D. Iannuzzi] ‘Mapping the mechanical properties of paintings via nanoindentation. A new approach for cultural heritage studies’, *Scientific Reports* 10 (2020), art. 7924
- [met A. Serrano, R.R. van Rijn, S.B. Coban, B. Reissland, S. Meijer, K.J. Batenburg, M. van Bommel] ‘A non-invasive imaging approach for improved assessments on the construction and the condition of historical knotted-pile carpets’, *Journal of Cultural Heritage* (2020), doi.org/10.1016/j.culher.2020.09.012
- [met P. D’Imporzano, J.M. Koornneef, K. Keune, P. Noble, K. van Zuilen, G.R. Davies] ‘Micro-invasive method for studying lead isotopes in paintings’, *Archaeometry* 62 (2020), nr. 4, pp. 796–809

Rosina Herrera Garrido

- [met S. de Groot, T. Callewaert-Dore] ‘The Coated Salted Paper Prints from the Eduard Isaac Asser Collection at the Rijksmuseum. FTIR and OCT Identification and Characterization’, *Journal of the American Institute for Conservation* 59 (2020), nr. 3–4, pp. 246–261

Maria Holtrop

- ‘Anonymous Artist from the Northern Netherlands, Possibly Anna Maria van Schurman’, *The Rijksmuseum Bulletin* 2020, nr. 1, 82–83.

Jan de Hond

- [met A. Couvrat-Desvergnés, L. Sauvage, F. Sajadi, P. D’Imporzano] ‘An Iranian Youth in an Album from Zwolle’, *The Rijksmuseum Bulletin* 68 (2020), nr. 3, pp. 204–231

- “‘Utterly Artless” or “exceedingly Noble”. Ottoman, Mughal and Safavid Art in the Dutch Republic in the Seventeenth and Eighteenth Centuries’, in B. Brinkmann e.a., *Rembrandt’s Orient. West Meets East in Dutch Art of the Seventeenth Century*, tent.cat. Bazel (Kunstmuseum)/Potsdam (Museum Barberini)/München 2020, pp. 40–55
- entry 98, in B. Brinkmann e.a., *Rembrandt’s Orient. West Meets East in Dutch Art of the Seventeenth Century*, tent.cat. Bazel (Kunstmuseum)/Potsdam (Museum Barberini)/München 2020, pp. 282–283
- “‘Absolut kunstlos” oder, “überaus edel”. Osmanische, Mogul- und safawidische Kunst in den Niederlanden im 17. und 18. Jahrhundert”, in B. Brinkmann e.a., *Rembrandt’s Orient. Westöstliche Begegnung in der niederländische Kunst des 17. Jahrhunderts*, Bazel (Kunstmuseum)/Potsdam (Museum Barberini)/München 2020, pp. 40–55
- entry 98, in B. Brinkmann e.a., *Rembrandt’s Orient. Westöstliche Begegnung in der niederländische Kunst des 17. Jahrhunderts*, Bazel (Kunstmuseum)/Potsdam (Museum Barberini)/München 2020, pp. 282–283
- [met M. Fitski] 一本の細い橋: 美術でひもとくオランダの交流史, Osaka 2020

Jolanda van Iperen

- [met H. van Keulen, K. Keune, K. Abdulah, R. van Langh] ‘Crystalline deposits in new display cases at the Rijksmuseum. Characterisation and origin’, *Studies in Conservation* (2020), pp. 1–19

Katrien Keune

- [met J. Townsend, J.J. Boon] ‘Research into and analysis of the materials of easel paintings’, in J.H. Stoner en R. Rushfield (red.), *Conservation of Easel Paintings 2nd edition*, Londen (2020), pp. 359–383
- [met M. Beerse, J.J. Hermans, P.D. Iedema, S. Woutersen] ‘Evolution of Zinc Carboxylate Species in Oil Paint Ionomers’, *ACS Applied Polymer Materials* 2 (2020), pp. 5674–5685
- [met G.J.A.M. Eumelen, E. Bosco, A.S.J. Suiker, A. van Loon, J.J. Hermans, P.D. Iedema] ‘Computational modelling of metal soap formation in historical oil paintings. The influence of fatty acid concentration and nucleus geometry on the induced chemo-mechanical damage’, *SN Applied Sciences* 2 (2020), nr. 7, pp. 1–10
- [met J. van Iperen, H. van Keulen, K. Abdulah, R. van Langh] ‘Crystalline Deposits in New Display Cases at the Rijksmuseum. Characterisation and Origin’, *Studies in Conservation* (2020), pp. 1–19

- [met V. Gonzalez, A. van Loon, S. Price, P. Noble] ‘Synchrotron micro-XRD and XRD-CT reveal newly formed lead-sulfur compounds in Old Masters paintings’, *JAAS* 35 (2020), pp. 2267–2273
- [met L. Baij, J. Buijs, J.J. Hermans, L. Raven, P.D. Iedema, J. Sprakel] ‘Quantifying solvent action in oil paint using portable laser speckle imaging’, *Scientific Reports* 10 (2020), art. 10574
- [met L. Baij, J.J. Hermans, B. Ormsby, P. Noble, P.D. Iedema] ‘A review of solvent action on oil paint’, *Heritage Science* 8 (2020), art. 43
- [met A. van Loon, A.A. Gambardella, V. Gonzalez, M. Cotte, W. de Nolf, E. Leonhart, S. de Groot, A. Ness Proano Gaibor, A. Vandivere] ‘Out of the blue. Vermeer’s use of ultramarine in Girl with a Pearl Earring’, *Heritage Science* 8 (2020), art. 25
- [met S. Hageraats, S. Stankic, S. Stanesco, M. Tromp, M. Thoury] ‘X-ray Nanospectroscopy Reveals Binary Defect Populations in Sub-micrometric ZnO Crystallites’, *Journal of Physical Chemistry C*. 124 (2020), pp. 12596–12605
- [met K. Schnetz, A.A. Gambardella, R. van Elsas, J. Rosier, E.E. Steenwinkel, A. Wallert, P.D. Iedema] ‘Evidence for the catalytic properties of ultramarine pigment’, *Journal of Cultural Heritage* 45 (2020), pp. 25–32
- [met P. D’Imporzano, J.M. Koornneef, E. Hermens, P. Noble, K. van Zuilen, G.R. Davies] ‘Micro-invasive method for studying lead isotopes in paintings’, *Archaeometry* 62 (2020), nr. 4, pp. 796–809
- [A.A. Gambardella, M. Cotte, W. de Nolf, K. Schnetz, R. Erdmann, R. van Elsas, V. Gonzalez, A. Wallert, P.D. Iedema, M. Eveno] ‘Sulfur K-edge XANES Identifies Marker for Preparation Method of Ultramarine Pigment from Lapis Lazuli in Historical Paints’, *Science Advances* 6 (2020), nr. 18, pp. 1–11
- [met P. D’Imporzano, K. Batur, J.M. Koornneef, E. Hermens, P. Noble, K. van Zuilen, G.R. Davies] ‘Lead isotope heterogeneity in lead white. From lead white raw pigment to canvas’, *Microchemical Journal* 163 (2020), art. 105897

Róman Kienjet

- ‘Alle ogen op de fotograaf. Die Berliner Denkmäler von Johann Friedrich Stiehm’, *De Boekenwereld* 36 (2020), nr. 2, pp. 64–67
- ‘Collectie Wereld-Tourist. De zoektocht naar een fotograaf’, *Fotografisch geheugen* 101 (2020), pp. 4–7

Pim Kievit

- ‘Selling Art, Selling Lies. Hildebrand Gurlitt’s art deals in The Netherlands’, N. Bahrmann e.a., *Kunstfund Gurlitt. Wege der Forschung*, Maagdenburg 2020, pp. 143–159

Geert-Jan Koot

- ‘A rare treatise on interior decoration and architecture. Joseph Friedrich zu Racknitz’s “Presentation and History of the Taste of the Leading Nations”’, *The Burlington Magazine* 162, nr. 1409 (2020), pp. 718–719
- ‘Twee kleurrijke behangstaalboeken van de Wiener Werkstätte uit 1920–1930’, *The Art of Information. Blog Rijksmuseum Research Services*, theartofinformationblog.wordpress.com/2020/01/30/aanwinst-twee-kleurrijke-behangstaalboeken-van-de-wiener-werkstatte-uit-1920-1930/
- ‘Venetiaans patroonboekje voor borduurwerk uit 1584’, *The Art of Information. Blog Rijksmuseum Research Services*, theartofinformationblog.wordpress.com/2020/02/27/aanwinst-venetiaans-patroonboekje-voor-borduurwerk-uit-1584/
- ‘Elf perspectiefboeken uit de collectie van Thomas Vroom’, *The Art of Information. Blog Rijksmuseum Research Services*, theartofinformationblog.wordpress.com/2020/03/26/aanwinst-elf-perspectiefboeken-uit-de-collectie-van-thomas-vroom/
- ‘Voorbeeldboeken voor interieur ontwerpers van 1890 tot 1935’, *The Art of Information. Blog Rijksmuseum Research Services*, theartofinformationblog.wordpress.com/2020/04/28/aanwinst-voorbeeldboeken-voor-interieur-decoratie-begin-20ste-eeuw/
- ‘Boeken en brieven over de blauwe kleurstoffen indigo en kobalt uit de periode 1789 tot 1810’, *The Art of Information. Blog Rijksmuseum Research Services*, theartofinformationblog.wordpress.com/2020/05/28/aanwinst-boeken-en-brieven-over-de-blauwe-kleurstoffen-indigo-en-kobalt-uit-de-periode-1789-tot-1810/
- ‘De veilingcatalogus van “Sir Lawrence Alma-Tadema’s world famous home” uit 1912’, *The Art of Information. Blog Rijksmuseum Research Services*, theartofinformationblog.wordpress.com/2020/06/29/aanwinst-de-veilingcatalogus-van-sir-lawrence-alma-tademas-world-famous-home-uit-1912/
- ‘Het meest ambitieuze, uitgebreide en fraai geïllustreerde meubelboek uit de Regency-periode’, *The Art of Information. Blog Rijksmuseum Research Services*, theartofinformationblog.wordpress.com/2020/07/27/aanwinst-het-meest-

ambitieuze-uitgebreide-en-fraai-

- geïllustreerde-meubelboek-uit-de-regency-periode/
- ‘Uitgebreider, gedetailleerder en accurater dan de “Encyclopédie” van Diderot: “Descriptions des arts et métiers” verschenen van 1761 tot 1789 in 25 delen’, *The Art of Information. Blog Rijksmuseum Research Services*, theartofinformationblog.wordpress.com/2020/08/27/aanwinst-uitgebreider-gedetailleerder-en-accurater-dan-de-encyclopedie-van-diderot-descriptions-des-arts-et-metiers-in-25-delen-verschenen-van-1761-tot-1789/
- ‘Della fisionomia dell’uomo, een invloedrijk boek uit 1644’, *The Art of Information. Blog Rijksmuseum Research Services*, theartofinformationblog.wordpress.com/2020/09/24/aanwinst-della-fisionomia-dell’uomo-eeen-invloedrijk-boek-uit-1644-verklaart-de-eigenschappen-van-menselijke-karakters-aan-de-hand-van-de-uiterlijke-kenmerken-van-dieren/
- ‘Kunstboek over de wortels van de levens van twee schoonzussen Cara Louwman en Yuen Yee Li: “Rooting: becoming roots”’, *The Art of Information. Blog Rijksmuseum Research Services*, theartofinformationblog.wordpress.com/2020/10/28/aanwinst-kunstboek-over-de-wortels-van-de-levens-van-twee-schoonzussen-cara-louman-en-yuen-yee-li-rooting-becoming-roots/
- ‘Het venster tot de wereld. Het Franse reistijdschrift “Le tour du monde: nouveau journal des voyages” uit 1860 tot 1895 met ruim 17.000 illustraties’, *The Art of Information. Blog Rijksmuseum Research Services*, theartofinformationblog.wordpress.com/2020/11/30/aanwinst-eeen-frans-reistijdschrift-uit-de-19de-eeuw-le-tour-du-monde-nouveau-journal-des-voyages-met-ruim-17-000-illustraties-dat-bijdroeg-aan-de-cultuur-van-het-verkennen-van-de-w/
- ‘De eerste geïllustreerde catalogus van een belangrijke collectie schilderijen, “El teatro de pinturas” door David Teniers uit 1660’, *The Art of Information. Blog Rijksmuseum Research Services*, theartofinformationblog.wordpress.com/2020/12/17/aanwinst-de-eeerste-geïllustreerde-catalogus-van-eeen-belangrijke-collectie-schilderijen-el-teatro-de-pinturas-door-david-teniers-uit-1660/

Mara Lagerweij

- ‘Familienaam in Focus. Restitutie en herkomst-onderzoek bij Fotografie’, *Fotografisch Geheugen* 100 (2020), pp. 41–45

Lisa Lambrechts

- ‘From Young Woman with a Fan to Isabella. A Rediscovered Identity’, *The Rijksmuseum Bulletin* 68 (2020), nr. 2, pp. 157–165

Maranthe Lamers

- [met L. Raven, L. Kolkena, S. Molinari, M. Stols-Witlox, K. Seymour] ‘Stronger than ever? An unusual case of lining with a “lead-white-in-oil” paint’, *Picture Restorer* 57 (2020), pp. 18–27

Friso Lammertse

- ‘Séparés et pourtant ensemble. Les portraits de Marten Soolmans et d’Oopjen Coppit par Rembrandt’, *Les Plats Pays*, www.les-plats-pays.com/article/separés-et-pourtant-ensemble-les-portraits-de-marten-soolmans-et-doopjen-coppit-par-rembrandt, pp. 54–57
- [met S. Kisters, E. Postma] verschillende korte bijdragen in S. Terra (red.), *Best of Boijmans*, Rotterdam 2020

Robert van Langh

- [met J. van Iperen, H. van Keulen, K. Keune, K. Abdulah] ‘Crystalline deposits in new display cases at the Rijksmuseum. Characterisation and origin’, *Studies in Conservation* (2020), pp. 1–19

Huigen Leeflang

- ‘Hendrick Goltzius and the origins of the auricular style or kwab’, *Simiolus. Netherlands Quarterly for the History of Art* 41 (2019), nr. 4, pp. 239–256
- [met bijdragen van J. van der Veen, P. Roelofs, J. Turner (red.)] online-bestandscatalogus *Works by Hercules Segers*, www.rijksmuseum.nl/nl/onderzoek/bestandscatalogi/works-by-hercules-segers

Margot Leerink

- ‘In Culemborg verzameld’, *Bulletin van de Vereniging Rembrandt* 30 (2020), nr. 1, pp. 24–26

Idelette van Leeuwen

- [met M. van der Mullen, I. van Leeuwen] ‘Facing the backlog. The Print Room Online project from Rijksmuseum in Amsterdam’, *Young Professionals Forum Proceedings 2020* (2020), nr. 1, pp. 124–131

Suzanne van Leeuwen

- ‘Lente! Haagse bloemjuwelen in Amsterdam’, *ModeMuze/SieradenMuze*, www.modemuze.nl/blog/lente-haagse-bloemjuwelen-amsterdam, 10 april 2020

- ‘Pieppiep! Goud uit de grond’, *ModeMuze/SieradenMuze*, www.modemuze.nl/blog/pieppiep-goud-uit-de-grond, 15 juni 2020
- ‘Signed all over. Sieraden van Bert Nienhuis’, *ModeMuze/SieradenMuze*, www.modemuze.nl/blog/signed-all-over-sieraden-van-bert-nienhuis, 20 november 2020
- Suzanne van Leeuwen, ‘The Power of Love. Jewels, Romance and Eternity’ (boekrecensie), *Journal of Gemmology* 37 (2020), nr. 3, p. 330

Henk Linde

- “‘Mooi maar zit voor geen meter”. Feldenkrais en design’, *The Art of Information. Blog Rijksmuseum Research Services*, theartofinformationblog.wordpress.com/2020/11/03/mooi-maar-zit-voor-geen-meter-feldenkrais-en-design/

Annelies van Loon

- [met J.K. Delaney, K.A. Dooley, A. Vandivere] ‘Mapping the pigment distribution of Vermeer’s Girl with a Pearl Earring’, *Heritage Science* 8 (2020), nr. 4, pp. 1–16
- [met A.A. Gambardella, V. Gonzalez, M. Cotte, W. de Nolf, K. Keune, E. Leonhardt, S. de Groot, A.N. Proaño Gaibor, A. Vandivere] ‘Out of the blue. Vermeer’s use of ultramarine in Girl with a Pearl Earring’, *Heritage Science* 8 (2020), nr. 25, pp. 1–18
- [met G.J.A.M. Eumelen, E. Bosco, A.S.J. Suiker, J.J. Hermans, K. Keune, P.D. Iedema] ‘Computational modelling of metal soap formation in historical oil paintings. The influence of fatty acid concentration and nucleus geometry on the induced chemomechanical damage’, *SN Applied Sciences* 2 (2020), nr. 7, pp. 1–10
- [met V. Gonzalez, S.W.T. Price, P. Noble, K. Keune] ‘Synchrotron micro-XRD and micro-XRD-CT reveal newly formed lead-sulfur compounds in Old Master paintings’, *Journal of Analytical Atomic Spectrometry* 35 (2020), nr. 10, pp. 2267–2273
- [met P. Noble, D. de Man, M. Alfeld, T. Callewaert, G. Van der Snickt, K. Janssens, J. Dik] ‘The role of smalt in complex pigment mixtures in Rembrandt’s Homer 1663. Combining MA-XRF imaging, microanalysis, paint reconstructions and OCT’, *Heritage Science* 8 (2020), nr. 90, pp. 1–19
- [met M. Alfeld, V. Gonzalez] ‘Data intrinsic correction for working distance variations in MA-XRF of historical paintings based on the Ar signal’, *X-Ray Spectrometry* (2020), pp. 1–7
- [met A. Vandivere] ‘Het blauw in Meisje met de parel’, *kM (Kunstenaars Materiaal)* 116 (2020), pp. 30–34

- [met P. Noble, A. Burnstock] 'Ageing and deterioration of traditional oil and tempera paints', in J. Hill Stoner en R. Rushfield (red.), *Conservation of Easel Paintings 2nd edition*, Londen 2020, pp. 216–243
- [met M. Albrecht, S. Meloni, R. Haswell, O. de Noord] 'Discovering trends in Jan Steen's grounds using principal component analysis', in A. Haack Christensen, A. Jager en J.H. Townsend (red.), *Ground Layers in European Painting 1550–1750*, Londen 2020
- [met L. Speleers, M. van Eikema Hommes, I. Joosten, S. de Groot] 'The effect of ground colour on the appearance of two paintings by Thomas Willeboirts Bosschaert in the Oranjezaal, Huis Ten Bosch', in A. Haack Christensen, A. Jager en J.H. Townsend (red.), *Ground Layers in European Painting 1550–1750*, Londen 2020

Iris Louwersheimer

- [met M.S. Meessen] 'Eerste gecorrigeerde proefdruk: extra raer', *De Boekenwereld* 36 (2020), nr. 3, pp. 79–81

Niels van Maanen

- [met M. Boom, A. Ottevanger, R.J. te Rijdt, H. Rooseboom, I. van Tuinen] 'Print Room Acquisitions', *The Rijksmuseum Bulletin* 68 (2020), nr. 3, pp. 372–373

Marte Sophie Meessen

- [met I. Louwersheimer] 'Eerste gecorrigeerde proefdruk: extra raer', *De Boekenwereld* 36 (2020), nr. 3, pp. 79–81

Suzan Meijer

- [met A. Serrano, R.R. van Rijn, S.B. Coban, B. Reissland, E. Hermens, K.J. Batenburg, M. van Bommel] 'A non-invasive imaging approach for improved assessments on the construction and the condition of historical knotted-pile carpets', *Journal of Cultural Heritage* (2020), doi.org/10.1016/j.culher.2020.09.012

Manon van der Mullen

- 'Stich mit dem Wappen der Sankt-Lukasgilde und dem hl. Lukas als Porträtmaler Mariens', in Chr. Stiegemann (red.), *Peter Paul Rubens und der Barock im Norden*, tent.cat. Paderborn (Erzbischöfliches Diözesanmuseum)/Petersberg 2020, pp. 300–302

Petria Noble

- [met L. Baij, J. Hermans, B. Ormsby, P. Iedema, K. Keune] 'A review of solvent action on oil paint', *Heritage Science* 8 (2020), art. 43

- [met V. Gonzalez, A. van Loon, S. Price, K. Keune] 'Synchrotron micro-XRD and XRD-CT reveal newly formed lead-sulfur compounds in Old Masters paintings', *JAAS* 35 (2020), pp. 2267–2273
- [met P. D'Imporzano, J.M. Koornneef, E. Hermens, K. Keune, K. van Zuilen, G.R. Davies] 'Micro-invasive method for studying lead isotopes in paintings', *Archaeometry* 2020
- [met P. D'Imporzano, K. Batur, J.M. Koornneef, E. Hermens, K. Keune, K. Van Zuilen, G.R. Davies] 'Lead isotope heterogeneity in lead white. From lead white raw pigment to canvas', *Microchemical Journal* 163 (2020), art. 105897
- [met A. van Loon, D. de Man, M. Alfeld, T. Callewaert, G. Van der Snickt, K. Janssens, J. Dik] 'The role of smalt in complex pigment mixtures in Rembrandt's Homer 1663. Combining MA-XRF imaging, microanalysis, paint reconstructions and OCT', *Heritage Science* 8 (2020), nr. 90, pp. 1–19
- [met A. van Loon, A. Burnstock] 'Ageing and deterioration of traditional oil and tempera paints', in J. Hill Stoner en R. Rushfield (red.), *Conservation of Easel Paintings 2nd edition*, Londen 2020, pp. 216–243

Anne Oechtering

- 'Een weinigje beschaaving. De Almanak voor vrouwen door vrouwen (1792–1818) als doorgeefluik voor de ideeën van Mary Wollstonecraft?', *LOCUS. Tijdschrift voor cultuurwetenschappen* 12 (2019), locus.ou.nl/locus-actueel/een-weinigje-beschaaving-anne-oechtering-duplicate/
- [met N. ten Brug, M. Pfundt] 'Actueel. Terug naar de kantoren', *The Art of Information. Blog Rijksmuseum Research Services*, theartofinformationblog.wordpress.com/2020/06/16/terug-naar-de-kantoren/
- 'Scan on Request, open voor iedereen met een Rijksmuseum Research Library-account', *The Art of Information. Blog Rijksmuseum Research Services*, theartofinformationblog.wordpress.com/2020/11/23/5252/

Fricke Oosten

- 'Werk in uitvoering. Documentatie digitaal', *The Art of Information. Blog Rijksmuseum Research Services*, theartofinformationblog.wordpress.com/2020/04/15/werk-in-uitvoering-documentatie-digitaal/

Alied Ottevanger

- 'Review of: F. van Burkom, Erich Wichman. Ironische kunst, tragisch leven, 2019', *Oud Holland Online Reviews*, februari 2020

- [met M. Boom, N. van Maanen, R.J. te Rijdt, H. Rooseboom, I. van Tuinen] 'Print Room Acquisitions', *The Rijksmuseum Bulletin* 68 (2020), nr. 4, nrs. 14, 15, pp. 394–398

Madeleine Pfundt

- 'Actueel. Vroege barok te boek!', *The Art of Information. Blog Rijksmuseum Research Services*, theartofinformationblog.wordpress.com/2020/02/26/vroege-barok-te-boek/
- [met N. ten Brug, A. Oechtering] 'Actueel. Terug naar de kantoren', *The Art of Information. Blog Rijksmuseum Research Services*, theartofinformationblog.wordpress.com/2020/06/16/terug-naar-de-kantoren/

Laura Raven

- [met L. Baij, J. Buijs, J.J. Hermans, P.D. Iedema, K. Keune, J. Sprakel] 'Quantifying solvent action in oil paint using portable laser speckle imaging', *Scientific Reports* 10 (2020), art. 10574
- [met E. Hermens] 'Conception, idiosyncrasy and immateriality in the London paintings of Matthijs Maris (1839–1917)', in M. Kempster e.a. (red.), *Tales of the Unexpected in Paintings Conservation*, Londen 2020, pp. 111–123
- [met M. Lamers, L. Kolkema, S. Molinari, M. Stols-Witlox, K. Seymour] 'Stronger than ever? An unusual case of lining with a "lead-white-in-oil" paint', *Picture Restorer* 57 (2020), pp. 18–27

Jenny Reynaerts

- 'Pioneer. The Dutch-American Painter Alexander Wüst (1837–1876)', in L.S. Dixon, G.P. Weisberg (red.), *Making Waves. Cross-currents in the Study of Nineteenth Century Art* (XIX Studies in Nineteenth Century Art and Visual Culture), Turnhout 2019, pp. 85–94 (Nederlands en Engels)
- entries 33, 96, 103, pp. 102–105, 246–247 en 262–263, in R. Baarsen (red.), *1700–1800*, Amsterdam (Rijksmuseum) 2020 (Nederlandse en Engelse editie)
- 'Acquisitions. Fine and Applied Arts, and History. Joseph-François Ducq (Ledegem 1762–1829 Bruges). Portrait of the Engraver Joseph-Charles de Meulemeester at Work in the Raphael Loggias in the Vatican, 1813', *The Rijksmuseum Bulletin* 68 (2020), nr. 3, pp. 288–289
- 'Wanderlust. Nederlandse kunstenaars op reis 1800–1900', *Culture. Tijdschrift voor relaties van de Dordtse musea en het Regionaal Archief Dordrecht* 2020, nr. 26, pp. 22–25

Robert-Jan te Rijdt

- [met M. Boom, N. van Maanen, A. Ottevanger, H. Rooseboom, I. van Tuinen] 'Print Room Acquisitions', *The Rijksmuseum Bulletin* 68 (2020), nr. 4, pp. 370–371

Maike Rikhof

- 'Sadistic Sensuality and Aesthetic Torture as Modernist Devices. Auguste Rodin's Illustrations for Le Jardin des supplices (1902) by Octave Mirbeau', *Simulacrum* 28 (2020), nr. 2, pp. 62–71

Pieter Roelofs

- 'Acquisitions. Fine and Applied Arts, and History. Jacob Woutersz. Vosmaer, "Flower Still Life with a Fritillary in a Stone Niche"', *The Rijksmuseum Bulletin* 68 (2020), nr. 3, pp. 280–281
- [met K. Wilkie] 'Rembrandt. Marten & Oopjen', *Rijks Masters of the Golden Age*, Amsterdam (Marcel Wanders Studio) 2020, pp. 294–313
- 'Antoon van Welie. Internationaal vermaard society-portrettist uit Afferden', *Tweestromenland* (2020), nr. 186, pp. 28–30

Hans Rooseboom

- 'Het land, het virus en de fotografie', in S. Verschueren (red.), *Pandemic. Corona Close-Up*, Heemstede 2020, z.p.
- [met B. Donker, M. Boom] 'De artistieke nalatenschap van Ed van der Elsken', *Bulletin van de Vereniging Rembrandt* 2020, nr. 2, pp. 17–21
- [met M. Boom] *Ed van der Elsken. Feest*, Amsterdam/Rotterdam 2020 (Nederlandse en Engelse editie)
- [met M. Boom, N. van Maanen, A. Ottevanger, R.J. te Rijdt, I. van Tuinen] 'Print Room Acquisitions', *Bulletin van het Rijksmuseum* 68 (2020), nrs. 5, 6, 8, 9, 13, pp. 376–379, 382–385, 392–393

Marcel de Rooy

- 'Nightwatching Koha for 10 years', *The Art of Information. Blog Rijksmuseum Research Services*, theartofinformationblog.wordpress.com/2020/01/08/3725/

Eddy Schavemaker

- [met G. Boevé-Jones] 'The Holy Family. The attribution of Frans van Mieris's last masterpiece', in Ch. Dumas, R. Ekkart en C. van de Puttelaar (red.), *Connoisseurship. Essays in Honour of Fred G. Meijer*, Leiden 2020, pp. 41–45
- M. di Monte (red.), *L'ora dello spettatore. Come le immagini ci usano*, tent.cat. Rome (Palazzo Barberini) 2020, nr. 5, pp. 148–151

Saskia Scheltjens

- ‘Editorial’, *The Rijksmuseum Bulletin* 68 (2020), nr. 4, p. 307
- ‘Het belang van data in de cultuursector. Een interview met Saskia Scheltjens (Rijksmuseum)’, *Media Culture Fast Forward Blog*, mediafastforward.be/blog/het-belang-van-data-in-de-cultuursector/

Frits Scholten

- ‘Immersive play. Perception and the use of small devotionalia in the late Middle Ages’, *Queeste. Journal of Medieval Literature in the Low Countries* 26 (2019), nr. 2, pp. 152–176
- ‘Cosimo’s genius and Ammannati’s ingenium’, *The Rijksmuseum Bulletin* 68 (2020), nr. 4, pp. 308–335
- ‘Du Quesnoy’s Dwerg van de hertog De Créqui. Rolwisseling als artistieke strategie’, *Roma Aeterna* 8 (2020), nr. 1, pp. 8–21
- ‘Acquisitions. Fine and Applied Arts, and History’, *The Rijksmuseum Bulletin* 68 (2020), nr. 3, pp. 286–287
- entries 3.14, in M. Marubbi (red.), *Orazio Gentileschi. La fuga in Egitto e altre storie dell’infanzia di Gesù*, tent.cat. Cremona (Pinacoteca Ala Ponzone) 2020, pp. 94, 95
- entries 22, 91, 96–99, 106, 112, 113, in C. Stiegemann (red.), *Peter Paul Rubens und der Barock im Norden*, tent.cat. Paderborn (Erzbischöfliches Diözesanmuseum) / Petersberg 2020
- ‘Die große Bildhauerwerkstatt Antwerpen. Die Wurzeln von Ludovicus Willemssens’, in C. Stiegemann (red.), *Peter Paul Rubens und der Barock im Norden*, tent.cat. Paderborn (Erzbischöfliches Diözesanmuseum) / Petersberg 2020, pp. 82–93
- ‘Die Welt des Jan van Delen. Erwägungen zur flämischen Elfenbeinschnitzerei des 17. Jahrhunderts’, in Chr. Ruhmann en P. Koch-Lütke Westhues (red.), *Museum als Resonanzraum. Kunst, Wissenschaft, Inszenierung, Festschrift für Christoph Stiegemann*, Petersberg 2020, pp. 342–353
- entries 15, 18, 20, 21, 65, 69, 74, 75, 84, 98, in R. Baarsen (red.), *1700–1800*, Amsterdam (Rijksmuseum) 2020 (Nederlandse en Engelse editie)

Esther Scholtes

- ‘Terra Nullius. Cartographic metaphors in-between world and representation’, *Kunstlicht* 41 (2020), nr. 2/3, pp. 10–18
- ‘Ed, man with a photo camera. On authorship in photographic mediation’, *Simulacrum* 19 (2020), nr. 1, pp. 24–30

Eveline Sint Nicolaas

- ‘Acquisitions. Fine and Applied Arts, and History. Multiple Pillory, Used to Shackle Enslaved People’, *The Rijksmuseum Bulletin* 68 (2020), nr. 3, pp. 274–275.
- ‘Acquisitions. Fine and Applied Arts, and History. Suzanne Perlman, Dry Dock in Curaçao, 1959’, *The Rijksmuseum Bulletin* 68 (2020), nr. 3, pp. 298–299
- entries 48, 57, 60, 61, 62, 94, 97, 99, 100, 101, in R. Baarsen (red.), *1700–1800*, Amsterdam (Rijksmuseum) 2020 (Nederlandse en Engelse editie)

Anna A. Ślącza

- ‘Lost and found? A note on two images of dancing Śiva from Bangladesh’, *Journal of Bengal Art* 25 (2020), pp. 27–35
- ‘How to make a “Cola bronze”? Theory and practice of bronze casting in South India’, in L.R. Greaves en Adam Hardy (red.), *Bridging Heaven and Earth. Art and Architecture in South Asia, 3rd Century BCE–21st Century CE*, New Delhi (Research presented at the Twenty-third Conference of the European Association for South Asian Archaeology and Art), vol. 2, Cardiff 2016, pp. 201–210
- ‘The ritual of laying the consecration deposit in the South Indian Śaiva tradition (c. 12th century CE). The testimony of the texts’, in A.M. Butters (red.), *Purāṇas, Āgamas, and Tantras. Papers of the 12th World Sanskrit Conference held in Helsinki, Finland 13–18 July 2003*, Helsinki 2020, pp. 81–97
- [met C. Muru] ‘Acquisitions. Fine and Applied Arts, and History. A Bilingual Tamil-Portuguese Palm-Leaf Manuscript, India (Tamil Nadu)’, *The Rijksmuseum Bulletin* 68 (2020), nr. 1, pp. 80–81
- ‘The sage Bhṛngin with three legs. A unique wooden sculpture at the Rijksmuseum’, *Aziatische Kunst* 3 (2020), pp. 18–29

Valika Smeulders

- ‘Stories of Slavery’, *RA Magazine Royal Academy of Arts, UK*, november 2020, nr. 23, p. 37–38

Emmie Snijders

- ‘We zijn weer open!’, *The Art of Information. Blog Rijksmuseum Research Services*, theartofinformationblog.wordpress.com/2020/07/22/we-zijn-weer-open/
- ‘Achter de schermen in Coronatijd’, *The Art of Information. Blog Rijksmuseum Research Services*, theartofinformationblog.wordpress.com/2020/04/02/achter-de-schermen-in-coronatijd/

William A. Southworth

- ‘Aanwinst. Two Javanese stone sculptures’, *Aziatische Kunst* 50 (2020), nr. 3, pp. 45–49

Giovanni Paolo Di Stefano

- ‘The Han de Vries Collection of Oboes’, *The Rijksmuseum Bulletin* 68 (2020), nr. 1, pp. 76–79
- ‘Music Parade. A New Display at the Rijksmuseum’, *ICOM-CIMCIM Bulletin* april 2020, pp. 30–33
- ‘Zeldzame Nederlandse barokhobo’s. Muziekschatten in het Rijksmuseum’, *Oude Muziek Magazine* 2020, nr. 1, pp. 10–11
- ‘De fortepiano van Lodewijk Napoleon. Muziekschatten in het Rijksmuseum’, *Oude Muziek Magazine* 2020, nr. 2, pp. 8–9
- ‘Een opvouwbaar klavecimbel. Muziekschatten in het Rijksmuseum’, *Oude Muziek Magazine* 2020, nr. 3, pp. 10–11

Harm Stevens

- ‘Niet écht anders kijken naar koloniale fotografie. Recensie Dossier Indië Wereldmuseum’, *Fotografisch Geheugen* nr. 100 (2020), pp. 48–52
- ‘“Away with koolonies”. Revolusi in archief en museum’, *Indies tijdschrift* 2020, nr. 1, p. 21
- ‘Van Heutsz: “een buitengewoon man” (recensie Vilan van de Loo, *Uit naam van de majesteit. Het leven van J.B. van Heutsz, 1851–1924*, 2020), *Indies tijdschrift* 2020, nr. 2, p. 9

Maud van Suylen

- ‘Drawings of Interiors by Thomas Wijck’, *Master Drawings* 58 (2020), nr. 2, pp. 195–206

Ilona van Tuinen

- [met M. Boom, N. van Maanen, A. Ottevanger, R.J. te Rijdt, H. Rooseboom] ‘Print Room Acquisitions’, *The Rijksmuseum Bulletin* 68 (2020), nr. 1, pp. 367–369

Jane Turner

- ‘Book review: Peter Schatborn and Erik Hinterding, *Rembrandt: The Complete Drawings and Etchings, Cologne (Taschen GmbH), 2019*’, *Simiolus. Netherlands Quarterly for the History of Art* 42 (2000), nrs. 1–2, pp. 146–156
- ‘De Gheyn and the passion for recording natural phenomena at the turn of the 17th century’, *Looking through art*, lookingthroughartblog.wordpress.com/2020/07/14/de-gheyns-turtles-and-the-passion-for-recording-natural-phenomena-at-the-turn-of-the-17th-century/, 14 juli 2020

- J. Turner (red.), *Dutch Drawings of the Seventeenth Century*, coll.cat. Rijksmuseum, www.rijksmuseum.nl/nl/bestandscatalogi/dutch-drawings-of-the-seventeenth-century, Amsterdam 2019– (181 new entries)
- J. Turner (red.), *Works by Hercules Segers*, coll.cat. Rijksmuseum, www.rijksmuseum.nl/nl/onderzoek/bestandscatalogi/works-by-hercules-segers, Amsterdam 2020 (77 entries)

Matthias Ubl

- ‘Maarten van Heemskerck, *Pluto and Cerberus, c. 1555/Samson Carrying the Gate of Gaza, c. 1555*’, *The Rijksmuseum Bulletin* 68 (2020), nr. 1, pp. 64–67
- ‘Atelier van Joachim Patinir, *Landschap met verzoeking van de heilige Antonius de Heremiet*’, in A. Koopstra (red.), *Lucas Gassel van Helmond. Meester van het landschap*, Zwolle 2020, pp. 112–114, nr. 24
- ‘Jan Sanders van Hemessen, *Dubbelportret van een echtpaar, een spel triktrak spelend, 1532*’, in K. van Cauteren (red.), *Blind Date. Portretten met blikken en blozen*, Veurne 2020, pp. 8–11 (Nederlandse en Engelse editie)
- ‘Jan van Scorel, *Portret van Joost Aemisz van de Burch*’, in K. van Cauteren (red.), *Blind Date. Portretten met blikken en blozen*, Veurne 2020, pp. 336–338 (Nederlandse en Engelse editie)

Guus Verhaar

- [met M.R. van Bommel, N.H. Tennent] ‘Development and validation of an analytical protocol for the sampling and quantitative analysis of ions on the surface of unstable historic glass in museum collections using ion-exchange chromatography’, *Journal of Chromatography A* 1627 (2020), art. 461394

Maartje Veringa

- ‘Twee portretten van de micrograaf Johann Michael Püchler’, *Boekenwereld* 36 (2020), nr. 1, pp. 62–63

Lisette Vos

- [met M.H. Nadeau, T. Schreibweis Torrents, L. Kourilova, J. López, J. Strombek, L. Harrison, L. Orata, R. Constabile, S. Kervinen, D. Stojkovicova, C. Schwartz, K. Seymour] ‘Event Reviews. Mist-Lining Workshop. A Two-Phase Programme with Support from the Getty Foundation’s Conserving Canvas Initiative. 25th–29th March and Summer 2019 Stichting Restauratie Atelier Limburg (SRAL) Studios Maastricht, Netherlands’, *The Picture Restorer* 57 (2020), pp. 58–64

Ching-Ling Wang

- [coauteur] *Minghua quanji-Dong Qichang* 明画全集-董其昌 [The Complete Collection of Ming (1368–1644) Paintings. Dong Qichang], Hangzhou 2020
- [coauteur] *Qinghua quanji-Shixi* 清画全集-石溪 [The Complete Collection of Qing (1644–1911) Paintings. Shixi], Hangzhou 2020
- ‘Tani Bunchō’s *Scroll of One Hundred Children and its Chinese Model*’, *Aziatische Kunst* 50 (2020), nr. 3, pp. 58–62
- ‘Robert van Gulik and his World of East Asian Painting and Calligraphy’, *Aziatische Kunst* 50 (2020), nr. 2, pp. 22–25
- ‘The Future of Now. The Bu Nam Civilization in the Rijksmuseum’, *Aziatische Kunst* 50 (2020), nr. 1, pp. 64–66
- ‘Helan Amusitedan Guojia Bowuguan cang Guangdong tongtai huafalang jianjie- jianlun qi Xiyang yinsu 荷蘭阿姆斯特丹國家博物館藏廣東銅胎畫琺瑯簡介一兼論其西洋因素 [Canton Enamels in the Collection of the Rijksmuseum, Amsterdam. Also on its European elements]’, in Guangdong Museum (red.), *Zhen yu zhi mei. Guang falang tezhang* 臻于至美: 广琺瑯特展 [Rebirth in China. Canton Enamls Special Exhibition], Guangzhou 2020, pp. 200–207
- ‘Qao Qipei’s *Album of Landscapes*’, in K. Karlsson en A. von Przychowski (red.), *Longing for Nature. Reading Landscapes in Chinese Art*, Zürich 2020, pp. 182–188
- ‘Zhongguo banhua de Helan fanben. Han Huide de Mulin teli tu yanjiu 中國版畫的荷蘭範本:韓懷德的《牧林特立圖》研究 [A Dutch Model for a Chinese Woodcut. On Han Huide’s *Herding a Bull in a Forest*]’, in *Yishuxue yanjiu* 藝術學研究 [Journal of Art Studies] 26 (2020), pp. 219–251

Gregor J.M. Weber

- ‘Mit Worten malen. Marlies Giebe über Johannes Vermeer’, in B. Dalbajewa en A. Dehmer (red.), *Die Macht der Malkunst. Beiträge aus Werkstatt und Wissenschaft zu Ehren von Marlies Giebe*, Dresden 2020, pp. 40–41
- ‘Ikonographische Korrekturen im Fall zweier politischer Allegorien Jacob de Wits’, in Ch. Dumas, R. Ekkart en C. van de Puttelaar (red.), *Connoisseurship. Essays in Honour of Fred G. Meijer*, Leiden 2020, pp. 339–344
- ‘Acquisitions. Fine and Applied Arts, and History. Monogrammist GF’, [met S. Karst], ‘Group Portrait of Four Artists’, *The Rijksmuseum Bulletin* 68 (2020), nr. 1, pp. 72–73

Laurien van der Werff

- ‘Behangsekschilders Jacob Cats, Rutger Camerling en Hendrik Mooij in het Oude Hof’, *Alle Amsterdamse Akten*, Stadsarchief Amsterdam,
- alleamsterdamseakten.nl/artikel/2471/behangsekschilders-jacob-cats-rutger-camerling-en-hendrik-mooij-in-het-oude-hof/, 22 oktober 2020

Nienke Woltman

- ‘Dear conservator of the future. An unremarkable restoration of a landscape painting by Jan van Goyen’, *The Picture Restorer* 56 (2020) en *Au Courant*, www.restauratoren.nl/blog/dear-conservator-in-the-future

Hendrik Nicolaas Werkman, *Straatbeeld met figuren*. Groningen, 1944
Sjabloon, stempel en inktroller op papier. Inv.nr. RP-P-2020-124.
Aankoop uit het Knecht-Drenth Fonds/Rijksmuseum Fonds

Keti Koti, zie pp. 205–206

Anton Molkenboer, *Zelfportret in het atelier*, 1896. Olieverf op doek, 37,7 × 30,2 cm.
Inv.nr. SK-A-5072. Schenking van Helen en Lorenz van der Meij, Amsterdam

PRESENTATIES EN LEZINGEN DOOR MEDEWERKERS

Edward Anderson

- [met R. Sanderson] Workshop 'Linked Art', CIDOC Conference, online, 7 december

Elise Andersson

- 'Restoration of a 17th century Dutch lacquer cabinet with chinoiserie. Removal of a thick dark varnish to make the original decoration visible', workshop 'Train-the-trainer conservation wood and furniture', Zuid-Afrika, online, 1 december

Marion Anker

- Interview voor podcast *In het Rijksmuseum*, 'Cornelia van Nijenroode', www.rijksmuseum.nl/nl/stories/podcast/story/cornelia-van-nijenroode, 29 juli
- Interview voor podcast *In het Rijksmuseum*, 'Mutsen van walvisvaarders uit Spitsbergen', www.rijksmuseum.nl/nl/stories/podcast/story/mutsen-van-walvisvaarders-uit-spitsbergen, 13 oktober

Stephanie Archangel

- 'Met vrienden om tafel. Slavernij en terminologie', Rijksmuseum, 4 februari
- 'Becc: Don Miguel de Castro', overzichtcollege *Hollandse kunst in de Gouden Eeuw*, Universiteit van Amsterdam, 11 maart
- *Historisch bewijs*, AVROTROS-serie (6 afleveringen), www.npostart.nl/historisch-bewijs/AT_2113095
- Interview voor podcast *In het Rijksmuseum*, 'Portret van een Afrikaanse man', www.rijksmuseum.nl/nl/stories/podcast/story/portret-afrikaanse-man, 10 juni
- 'A discussion on Black in Rembrandt's time', Colnaghi Foundation, Londen, 10 juni
- 'Early Modern History', Queen Mary University of London, 12 oktober
- 'Museology, heritage and inclusivity', Universiteit van Amsterdam, 26 november
- 'HERE. Black in Rembrandt's Time', *Codart Focus*, Den Haag, 2 december
- 'Art in the West. Antiquity – 1800', Universiteit Leiden, 8 december
- 'Maria van Reigersberg', Vrienden Lunch Date, Rijksmuseum, 16 december

Saskia Asser

- 'Fotojournalistiek in de 20ste eeuw', Nederlands Fotogenootschap, online lezing, 6 november
- 'Persfotoarchieven als historische bron. Case study: Hugo Wilmar, sterfotograaf van De Spaarnestad (1947–1951)', Universiteit van Amsterdam, online college, 3 december

Reinier Baarsen

- 'Met DAF de diepte in', voor begunstigers van het Decorative Art Fund, Rijksmuseum, 23 januari

Henni van Beek

- [met E. Kirchner, C. van Wijk] 'Exploring the Limits of Colour Accuracy and Best Practice in Photography', *Association for Historical and Fine Art Photography Conference*, online, 18 november

Joosje van Bennekom

- 'The Tricks of the Trade. Research into Adam van Vianen's Silver Alloy', *NICAS Colloquium*, Rijksmuseum, 12 maart

Dirk Jan Biemond

- Gastcollege 'Telling stories in a museum. How to make objects talk', Rijksuniversiteit Groningen, afdeling Geschiedenis, 12 mei
- Gastcollege 'Antiques and digital markets', Antwerp School of Management, 10 september

Mattie Boom

- 'Aat Veldhoen. De polaroids', Museum Kranenburgh, Bergen, 1 maart 2020
- 'De collectie fotoboeken van het Rijksmuseum', Nederlands Fotomuseum Rotterdam, 12 maart
- 'Photography's Magic', *Rijksmuseum Unlocked*, [#RijksmuseumUnlocked: Photography's Magic - YouTube](https://www.rijksmuseum.nl/en/unlocked/photography-s-magic), 6 november

Ellen van Bork

- 'Metal fittings on Furniture', workshop 'Train-the-trainer conservation wood and furniture', Zuid-Afrika, online, 2 december

Maartje Brattinga

- 'Friendship', *Rijksmuseum Unlocked*, [#RijksmuseumUnlocked: Friendship, YouTube](https://www.rijksmuseum.nl/en/unlocked/friendship), 23 oktober
- 'The glass collection of the Rijksmuseum', symposium *Rays of Glass International Art Project*, online, 29 oktober

Iskander Breebaart

- 'Reconstruction of a 16th century round picture frame, with short films on certain aspects of the making of the frame', workshop 'Train-the-trainer conservation wood and furniture', Zuid-Afrika, online, 1 december

Annemies Broekgaarden

- 'Museum and Cultural Education for Children', webinar Children's Museum Research Centre (CMRC), China, 13 oktober

Frédérique Broers

- [met F. Meirer, J. Nelson Weker, K. Janssens, K. Keune] '3D Visualization of the Effect of Light Aging on Orpiment Pigment Particles', *Cultural and Natural Heritage Workshop ESRF-EBS*, ESRF, Grenoble, 23 januari
- [met S. Webb, J. Nelson Weker, K. Janssens, F. Meirer, K. Keune] 'New insights into the degradation of arsenic sulfide degradation using synchrotron X-ray spectroscopy', *NICAS Colloquium*, online, 9 juli
- [met S. Webb, J. Nelson Weker, K. Janssens, F. Meirer, K. Keune] 'Fate of As-species in arsenic sulfide degradation using synchrotron X-ray spectroscopy', *NUACCESS/PIRE International Seminar*, online, 4 november
- [met F. Vanmeert, V. Gonzalez, K. Bossers, J. Garrovoet, S. van Malderen, P. Noble, A. van Loon, K. Janssens, F. Meirer, K. Keune] 'Correlative 3D μ -XRF-Ptychographic Tomography on Rembrandt's Night Watch', *CHAINS 2020*, online, 8 december

Wendela Brouwer

- 'De Registrar', Reinwardt Academie, Amsterdam, 2 december

Jeroen ter Brugge

- 'Jeroen about shipwreck findsspecial photo book', *Rijksmuseum from Home*, [#Rijksmuseumfromhome: Jeroen about shipwreck finds - YouTube](https://www.rijksmuseum.nl/en/unlocked/shipwreck-finds), 22 mei

Duncan Bull

- 'Caravaggio-Bernini', zeven videolezingen vanuit de Rijksmuseumtuin voor de Vrienden van het Rijksmuseum (april-mei) en voor ING-relaties (augustus)
- 'A pair of luminous portraits. Piero di Cosimo's portraits of Giuliano da Sangallo and Francesco Giamberti', *Rijksmuseum Unlocked*, [#RijksmuseumUnlocked: A Luminous Pair - YouTube](https://www.rijksmuseum.nl/en/unlocked/a-luminous-pair), 11 september

Denise Campbell

- 'The twelve month cups', *Rijksmuseum from Home*, [#Rijksmuseumfromhome: Denise about the twelve month cups - YouTube](https://www.rijksmuseum.nl/en/unlocked/twelve-month-cups), 3 april

Jan van Campen

- 'Glass paintings in the collection of Andreas Everardus van Braam Houckgeest (1739–1801)', *International Workshop. China and the West. Reconsidering Chinese Reverse Glass Painting*, Romont, 15 februari

Dionysia Christoforou

- [met E. Hinterding] 'Visualizing watermarks in the Rijksmuseum collection', workshop symposium *Drawings by Rembrandt. Connecting Art History, Science and Conservation*, Rijksmuseum/RCE/Museum Het Rembrandthuis, Amsterdam, 6 februari

Femke Coevert

- 'XXL Papier', *Rijksmuseum from Home*, [#Rijksmuseumfromhome: Femke about the XXL Paper exhibition - YouTube](https://www.rijksmuseum.nl/en/unlocked/xxl-paper), 28 april
- [met M. van Suylen, A. Weller, D. Diamante] 'Panoramas from the depths of the Rijksmuseum's storage room', *Annual Conference and General Assembly of ICOM International Committee for Museums and Collections of Decorative Arts and Design. Hidden Gems*, online, 15–16 oktober

Meike Le Coultre

- Deelname paneldiscussie *Canadian Creative Industries Virtual Trade Mission to The Netherlands*, 25 november

Sara Creange

- [met Y. de Yong, F. Beuzenberg, T. Kroesen, T. Pfeiffer, K. Schmitt-Ott, G. Verhaar, E. Rennen, A. Schmidt-Ott] 'Corrosive gas indicator produced by filtration of 5 nm aerosol particles', *European Aerosol Conference. EAC 2020 30*, online, 25 augustus

Hendrikje Crebolder

- Spreker Lunch & Learn, Magazine Media Associatie, Tassenmuseum, Amsterdam, 14 februari
- Inspiratiesessie voor team Development van Internationaal Toneel Amsterdam, online, 1 december
- Spreker webinar *De kunst van het verbinden*, Stichting Topvrouwen/KPN D/Stichting Lof, online, 7 december

Alexander Dencher

- 'Sporen van vaardigheid. Toegepaste kunst en tekenkunst van de Renaissance tot Verlichting', lezing Faculteitsbestuur voor Geesteswetenschappen voor LSV Minerva, Leiden, 22 januari

- ‘The console table by Piranesi’, *Rijksmuseum from Home*, [#Rijksmuseumfromhome: Alexander about the console table by Piranesi - YouTube](#), 17 april
- [met P. van Duin], ‘A Desk Full of Secrets’, *Rijksmuseum Unlocked*, [#RijksmuseumUnlocked: A Desk Full of Secrets - YouTube](#), 28 augustus
- ‘The future of furniture’, *Museum Talks*, lezingenreeks georganiseerd door prof.dr. S.P.M. Bussels, Universiteit Leiden, online, 1 oktober
- ‘Joyous Entry or Roman Triumph? Art and ambiguity in the entry of William III of Orange, King of England, into The Hague in 1691’, congres *Step by step. Visualizing and Asserting Power in Netherlandish Joyous Entries*, Universiteit Gent/Universität Hamburg/Rubanium, 10 december

Cathelijne Denekamp

- Presentatie over project Nachtwacht on tour, opening *Week tegen Eenzaamheid*, ministerie van VWS, Prinsenhof Delft, 1 oktober
- Panellid bijeenkomst *Onbeperkt cultuur beleven*, ministerie van OCW, online, 8 oktober

Taco Dibbits

- Toespraak opening *Spiegel van de werkelijkheid. 19de-eeuwse schilderkunst in Nederland*, Singer Museum, Laren, 15 januari
- College Master Kunst, Markt & Connaissance-schap, Vrije Universiteit, Amsterdam, 3 april
- Deelname Expert Committee Security, Staatliche Kunstsammlungen Dresden, online, 18 juni
- Zomercursus voor de OSK, UvA Summerschool, Rijksmuseum, 26 juni
- Toespraak opening *Frans Hals. Alle Schutterstukken*, Frans Hals Museum, Haarlem, 17 september

Femke Diercks

- ‘Flowers’, *Rijksmuseum Unlocked*, [#RijksmuseumUnlocked: Flowers - YouTube](#), 12 juni
- ‘A Children’s History’, *Rijksmuseum Unlocked*, [#RijksmuseumUnlocked: A Children’s History - YouTube](#), 9 oktober
- Moderator ‘Royal Blue and Delft Silver’, *CODARTfocus*, online event, 9 december
- ‘Digital guided tour of the exhibition Royal Blue. William & Mary’s finest Delftware at the Kunstmuseum Den Haag’, panellid tijdens *French Porcelain Society Livingroom Lecture*, online, 11 oktober

- Interview voor podcast *In het Rijksmuseum*, ‘Bloempiramides’, [www.rijksmuseum.nl/nl/stories/podcast/story/bloempiramides](#), 2 december

Marta Domínguez Delmás

- [met P. van Duin] ‘Wood for goods. Tracing the origin of the timber to provenance art-historical objects (1450–1800)’, *Technical Art History. New perspectives & more dimensions. Object based research in technical art history*, Rijksmuseum, 12 februari
- ‘Wood for goods. Studying the production of historical wooden art objects in the Low Countries (1450–1800)’, onderzoeksreferaat, Universiteit van Amsterdam, 13 februari
- ‘Oak forests and timber in the north of Spain. Supplying construction activities in the Early Modern Period (1400–1800)’, symposium *TERRAE 2020. Hors-champs. Regards croisés sur les forêts et les incultes au Moyen Âge*, Bibliothèque d’Études Méridionales, universiteit van Toulouse, 6 maart
- [met F. Bossema, S.B. Coban, E. Hermens, K.J. Batenburg] ‘Imaging Science and Wooden Cultural Heritage. Current Successes and Limitations’, *SIAM Conference on Imaging Science*, online, 8 juli

Jan Dorscheid

- ‘Two expressive carved balustrades with auricular ornament. Comparison, material research and conservation treatment’, workshop ‘Train-the-trainer conservation wood and furniture’, Zuid-Afrika, online, 30 november

Esther van Duijn

- ‘Interviews for *The Night Watch*, *Reflecting on Theory, History, and Ethics in the Conservation of Paintings. From Sources to the Wider Social Context*, Interim Meeting ICOM-CC Paintings Working Group, and Ethics of Conservation Working Group, Nova University, Lissabon, 6 februari
- “‘Like a drunkard, the diseased painting craved the regenerating alcohol...’ The numerous varnish treatments of Rembrandt’s *The Night Watch* between 1889 and 1936’, *Night Watch Meeting*, Rijksmuseum, online, 23 juni
- ‘Traditions and developments in the use of the wax-resin lining method in the Rijksmuseum’, *NICAS Colloquium*, online, 10 september

Paul van Duin

- [met A. Dencher] ‘A Desk Full of Secrets’, *Rijksmuseum Unlocked*, [#RijksmuseumUnlocked: A Desk Full of Secrets - YouTube](#), 28 augustus
- [met M. Domínguez Delmás] ‘Wood for goods. Tracing the origin of the timber to provenance art-historical objects (1450–1800)’, *Technical Art History. New perspectives & more dimensions. Object based research in technical art history*, Rijksmuseum, 12 februari
- ‘Agents of deterioration and condition checking in furniture’, workshop ‘Train-the-trainer conservation wood and furniture’, Zuid-Afrika, online, 1 december
- ‘Climate4Wood. The search for a sustainable museum climate’, workshop ‘Train-the-trainer conservation wood and furniture’, Zuid-Afrika, online, 1 december
- ‘Dutch 17th-century marquetry. Research and conservation’, workshop ‘Train-the-trainer conservation wood and furniture’, Zuid-Afrika, online, 1 december

Gerrit Engberts

- [met B. Sibbing] ‘Duurzaamheid en techniek’, *OLVG*, 26 november

Robert Erdmann

- ‘The Secret Life of Art’, Soho House, Amsterdam, 14 januari
- ‘Imaging for Operation Nightwatch’, Begunstigersevent Operatie Nachtwacht, Rijksmuseum, 23 januari
- ‘Revealing the Secret Lives of Rembrandt’s Prints, Drawings, and Paintings’, Museum Het Rembrandthuis, Amsterdam, 2 februari
- ‘Advanced imaging and interactive visualization for works on paper’, symposium *Drawings by Rembrandt. Connecting Art History, Science and Conservation*, Rijksmuseum/RCE/Museum Het Rembrandthuis, Amsterdam, 6 februari
- ‘Workshop on interactive tools for visualization of works on paper’, symposium *Drawings by Rembrandt. Connecting Art History, Science and Conservation*, Rijksmuseum/RCE/Museum Het Rembrandthuis, Amsterdam, 7 februari
- ‘How science can help you with vetting’, *TEFAF Vetting*, MECC, Maastricht, 3 maart
- [met A. Tummers] ‘21st Century Connoisseurship’, webinar *NICAS Projects*, online, 1 december

Menno Fitski

- ‘Desirable Copies and Genuine Fakes’, De Nieuwe Kerk, Amsterdam, 23 februari

- ‘Beveiliging. Aziatische wachters en goden’, *Rijksmuseum Unlocked*, [#RijksmuseumUnlocked: Protection - YouTube](#), 10 juni
- ‘Menno over twee kamerschermen’, *Rijksmuseum from Home*, [#Rijksmuseumfromhome: Menno about two Yoshida Hiroshi screens - YouTube](#), 24 maart
- Interview ‘Over twee grote houten polychrome beelden uit Japan (ca. 1300–ca. 1400)’, *Springvossen*, Amsterdam FM, 16 november

Josephina de Fouw

- ‘Josephina over het familieportret. Het gezinsleven en de liefde voor kunst’, *Rijksmuseum from Home*, [#Rijksmuseumfromhome: Josephina about The Family Van Beeftingh - YouTube](#), 24 april
- [met T. Graafland], ‘Framed’, *Rijksmuseum Unlocked*, [#RijksmuseumUnlocked: Framed - YouTube](#), 24 juli

Isabelle Garachon

- [met D. Sero] ‘Fingerprint analysis from 3D CT-scans, from images to patterns’, *Technical art history. New perspectives and more dimensions, object-based research in technical art history*, Rijksmuseum, 12 februari
- ‘Conservation, Art History, and Science Working Together. Examples from the Ceramics, Glass and Stone Conservation Department, Rijksmuseum Amsterdam’, cursus *Silk Roads, Sea Routes & Shared Heritage*, New York University Abu Dhabi, online, 17 november

Victor Gonzalez

- ‘Structural studies of historical inorganic pigments using synchrotron radiation. Capacities and future applications’, *Cultural and Natural Heritage Workshop ESRF-EBS*, ESRF, Grenoble, 22–24 januari
- ‘Synchrotron analysis of the Dutch Golden Age Masters’ pictorial matter’, *IPANEMA Seminar*, Saclay (F), 14 februari
- ‘Revealing the material and technical choices of Leonardo da Vinci using chemical analysis’, *Leonardo da Vinci. The experience of art, international conference*, Musée du Louvre, Parijs, 25 februari

Tess Graafland

- [met J. de Fouw] ‘Framed’, *Rijksmuseum Unlocked*, [#RijksmuseumUnlocked: Framed - YouTube](#), 24 juli

Lea Grüter

- ‘Provenance Research and Nazi-looted art restitution. What is the crime?’, *Applied Museum and Heritage Studies*, Reinwardt Academie, Amsterdam, 23 oktober

Ludo van Halem

- ‘Een keten van geweld/A Chain of Violence’, *Rijksmuseum Unlocked*, [#RijksmuseumUnlocked: A Chain of Violence - YouTube](#), 13 november

Gijs van der Ham

- Interview voor podcast *In het Rijksmuseum*, ‘St. Elisabethsvloed’, [www.rijksmuseum.nl/nl/stories/podcast/story/elisabethsvloed](#), 29 april
- ‘Het Rijksmuseum, verleden – heden – toekomst’, lezing, Probus, Amsterdam, online, 6 oktober

Cecile van der Harten

- ‘Is color standardization more difficult than milking a duck? Let’s ask the milkmaid. 10 years of color management in the Rijksmuseum’, *Color20*, San Diego, 14 januari

Maarten Heerlien

- ‘Alles uit de kast. De toekomst van collectie-documentatie’, kunsthistorische lunch, 16 januari
- ‘Collectieprojecten. Het interne crowdsourcing platform van het Rijksmuseum’, AdamNet Kennissessie, 28 mei
- ‘Collectieprojecten’, kunsthistorische lunch, 15 oktober

Joen Hermans

- ‘Water chemistry and transport in oil paint’, *NICAS Colloquium*, online, 29 oktober

Erma Hermens

- ‘Material histories of museum objects. Digital imaging for technical art history, conservation and dissemination at the Rijksmuseum Amsterdam’, *Venice Virtual Summer Camp for Digital and Public Humanities*, Ca’Foscari University of Venice, Venice Centre for Digital and Public Humanities, online, 6–10 juli
- “‘Through the eye and through text”. A unique 17th-century Dutch Colour Chart for Painters. Identification and Interpretation’, *9th European Society for the History of Science ESHS Conference Visual, Material and Sensory Cultures of Science*, Bologna, online, 3 september
- ‘13GlassP. Imaging, Identification and Interpretation of Glass in Paint. Yellow, red and blue...’, *NUACCESS/PIRE International Seminar*, online, 7 oktober

- ‘Glass in paint. Crossing disciplines, in series on *Painting with stone and glass*’, Bard Postgraduate Research Centre, New York, online, 30 oktober
- ‘Applied material knowledge. Some reflections on building skill and material intelligence’, Universiteit van Antwerpen, online, 24 november
- ‘Catching the artist’s skill. A journey of discovery and wonder’, *Royal Philosophical Society Glasgow Lecture Series*, online, 16 december

Rosina Herrera Garrido

- ‘Ethical issues regarding their treatments since the objects were acquired by the Rijksmuseum in 1994’, online gepresenteerd aan conservatoren en papierrestauratoren van de Royal Collections in Windsor, 9 oktober
- ‘This is what the first Photographs of Amsterdam look like. “Fijne” details at the Rijksmuseum’, [This is What the First Photographs of Amsterdam Look Like - ‘Fijne’ details at the Rijksmuseum - YouTube](#), 14 oktober

Tamar Hestrin-Grader

- ‘In Life I was Silent, In Death I Can Still Sweetly Talk. Listening in New Ways’, *Playing and Operating. Functionality in Museum Objects and Instruments*, ICOM CIMCIM, CIMUSET en Cité de la Musique – Philharmonie de Paris, Parijs, 4 februari

Erik Hinterding

- [met P. Roelofs, S. Smelt, J. Godrie] Interview voor podcast *In het Rijksmuseum*, ‘Rembrandt’ (4 afleveringen) [www.rijksmuseum.nl/nl/stories/podcast](#), 15 juli
- ‘The Young Rembrandt as Experimental Printmaker’, studiedag *Young Rembrandt and his Works on Paper* t.g.v. tentoonstelling *The Young Rembrandt*, Ashmolean Museum, Oxford, online, 16 oktober

Wim Hoeben

- ‘CollectieCentrum Nederland’, Oudheidkundige Vereniging Flehite, Amersfoort, 3 november

Jan de Hond

- ‘Jan about Novaya Zemlya’, *Rijksmuseum from Home*, [#Rijksmuseumfromhome: Jan about Novaya Zemlya - YouTube](#), 22 mei

Jolanda van Iperen

- ‘Crystalline deposits in new display cases at the Rijksmuseum’, symposium *TMP Volatiles and Efflorescence Mitigation Project*, Smithsonian NMAI, New York, online, 7 juli

- ‘Crystalline deposits in new display cases at the Rijksmuseum’, symposium *TMP Volatiles and Efflorescence Mitigation Project*, Universiteit van Antwerpen, online, 15 oktober

Martin Jürgens

- ‘Technical imaging of photographic materials – chicken or egg?’, *NUACCESS/PIRE International Seminar*, online, 15 juli
- “‘A crowd of mercurial globules”. On the microscopic examination of daguerreotypes in 1839’, *Photo. Science. Photography and Scientific Discourses*, Czech Academy of Sciences, Praag, online, 1 december

Trineke Kamerling

- ‘Het managen van collectie’, Reinwardt Academie, Minor Collectiemanagement, online college, 14 april

Katrien Keune

- ‘Operation Night Watch’, *Physics@Veldhoven*, Veldhoven, 20 januari
- ‘Operatie Nachtwacht’, Basisschool de Rank, Alphen aan de Rijn, 7 februari
- ‘Metal soaps in art. From first observations towards a deeper understanding’, webinar *ICON Book & Paper Group*, online, 6 mei
- ‘Schilderijenonderzoek’, *Pint of Science*, online, 23 september
- ‘3D Understanding of Degradation Products in Paintings (3D2P)’, webinar *NICAS Projects*, online, 30 november

Nouchka De Keyser

- ‘Dissecting tulips. A technical study of Jacob Marrel’s *Still Life with a Vase of Flowers and a Dead Frog*’, *Technical Art History. New perspectives & more dimensions*, Amsterdam, 12 februari
- ‘Comparative Macro X-ray fluorescence imaging assists the attribution debate on two versions of *Head of Medusa* by P.P. Rubens’, workshop *Rubenianum Works in Progress*, Antwerpen, 20 februari

Marjolein Koek

- ‘Marjolein about corsage’, *Rijksmuseum from Home*, [#Rijksmuseumfromhome: Marjolein about a corsage - YouTube](#), 26 mei

Geert-Jan Koot

- ‘Geert-Jan over interieur design boeken’, *Rijksmuseum from Home*, [#Rijksmuseumfromhome: Geert-Jan over interieur design boeken - YouTube](#), 28 mei

Anna Krekeler

- [met D. Anchin] ‘Getting Technical. The Painting Technique of Pieter de Hooch’, symposium *Pieter de Hooch: een typisch Delftse schilder*, RKD/Museum Prinsenhof Delft, Prinsenkwartier Delft, 15 januari

Lisa Lambrechts

- ‘Buiten de grenzen van de canon. Denise Murrell, *Posing Modernity. The Black Model from Manet and Matisse to Today* (2018)’, *ESNA Winter Seminar 2020. Eyeopeners. Inspirerende inzichten voor de studie van negentiende-eeuwse kunst*, 31 januari
- [met E. Sint Nicolaas] ‘Colonial History in the Rijksmuseum’, online college conservatoren in opleiding VU en UvA, 8 mei
- ‘Colonial History in the Rijksmuseum’, online college Summer School Rijksuniversiteit Groningen, 9 juli

Friso Lammertse

- Toelichting juryrapport Article Departements Scriptieprijs, Sweelinckzaal, Universiteit Utrecht, 2 maart
- ‘Friso over het zieke kind’, *Rijksmuseum from Home*, [#Rijksmuseumfromhome: Friso about The Sick Child - YouTube](#), 7 april
- ‘The Art of Laughing’, *Rijksmuseum Unlocked*, [#RijksmuseumUnlocked: The art of laughing - YouTube](#), 26 juni
- Interview voor podcast *In het Rijksmuseum*, ‘het interieur van de St. Odulphuskerk’, [www.rijksmuseum.nl/nl/stories/podcast/story/interieur-st-odulphuskerk](#), 12 augustus
- ‘Jacob Vosmaer, Bloemstillevens met keizerskroon’, lezing Vereniging Rembrandt, Rijksmuseum, 9 september
- ‘Willem van de Velde de Oude, scheepstekenaar’, Patronenlezing, 29 september
- ‘Jacob Vosmaer, *Still Life with Flowers*’, lezing International Circle, 10 november
- Interview voor podcast *In het Rijksmuseum*, ‘De slag bij Terheide’, [www.rijksmuseum.nl/nl/stories/podcast/story/slag-bij-terheide](#), 17 november

Huigen Leeflang

- Interview voor podcast *In het Rijksmuseum*, 'De vroegste gravure. De geboorte van de prent-kunst in Europa' [Meester van de Bileam], www.rijksmuseum.nl/nl/stories/podcast/story/de-vroegste-gravure, 15 april
- Interview voor podcast *In het Rijksmuseum*, 'De bemoste boom. Moderne kunst in de 17de eeuw' [Hercules Segers], www.rijksmuseum.nl/nl/stories/podcast/story/de-bemoste-boom, 16 december
- Presentatie bij tentoonstelling *Dankzij Waller 2010–2020* voor patronen van de Vereniging Rembrandt, Rijksmuseum, 9 september
- Ontvangst leden van de familie Waller op de tentoonstelling *Dankzij Waller 2010–2020*, Rijksmuseum, 12 september
- Video bij de heropening van de tentoonstelling *Dankzij Waller 2010–2020*
- Gesprek met L. Aëgerter over haar project *Compositions synesthétiques (Dürer)* tijdens Amsterdam Art Week, Galerie O'Brien, YouTube, 29 november

Suzanne van Leeuwen

- Interview voor podcast *In het Rijksmuseum*, 'De diamanten ring van Oopjen Coppit', www.rijksmuseum.nl/nl/stories/podcast/story/diamanten-ring-oojen-coppit, 12 augustus
- 'Een overgebleven erfstuk van Bert Nienhuis', *Tussen Kunst en Kitsch Extra*, oktober

Annelies van Loon

- 'Overview technical research *Man in a Red Cap* by Rembrandt', *Expert Meeting. Man in a Red Cap by Rembrandt*, Museum Het Rembrandt-huis, Amsterdam, 11 februari
- 'Out of the blue. Vermeer's use of ultramarine in *Girl with a Pearl Earring*', symposium *The Girl in the Spotlight Press Conference*, Mauritshuis, online, 28 april
- 'Colour change in paintings', lezing voor masterclass *Colour and Discolouration, Technical Art History*, Universiteit van Amsterdam, online, 8 juni
- 'Closer to Vermeer and Rembrandt', lezing voor masterclass *Materials in Art and Design, Materials Science*, TU Delft, online, 21 oktober

Tirza Mol

- 'Conservation, research and decision making regarding a post-modern chest of drawers by Alessandro Mendini (1931–2019)', workshop 'Train-the-trainer conservation wood and furniture', Zuid-Afrika, online, 2 december
- 'Big, bigger, biggest. Tirza about the William Rex', [#Rijksmuseum from Home, Rijksmuseum from Home: Tirza about the William Rex - YouTube](https://www.rijksmuseum.nl/nl/stories/podcast/story/William-Rex), 27 maart

- 'Ships of Agony', *Rijksmuseum Unlocked, RijksmuseumUnlocked: Ships of Agony - YouTube*, 11 december

Bianca du Mortier

- 'A very, very wide dress', *Rijksmuseum from Home, #Rijksmuseumfromhome: Bianca about a very, very wide dress - YouTube*, 8 mei

Manon van der Mullen

- Interview voor podcast *In het Rijksmuseum*, '17de eeuw. Een prent van Juno en Argus', podcastluisteren.nl/ep/in-het-rijks-17de-eeuw-een-prent-van-juno-en-argus, 4 november

Bas Nederveen

- 'Rijksmuseum's Terminology Project. Presenting a set of images of Arawak and Caribs', 'Depictathon', *CC Summit 2020*, online, 19 oktober

Fricke Oosten

- 'Screencasts als deel van je digitale toolbox', webinar *KNVI O&O Symposium 2020*, 29 oktober

Laura Raven

- [met E. Hermens] 'Conception, Idiosyncrasy and Immateriality in the London Paintings of Matthijs Maris (1839–1917). Reinterpretation and Reassessing Treatment', *BAPCR Conference 2020: 'Tales Of The Unexpected' In Conservation*, The Wallace Collection, Londen, 30 januari

Jenny Reynaerts

- 'Spiegel van de werkelijkheid/Spiegel van de ziel: van boek naar tentoonstelling', hoorcollege MA Kunstgeschiedenis, Kunsten Cultuurwetenschappen, Universiteit van Amsterdam, 20 januari
- 'Spiegel van de werkelijkheid. 19de-eeuwse schilderkunst in Nederland', KOG-lezing, Rijksmuseum, 20 januari
- 'Kinderen der zee van Jozef Israëls', *Rijksmuseum from Home, #Rijksmuseumfromhome: Jenny about the Children of the Sea - YouTube*, 12 mei

Maaïke Rikhof

- 'Female Leadership', *Rijksmuseum Unlocked, #RijksmuseumUnlocked: Female Leadership - YouTube*, 16 oktober
- 'Maaïke about Portrait of A Young Woman', *Rijksmuseum from Home, #Rijksmuseumfromhome: Maaïke about Portrait Of A Young Woman... - YouTube*, 21 april

Justine Rinnooy Kan

- 'Family ties', *Rijksmuseum Unlocked, #RijksmuseumUnlocked: Family Ties - YouTube*, 21 augustus
- 'Vermeer's *Little Street*', *Rijksmuseum from Home, #Rijksmuseumfromhome: Justine about Vermeer's Little Street - YouTube*, 1 mei
- 'De Jeugd van Tegenwoordig', *Rijksmuseum Sessions 11, Rijksmuseum Sessions: De Jeugd van Tegenwoordig - YouTube*, 11 december

Pieter Roelofs

- 'Jan Steen, The Merry Family', *Rijksmuseum from Home, #Rijksmuseumfromhome: Pieter about the Merry Family - YouTube*, 20 maart
- 'Rijksmuseum: de virtuele tour', *5 Uur Live, RTL4*, 14 april
- 'De virtuele tour in het Rijksmuseum', *Langs de Lijn en Omstreken*, Radio 1, 14 april
- [met Albert Verlinde] Interview voor podcast 'Het Melkmeisje van Johannes Vermeer', Topstukken BankgiroLoterij, 15 april
- 'We love Vermeer', *Rijksmuseum Unlocked, #RijksmuseumUnlocked: We ♥ Vermeer - YouTube*, 25 juni
- [met E. Hinterding, S. Smelt, J. Godrie] Interview voor podcast *In het Rijksmuseum*, 'Rembrandt' (4 afleveringen), www.rijksmuseum.nl/nl/stories/podcast, 15 juli
- Juryvoorzitter *Project Rembrandt*, NPO1/NTR, 25 oktober, 1, 8, 15, 22, 29 november, 6, 13 december
- 'Long Live Rembrandt! The Rijksmuseum and the Year of Rembrandt', online symposium, The Morgan Drawing Institute en The Leiden Collection, New York, 30 oktober

Hans Rooseboom

- 'Lichtjaren', Museum Hilversum, 29 januari
- 'Hans about Anna Atkins' special photo book', *Rijksmuseum from Home, #Rijksmuseumfromhome: Hans about Anna Atkins' special photo book - YouTube*, 4 mei
- [met A. Landshoff] Interview voor podcast *In het Rijksmuseum*. 'Ed van der Elsen. Sweet Life', www.rijksmuseum.nl/nl/stories/podcast/story/ed-van-der-elsken, 16 december

Saskia Scheltjens

- 'De kunst van culturele erfgoedinformatie & -data', Afscheidssymposium Daniel van Spanje, OCLC-NL Leiden, www.slideshare.net/saschel/de-kunst-van-culturele-erfgoedinformatie-en-data-226746616, 30 januari
- 'RijksLive: Cuypers Library', interview on Instagram Live, www.instagram.com/tv/B9Thx6xJPZl/, 3 maart
- 'Fair & Open Erfgoeddata - #FAIRGLAM', Cultural AI Lab, CWI, www.slideshare.net/saschel/fair-open-erfgoeddata, 27 februari
- 'Introduction to Rijksmuseum Research Services', Vrije Universiteit, Information Science, online college, 3 juni
- 'Towards FAIR @ Rijksmuseum', FAIR for GLAM Webinar, Digital Repository of Ireland/ Research Data Alliance/Europeana Research, 29 oktober
- 'De zaak cultuur – Dataïsme', lezing en groeps-gesprek gemodereerd door Tom van de Wege, mediafastforward.be/sessie/de-zaak-cultuur-dataïsme-2/, 15 december

Frits Scholten

- *Meaning of Matter*, tutorial research master *Arts of the Netherlands*, Universiteit van Amsterdam, Amsterdam, april-juli
- Vier gastcolleges voor de Vrije Universiteit (master-werkgroep van Ingrid Vermeulen & Daantje Meuwissen), *Transnationale beeldhouwkunst*, 2 en 4 november
- 'Hendrick de Keyser as sculptor', lezing, Slot Frederiksborg, Hillerød, 24 januari
- Videoconversatie met vormgever Aldo Bakker t.b.v. de tentoonstelling in the Carpenter's Shop, Parijs, 16 maart 2020
- Interview voor podcast *In het Rijksmuseum*, 'Pleurants van Isabella van Bourbon's graf', www.rijksmuseum.nl/nl/stories/podcast/story/pleurants, 15 januari
- Interview voor podcast *In het Rijksmuseum*, 'Gebedsnoten', www.rijksmuseum.nl/nl/stories/podcast/story/gebedsnoten, 15 januari
- [met Ilja Leonard Pfeijffer] Interview voor podcast *In het Rijksmuseum*, 'Caravaggio Bernini' www.rijksmuseum.nl/nl/stories/podcast/story/caravaggio-bernini, 18 februari
- Interview voor podcast *In het Rijksmuseum*, 'De vindingrijkheid van Johan Gregor Van der Schardt', www.rijksmuseum.nl/nl/stories/podcast/story/gregor-van-der-schardt, 3 juni
- Interview voor podcast *In het Rijksmuseum*, 'Bacchant van Adriaen de Vries', www.rijksmuseum.nl/nl/stories/podcast/story/bacchant, 3 juni

Tijdens Keti Koti, jaarlijks op 1 juli, wordt de afschaffing van de slavernij herdacht. Ter gelegenheid hiervan kon in de Rijksmuseumtuinen een gratis Heri-Heri-maaltijd van restaurant **RUKS®** worden afgehaald

Eveline Sint Nicolaas

- [met L. Lambrechts] 'Colonial History in the Rijksmuseum', online college conservatoren in opleiding VU en UvA, 8 mei 2020
- 'De slavernij-tentoonstelling in het Rijksmuseum', online lezing voor medewerkers ministeries OCW en BUZA, 14 december

Marijke Smallegange

- Adformatie Connects Live, Amsterdam, 14 mei
- Sales Event Adyen, online, 24 juni
- 'Keeping in touch. Digital transformation for museums in the time of Covid-19', webinar ICOM, 21 oktober
- KPN @Home Academy, online, 3 december

Susan Smelt

- 'Susan about Marten & Oopjen', *Rijksmuseum from Home*, #Rijksmuseumfromhome: Susan about Marten & Oopjen - YouTube, 19 mei

Valika Smeulders

- Bijdrage aan podcast *De Plantage van onze voorouders*, Maartje Duin, mei
- 'The Chain is Broken', *Rijksmuseum Unlocked*, #RijksmuseumUnlocked: The Chain is Broken - YouTube, 3 juli
- 'Slavery and religion', online opening van het academisch jaar Faculteit Godgeleerdheid en Godsdienstwetenschap, Centrum voor Religie en Erfgoed, Universiteit Groningen, 2 september
- 'Naar een inclusief narratief', lezing voor vrienden van het Rijksmuseum, Rijksmuseum, 24 september

William Southworth

- 'The myth of Kaundinya and perceptions of Indianization in Southeast Asia', Workshop on Interreligious relations in early Southeast Asia. Encountering Buddhists, Brahmins and indigenous religions, Ruhr Universität, Bochum, 17 januari

Annemiek Spronk

- [met I. de Vries] 'Moving online. Engaging children, families and schools in corona times', webinar voor NEMO's Working Group LEM (The Learning Museum) on digital education tools, 8 juli
- 'Students in the Rijksmuseum. How do you involve them in the art and stories of the museum', webinar *ThinkArts, Engage*, 6 november

Harm Stevens

- 'Revolusi in het Rijksmuseum', Museumcamp 'contested histories', Allard Pierson Museum, Amsterdam, 30 januari

Maud van Suylen

- [met F. Coevert] 'Panoramas from the Depths of the Rijksmuseum's Storage Room', ICOM-ICDAD 'Hidden Gems', online, 15 oktober

Ilona van Tuinen

- [met L. Sauvage] 'Rembrandt's Toned Papers. Materials, Methods, and Artistic Intentions', symposium *Drawings by Rembrandt. Connecting Art History, Science and Conservation*, Rijksmuseum/RCE/Museum Het Rembrandthuis, Amsterdam, 6 februari
- Interview voor podcast *In het Rijksmuseum*, 'Maria met kind', www.rijksmuseum.nl/nl/stories/podcast/story/maria-met-kind, 26 mei
- Interview voor podcast *In het Rijksmuseum*, 'Lucas van Leyden: een 16de-eeuws wonderkind', www.rijksmuseum.nl/nl/stories/podcast/story/lucas-van-leyden, 24 juni
- 'Hugs', *Rijksmuseum Unlocked*, #RijksmuseumUnlocked: Hugs - YouTube, 7 augustus
- Interview voor podcast *In het Rijksmuseum*, 'Gesina ter Borch: inkijkje in het leven van een talentvolle vrouw', www.rijksmuseum.nl/nl/stories/podcast/story/gesina-ter-borch, 12 augustus
- 'The Emergence of Rembrandt as a Draughtsman', online study day *Young Rembrandt and his Works on Paper*, Ashmolean Museum, Oxford, 16 oktober
- 'Rembrandt Drawings: New Directions', online symposium *Reflecting on Rembrandt*, The Morgan Library & Museum/The Leiden Collection, New York, 30 oktober
- 'The Bewitched Museum', *Rijksmuseum Unlocked*, #RijksmuseumUnlocked: The Bewitched Museum - YouTube, 30 oktober

Jane Turner

- 'Looking at Drawings. Using your Head, Heart, Eyes and Ears!', symposium *Drawings by Rembrandt. Connecting Art History, Science and Conservation*, Rijksmuseum/RCE/Museum Het Rembrandthuis, Amsterdam, 7 februari
- 'Jane about Nature's Little Jokes', *Rijksmuseum from Home*, #Rijksmuseumfromhome: Jane about Nature's Little Jokes - YouTube, 31 maart
- 'Writing scholarly articles for publication. The process of publishing in *Master Drawings*', host, Zoom-webinar voor 20 studenten, 22 april

- 'Online Cataloguing and Internet Art History for Idiots. Or, what you might never think of looking for online', gast-host, Zoom-webinar voor internationale Getty Paper Project-fellows, 18 augustus

Matthias Ubl

- 'The Brunswick Monogrammist. Brothels and Everyday Life' (lezing) en 'Jan Sanders van Hemessen's *Stone of Folly*' (workshop), seminar *Nuevas perspectivas en el estudio del arte neerlandés*, Museo del Prado, Madrid, 2 januari
- 'A Medieval Garden', *Rijksmuseum Unlocked*, #RijksmuseumUnlocked: A Medieval Garden - YouTube, 4 december

Irma de Vries

- [met A. Spronk] 'Moving online. Engaging children, families and schools in corona times', webinar voor NEMO's Working Group LEM (The Learning Museum) over digitale educatie-tools, 8 juli

Ching-Ling Wang

- [met R. van Liere], '3D Imaging of Chinese Ivory Puzzle Ball', Victoria and Albert Museum, Londen, 20 januari
- [met F. Lin] Seminar *Art in the Song-Yuan-Ming Transition*, Universiteit Leiden, semester lente en herfst, 2020
- 'Robert van Gulik. Chinese art in the West', *The Genius of Robert van Gulik*, Christie's Education Weekly Virtuals, Hongkong, online, 13 november
- 'The Devil's Work. Chinese Ivory Puzzle Ball & Its Transcultural Aspects', *Ringvorlesung. Medialität und Materialität*, Ostasiatische Kunstgeschichte, Kunsthistorisches Institut, Freie Universität, Berlijn, online, 8 december

Gregor J.M. Weber

- 'Jacob de Wit. Een meester-schilder in Huis Marseille', Museum voor Fotografie, Amsterdam, 2 februari
- 'Jacob de Wit. Het muizenplafond in Huis Marseille', Koninklijk Oudheidkundig Genootschap, online lezing, 13 november

Carola van Wijk

- [met H. van Beek en E. Kirchner] 'Exploring the Limits of Colour Accuracy and Best Practice in Photography', *Association for Historical and Fine Art Photography's (AHFAP) Conference, online*, 18 november

Kruiden plukken (detail p. 227)

Detail uit het boek *Het geheim van de tuin*, zie p. 68 (ill. Floor Rieder)

EXTERNE ACTIVITEITEN VAN MEDEWERKERS

EXTERNE ACTIVITEITEN VAN MEDEWERKERS

Edward Anderson

- Lid Linked Art Editorial Board

Elise Andersson

- Lid bestuur Malmstens Alumni
- Lid organisatiecommissie symposium *Woodworking Tools & Techniques. Past, Present & Future*, Stockholm, 17–20 september 2021
- Grafisch vormgever *Realia*, tijdschrift van de Nordic Society for Conservators, Zweden

Marion Anker

- Jurylid Geschiedenisleraar van het jaar 2020

Stephanie Archangel

- Gastconservator tentoonstelling *Hier. Zwart in Rembrandts tijd*, Museum Het Rembrandthuis, Amsterdam
- Adviseur Mondriaan Fonds
- Adviseur Prins Bernhard Cultuurfonds

Saskia Asser

- Lid bestuur Stichting Dommering Fonds

Reinier Baarsen

- Buitengewoon hoogleraar Kunstnijverheid en decoratieve kunst tot 1800, Universiteit Leiden
- Lid redactie *Tijdschrift voor Interieur-geschiedenis en Design*
- Hoofd sectie Historische binnenruimten en kunstnijverheid, Onderzoekschool Kunstgeschiedenis
- Voorzitter bestuur Stichting Hollands Porselein
- Lid commissie architectuur- en ontwerp-tekeningen, Koninklijk Oudheidkundig Genootschap
- Lid bestuur Stichting Instandhouding Landgoed Prattenburg
- Lid adviesraad Daniël Marot Fonds/Rijksmuseum Fonds
- Lid Raad van Advies Stichting Het Nederlandse Interieur
- Lid Koninklijke Vlaamse Academie van België voor Wetenschappen en Kunsten

Joosje van Bennekom

- Lid bestuurscommissie Witsenhuis

Hanneke Beynen

- Lid adviescommissie museale collecties Cultuurplan 2021–2024 Rotterdamse Raad voor Kunst en Cultuur

Dirk Jan Biemond

- Woordvoerder keuringscommissie Zilver, PAN Amsterdam
- Woordvoerder keuringscommissie Silver, TEFAF Maastricht
- Lid commissie Voorwerpen van Geschiedenis en Kunst, Koninklijk Oudheidkundig Genootschap
- Lid Academie voor de Geschiedenis van de Edelsmeedkunst in België
- Lid adviesraad Edelsmeedkunst tot 1958, Museum DIVA, Museum voor Edelsmeedkunst, Juwelen en Diamant, Antwerpen

Jonathan Bikker

- Redactielid *Simiolus. Netherlands Quarterly for the History of Art*

Mattie Boom

- Lid adviescommissie Nederlands Fotomuseum, Rotterdam
- Lid selectiecommissie 'Eregalerij van de Nederlandse Fotografie', Nederlands Fotomuseum, Rotterdam
- Redactie *Fotografisch geheugen*, tijdschrift van het Nederlands Fotogenootschap

Ellen van Bork

- Assistent-coördinator, ICOM-CC Metals Working Group
- Externe examiner voor 'the post graduate programme in Technical Conservation Studies', The South African Institute for Heritage Science & Conservation, Joubertina, Zuid-Afrika
- Lid examencommissie onderzoeksartikel Advanced Professional Programme (APP), Conservation and Restoration of Cultural Heritage, Universiteit van Amsterdam
- Lid keuringscommissie Russian Works of Art, gold boxes, objets de vertu & Kunstkamer objects, TEFAF Maastricht
- Kringbestuurder Amsterdamse Universiteits-Vereniging (AUV), Alumni Network Conservation and Restoration

Annemies Broekgaarden

- Lid Raad van Toezicht CJP
- Lid Adviesraad NTR
- Advisor European Museum Academy
- Director Children in Museums Award
- Lid Thinktank of the Global Art Summit Shanghai
- Internationaal lid Public Education Experts Committee of NAMOC, Beijing

Wendela Brouwer

- Voorzitter Bestuur Nederlandse Registrars Groep
- Bestuurslid European Registrars Group

Nel ten Brug

- Lid Nederlandse RDA (Resource Description and Access) Commissie

Jeroen ter Brugge

- Lid Wetenschappelijke Adviesraad Texelse Musea
- Lid commissie permanent tentoonstellen Palmhoutwrakcollectie in Museum Kaap Skil (Texel)
- Lid bestuur Stichting Archeologie in het Maasmondgebied
- Lid Raad van Toezicht Stichting Museum Vlaardingen
- PhD-student Rotterdam Centre for Modern Maritime History (Erasmus Universiteit Amsterdam)
- Voorzitter Landelijke Werkgroep Archeologie Onder Water
- Redactielid maritiem-historisch tijdschrift *Scheepshistorie*
- Jurylid Hoogendijkprijs voor de beste visserijhistorische publicatie
- Bestuurslid AWN – Archeologiefonds

Duncan Bull

- Lid Wetenschappelijke Adviesraad Nederlandse Interuniversitaire Kunstinstituut in Florence

Denise Campbell

- Adviseur Mondriaanfonds
- Commissielid Ikigai, Koninklijke Vereniging van Vrienden der Aziatische Kunst

Jan van Campen

- Hoofdredacteur *Aziatische Kunst*

Dionysia Christoforou

- Gastdocent Universiteit van Amsterdam, Master in Conservation and Restoration of Cultural Heritage, Photography

Femke Covert

- Minicollege introductie eerstejaarsstudenten Conservering en Restauratie van Cultureel Erfgoed, Universiteit van Amsterdam
- Gastdocent eerstejaarsstudenten Conservering en Restauratie Papier en Boeken, Universiteit van Amsterdam

Hendrikje Crebolder

- Member International Supervisory Board Stichting Manifesta
- Local Board Member Association Manifesta 13 Marseille
- Voorzitter Bestuur Stichting Museum Plus Bus
- Lid Algemeen bestuur Leids Universiteits Fonds
- Lid Raad van Advies Stichting De Avond van Wetenschap & Maatschappij
- Lid Raad van Advies Stichting de Nationale DenkTank
- Lid Soho House Amsterdam Membership Committee
- Lid Comité van Aanbeveling tentoonstelling *Vergeten prinsessen van Thorn*, Limburgs Museum, Venlo
- Voorzitter Stichting Archief Leids Studentenleven

Alexander Dencher

- Universitair docent kunstgeschiedenis, Universiteit Leiden
- Bestuurslid Wetenschappelijke Adviesraad Nederlands Interuniversitair Kunsthistorisch Instituut (NIKI), Florence
- Bestuurslid Leiden Art History Blog (leidenarthistoryblog.nl)

Taco Dibbits

- Voorzitter bestuur mr. J.H. de Pont Stichting
- Lid bestuur Vereniging Rembrandt
- Lid bestuur Stichting Beau Lieu et Beaux Arts
- Lid Raad van Toezicht Amstel 218
- Lid Raad van Advies Koninklijk Oudheidkundig Genootschap (KOG)
- Lid Adviesraad Vrije Universiteit Amsterdam
- Friend Foundation for Jewish Heritage
- Lid International Advisory Board State Hermitage Museum, Sint-Petersburg
- Lid Commissie van Aanbeveling Gedenkplaats geboortehuis Rembrandt
- Lid Board of Honor tentoonstelling *Rembrandt Seen Through Jewish Eyes* in Jewish Museum and Tolerance Center, Moskou
- Comité van Aanbeveling New Holland Foundation (Stichting voor Nederlands Erfgoed Overzee)
- Comité van Aanbeveling 'De Katholieke Sint-Jan in Gouda', Museum Gouda
- en Sint-Janskerk in Gouda
- Lid Curatorium Leerstoel Molecuulspectroscopie met in het bijzonder toepassing op 'Chemistry and conservation of paint and paintings' Stichting John van Geuns Fonds (UvA)
- Directeur Koninklijke Hollandsche Maatschappij der Wetenschappen, Haarlem

Femke Diercks

- Lid programmacommissie CODART
- Lid bestuur Stichting Duivenvoorde
- Lid stuurgroep delftsaardewerk.nl
- Lid commissie Daniël Marot lezing
- Adviseur Kasteel-Museum Sypesteyn

Sara van Dijk

- Lid redactieraad *Tijdschrift voor Interieurgeschiedenis en Design*
- Lid klankbordgroep MA en PI Conservering en Restauratie van Cultureel Erfgoed, Textiel, Universiteit van Amsterdam

Marta Domínguez Delmás

- Principal Investigator project *Arqueometría del patrimonio cultural*, Europa Investigación, Spanish Ministry of Science and Innovation EIN2020-112139
- Lid adviescommissie Dendro4Art, RKD
- Lid bestuur ICOMOS International Wood Committee
- Reviewer Heritage Science
- Reviewer *Dendrochronologia*
- Reviewer *Journal of Cultural Heritage*
- Reviewer *Transactions of the Institute of British Geographers*
- Gastdocent Universiteit van Amsterdam, Master in Conservation and Restoration of Cultural Heritage (Technical Art History)

Jan Dorscheid

- Assistent-coördinator ICOM-CC Wood, Furniture & Lacquer Working Group
- Lid Advisory Committee Readings in Furniture Conservation, Getty Conservation Institute

Esther van Duijn

- Assistent-coördinator ICOM-CC Working Group Theory, History and Ethics of Conservation (2017-2020)
- Gastdocent Master Conservation and Restoration of Cultural Heritage en Master Technical Art History, Universiteit van Amsterdam
- Lid onderzoeksgroep Conserving Wax-Resin Lined Paintings
- Mede-organisator internationale tweeweekse masterclass 'The Dutch Method Unfolded', georganiseerd door de Universiteit van Amsterdam en gefinancierd door The Getty Foundation in het kader van het project *Conserving Canvas*
- Externe examiner scriptie *Becoming-Artwork. Rethinking Agency and Performativity Through the Conservation History of Rembrandt's The Night Watch (1642)* van María Castañeda-Delgado, Art History department, Concordia University, Montreal

- Mederedacteur *Rembrandt Conservation Histories*, Rijksmuseum/Archetype peer-reviewed publicatie (publicatie in 2021)

Paul van Duin

- Lid restauratiecommissie Japanse lakkabinetten, Huis ten Bosch, Den Haag
- Lid begeleidingscommissie PHYSICAL, KIK-IRPA, Brussel
- Lid keuringscommissie Western Furniture & Works of Art from 1600 onwards, TEFAF Maastricht
- Lid adviescommissie restauratie spiegels Marotzaal, Kasteel Duivenvoorde, Voorschoten
- Lid adviescommissie Tongewelf Grote Kerk Naarden
- Examiner Bachelor-thesis Hannah Emmerich, Fachhochschule Hildesheim/Holzminden, 30 juli

Robert Erdmann

- Lid Scientific Research Team, TEFAF Maastricht

Merel van Erp

- Lid Arbeitskreis Provenienzforschung

Menno Fitski

- Lid redactie tijdschrift *Aziatische Kunst*
- Lid bestuur Stichting Tikotin
- Lid bestuur Stichting Für Elise
- Lid bestuur Stedenband Leiden-Oxford
- Lid Academic Committee, International Institute for Asian Studies, Universiteit Leiden

Josephina de Fouw

- Lid klankbordgroep project 19de-eeuwse schilderijlijsten, Museum Boijmans Van Beuningen, Rotterdam

Erik van Ginkel

- Vice-voorzitter bestuur Museumvereniging
- Vice-voorzitter bestuur Stichting Museumkaart
- Voorzitter Raad van Toezicht Stichting Amsterdams Fonds voor de Kunst (tot 10 maart 2021)
- Secretaris/penningmeester Stichting Codart
- Bestuurder Stichting Nederlandse Dansdagen
- Vicevoorzitter bestuur Fundación Han Nefkens, Barcelona
- Bestuurder Stichting Nieuw Rosa Spier Huis (tot 1 juli 2020), Laren
- Lid adviesraad Allard Pierson Museum, Amsterdam
- Lid adviesraad Jacqueline van Tongerenstipendium, Rijksakademie van beeldende kunsten, Amsterdam
- Voorzitter VID Foundation for Photography

Anne de Soeten, docent aan het Van Lodenstein College in Barneveld, is uitgeroepen tot Geschiedenisleraar van het jaar. De prijs werd uitgereikt door Noraly Beyer en Maarten van Rossem. De verkiezing van deze zevende editie verliep geheel online en werd georganiseerd in samenwerking met NTR en Nationaal Archief

Victor Gonzalez

- Mede-organisator internationale tweedaagse workshop ‘Chemistry of Lead in Oil Paintings’, Rijksmuseum, 20–21 februari
- Chair Gordon Research Seminar, *Scientific Methods in Cultural Heritage Research. The Art of Method in Heritage Science. Innovative Model Systems and New Chemical Probing Techniques*, Les Diablerets, Switzerland, 9–10 juli 2022
- Coördinator BAG (Block Allocation Group) *Historical pigments degradation*, ESRF synchrotron

Tess Graafland

- Lid klankbordgroep project 19de-eeuwse schilderijlijsten, Museum Boijmans Van Beuningen, Rotterdam

Lea Gruter

- Lid Arbeitskreis Provenienzforschung

Ludo van Halem

- Lid redactie *The Rijksmuseum Bulletin*
- Lid adviescommissie Beeldende Kunst, Prins Bernhard Cultuurfonds
- Lid bestuur Stichting Behoud Moderne Kunst
- Lid begeleidingscommissie restauratie *Apostelhuis* van Jan Schoonhoven, Museum Prinsenhof, Delft
- Gastconservator Rijksmuseum, *Collector's Item. De verzameling van Pieter en Marieke Sanders*, Centraal Museum, Utrecht
- Lid keuringscommissie Modern & Contemporary Paintings (from 1900 onwards) and Sculptural Installations (from 1960 onwards) TEFAF Maastricht
- Adviseur (incidenteel) Fondation Constant

Gijs van der Ham

- Secretaris/penningmeester Stichting Onvergetelijk
- Lid bestuur Stichting Geschiedenis Prijs
- Voorzitter Commissie voor het Munt- en Penningkabinet, Koninklijk Oudheidkundig Genootschap
- Lid Tafel Numismatiek van de Stichting Genootschap Amsterdam Museum
- Lid Amsterdams Historisch Gezelschap

Maarten Heerlien

- Lid *redactie E-Data & Research*
- Conference chair *Collect & Connect. Archives and Collections in a Digital Age*, international conference, 23–24 november
- Special session chair, *ARTIDIGH. Artificial Intelligence and Digital Heritage. Challenges and Opportunities*, International Conference on Agents and Artificial Intelligence (ICAART), 22–24 februari
- Lid ICOM-CIDOC-werkgroep Digital Strategy Development
- Lid klankbordgroep Wikimedia.nl

Joen Hermans

- Mede-organisator internationale tweedaagse workshop ‘Chemistry of Lead in Oil Paintings’, Rijksmuseum, 20–21 februari
- Gastdocent Conservering en Restauratie, Universiteit van Amsterdam
- Gastdocent Winterthur/University of Delaware, Art Conservation

Rosina Herrera Garrido

- Coördinator sectie 4.4 Conservation Treatment in chapter 4: Conservation Practice in het boek *Significance, Use and Conservation of Photograph and Image Collections*, publicatie in 2023

Erik Hinterding

- Lid redactie *The Rijksmuseum Bulletin*
- Lid redactie *Kroniek van het Rembrandthuis*
- Adviseur onderzoeksproject ‘Watermark Identification in Rembrandt Etchings’ (W.I.R.E.), Johnson Museum of Art en Cornell University
- Jurylid Royal Talens Competitie ‘De Rembrandt Experience’

Wim Hoeben

- Lid bestuur sectie Collecties, Museumvereniging
- Lid examencommissies Reinwardt Academie

Wieneke 't Hoen

- Voorzitter bestuur Stichting Schrijversvakschool Amsterdam
- Bestuurslid Stichting Vrienden van De Parelduiker

Tycho Hofstra

- Lid redactie afdelingsblog *The Art of Information*

Tessa Hogeboom

- Lid bestuur Sectie Facilitair & Veiligheid, Museumvereniging

Maria Holtrop

- Voorzitter sectie Historische Musea, Museumvereniging

Jan de Hond

- Lid jury Libris Geschiedenis Prijs
- Lid stuurgroep Pilotproject Provenance Research on Objects of the Colonial Era
- Lid Advisory board, NWO application ‘Visualizing the Unknown. Scientific Observation, Representation and Communication in 17th-Century Science and Society’

Daniel Horst

- Lid Commissie Zeden & Gewoonten, Koninklijk Oudheidkundig Genootschap
- Projectcoördinator en medesamensteller tentoonstelling *Topstukken uit de collecties van het Koninklijk Oudheidkundig Genootschap*, Rijksmuseum

Lotte Jaeger

- Lid redactie afdelingsblog *The Art of Information*

Cathy Jager

- Lid Raad van Toezicht Museum Speelklok, Utrecht

Marije Jansen

- Redacteur Andon
- Bestuurslid Isaac Alfred Ailion Foundation

Raymond de Jong

- Secretaris International Committee for Museum Security, ICOM

Martin Jürgens

- Docent workshop *Contemporary photography. Practice, identification, and preservation*, Heritage Conservation Centre, Singapore, 10–14 februari
- Voorzitter keuringscommissie Photography, TEFAF Maastricht
- Associate editor *Studies in Conservation*

Eva Kalis

- Lid Sectie Development, Museumvereniging
- Ambassadeur Student Hotel, Amsterdam

Katrien Keune

- Organisator tweewekelijks *NICAS Colloquium*
- Co-principal investigator NICAS project 2016–2020: PREDAGIO
- Principal investigator NICAS project 2018–2022: 3D2P
- Projectleider ‘preventieve conservering’ (task 5.1) in het Europeese onderzoeksinfrastructuur voor erfgoedwetenschap project (IPERION HS)

- (Co)promotor en begeleider doctoraal studenten Lambert Baij, Frédérique Broers, Selwin Hageraats, Jorien Duivenvoorden en Paolo D'Imporzano
- Begeleider onderzoekstage bachelorstudent Dorien Westert (WUR), Justin de Jong (HIMS-UvA) en masterstudenten Yoram Goedhart, Elke de Boer, Rosen Gramatikov (HIMS-UvA)
- Begeleider literatuurstudie Laurens Giersbergen (HIMS-UvA), Roelof Pol en Steven Simons (HIMS-UvA), Léa Monteil (chemistry, biology, physics), Paris Sciences Lettres Université
- Adviseur promotieonderzoek van drs. Silvia Russo, Université van Neuchâtel, Marie Skłodowska-Curie PhD-kandidaat ITN-CHANGE- programma
- Docent *functionele materialen*, derdejaars vak voor chemie studenten, Universiteit van Amsterdam
- Gastdocent advanced inorganic geochemistry, tweede jaar van de master-opleiding Earth Sciences, Vrije Universiteit
- Lid adviescommissie Restauratiefonds, Vereniging Rembrandt
- Lid adviescommissie METOX-project, Belgian Research Action through Interdisciplinary Networks, KIK-IRPA en Universiteit van Antwerpen
- Lid werkgroep opzetten Nederlandse hub voor het European Research Infrastructure for Cultural Heritage E-RIHS
- Lid adviescommissie de BankGiro Loterij Restauratiefonds (Vereniging Rembrandt)
- Lid expertcommissie *Sustainable Heritage Bidecennial Conference. Strategic Research Questions*, 24–25 maart 2021
- Organisator en co-chair focus session X-ray chemical imaging at the nanoscale, *CHAINS2020*, 8-9 december
- Reviewer *International Colour Association (AIC) Conference 2020*, 26–27 november, online
- Reviewer *LASERLAB EUROPA* en de wetenschappelijke tijdschriften *Science Advances* en *Scientific Report*

Pauline Kintz

- Bestuurslid Stichting Museum Plusbus

Marjolein Koek

- Bestuurslid AUV Kring Alumni Network Conservation and Restoration
- Gastdocent Universiteit van Amsterdam, *Costume mounting: advanced*, vierdaagse workshop PI-program Conservering & Restauratie

Geert-Jan Koot

- Art Discovery Group Catalogue Committee Member
- Voorzitter KOG Bibliotheekcommissie

Anna Krekeler

- Lid begeleidingscommissie restauratie schilderijen *Bewening* en *Geseling* uit de Passieserie van Adriaen van de Velde, Museum Ons' Lieve Heer op Solder

Hester Kuiper

- Lid Arbeitskreis Provenienzforschung

Mara Lagerweij

- Lid Arbeitskreis Provenienzforschung

Lisa Lambrechts

- Gastconservator tentoonstelling *Onderbelicht Belicht. Papieren sporen van slavernij, kolonialisme en verzet*, Koninklijke Bibliotheek, Den Haag

Friso Lammertse

- Lid bestuur Stichting Uytendogaert
- Lid redactieraad *Museumtijdschrift*
- Lid editorial board *Boletín del Museo del Prado*
- Lid jury Article Departements Scriptieprijs, Universiteit Utrecht

Robert van Langh

- Chair Netherlands Institute of Conservation, Art and Science (NICAS)
- Lid Editorial Board Springer
- Lid keuringscommissie Western Sculptures up to 1830, TEFAF Maastricht 2020
- Lid onderzoekscommissie *Meisje met de parel*, Mauritshuis
- Lid PIRE-CuBISM Technical Advisory Board
- Lid Stuurgroep E-RIHS (European Research Infrastructure for Heritage Science)
- Lid Panel UK Research and Innovation, The Arts and Humanities Research Council (UKRI-AHRC), Capability for Collections Fund (CapCo)
- Lid RvA Docking the Amsterdam
- Lid Advisory Committee Belgian Science Policy Office (Belspo), Belgian Research Action through Interdisciplinary Networks (BRAIN-be 2.0)

Huigen Leeflang

- Onderzoek 'De "koninklijke" prentcollectie van Pieter Cornelis van Leyden (1717–1788) en de oorsprong van het Rijksprentenkabinet in het Rijksmuseum', in het kader van het project *The Artistic Taste of Nations. The Impact of the Visual Arts on the Emergence of Early Modern Cultural Notions of National Identity in Western Europe 1600–1800*, Vrije Universiteit Amsterdam
- Redacteur *The New Hollstein Dutch & Flemish Etchings, Engravings and Woodcuts 1450–1700*
- Lid wetenschappelijk comité tentoonstelling *Maarten van Heemskerck (1498–1574)*, Stedelijk Museum Alkmaar, Frans Hals Museum, Haarlem
- Lid stuurgroep Early Northern Engravings by Monogrammists and Anonymous Masters, pilot-project Lugt-Klever Fellow Joyce Zelen, RKD en Fondation Custodia
- Adviseur tentoonstelling *Rein Dool: de tekeningen*, Dordrecht Museum, 2021
- Lid HNA mentorship program
- Lid Academic Board *Journal of the National Museum Warsaw*
- Lid Maatschappij der Nederlandse Letterkunde
- Lid bestuur Brisk Recorder Quartet Amsterdam
- Lid keuringscommissie PAN Amsterdam

Suzanne van Leeuwen

- Lid keuringscommissie Jewellery, TEFAF Maastricht
- Lid aankoopcommissie Juwelen tot 1953, Museum DIVA, Museum voor Edelsmeedkunst, Juwelen en Diamant, Antwerpen
- Voorzitter commissie Voorwerpen van Geschiedenis en Kunst, Koninklijk Oudheidkundig Genootschap
- Lid klankbordwerkgroep Metaal, opleiding Conservering en Restauratie van Cultureel Erfgoed, Universiteit van Amsterdam
- Lid online jury (voorselectie) Rijksstudio Award 2020, Rijksmuseum
- Lid online jury All-Russian Competition-Biennale of Object Design. Invented and Made in Russia, All-Russian Decorative Art Museum, Moskou

Annelies van Loon

- Lid onderzoeksteam NICAS-project *Girl in the Spotlight*, Mauritshuis
- Lid user committee NWO-project *Engineering goes Beauty. A computational multi-physics modelling approach towards the preservation of historical oil paintings*, TU Eindhoven
- Lid projectteam NICAS-project *Predagio. Predicting aging of oil networks*, Universiteit van Amsterdam

- Lid advisory board for paintings conservation speciality, Universiteit van Amsterdam
- Lid projectteam NICAS-project *3D2P. 3D understanding of degradation products in paintings*, Rijksmuseum/Universiteit Utrecht/ Universiteit van Antwerpen
- Bestuurslid ICOM-CC Fund
- Lid examencommissie Master Thesis 'XRF and RIS for semi-quantitative sub-surface layer detection and composition analysis of easel paintings' van Luis de Almeida Nieto, Technische Universiteit Delft, Faculteit Materials Science and Engineering
- Peer-reviewer diverse wetenschappelijke publicaties, waaronder *X-ray Spectrometry* en *Heritage Science*

Niels van Maanen

- Lid Commissie Na-Oorlogse Kunst, Koninklijk Oudheidkundig Genootschap
- Lid AICA Nederland

Suzan Meijer

- Lid projectteam restauratie hemelbed De Cannenburgh
- Lid adviescommissie restauratie Turks vloertapijt en Japanse wandbespanningen Vredespaleis
- Assistent-coördinator ICOM-CC Working Group on Textiles

Froukje van der Meulen

- Conservator voor Paushuize, Utrecht
- Lid redactie *Bulletin voor de Vereniging van Nederlandse Kunsthistorici* (VNK)

Tirza Mol

- Voorzitter bestuur Stichting Ebenist
- Lid redactie *Proceedings Wood and Furniture Symposium 2018*
- Lid organisatiecomité *Wood and Furniture Symposium 2022*

Bianca du Mortier

- Lid NICAS-projectteam *Back to the Objects* (onderzoek kostuums en accessoires van palmhoutwrak Texel)
- Lid Costume Committee ICOM
- Lid Modemuze

Manon van der Mullen

- Lid redactie *De Moderne Tijd*
- Lid bestuur museumsectie Vereniging van Nederlandse Kunsthistorici
- Beheerder Witsenhuis (collectie en monumentale woning), Amsterdam

Petria Noble

- Co-principal onderzoeker NICAS-project *MITEEMA. Multi Isotopic Analysis of Early Modern Art. Linking origin, trade and production of raw materials with provenance research* (2016–2020)
- Begeleider van doctoraalstudent Paolo D'Imporzano (VU)
- Lid ARCHLAB peer-reviewpanel van het ARCHLAB platform (A-PRP) van het IPERION HS-project
- Assistent-coördinator Paintings WG, International Council of Museums Committee for Conservation (ICOM-CC)
- Lid keuringscommissie Old Master Paintings: Dutch, Flemish and German, TEFAF Maastricht
- Lid projectteam 3D understanding of degradation products in paintings (3D2P), NICAS-project 2018–2022
- Lid projectteam Down to the Ground: A Historical, Visual and Scientific Analysis of Coloured Grounds in Netherlandish Paintings, 1550–1650, gesponsord door NWO – Free Competition Humanities, 2019–2024
- Mederedacteur *Rembrandt Conservation Histories*, Rijksmuseum, Archetype peer-reviewed publicatie (publicatie in 2021)

Anne Oechtering

- Lid bestuur KNVI, interessegroep Onderzoeks- & Onderwijsbibliotheek
- Lid redactie afdelingsblog *The Art of Information*
- Lid redactie kunsthistorische lunch
- Lid programma- en organisatiecommissie *KNVI O&O Symposium 2020*, 29 oktober

Sophie Olie

Lid Arbeitskreis Provenienzforschung

Madeleine Pfundt

- Lid bestuur Overleg Kunst(historische) Bibliotheken Nederland (OKBN)
- Lid redactie afdelingsblog *The Art of Information*

Sandra Plukker

- Beheerder Witsenhuis (collectie en monumentale woning), Amsterdam

Jenny Reynaerts

- Penningmeester Stichting European Society for Nineteenth Century Art
- Voorzitter Interdisciplinaire Werkgroep De Moderne Tijd
- Jurylid Rijksmuseum Junior Fellowship
- Incidenteel adviseur Mondriaan Fonds en Vereniging Rembrandt

Robert-Jan te Rijdt

- Conservator *Atlas van Amsterdam*, Koninklijk Oudheidkundig Genootschap
- Lid redactie *Delineavit et Sculptit. Journal for Dutch and Flemish Prints and Drawings*
- Lid Kuratorium van de Stiftung 'B.C. Koekkoek-Haus', Kleef
- Voorzitter Stichting Cornelis Bakker Collectie, Haarlo
- Lid wetenschappelijk comité tentoonstelling en catalogus van de belangrijkste tekeningen uit de periode ca. 1550–1850 in het Kröller-Müller Museum, Otterlo

Pieter Roelofs

- Lid Advisory Council Center for Netherlandish Art, Boston
- Adviseur aankopen Mondriaan Fonds
- Lid adviescommissie cultuurprijzen (Karel de Grote Oeuvreprijs, Cultuur Stimuleringsprijs), Nijmegen
- Lid bestuur Stichting De Uitkijk
- Lid Stedelijk Netwerk Nijmegen-Arnhem
- Adviseur Stichting Maelwael Van Lymborch

Hans Rooseboom

- Lid Wetenschappelijke Commissie FOMU – Fotografiemuseum Antwerpen
- Lid keuringscommissie Photography, TEFAF Maastricht
- Jurylid fotowedstrijd Care4Corona

Marcel de Rooy

- Lid Koha Quality Assurance Team

Koen van Santen

- Ambassadeur Student Hotel, Amsterdam

Saskia Scheltjens

- Lid adviesgroep Onderzoek Netwerk Digitaal Erfgoed Nederland (NDE)
- Lid algemene vergadering Kunstenpunt
- Lid Board of Directors, Consortium of European Research Libraries (CERL)
- Lid Editorial Board Linked.Art
- Lid klankbordgroep STAM – Stadsmuseum Gent
- Lid raad van bestuur Cultural AI consortium
- Lid raad van bestuur *E-data & Research*
- Lid raad van bestuur meemoo – Vlaams instituut voor het archief
- Lid Researchers in Residence 2021, panel Koninklijke Bibliotheek Nederland

Margot van Schinkel

- Lid eindexamencommissie Universiteit van Amsterdam, Conservation and Restoration of Ceramics and Glass

Frits Scholten

- Bijzonder hoogleraar vanwege het Rijksmuseum Fonds aan de Universiteit van Amsterdam, met als leeropdracht Geschiedenis van de westerse beeldhouwkunst, in het bijzonder van de Nederlanden, van de late Middeleeuwen tot 1800
- Promotor van Caro Verbeek, *Ruiken aan de tijd. De olfactorische dimensie van het futurisme (1909–1942)*, dissertatie Vrije Universiteit, Amsterdam
- Lid wetenschappelijke adviesraad, Koninklijk Nederlands Instituut Rome (KNIR)
- Lid curatorium Bijzonder hoogleraar Moderne beeldhouwkunst vanwege de Stichting Sculptuur Instituut, aan de Universiteit Leiden
- Lid redactie *Wallraf-Richartz-Jahrbuch*
- Lid redactie *Studies in Netherlandish Art & Cultural History*
- Bestuurslid ex officio, Museum Krona, Uden
- Lid Bernini Bronzes-project, Toronto University
- Lid Advisory Board, *The Sculpture Journal*
- Lid Advisory Board, *Church Monuments*
- Lid Council of Academic & Museum Advisors, Friends of the Bargello Inc.
- Voorzitter (woordvoerder) keuringscommissie Western Sculptures up to 1830, TEFAF Maastricht
- Medesamensteller [met G. Swoboda], tentoonstelling *Caravaggio-Bernini. Barok in Rome*, Kunsthistorisches Museum, Wenen

Eveline Sint Nicolaas

- Lid programmaraad Dutch Culture

Anna A. Ślęczka

- Lid adviescommissie J. Gonda Fonds, Koninklijke Nederlandse Academie van Wetenschappen (KNAW)
- Bestuurslid Vereniging Vrienden van het Instituut Kern, Universiteit Leiden
- Redacteur Nieuwsbrief Vereniging Vrienden van het Instituut Kern, Universiteit Leiden
- Redacteur *Aziatische Kunst*

Valika Smeulders

- Lid adviescommissie Nationaal Beleidskader Koloniale Collecties
- Lid Unesco Comité Memory of the World Nederland
- Lid Comité Koninkrijksrelaties
- Lid Werkgroep Caraïbische Letteren
- Postdoctoraal onderzoeker KITLV
- Eigenaar Pasado Presente
- Jurylid & Awards Code Diversiteit en Inclusie

Emmie Snijders

- Lid redactie afdelingsblog *The Art of Information*

William A. Southworth

- Lid redactie *Aziatische Kunst*
- Lid Koninklijk Instituut voor Taal-, Land- en Volkenkunde
- Bestuurslid van *Corpus des Inscriptions du Campā*, project georganiseerd door de École française d'Extrême-Orient, Parijs

Annemiek Spronk

- Bestuurslid Stichting Educatieve Projecten

Giovanni Paolo Di Stefano

- Bestuurslid ICOM-CIMCIM
- Docent Universiteit van Palermo
- Docent Conservatorium van Palermo
- Coördinator project *International Directory of Musical Instrument Collections* (ICOM-CIMCIM)

Harm Stevens

- Lid redactieraad Herinrichting vaste presentatie Museum Bronbeek
- Advies Herinrichting Verzetsmuseum Amsterdam

Barbara Tedder

- Lid onderzoeksteam haalbaarheid kindermuseum op Bonaire

Ilona van Tuinen

- Lid redactie Kroniek van het Rembrandthuis
- Lid CODART Website Committee
- Jurylid Penseeljury 2020
- Bestuurslid Illustratie Biënnale (secretaris)

Jane Turner

- Redacteur, *Master Drawings*
- President, International Keepers of Public Collections of Graphic Arts (50 Lux Club)
- Lid adviescommissie Nihon no hanga (privé-museum), Amsterdam
- Lid Amsterdamse Prentkring

Matthias Ubl

- Lid programmacommissie CODART
- Contactgroep Vroege Nederlandse Kunst CVNK (samen met Suzanne Laemers RKD)
- Lid Corpus Vitrearum Nederland

Guus Verhaar

- Assistent-coördinator van de ICOM Committee for Conservation Glass and Ceramics Working Group
- Gastdocent Universiteit van Amsterdam, glasdegradatie MA Conservation and Restoration of Cultural Heritage

Margje van Vugt

- Beheerder Witsenhuis (collectie en monumentale woning), Amsterdam

Ching-Ling Wang

- Lid projectteam *Perspectives of Ivory Balls. CT Scanning and 3D Imaging*, Centrum Wiskunde & Informatica, Amsterdam (CWI) en National Palace Museum, Taipei
- Adviseur tentoonstelling *Robert van Gulik and Chinese Culture*, Chinees Cultureel Centrum, Den Haag
- Conservator tentoonstelling *Parels uit het verre Oosten*, Kröller-Müller Museum, Otterlo
- Docent Universiteit Leiden
- Lid Advisory board Hulsewé-Wazniewski Stichting
- Lid keuringscommissie Aziatische kunst, PAN Amsterdam
- Voorzitter keuringscommissie Early Asian Works of Art, TEFAF Maastricht
- Lid redactie *Aziatische Kunst*

Gregor J.M. Weber

- Jurylid Jan van Gelderprijs
- Honorarprofessor Universität Bamberg
- Lid keuringscommissie Old Master Paintings: Dutch, Flemish and German, TEFAF Maastricht
- Bestuurslid Stichting ten behoeve van Culturele en Maatschappelijke Beschikkingen (SCMB)
- Lid begeleidingscommissie restauratie *Passieserie* van Adriaen van de Velde, Onze Lieve Heer op Zolder, Amsterdam

Eefje van der Weijden

- Lid bestuur Collectie Keijser, Amsterdam

Laurien van der Werff

- Lid redactie *Historisch Tijdschrift Holland*
- Lid bestuur Ars Graphica Dutch & Flemish
- Lid commissie Voorwerpen van Geschiedenis en Kunst, Koninklijk Oudheidkundig Genootschap, Amsterdam

Madonna met kind en een roos (detail pp. 175–176)

In de tentoonstelling *Dankzij Waller (2010–2020)*, van 14 februari t/m 13 september 2020, eerde het Rijksmuseum een van zijn grootste weldoeners, de kunsthistoricus en prentkenner François Gérard Waller (1867–1934) door de meest bijzondere aankopen te tonen die dankzij zijn fonds mogelijk zijn gemaakt

Ryūryūkyō Shinsai, *Penselen en tekening van bok*, ca. 1820. Inv.nr. RP-P-2020-23
 Katsushika Hokutai, *Kruiden plukken*, ca. 1820. Inv.nr. RP-P-2020-31
 Deel van 19 *surimono*, Japan, ca. 1820, zie p. 136

ORGANOGRAM

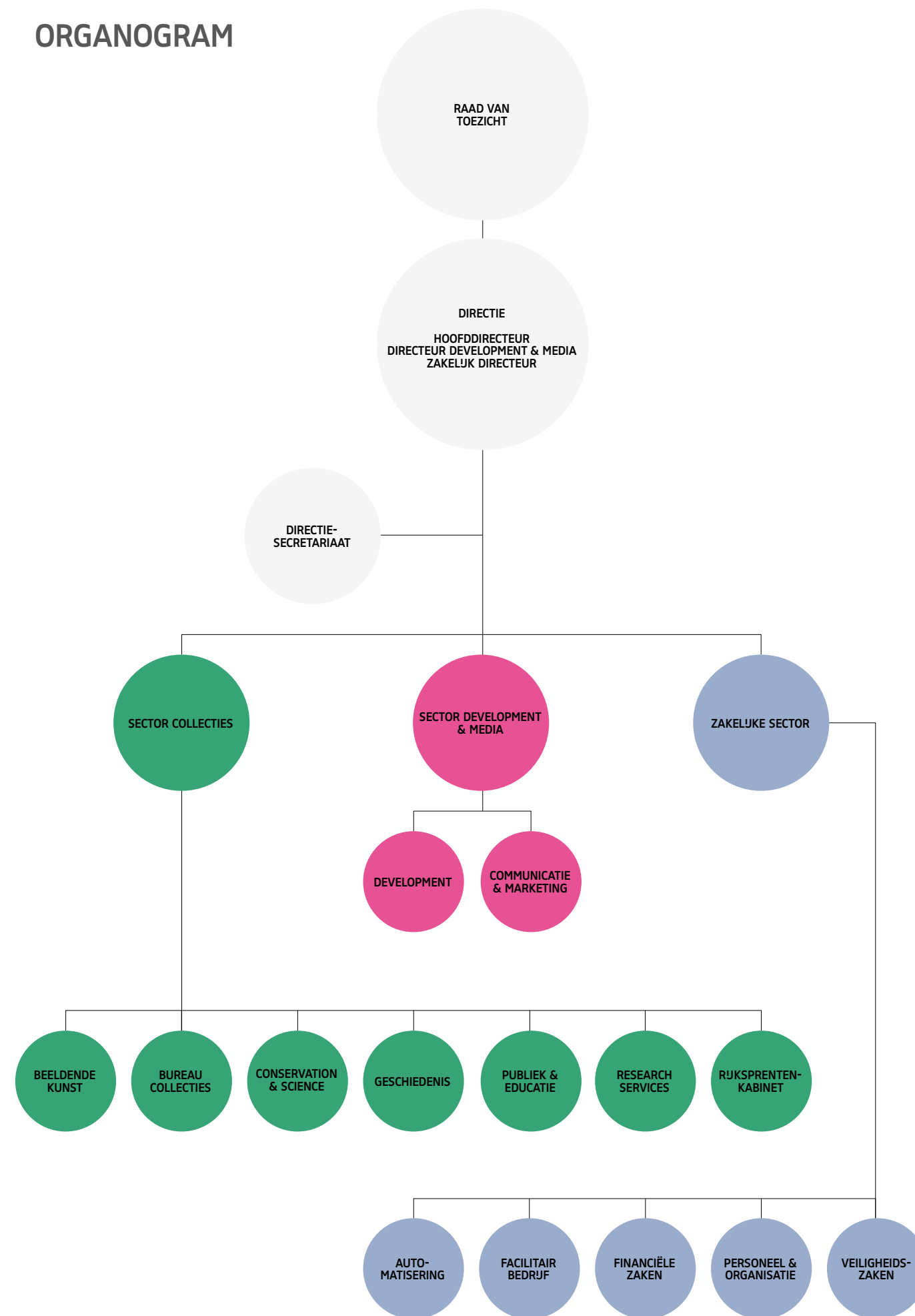

Foto van Harriet Derby, een van de winnaars van de twaalfde editie van de fotowedstrijd Document Nederland Junior 2020, mede mogelijk gemaakt door de Janivo Stichting

FINANCIËEL VERSLAG

GECONSOLIDEERDE JAARREKENING 232

Geconsolideerde balans 232

Geconsolideerde categoriale exploitatierekening 233

Geconsolideerd kasstroomoverzicht 234

Waarderingsgrondslagen 235

Toelichting op de geconsolideerde balans 245

Toelichting op de geconsolideerde categoriale exploitatierekening 256

OVERIGE GEGEVENS 260

Bezoldiging topfunctionarissen 260

Bestemming van het exploitatiesaldo 261

MEERJARENOVERZICHT 262

GECONSOLIDEERDE JAARREKENING

GECONSOLIDEERDE BALANS (NA RESULTAATBESTEMMING)
(BEDRAGEN x € 1.000)

	31 DECEMBER 2020	31 DECEMBER 2019
VASTE ACTIVA		
I. Immateriële vaste activa	2.286	3.244
II. Materiële vaste activa	90.079	74.254
VLOTTENDE ACTIVA		
IV. Voorraden	1.292	1.664
V. Vorderingen	6.731	14.660
VI. Liquide middelen	54.186	40.074
	154.574	133.896
PASSIVA		
VIII. Groepsvermogen	34.436	31.846
- I. Algemene reserve	16.148	13.373
- II.1. Bestemmingsreserve nazorg het nieuwe Rijksmuseum en Philipsvleugel	3.048	3.233
- II.2. Bestemmingsreserve herkomstonderzoek	1.404	1.404
- II.3. Bestemmingsreserve registratieachterstanden	-	-
- III. Bestemmingsfonds OCW 2017-2021 (BIS)	-	-
- V. Bestemmingsfonds voor financiering activa	13.836	13.836
IX. Aankoopfonds	279	5
X. Voorzieningen	2.523	2.312
- X.1. Groot onderhoud gebouwen en installaties	1.207	1.054
- X.2. Overige voorzieningen	1.316	1.258
XI. Langlopende schulden	93.161	73.750
XII. Kortlopende schulden	24.175	25.983
	154.574	133.896

Dit is een samenvatting van de jaarrekening 2020. De samengevatte jaarrekening 2020 is bedoeld om het brede publiek inzicht te geven in de financiële resultaten en gegevens van Stichting Het Rijksmuseum. In Nederland gelden daarvoor geen algemeen vastgestelde criteria. De samengevatte jaarrekening is vrijwel identiek aan de volledige jaarrekening 2020, met dien verstande dat (gegeven het beoogde doel) voor een aantal financiële overzichten van de balans uitsluitend de hoofdcategorieën zijn weergegeven en niet alle toelichtingen die vereist zijn op basis van het *Handboek verantwoording cultuursubsidies instellingen 2017-2020*.

GECONSOLIDEERDE CATEGORIALE EXPLOITATIEREKENING

(BEDRAGEN X € 1.000)	2020 UITKOMST	2020 BEGROTING	2019 UITKOMST
BATEN			
Eigen inkomsten			
1. Publieksinkomsten binnenland (2+3)	11.072	44.061	43.074
2. Kaartverkoop	7.609	33.475	32.409
3. Overige publieksinkomsten	3.463	10.58	10.665
4. Publieksinkomsten buitenland	-	1.200	1.783
5. Totaal publieksinkomsten (1+4)	11.072	45.261	44.857
6. Sponsorinkomsten	4.347	4.815	5.198
8. Overige directe inkomsten	95	90	89
9. Totaal overige directe inkomsten (6+8)	4.442	4.905	5.287
10. Totaal directe inkomsten (5+9)	15.514	50.166	50.144
11. Indirecte inkomsten	4.541	4.349	4.727
12. Private middelen – particulieren incl. vriendenverenigingen	3.898	4.723	5.579
13. Private middelen – bedrijven	173	122	415
14. Private middelen – private fondsen	1.307	1.682	2.856
15. Private middelen – goededoelenloterijen	762	4.075	3.001
16. Totaal bijdragen uit private middelen (12+13+14+15)	6.140	10.602	11.851
17. Totaal eigen inkomsten (10+11+16)	26.195	65.117	66.722
18. Baten in natura	1.368	1.348	1.394
Subsidies			
19. Totaal structureel OCW (20+21+22)	32.822	33.101	32.072
20. OCW: Regeling specifiek cultuurbeleid (publieksactiviteiten)	7.787	7.779	7.556
21. OCW: Erfgoedwet onderdeel huisvesting	15.475	15.767	15.240
22. OCW: Erfgoedwet onderdeel collectiebeheer	9.560	9.555	9.276
26. Totaal structurele publieke subsidie overig	-	-	-
27. Totale structurele subsidies (19+26)	32.822	33.101	32.072
28. Incidentele publieke subsidies	24.928	4.533	3.258
29. Totale subsidies (27+28)	57.750	37.634	35.330
TOTALE BATEN (17+18+29)	85.313	104.099	103.446
LASTEN			
1. Personeelslasten	35.680	42.113	41.348
2. Huisvestingslasten	18.470	18.435	18.528
3. Afschrijvingen	6.379	7.174	6.773
4. Aankopen	1.349	3.425	9.149
5. Overige lasten	20.442	34.216	27.673
TOTALE LASTEN (1+2+3+4+5)	82.320	105.363	103.471
6. Saldo uit gewone bedrijfsvoering (Totale)	2.993	(1.264)	(25)
7. Saldo rentebaten/-lasten	(113)	-	(5)
8. Mutatie	(274)	-	20
9. Vennootschapsbelasting	(16)	-	-
EXPLOITATIERESULTAAT (6+7+8+9)	2.590	(1.264)	(10)

PERSONEEL EN VRUJWILLIGERS (BEDRAGEN X € 1.000)	2020 UITKOMST	2020 BEGROTING	2019 UITKOMST
<i>Personeel</i>	€	fte	€
1. Waarvan vast contract (onbepaalde tijd)	28.815	450,0	28.692
2. Waarvan tijdelijk contract (bepaalde tijd)	10.570	221,5	13.421
3. Waarvan inhuur	893		1.617
4. Personeelslasten totaal (1+2+3)	40.278	671,5	42.113
<i>Vrijwilligers</i>	AANTAL	AANTAL	AANTAL
5. Vrijwilligers:	5,1	6,5	7,7
6. Vrijwilligers: personen	16	20	20

GECONSOLIDEERD KASSTROOMOVERZICHT

(BEDRAGEN X € 1.000)	2020 UITKOMST	2019 UITKOMST
Kasstroom uit operationele activiteiten		
Exploitatieresultaat	2.590	(10)
Aanpassingen voor:		
Afschrijvingen immateriële en materiële vaste activa	zie I en II	6.379
Vrijval investeringsbijdragen	zie XI.1	(2.940)
Vrijval subsidie OCW voor projectkosten CC NL	zie XI.4	(3.870)
Mutatie voorzieningen	zie XI en X2	211
Bruto-kasstroom uit operationele activiteiten	2.370	3.088
Mutatie in voorraden	zie IV	372
Mutatie in vorderingen	zie V	2.913
Mutatie in kortlopende schulden	zie XII	(339)
Ontvangen bijdragen aankoopfonds	zie IX	6.547
Betalingen aankoopfonds	zie IX	(1.338)
Netto-kasstroom uit operationele activiteiten	10.525	(1.257)
Kasstroom uit investeringsactiviteiten		
Investerings immateriële en materiële vaste activa	zie I en II	(22.143)
Ontvangen investeringsbijdragen	zie XI.1	2.583
Kasstroom uit investeringsactiviteiten	(19.560)	(26.081)
Kasstroom uit financieringsactiviteiten		
Ontvangen nog te besteden huisvestingssubsidie OCW	zie XI.2	2.646
Opname lening	zie XI.3	19.000
Ontvangen subsidie OCW voor projectkosten CC NL	zie XI.4	2.200
Doorbetaald aan partners voor projectkosten CC NL	zie XI.4	(699)
Kasstroom uit financieringsactiviteiten	23.147	26.814
Mutatie liquide middelen	14.112	(524)
Liquide middelen begin boekjaar	zie VI	40.074
Liquide middelen einde boekjaar	zie VI	54.186

Het kasstroomoverzicht is opgesteld volgens de indirecte methode. Hierbij zijn de uitgaven en ontvangsten van rente- en vennootschapsbelasting niet afzonderlijk zichtbaar verwerkt in het kasstroomoverzicht, omdat de omvang hiervan niet van materieel belang is. Zie tevens de toelichting op de financiële positie in het bestuursverslag.

1. Algemene grondslagen van de jaarrekening

1.1. Handboek verantwoording cultuursubsidies instellingen 2017–2020

Met ingang van 1 januari 2017 is het nieuwe *Handboek verantwoording cultuursubsidies instellingen 2017–2020* van kracht. De richtlijnen in dit handboek sluiten zoveel mogelijk aan op de bepalingen van het Burgerlijk Wetboek, Boek 2, Titel 9 en de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving (in het bijzonder RJ 640). De in het handboek gestelde eisen beogen enerzijds duidelijkheid te bieden aan de instellingen zelf en anderzijds uniformiteit te bevorderen in de presentatie van de te leveren (financiële) gegevens. Als gevolg van de inwerkingtreding van de Erfgoedwet per 1 januari 2017 is het Handboek op een aantal onderdelen gewijzigd ten opzichte van het Handboek dat van kracht was in de periode 2013–2016. De belangrijkste wijzigingen betreffen de bepalingen ten aanzien van de verantwoording van de subsidie huisvesting OCW. Ook zijn de bepalingen ten aanzien van de berekeningswijze van de toevoegingen aan de bestemmingsfondsen OCW (Publiek/BIS en Collectiebeheer) komen te vervallen. In het geval van een positief exploitatiesaldo hoeft nu niet meer een deel van dit saldo aan het bestemmingsfonds OCW te worden toegevoegd en kan het gehele positieve resultaat aan de algemene reserve worden toegevoegd.

Tevens is de verantwoording opgesteld met inachtneming van de beleidsregels die van toepassing zijn op de Wet normering topinkomens (WNT).

1.2. Verslaggevingsperiode

Het boekjaar valt samen met het kalenderjaar.

1.3. Continuïteit

De verantwoording is opgesteld uitgaande van de continuïteitsveronderstelling. Dit houdt in dat bij de waardering van activa en passiva wordt uitgegaan van de veronderstelling dat het museum zijn activiteiten in continuïteit zal voortzetten.

1.4. Vergelijkende cijfers

De cijfers over 2019 zijn geherrubriceerd teneinde de vergelijkbaarheid met 2020 mogelijk te maken. Dit heeft betrekking op de eliminatie van de inkomsten van de dienstverleningsovereenkomst van PP10 B.V. en de kosten van de meldkamerdiensten. Het betreft een bedrag van € 639.000 waarmee zowel de inkomsten van de dienstverleningsinkkomsten als de kosten van de meldkamerdiensten zijn verhoogd. Het effect op het resultaat is nihil.

Daarnaast werd tot en met 2019 de kostprijs van de verkoop van de museumkaarten gesaldeerd met de opbrengst uit verkoop van de museumkaarten onder inkomsten uit entree. Vanaf 2020 wordt de kostprijs van de verkopen van de museumkaarten apart verantwoord onder de lasten. De vergelijkende cijfers 2019 zijn hieraan aangepast. Het betreft een bedrag van € 995.000 waarmee de inkomsten uit entree en de overige bedrijfslasten zijn opgehoogd. Het effect op het resultaat is nihil.

2. Waarderingsgrondslagen

2.1. Algemeen

De geformuleerde grondslagen hebben betrekking op de jaarrekening als geheel en daarmee tevens op de enkelvoudige jaarrekening die daarvan een onderdeel vormt. Activa en passiva worden tegen historische kostprijs opgenomen, tenzij anders vermeld in de verdere grondslagen.

Een actief wordt in de balans verwerkt wanneer het waarschijnlijk is dat de toekomstige economische voordelen naar de stichting zullen toevloeien en het actief een kostprijs of een waarde heeft waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld. Activa die hieraan niet voldoen worden niet in de balans verwerkt, maar worden aangemerkt als niet in de balans opgenomen activa.

Een verplichting wordt in de balans verwerkt wanneer het waarschijnlijk is dat de afwikkeling daarvan gepaard zal gaan met een uitstroom van middelen die economische voordelen in zich bergen en de omvang van het bedrag waartegen de afwikkeling zal plaatsvinden op betrouwbare wijze kan worden vastgesteld. Onder verplichtingen worden mede voorzieningen begrepen. Verplichtingen die hieraan niet voldoen worden niet in de balans opgenomen, maar worden verantwoord als niet in de balans opgenomen verplichtingen.

Een in de balans opgenomen actief of verplichting blijft op de balans opgenomen als een transactie niet leidt tot een belangrijke verandering in de economische realiteit met betrekking tot het actief of de verplichting. Dergelijke transacties geven evenmin aanleiding tot het verantwoorden van resultaten. Bij de beoordeling of er sprake is van een belangrijke verandering in de economische realiteit wordt uitgegaan van de economische voordelen en risico's die zich naar alle waarschijnlijkheid in de praktijk zullen voordoen en niet op basis van voordelen en risico's waarvan redelijkerwijze niet te verwachten is dat zij zich zullen voordoen.

Een actief of verplichting wordt niet langer in de balans opgenomen indien een transactie ertoe leidt dat alle of nagenoeg alle rechten op economische voordelen en alle of nagenoeg alle risico's met betrekking tot het actief of de verplichting aan een derde zijn overgedragen. De resultaten van de transactie worden in dat geval direct in de winst-en-verliesrekening opgenomen, rekening houdend met eventuele voorzieningen die dienen te worden getroffen in samenhang met de transactie.

Indien de weergave van de economische realiteit leidt tot het opnemen van activa waarvan de rechtspersoon niet het juridisch eigendom bezit, wordt dit feit vermeld.

Baten worden in de winst-en-verliesrekening opgenomen wanneer een vermeerdering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermeerdering van een actief of een vermindering van een verplichting, heeft plaatsgevonden waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Lasten worden verwerkt wanneer een vermindering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermindering van een actief of een vermeerdering van een verplichting, heeft plaatsgevonden waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld.

De opbrengsten en kosten worden toegerekend aan de periode waarop zij betrekking hebben. Opbrengsten worden verantwoord indien alle belangrijke risico's met betrekking tot de handelsgoederen zijn overgedragen aan de koper.

Het resultaat wordt bepaald als het verschil tussen de baten en de lasten over het verslagjaar, met inachtneming van de hiervoor reeds vermelde grondslagen voor waardering. De baten en lasten worden toegerekend aan het verslagjaar waarop zij betrekking hebben, ongeacht of zij tot ontvangsten of uitgaven in het betreffende verslagjaar hebben geleid.

2.2. Criteria voor consolidatie en gelieerde rechtspersonen

2.2.1. Criteria voor consolidatie

In de geconsolideerde jaarrekening zijn de financiële gegevens opgenomen van Stichting Het Rijksmuseum en van de groepsmaatschappijen waarin Stichting Het Rijksmuseum direct of indirect de helft of meer dan de helft van het stemgerechtigde kapitaal houdt of waarin Stichting Het Rijksmuseum op grond van aanvullende regelingen beschikt over de beslissende zeggenschap ter zake van het bestuur en het financiële beleid. De activa, passiva, resultaten en kasstromen van deze groepsmaatschappijen zijn in de consolidatie betrokken onder eliminatie van de onderlinge verhoudingen en transacties.

De opgenomen groepsmaatschappijen, gevestigd te Amsterdam, zijn:

- PP10 B.V. (deelname 50%).

De 50%-deelneming PP10 B.V. wordt in de consolidatie betrokken. Voor deze vennootschap wordt de proportionele consolidatiemethode gehanteerd. PP10 B.V. is een joint venture van het Rijksmuseum en het Van Gogh Museum waarin vanaf 1 augustus 2009 de meldkameractiviteiten van beide musea gezamenlijk worden uitgevoerd die voorheen door ieder museum zelfstandig werden verricht. Gezien de ontstaansgeschiedenis en omdat de joint-venturegedachte bij deze vennootschap zowel op het financiële vlak als op het gebied van zeggenschap en aansturing wordt gehanteerd, is voor de verantwoording in de jaarrekening gekozen voor de proportionele consolidatiemethode. Deze verwerkingswijze komt het meest tegemoet aan het wettelijk inzicht-vereiste. De directie van PP10 B.V. wordt gevormd door het hoofd Veiligheidszaken van het Rijksmuseum en de directeur Bedrijfsvoering van het Van Gogh Museum.

2.2.2. Gelieerde rechtspersonen

Stichting Het Rijksmuseum Fonds is opgericht op 8 december 1994 en heeft tot doel:

- het aantrekken, het beheren en het beleggen van gelden die door schenkers ten bate van het Rijksmuseum te Amsterdam aan de Stichting zijn geschonken;
- het uitkeren van gelden aan het Rijksmuseum, waarbij in beginsel de ter beschikking gestelde gelden niet worden aangesproken, tenzij zulks in andere zin met schenkers is overeengekomen;
- het verlenen van steun in de meest uitgebreide zin des woords aan het Rijksmuseum.

Stichting Het Rijksmuseum Fonds heeft een zelfstandig en onafhankelijk bestuur. Het Rijksmuseum heeft geen invloed van betekenis bij Stichting Het Rijksmuseum Fonds. Om deze reden worden de cijfers van Stichting Het Rijksmuseum Fonds niet in de cijfers van het Rijksmuseum geconsolideerd, noch gepresenteerd als verbonden partij.

Vanwege de gelieerde activiteiten en doelstelling is Stichting het Rijksmuseum Fonds aangemerkt als gelieerd rechtspersoon.

De jaarrekening van Stichting Het Rijksmuseum Fonds wordt opgesteld conform richtlijn 650 Fondsenwervende instellingen en is te vinden op de website van Stichting Het Rijksmuseum.

2.3. Omrekening van vreemde valuta

Vorderingen, schulden en verplichtingen in vreemde valuta worden omgerekend tegen de koers per balansdatum. Transacties in vreemde valuta gedurende de verslagperiode zijn in de jaarrekening verwerkt tegen de koers van afwikkeling. De uit de omrekening per balansdatum voortvloeiende koersverschillen worden opgenomen in de exploitatierekening.

2.4. Collectie

De collectie die bij verzelfstandiging in 1995 middels een beheersovereenkomst in beheer is gegeven, is eigendom van de Staat der Nederlanden en is daarom niet in de balans opgenomen. De beheersovereenkomst regelde niet dat nieuwe aanwinsten na verzelfstandiging door het Rijksmuseum automatisch ook eigendom worden van de Staat. Bij de verzelfstandiging is wel de intentie (kamerstukken bij Verzelfstandigingswet) uitgesproken dat nieuwe verwervingen worden toegevoegd aan de rijkscollectie, maar daarvoor is afzonderlijke en expliciete overdracht (bijvoorbeeld door schenking) aan en aanvaarding door de Staat vereist. Het Rijksmuseum heeft net zoals de andere verzelfstandigde Rijksmusea een volmacht verkregen om schenkingen en legaten namens de Staat te aanvaarden. De schenkingen en legaten na verzelfstandiging zijn daarmee ook eigendom van de Staat geworden.

Daarnaast heeft het Rijksmuseum een volmacht verkregen om namens de Staat te verwerven. Bij aankopen van particulieren is van deze volmacht gebruikgemaakt. Voor de overige verwervingen na verzelfstandiging geldt dat deze objecten nog eigendom van het Rijksmuseum zijn. Aangezien het de intentie is om deze objecten op enig moment over te dragen aan de Staat, zijn deze objecten net als de rest van de (in beheer gegeven) collectie niet in de balans opgenomen. De collectie is niet verzekerd.

2.5. Gebruik van schattingen

De opstelling van de jaarrekening vereist dat het management oordelen vormt en schattingen en veronderstellingen maakt die van invloed zijn op de toepassing van grondslagen en de gerapporteerde waarde van activa en verplichtingen, en van baten en lasten. De daadwerkelijke uitkomsten kunnen afwijken van deze schattingen. De schattingen en onderliggende veronderstellingen worden voortdurend beoordeeld. Herzieningen van schattingen worden opgenomen in de periode waarin de schatting wordt herzien en in toekomstige perioden waarvoor de herziening gevolgen heeft.

Het management is van mening dat geen sprake is van significante schattingen met een materiële impact op het resultaat. De belangrijkste schatting betreft schattingen rondom de hoogte van de voorzieningen. Voor het bepalen van de omvang van de voorzieningen worden consistente methodieken gehanteerd. De uitkomsten hiervan hebben nooit geleid tot materiële bijstellingen op een later moment.

2.6. Grondslagen voor de waardering van activa en passiva

2.6.1. Immateriële en materiële vaste activa

De immateriële en materiële vaste activa worden gewaardeerd op verkrijgingsprijs, verminderd met de cumulatieve afschrijvingen. Er wordt afgeschreven vanaf het moment dat het actief beschikbaar is voor het beoogde gebruik. De afschrijvingen zijn gebaseerd op de geschatte economische levensduur en worden berekend op basis van een vast percentage van de verkrijgingsprijs. Op vooruitbetalingen op materiële vaste activa wordt niet afgeschreven. Investerings- en tijdelijke locaties worden afgeschreven over de geraamde periode van de tijdelijke huisvesting. Bij aanschaffingen in de loop van het jaar worden de afschrijvingspercentages pro rato toegepast. De volgende afschrijvingstermijnen worden gehanteerd:

- Verbouwingen, installaties en bouwkundige voorzieningen	10–15 jaar
- Computerapparatuur en software	3–5 jaar
- Webshop	5 jaar
- Depotinrichting	25 jaar
- Meubilair en (kantoor)inrichting	5–10 jaar
- Presentatiemateriaal, verlichting en tentoonstellingsinrichting	7–15 jaar
- Beveiligings- en AV-apparatuur	3–15 jaar
- Vitrines	15–20 jaar

Voor materiële en immateriële vaste activa wordt op iedere balansdatum beoordeeld of er aanwijzingen zijn dat deze activa onderhevig zijn aan bijzondere waardeverminderingen. Als dergelijke indicaties aanwezig zijn, wordt de realiseerbare waarde van het actief geschat. De realiseerbare waarde is de hoogste van de bedrijfswaarde en de opbrengstwaarde. Als het niet mogelijk is de realiseerbare waarde te schatten voor een individueel actief, wordt de realiseerbare waarde bepaald van de kasstroomgenererende eenheid waartoe het actief behoort.

Investeringssubsidies worden verantwoord als vooruitontvangen bedragen onder de langlopende schulden die jaarlijks op systematische wijze ten gunste van het bedrijfsresultaat worden gebracht.

Onderhoudsuitgaven worden slechts geactiveerd als zij de gebruiksduur van het object verlengen en/of leiden tot toekomstige prestatie-eenheden met betrekking tot het object. Ter zake van verwachte kosten van periodiek groot onderhoud aan gebouwen, installaties e.d. wordt een voorziening gevormd. Zie hiervoor de grondslag onder het hoofd Voorzieningen.

2.6.2. Financiële vaste activa: samenwerkingsverbanden

Deelnemingen waarin de onderneming de zeggenschap gezamenlijk met andere deelnemers uitoefent (joint ventures), worden gewaardeerd volgens de vermogensmutatiemethode op basis van de nettovermogenswaarde.

Joint ventures mogen als alternatief proportioneel worden geconsolideerd, mits hiermee wordt voldaan aan het wettelijk inzichtvereiste. De keuze moet consistent worden toegepast voor alle joint ventures.

In geval van samenwerking door het gezamenlijk uitvoeren van activiteiten waarbij iedere deelnemer zelf de uitsluitende zeggenschap over die activa houdt, verwerkt de onderneming de activa waarover zij zeggenschap heeft evenals de zelf aangegane verplichtingen, zelf gemaakte kosten en het aandeel in het resultaat op verkopen en/of dienstverlening door de joint venture.

In geval van samenwerking door het gezamenlijk uitvoeren van activiteiten gebruikmakend van activa waarover de deelnemers gezamenlijk zeggenschap hebben, verwerkt de onderneming de gemeenschappelijke activa, verplichtingen, kosten en opbrengsten proportioneel.

Bij inbreng in of verkoop van activa door de vennootschap aan een joint venture verantwoordt de vennootschap dat deel van het resultaat in de winst-en-verliesrekening dat correspondeert met het relatieve belang van de andere deelnemers in de joint venture. Er wordt geen resultaat verantwoord als de door de deelnemers ingebrachte niet-monetaire activa ongeveer aan elkaar gelijk zijn wat betreft aard, gebruik (in dezelfde bedrijfsactiviteit) en reële waarde. Eventuele niet-verantwoorde resultaten worden in mindering gebracht op de nettovermogenswaarde van de joint venture. Eventuele verliezen op vlottende activa of bijzondere waardeverminderingen van vaste activa verantwoordt de onderneming daarentegen direct en volledig.

Bij verkoop van activa door de joint venture aan de vennootschap verantwoordt de vennootschap het aandeel in de winst of het verlies van de joint venture op die verkoop pas in de winst-en-verliesrekening als het betreffende actief is (door)verkocht aan een derde. Als echter sprake is van een verlies op vlottende activa of een bijzondere waardevermindering van vaste activa, neemt de vennootschap zijn aandeel in dit verlies direct.

2.6.3. Financiële instrumenten

Financiële instrumenten omvatten bij het Rijksmuseum handels- en overige vorderingen, geldmiddelen, handelsschulden en overige te betalen posten. Financiële instrumenten omvatten tevens in contracten besloten afgeleide financiële instrumenten.

Financiële instrumenten worden bij de eerste opname verwerkt tegen reële waarde. Na de eerste opname worden financiële instrumenten op de hierna beschreven manier gewaardeerd.

2.6.3.1. Afgeleide financiële instrumenten

Het Rijksmuseum kent geen afgeleide financiële instrumenten met uitzondering van eventuele valutatermijncontracten die worden afgesloten voor de afdekking van valutarisico's die voortkomen uit transacties in andere valuta's dan euro's. Dergelijke contracten sluiten qua omvang, looptijd en eventuele andere condities direct aan op die van de transactie(s) waarvan het risico wordt afgedekt. Om deze reden wordt hedge-accounting onder het kostprijs hedgemodel toegepast.

Dit wordt gedaan om te bereiken dat de in de exploitatierekening verantwoorde resultaten als gevolg van de omrekening van de monetaire posten worden gecompenseerd met waardewijzigingen van de valutacontracten als gevolg van het verschil tussen de contante koers op afsluitdatum van het contract en de contante koers op rapporteringsdatum. Het verschil tussen de contante koers op afsluitdatum van het valutatermijncontract en de termijankoers wordt via de exploitatierekening geamortiseerd over de looptijd van het contract.

Indien kostprijs hedge-accounting wordt toegepast vindt, zolang het afgeleide instrument betrekking heeft op afdekking van het specifieke risico van een toekomstige transactie die naar verwachting zal plaatsvinden, geen herwaardering van dit instrument plaats. Zodra de verwachte toekomstige transactie leidt tot verantwoording in de exploitatierekening, wordt het met het afgeleide instrument samenhangende resultaat in de exploitatierekening verwerkt.

Indien de afgedekte positie van een verwachte toekomstige transactie leidt tot de opname in de balans van een niet-financieel actief of een niet-financiële verplichting, wordt de kostprijs van dit actief aangepast met de afdekkingsresultaten die nog niet in de exploitatierekening zijn verwerkt.

2.6.3.2. Vorderingen

Vorderingen worden na eerste opname gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs op basis van de effectieve-rentemethode, verminderd met bijzondere waardeverminderingverliezen. Deze voorzieningen zijn bepaald op basis van een beoordeling van de individuele vorderingen.

2.6.3.3. Langlopende schulden

Langlopende schulden worden na eerste opname gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs op basis van de effectieve-rentemethode. De effectieve rente wordt direct in de exploitatierekening verwerkt. De aflossingsverplichtingen voor het komend jaar van de langlopende schulden worden opgenomen onder kortlopende schulden.

2.6.3.4. Bijzondere waardeverminderingen financiële activa

Een financieel actief dat niet wordt gewaardeerd tegen (1) reële waarde met waardewijzigingen in de exploitatierekening of (2) geamortiseerde kostprijs of lagere marktwaarde, wordt op iedere verslagdatum beoordeeld om te bepalen of er objectieve aanwijzingen bestaan dat het actief een bijzondere waardevermindering heeft ondergaan. Een financieel actief wordt geacht onderhevig te zijn aan een bijzondere waardevermindering indien er objectieve aanwijzingen zijn dat na de eerste opname van het actief zich een gebeurtenis heeft voorgedaan die een negatief effect heeft op de verwachte toekomstige kasstromen van dat actief en waarvan een betrouwbare schatting kan worden gemaakt.

2.6.4. Liquide middelen

Liquide middelen worden gewaardeerd tegen nominale waarde. Indien liquide middelen niet ter vrije beschikking staan, wordt hiermee rekening gehouden bij de waardering.

Liquide middelen in vreemde valuta worden per balansdatum in de functionele valuta omgerekend tegen de op die datum geldende wisselkoers. Verwezen wordt verder naar de prijsgrondslagen voor vreemde valuta.

2.6.5. Voorraden

De voorraden worden gewaardeerd tegen de verkrijgingsprijs of lagere netto-opbrengstwaarde. Hierbij wordt rekening gehouden met mogelijke incourantheid. In het onderhanden werk van de kosten van publicaties die in eigen beheer worden vervaardigd zijn geen personeelslasten of andere vaste lasten begrepen.

2.6.6. Voorzieningen

De voorziening inzake jubilea-uitkeringen wordt conform RJ 271 volgens de actuariële Projected Unit Credit Method berekend. De overige voorzieningen worden op nominale waarde gewaardeerd.

Een voorziening wordt in de balans opgenomen wanneer er sprake is van:

- een in rechte afdwingbare of feitelijke verplichting die het gevolg is van een gebeurtenis in het verleden;
- waarvan een betrouwbare schatting kan worden gemaakt; en
- het waarschijnlijk is dat voor afwikkeling van die verplichting een uitstroom van middelen nodig is.

Rechten en verplichtingen voortvloeiend uit eenzelfde overeenkomst worden niet in de balans opgenomen indien en voor zover noch de onderneming noch de tegenpartij heeft gepresteerd. Opname in de balans geschiedt wanneer de nog te ontvangen respectievelijk te leveren prestatie en tegenprestatie niet (meer) met elkaar in evenwicht zijn en dit voor de onderneming nadelige gevolgen heeft.

Indien (een deel van) de uitgaven die noodzakelijk zijn om een voorziening af te wikkelen waarschijnlijk geheel of gedeeltelijk door een derde worden vergoed bij afwikkeling van de voorziening, wordt de vergoeding als afzonderlijk actief gepresenteerd.

Indien de tijdswaarde van geld materieel is en de periode waarover de uitgaven contant worden gemaakt meer dan een jaar is, worden voorzieningen gewaardeerd tegen de contante waarde van de beste schatting van de uitgaven die naar verwachting noodzakelijk zijn om de verplichtingen en verliezen af te wikkelen. De voorzieningen worden gewaardeerd tegen de nominale waarde indien de tijdswaarde van het geld niet materieel is of de periode waarover de uitgaven contant worden gemaakt maximaal een jaar is.

Een voorziening wordt gevormd voor verwachte kosten van periodiek groot onderhoud aan panden, installaties e.d. op basis van het geschatte bedrag van het groot onderhoud en de periode tussen de werkzaamheden voor groot onderhoud. De uitgaven van groot onderhoud worden verwerkt ten laste van de onderhoudsvoorziening voor zover deze is gevormd voor de beoogde kosten. Indien de kosten van groot onderhoud uitgaan boven de boekwaarde van de voor het desbetreffende actief aangehouden voorziening, worden de (meer)kosten verwerkt ten laste van de winst-en-verliesrekening. De raming en de frequentie van deze kosten zijn gebaseerd op het ultimo 2015 opgestelde meerjarenonderhoudsplan. Bij de voorziening groot onderhoud gebouwen en installaties wordt onderscheid gemaakt in de kosten van de eigenaar en de gebruiker.

De verplichting inzake jubilea-uitkeringen is berekend volgens de actuariële methode Projected Unit Credit Method. Bij deze actuariële berekening wordt rekening gehouden met geaggregeerde blijfkansen waarin onder meer zijn begrepen de sterfte-, arbeidsongeschiktheid- en vertrekkansen. Deze kansen zijn afhankelijk van leeftijd en geslacht. Voor de indexering van de verplichting is uitgegaan van 2,0%, bestaande uit een algemene loonontwikkeling van 1,5% en een carrièreontwikkeling van 0,5%. De verplichtingen zijn contant gemaakt op basis van de rentetermijnstructuur ultimo boekjaar.

Voor op balansdatum bestaande verplichtingen tot het in de toekomst doorbetalen van beloningen aan personeelsleden die op balansdatum naar verwachting blijvend geheel of gedeeltelijk niet in staat zijn om werkzaamheden te verrichten door ziekte of arbeidsongeschiktheid, is een voorziening langdurig zieken opgenomen. De voorziening wordt opgenomen voor personeelsleden die op balansdatum dertien weken of langer ziek zijn. De hoogte van de voorziening wordt bepaald op basis van de verwachte kosten van de verplichting van doorbetaling van beloningen aan deze langdurig zieken die voor rekening komen van de werkgever.

2.6.7. Investeringsbijdragen

Ontvangen investeringssubsidies en bijdragen ten behoeve van de aanschaf van materiële vaste activa worden verantwoord onder de langlopende schulden onder de post investeringsbijdragen. Deze post valt vrij ten gunste van de exploitatierekening overeenkomstig de afschrijving op de met deze subsidies en bijdragen verkregen materiële vaste activa.

2.6.8. Handelsschulden en overige te betalen posten

Kortlopende schulden worden na eerste opname gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs op basis van de effectieve-rentemethode.

2.6.9. Leasing

De stichting kan financiële en operationele leasecontracten afsluiten. Een leaseovereenkomst waarbij de voor- en nadelen verbonden aan het eigendom van het leaseobject geheel of nagenoeg geheel door de lessee worden gedragen, wordt aangemerkt als een financiële lease. Alle andere leaseovereenkomsten classificeren als operationele leases. Bij de leaseclassificatie is de economische realiteit van de transactie bepalend en niet de juridische vorm. Classificatie van de lease vindt plaats op het tijdstip van het aangaan van de betreffende leaseovereenkomst. Er zijn geen financiële leases afgesloten.

Als de stichting optreedt als lessee in een operationele lease, wordt het leaseobject niet geactiveerd. Vergoedingen die worden ontvangen als stimulering voor het afsluiten van een overeenkomst worden verwerkt als een vermindering van de leasekosten over de leaseperiode. Leasebetalingen en vergoedingen inzake operationele leases worden lineair over de leaseperiode ten laste respectievelijk ten gunste van de exploitatierekening gebracht, tenzij een andere toerekeningsystematiek meer representatief is voor het patroon van de met het leaseobject te verkrijgen voordelen.

2.6.10. Groepsvermogen

Binnen het Groepsvermogen wordt onderscheid gemaakt tussen algemene reserves, bestemmingsreserves en bestemmingsfondsen.

Onder de Algemene reserve is opgenomen dat deel van het eigen vermogen, waarover het bestuur van het Rijksmuseum binnen de statutaire doelstellingen van de stichting vrij kan beschikken. Bestemmingsreserves zijn reserves waaraan door het bestuur een beperktere bestedingsmogelijkheid is aangebracht dan op grond van de statuten zou bestaan. Bestemmingsfondsen zijn reserves waaraan door derden een beperktere bestedingsmogelijkheid is aangebracht dan op grond van de statuten zou bestaan.

Aanwending van bestemmingsreserves en -fondsen:

Kosten die worden gedekt uit bestemmingsreserves en bestemmingsfondsen worden in de staat van baten en lasten verantwoord, en via de resultaatbestemming ten laste van de betreffende reserve of het betreffende fonds gebracht. Wijzigingen in de beperking van de bestemming van reserves welke door de daartoe bevoegde organen of instanties worden aangebracht, worden als overige mutatie binnen het eigen vermogen verwerkt.

2.7. Grondslagen voor de bepaling van het resultaat

2.7.1. Algemeen

Baten worden in de winst-en-verliesrekening opgenomen wanneer een vermeerdering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermeerdering van een actief of een vermindering van een verplichting, heeft plaatsgevonden waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Lasten worden verwerkt wanneer een vermindering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermindering van een actief of een vermeerdering van een verplichting, heeft plaatsgevonden waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld.

De opbrengsten en kosten worden toegerekend aan de periode waarop zij betrekking hebben. Opbrengsten worden verantwoord indien alle belangrijke risico's met betrekking tot de handelsgoederen zijn overgedragen aan de koper.

2.7.2. Diensten

Opbrengsten uit het verlenen van diensten, waaronder verstaan de entreegelden, worden opgenomen in de netto-omzet tegen de reële waarde van de ontvangen of te ontvangen vergoeding, na aftrek van tegemoetkomingen en kortingen.

Opbrengsten uit het verlenen van diensten worden in de winst-en-verliesrekening verwerkt wanneer het bedrag van de opbrengsten op betrouwbare wijze kan worden bepaald, de inning van de te ontvangen vergoeding waarschijnlijk is, de mate waarin de dienstverlening op balansdatum is verricht betrouwbaar kan worden bepaald en de reeds gemaakte kosten en de kosten die (mogelijk) nog moeten worden gemaakt om de dienstverlening te voltooien op betrouwbare wijze kunnen worden bepaald.

Indien het resultaat van een bepaalde opdracht tot dienstverlening niet op betrouwbare wijze kan worden bepaald, worden de opbrengsten verwerkt tot het bedrag van de kosten van de dienstverlening die worden gedekt door de opbrengsten.

2.7.3. Verkoop van goederen

Opbrengsten uit de verkoop van goederen worden opgenomen in de netto-omzet tegen de reële waarde van de ontvangen of te ontvangen vergoeding, na aftrek van retouren en tegemoetkomingen, handels- en volumekortingen. Opbrengsten uit de verkoop van goederen worden in de winst-en-verliesrekening verwerkt wanneer de belangrijke risico's en voordelen van eigendom aan de koper zijn overgedragen, het bedrag van de opbrengsten op betrouwbare wijze kan worden bepaald, de inning van de verschuldigde vergoeding waarschijnlijk is, de hiermee verband houdende kosten of eventuele retouren van goederen betrouwbaar kunnen worden ingeschat en er geen sprake is van voortgezette betrokkenheid bij de goederen.

De overdracht van risico's en voordelen is overeenkomstig de verkoopvoorwaarden. Voor de verkopen in de museumwinkel en via de webshop aan consumenten is geacht dat overdracht van risico heeft plaatsgevonden op het moment van betalen. Voor de verkopen middels de webshop aan groothandel is geacht dat overdracht van risico heeft plaatsgevonden op het moment dat de verkoopfactuur is verzonden op basis van melding van uitlevering van de bestelling. Voor zowel verkopen aan consumenten als aan groothandel is het niet aannemelijk dat deze voor een materiële waarde niet binnen dezelfde periode (afzienbare tijd van enkele dagen) geleverd zijn dan wel dat deze retour worden verzonden.

2.7.4. Overheidssubsidies

Exploitatiesubsidies worden ten gunste van de winst-en-verliesrekening van het jaar gebracht ten laste waarvan de gesubsidieerde bestedingen komen of waarin de opbrengsten zijn gedeerd of het exploitatietekort zich heeft voorgedaan. De vooruitontvangen bedragen worden indien als langlopend beschouwd onder de langlopende schulden opgenomen en als kortlopend beschouwd onder de overlopende passiva opgenomen.

Investeringsubsidies worden als investeringsbijdragen (zowel kort- als langlopend) onder de langlopende schulden opgenomen en worden systematisch in de winst-en-verliesrekening opgenomen gedurende de gebruiksduur van het actief.

2.7.5. Belastingen

Belastingen omvatten de over de verslagperiode verschuldigde en verrekenbare winstbelastingen en latente belastingen. De belastingen worden in de winst-en-verliesrekening opgenomen, behalve voor zover deze betrekking hebben op posten die rechtstreeks in het eigen vermogen worden opgenomen, in welk geval de belasting in het eigen vermogen wordt verwerkt, of op overnames.

De over het boekjaar verschuldigde en verrekenbare belasting is de naar verwachting te betalen belasting over de belastbare winst over het boekjaar, berekend aan de hand van belastingtarieven die zijn vastgesteld op de verslagdatum, dan wel waartoe materieel al op de verslagdatum is besloten, en eventuele correcties op de over voorgaande jaren verschuldigde belasting.

Het Rijksmuseum heeft zich op het principiële standpunt gesteld dat de museale activiteiten niet vennootschapsbelastingplichtig zijn, omdat er sprake is van een grote formele en financiële betrokkenheid vanuit de overheid. Vervolgens is overleg met de Belastingdienst geïnitieerd over de vennootschapsbelastingpositie van de stichting. Belangrijkste discussiepunt hierbij was dat het Rijksmuseum van mening is dat de subsidies, de bijdragen van de BankGiro Loterij en de bijdragen van fondsen en bedrijven niet tot de belastbare winst behoren, terwijl de Belastingdienst van mening is dat dit wel het geval is. Daarnaast is gesproken over de fiscale verwerking van de kunstankopen die werd bemoeilijkt door de btw-problematiek bij overdracht aan de Staat. Na intensief overleg, waarbij getracht is om tot een praktische oplossing voor deze discussie te komen en waarbij de stichting haar principiële standpunt handhaaft ten aanzien van de betrouwbaarheid van subsidies, de bijdragen van de BankGiro Loterij en de schenkingen en bijdragen van fondsen, bedrijven en particulieren, is in juli 2016 een vaststellingsovereenkomst getekend

waarin de afspraken zijn vastgelegd. De vaststellingsovereenkomst heeft betrekking op de fiscale jaren 2012 tot en met 2019. Het Rijksmuseum heeft over de jaren 2012 tot en met 2019 aangifte vennootschapsbelasting gedaan op basis van deze afspraken. Al deze aangiften hebben geleid tot een negatief fiscaal resultaat.

Begin 2020 heeft het Rijksmuseum een formeel verzoek ingediend bij de Belastingdienst voor het toepassen van de zogenaamde integrale belastingplicht. De eerder overeengekomen afspraken uit de vaststellingsovereenkomst blijven hierbij van kracht. Het ingediende verzoek is eind 2020 in behandeling genomen door het ministerie van Financiën. Tot op heden is nog geen antwoord ontvangen op het ingediende verzoek.

De toelichting op de vennootschapsbelasting in de jaarrekening is opgesteld op basis van de laatst bekende informatie uit de vaststellingsovereenkomst van juli 2016.

Ten aanzien van de vennootschapsbelastingplicht van PP10 B.V. bestond er tot en met 2020 een verschil van mening tussen de Belastingdienst en PP10 B.V. ten aanzien van de zakelijkheid van de vergoeding die de aandeelhouders van PP10 B.V. (Stichting het Rijksmuseum en Stichting Van Gogh Museum, beide voor 50% aandeelhouder) zouden moeten betalen voor de diensten van PP10 B.V. In 2020 is hiervoor een vaststellingsovereenkomst afgesloten tussen de Belastingdienst en PP10 B.V. waarin is overeengekomen dat de ingediende aangiften tot en met 2018 worden vastgesteld zoals ingediend. Vanaf het fiscale boekjaar 2019 wordt de belastbare winst bepaald op ten minste 5% van de door PP10 B.V. gemaakte kosten en wordt geen gebruik meer gemaakt van de giftenaftrek.

Indien de boekwaardes van activa en verplichtingen ten behoeve van de financiële verslaggeving afwijken van hun fiscale boekwaardes, is sprake van tijdelijke verschillen. Voor belastbare tijdelijke verschillen wordt een voorziening latente belastingverplichtingen getroffen. Voor verrekenbare tijdelijke verschillen, beschikbare voorwaartse verliescompensatie en nog niet gebruikte fiscale verrekeningsmogelijkheden wordt een latente belastingvordering opgenomen, maar uitsluitend voor zover het waarschijnlijk is dat er in de toekomst fiscale winsten beschikbaar zullen zijn voor verrekening respectievelijk compensatie. Latente belastingvorderingen worden per iedere verslagdatum herzien en verlaagd voor zover het niet langer waarschijnlijk is dat het daarmee samenhangende belastingvoordeel zal worden gerealiseerd. Voor belastbare tijdelijke verschillen inzake deelnemingen en joint ventures wordt een latente belastingverplichting opgenomen tenzij de stichting in staat is het tijdstip van afloop van het tijdelijke verschil te bepalen en het waarschijnlijk is dat het tijdelijke verschil in de voorzienbare toekomst niet zal aflopen. Voor verrekenbare tijdelijke verschillen inzake deelnemingen en joint ventures wordt een latente belastingvordering opgenomen uitsluitend voor zover het waarschijnlijk is dat het tijdelijke verschil in de voorzienbare toekomst afloopt en er fiscale winst beschikbaar zal zijn ter compensatie van het tijdelijk verschil.

Latente belastingvorderingen en -verplichtingen worden in de balans gesaldeerd gepresenteerd indien en voor zover de stichting beschikt over een deugdelijk juridisch instrument om niet-latente belastingvorderingen te verrekenen met niet-latente belastingverplichtingen, voor zover deze betrekking hebben op hetzelfde boekjaar, en de belastinglatenties verband houden met winstbelastingen die door dezelfde fiscale autoriteit worden geheven op dezelfde belastbare rechtspersoon of dezelfde fiscale eenheid. De waardering van latente belastingverplichtingen en latente belastingvorderingen wordt gebaseerd op de fiscale gevolgen van de door de stichting op balansdatum voorgenomen wijze van realisatie of afwikkeling van zijn activa, voorzieningen, schulden en overlopende passiva. Latente belastingvorderingen en -verplichtingen worden gewaardeerd tegen nominale waarde.

2.7.6. Kunstaankopen en bijdragen ten behoeve van kunstaankopen

De onderdelen van de subsidie, de schenkingen en overige bijdragen die bestemd zijn voor het doen van kunstaankopen worden, evenals de kunstaankopen zelf, in de exploitatierekening verantwoord. De bedragen verkregen van derden ten behoeve van kunstaankopen die ultimo boekjaar nog niet zijn besteed aan de verwerving van kunstaankopen, worden ultimo boekjaar toegevoegd aan het aankoopfonds. Bij aankoop van kunstvoorwerpen in latere jaren, vallen deze bedragen vrij ten gunste van de exploitatie. Deze mutatie in het aankoopfonds wordt separaat verantwoord in de exploitatierekening. Het aankoopfonds maakt geen deel uit van het eigen vermogen. Het aankoopfonds betreft de jaarlijkse mutatie van ontvangen en uitgegeven gelden met betrekking tot kunstaankopen. Het aankoopfonds is geen onderdeel van het eigen vermogen. Indien op jaarbasis meer ontvangen wordt dan uitgegeven neemt het aankoopfonds toe, indien op jaarbasis minder ontvangen wordt dan uitgegeven neemt het aankoopfonds af.

2.7.7. Pensioenen

De pensioenen zijn ondergebracht bij het Pensioenfonds Zorg en Welzijn. De door het fonds verzorgde pensioenregeling is een toegezegde pensioenregeling. De Stichting heeft geen verplichting tot het voldoen van aanvullende bijdragen in het geval van een tekort bij het fonds, anders dan het voldoen van hogere toekomstige premies. Uitgangspunt is dat de in de verslagperiode te verwerken pensioenlast gelijk is aan de over de periode aan het pensioenfonds verschuldigde pensioenpremies. Voor zover de verschuldigde pensioenpremies op balansdatum niet zijn voldaan, wordt hiervoor een verplichting opgenomen. Als de op balansdatum reeds betaalde premies de verschuldigde premies overtreffen, wordt een overlopende actiefpost opgenomen voor zover sprake zal zijn van terugbetaling door het fonds of van verrekening met in de toekomst verschuldigde premies.

2.7.8. Personeelsbeloningen

De beloningen van het personeel worden als last in de exploitatierekening verantwoord in de periode waarin de arbeidsprestatie wordt verricht en, voor zover nog niet uitbetaald, als verplichting op de balans opgenomen. Als de reeds betaalde bedragen de verschuldigde beloningen overtreffen, wordt het meerdere opgenomen als een overlopend actief voor zover er sprake zal zijn van terugbetaling door het personeel of van verrekening met toekomstige betalingen door de stichting. Voor de beloningen met opbouw van rechten worden de verwachte lasten gedurende het dienstverband in aanmerking genomen. Een verwachte vergoeding wordt verantwoord indien de verplichting tot betaling van die vergoeding is ontstaan op of vóór balansdatum en een betrouwbare schatting van de verplichtingen kan worden gemaakt. Toevoegingen aan en vrijval van verplichtingen worden ten laste respectievelijk ten gunste van de exploitatierekening gebracht. Indien een beloning wordt betaald, waarbij geen rechten worden opgebouwd (bijvoorbeeld doorbetaling in geval van ziekte of arbeidsongeschiktheid) worden de verwachte lasten verantwoord in de periode waarover deze beloning is verschuldigd.

2.7.9. Verbonden partijen

Transacties met verbonden partijen worden toegelicht voor zover deze niet onder normale marktvoorwaarden zijn aangegaan. Van deze transacties worden de aard en de omvang van de transactie en andere informatie die nodig is voor het verschaffen van het inzicht toegelicht.

2.7.10. Gebeurtenissen na balansdatum

Gebeurtenissen die nadere informatie geven over de feitelijke situatie per balansdatum en die blijken tot aan de datum van het opmaken van de jaarrekening worden verwerkt in de jaarrekening. Gebeurtenissen die geen nadere informatie geven over de feitelijke situatie per balansdatum worden niet in de jaarrekening verwerkt. Als dergelijke gebeurtenissen van belang zijn voor de oordeelsvorming van de gebruikers van de jaarrekening, worden de aard en de geschatte financiële gevolgen ervan toegelicht in de jaarrekening.

2.8. Grondslagen voor het kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht is opgesteld op basis van de indirecte methode.

TOELICHTING OP DE GECONSOLIDEERDE BALANS

I. IMMATERIËLE VASTE ACTIVA (BEDRAGEN X € 1.000)	VOORUITBETAALD OP IMMATERIËLE VASTE ACTIVA	SOFTWARE	MEDIA	TOTAAL
Stand 1 januari				
Aanschafwaarde	124	4.754	1.811	6.689
Cumulatieve afschrijvingen	-	(2.467)	(978)	(3.445)
Boekwaarde 1 januari	124	2.287	833	3.244
Mutaties boekjaar:				
Investeringen	63	79	-	142
Afschrijvingen		(819)	(281)	(1.100)
	63	(740)	(281)	(958)
Stand per 31 december				
Aanschafwaarde	187	4.833	1.811	6.831
Cumulatieve afschrijvingen	-	(3.286)	(1.259)	(4.545)
Boekwaarde 31 december	187	1.547	552	2.286

I. MATERIËLE VASTE ACTIVA (BEDRAGEN X € 1.000)	VOORUIT- BETAALD OP MATERIËLE VASTE ACTIVA	VERBOU- WINGEN EN INSTAL- LATIES	INVENTARIS APPARATUUR & INRICHTING	HARDWARE	MUSEALE INVENTARIS	TOTAAL
Stand 1 januari						
Aanschafwaarde	43.038	38.535	5.623	7.556	22.317	117.069
Cumulatieve afschrijvingen	-	(23.208)	(4.151)	(5.266)	(10.190)	(42.815)
Boekwaarde 1 januari	43.038	15.327	1.472	2.290	12.127	74.254
Mutaties boekjaar:						
Investeringen	18.641	1.757	249	243	214	21.104
Afschrijvingen		(2.448)	(438)	(734)	(1.659)	(5.279)
	18.641	(691)	(189)	(491)	(1.445)	15.825
Stand per 31 december						
Aanschafwaarde	61.679	40.292	5.872	7.799	22.531	138.173
Cumulatieve afschrijvingen	-	(25.656)	(4.589)	(6.000)	(11.849)	(48.094)
Boekwaarde 31 december	61.679	14.636	1.283	1.799	10.682	90.079

Het verloop van de (im)materiële vaste activa uitgesplitst naar investeringen in gebruikerszaken en eigenaarszaken waarbij de eigenaarszaken verder zijn uitgesplitst naar CC NL, verbouwingen met overige financieringsbronnen en de OCW-eigenaarszaken, is als volgt:

	EIGENAARSZAKEN CC NL	OCW	OVERIG	GEbruikers- ZAKEN	TOTAAL
Stand 1 januari					
Aanschafwaarde	41.955	7.311	279	74.213	123.758
Cumulatieve afschrijvingen	-	(1.633)	(15)	(44.612)	(46.260)
Boekwaarde 1 januari	41.955	5.678	264	29.601	77.498
Mutaties boekjaar:					
Afschrijvingen	17.941	2.485	-	820	21.246
		(491)	(82)	(5.806)	(6.379)
	17.941	1.994	(82)	(4.986)	14.867
Stand per 31 december					
Aanschafwaarde	59.896	9.796	279	75.033	145.004
Cumulatieve afschrijvingen	-	(2.124)	(97)	(50.418)	(52.639)
Boekwaarde 31 december	59.896	7.672	182	24.615	92.365

De stichting heeft een budgetverplichting van € 63,5 miljoen inzake de nieuwbouw van het CollectieCentrum Nederland. Het resterende budget bedraagt ultimo 2020 € 3,6 miljoen (ultimo 2019: € 21,5 miljoen). Ultimo 2020 resteert een investeringsverplichting van € 2,5 miljoen. Naar alle waarschijnlijkheid zal de investering € 1 miljoen lager uitkomen dan gebudgetteerd is.

De historische aanschafwaarde van de volledige afgeschreven (im)materiële vaste activa per 31 december 2020 bedraagt € 20,3 miljoen (2019: € 14,0 miljoen).

De in het boekjaar geactiveerde rente over vreemd vermogen bedraagt € 0,6 miljoen (2019: € 0,4 miljoen).

De verzekerde waarde van de (im)materiële vaste activa exclusief de investeringen in de eigenaarszaken en het CC NL ultimo 2020 bedraagt € 91,6 miljoen.

Het CC NL is verzekerd voor een bedrag van € 63,5 miljoen.

In het kader van het nieuwe huisvestingsstelsel is het beheer en onderhoud van de (gehuurde) panden van het Rijksvastgoedbedrijf vanaf 1 januari 2017 door het Rijksmuseum overgenomen. Dit betekent ook dat het Rijksmuseum in beginsel de risico's van deze panden, als ware het de eigenaar, voor zijn rekening neemt en dat het Rijksmuseum zich afdoende moet verzekeren tegen de risico's en aansprakelijkheden die daarmee samenhangen. De (niet op de balans van het Rijksmuseum geactiveerde) panden van het Rijksvastgoedbedrijf zijn om die reden verzekerd op basis van een herbouwwaarde van € 395,3 miljoen. Vanwege de proefperiode van 5 jaar onder het nieuwe huisvestingsstelsel, dat in 2021 wordt geëvalueerd, worden deze contracten als operationele lease beschouwd.

V. VORDERINGEN (BEDRAGEN x € 1.000)	31 DECEMBER	
	2020	2019
V.1. Debiteuren	803	2.698
V.2. Vorderingen op gelieerde rechtspersonen	944	7.415
V.3. Belastingen en sociale premies	2.634	2.078
V.4. Overige vorderingen	1.407	1.067
V.5. Overlopende activa	943	1.402
	6.731	14.660

Alle vorderingen hebben een looptijd met naar verwachting korter dan 1 jaar. De boekwaarde van de opgenomen vorderingen benadert de reële waarde, gegeven het kortlopende karakter van de vorderingen en het feit dat waar nodig voorzieningen voor oninbaarheid zijn gevormd.

VII. LIQUIDE MIDDELEN

Het Rijksmuseum wil direct over al zijn liquide middelen kunnen beschikken. Ultimo 2020 zijn de niet direct benodigde liquide middelen uitgezet op een aantal zakelijke (spaar)rekeningen van de ING Bank. De saldi van deze spaarrekeningen zijn alle zonder kosten direct opeisbaar. Voor rekeningen met een saldo boven € 250.000 rekent ING met ingang van 1 oktober 2020 een rente van -0,50% voor het saldo boven € 250.000. Dit tarief geldt per rekening en niet per klant. De rekening-courant bij het ministerie van Financiën wordt aangehouden in het kader van het schatkistbankieren waarbij de publieke middelen van de Stichting moeten worden aangehouden bij de schatkist. Hiervoor wordt de verhouding tussen de structurele subsidie van OCW en de eigen inkomsten aangehouden die circa 40%/60% bedraagt. De rentevergoeding op kortetermijn-deposito's bij de schatkist bedraagt nihil. Daarom worden de publieke middelen bij de schatkist in hun geheel aangehouden op de rekening-courant.

VIII. GROEPSVERMOGEN (BEDRAGEN x € 1.000)	STAND 1 JANUARI	RESULTAAT- BESTEMMING TOEVOEGING	RESULTAAT- BESTEMMING ONTTREKING	STAND 31 DECEMBER
Verloop 2020				
- I. Algemene reserve	13.373	2.775	-	16.148
- II.1. Bestemmingsreserve nazorg het nieuwe Rijksmuseum en Philipsvleugel	3.233	-	(185)	3.048
- II.2. Bestemmingsreserve herkomstonderzoek	1.404	-	-	1.404
- II.3. Bestemmingsreserve registratieachterstanden	-	-	-	-
- III. Bestemmingsfonds OCW 2017-2020 (BIS)	-	-	-	-
- IV. Bestemmingsfonds OCW Collectiebeheer	-	-	-	-
- V. Bestemmingsfonds voor financiering activa	13.836	-	-	13.836
Totaal groepsvermogen	31.846	2.775	(185)	34.436

Algemene reserve

De algemene reserve is het gedeelte van het eigen vermogen waarover zonder belemmering door wettelijke of statutaire bepalingen kan worden beschikt voor het doel waarvoor het Rijksmuseum is opgericht. Deze reserve wordt aangehouden om de continuïteit van de stichting op langere termijn te waarborgen.

Bestemmingsreserve nazorg het nieuwe Rijksmuseum en Philipsvleugel

Ter dekking van de financiële risico's na de opening van het hoofdgebouw en na de heropening van de tot tentoonstellingsvleugel verbouwde Philipsvleugel is het ultimo 2012 vrijgevalen saldo van de post reizende tentoonstellingen bij de resultaatbestemming toegevoegd aan de bestemmingsreserve nazorg het nieuwe Rijksmuseum en Philipsvleugel. De onttrekkingen aan deze reserve zullen plaatsvinden voor extra kosten voor zover deze niet binnen de reguliere exploitatie worden gedekt door extra opbrengsten in enig jaar. Daarom wordt deze reserve aangewend voor de extra afschrijvingslasten op de investeringen in de inrichting van het nieuwe Rijksmuseum, de investeringen in het kader van de nazorg het nieuwe Rijksmuseum, de extra investeringen in de inrichting en de verbouwing van de Philipsvleugel voor zover deze niet gedekt worden door additionele investeringsbijdragen en ook niet zijn voorzien in de meerjarenraming. In 2020 betreft dit een bedrag van € 185.000.

Ultimo 2020 bedragen de nog uit deze bestemmingsreserve te dekken extra afschrijvingslasten € 1.005.000. In de begroting 2021 wordt € 272.000 van deze reserve ingezet voor de resterende kosten van het verhuisteam CC NL.

Dit betekent dat voor de financiële risico's die voortvloeien uit de opening van het hoofdgebouw en de heropening van de Philipsvleugel ultimo 2020 nog een bedrag resteert van € 1.277.000. Over de resterende € 1.771.000 kan nog vrijelijk worden beschikt voor resterende risico's.

Bestemmingsreserve herkomstonderzoek

Het ministerie van OCW heeft het Rijksmuseum de verplichting opgelegd om naast de collectie schilderijen ook de andere deelcollecties te onderzoeken op herkomst in het kader van het museum-onderzoek van de Museumvereniging. Dit is een doorlopende verplichting, maar de door het ministerie van OCW toegezegde middelen waren niet toereikend om de kosten van dit onderzoek te dekken. Voor de verwachte kosten is de bestemmingsreserve herkomstonderzoek gevormd. De kosten voor herkomstonderzoek van € 333.000 zijn in 2020 niet onttrokken aan deze reserve. Gezien de achterstand die is ontstaan en gezien de extra aandacht voor koloniale roofkunst en het extra werk dat met zich meebrengt is hiertoe besloten en zal in de toekomst een herziene raming gemaakt moeten worden voor deze werkzaamheden.

Bestemmingsreserve registratieachterstanden

Door het ministerie van OCW is de verplichting opgelegd om de objecten te registreren. De registratie moet voldoen aan de eisen van aanwezigheid van inventarisnummers op objecten en vermelding van standplaats en juridische status in de registratie. Het Rijksmuseum heeft een achterstand in deze registratie met name bij de werken op papier. Voor het wegwerken van deze registratie-achterstanden heeft het ministerie geen additionele middelen ter beschikking gesteld. De aan het CC NL deelnemende partijen hebben inmiddels de kosten van de voorbereiding van de verhuizing van hun collectie toegevoegd aan het project CC NL, omdat een goed geregistreerde en gedigitaliseerde collectie een randvoorwaarde is voor dit project, waarbij openheid, toegankelijkheid, duurzaamheid en samenwerking kernwaarden zijn. Het Rijksmuseum heeft daarbij aangegeven zelf voor een belangrijk deel voor de dekking te zorgen van de in totaal € 11,0 miljoen van de door het Rijksmuseum ingebrachte kosten voor dit deelproject. De bestemmingsreserve registratieachterstanden maakt het mogelijk dat het Rijksmuseum de afspraak van de toegezegde eigen bijdrage van € 7,9 miljoen aan het project CC NL kan nakomen. Ultimo 2019 was geheel aan deze financiële verplichting voldaan en bedraagt het saldo van deze reserve nihil. Het registratieproject zal in de loop van 2021 worden afgerond.

Bestemmingsfondsen OCW

Het *Handboek verantwoording cultuursubsidies instellingen 2017-2020* is op 22 januari 2020 gewijzigd. De wijzigingen hadden reeds betrekking op de jaarverantwoording 2019. De belangrijkste wijzigingen betreffen de afschaffing van de verplichting tot het vormen van een bestemmingsfonds OCW en een bestemmingsfonds Collectiebeheer. Eerder in de huidige subsidieperiode aan de bestemmingsfondsen OCW gedoteerde middelen hoeven niet langer in de balans te worden aangehouden. De saldi ultimo 2018 van deze fondsen zijn bij de resultaatbestemming 2019 toegevoegd aan de algemene reserve.

Bestemmingsfonds voor financiering van activa

Onderdeel van het project het nieuwe Rijksmuseum waren de inrichtingskosten van het Hoofdgebouw. De totale kosten hiervan bedroegen circa € 40 miljoen, die deels zijn gerealiseerd door het Rijksmuseum zelf en deels zijn meegenomen in het bouwproject het nieuwe Rijksmuseum. Binnen het financiële kader van het project was vastgelegd dat het Rijksmuseum hiervan € 27 miljoen zelf bijdraagt. De resterende bijdrage van € 13 miljoen werd door het project ter beschikking gesteld. Omdat een van de randvoorwaarden van het project het nieuwe Rijksmuseum was dat er sprake moest zijn van een sluitende exploitatie, is in samenspraak met de Financiële Adviesgroep van het project besloten om de bijdrage vanuit het project voor de inrichtingskosten ter beschikking te stellen in de vorm van een financieringsbijdrage. Door het ter beschikking stellen van deze financieringsbijdrage is het Rijksmuseum in staat de initiële investering te financieren en tevens de financiering van de toekomstige vervangingen daarvan veilig te stellen, omdat hierdoor wordt gewaarborgd dat op (middel)lange termijn voldoende liquide middelen beschikbaar blijven voor de vervanging van de inrichting. Zonder de vorming van dit bestemmingsfonds kunnen liquiditeitstekorten ontstaan, waardoor de toekomstige vervanging van de inrichtingsinvesteringen van het nieuwe Rijksmuseum onder druk komt te staan.

IX. AANKOOPFONDS (BEDRAGEN X € 1.000)	31 DECEMBER 2020	31 DECEMBER 2019		
Stand 1 januari		5		25
Bij: Ontvangen bijdragen				
- BankGiro Loterij	100		1.527	
- Sponsoring voor aankopen	140		336	
- Vereniging Rembrandt	-		1.492	
- Mondriaan Stichting	-		1.894	
- F.G. Waller-Fonds	525		525	
- Verkochte kunst	181		-	
- Anonieme bijdragen en schenkingen (via Rijksmuseum Fonds)	585		2.637	
	1.531		8.411	
Af: Kunstaankopen				
- Aankoop kunstvoorwerpen	(1.349)		(9.149)	
- Eigen middelen	92		718	
	(1.257)		(8.431)	
Mutatie aankoopfonds		274		(20)
Stand per 31 december		279		5

X. VOORZIENINGEN (BEDRAGEN X € 1.000)	31 DECEMBER 2020	31 DECEMBER 2019
- X.1. Voorzieningen groot onderhoud gebouwen en installaties	1.207	1.054
- X.2. Overige voorzieningen	1.316	1.258
	2.523	2.312

X.1. VOORZIENINGEN GROOT ONDERHOUD GEBOUWEN EN INSTALLATIES (BEDRAGEN X € 1.000)	STAND 1 JANUARI	DOTATIE BOEKJAAR	AANGEWEND IN BOEKJAAR	VRUJVAL T.G.V. RESULTAAT	STAND 31 DECEMBER
Voorziening groot onderhoud gebouwen en installaties eigenaarszaken	732	1.382	(1.219)	-	895
Voorziening groot onderhoud gebouwen en installaties gebruikerszaken	322	1.313	(1.323)	-	312
	1.054	2.695	(2.542)	-	1.207

Voorziening groot onderhoud gebouwen en installaties

Voor de verwachte kosten van periodiek groot onderhoud aan panden, installaties e.d. wordt een voorziening groot onderhoud gebouwen en installaties gevormd, een en ander op basis van het geschatte bedrag van het groot onderhoud en de periode tussen de werkzaamheden voor groot onderhoud. De raming en de frequentie van deze kosten zijn gebaseerd op het ultimo 2015 opgestelde meerjarenonderhoudsplan dat in het kader van de voorbereiding naar het nieuwe huisvestingsstelsel voor 1 november 2015 ter beoordeling moest worden voorgelegd aan het ministerie van OCW. De uitgaven van groot onderhoud worden verwerkt ten laste van de onderhoudsvoorziening. Bij de voorziening groot onderhoud gebouwen en installaties wordt onderscheid gemaakt in de kosten van de eigenaar en de gebruiker.

X.2. OVERIGE VOORZIENINGEN (BEDRAGEN X € 1.000)	STAND 1 JANUARI	DOTATIE BOEKJAAR	AANGEWEND IN BOEKJAAR	VRUJVAL T.G.V. RESULTAAT	STAND 31 DECEMBER
Jubilea-uitkeringen	634	140	(61)	(26)	687
Langdurig zieken	624	795	(679)	(111)	629
	1.258	935	(740)	(137)	1.316

Jubilea-uitkeringen

De verplichting inzake jubilea-uitkeringen is berekend volgens de actuariële methode Projected Unit Credit Method. Bij deze actuariële berekening wordt rekening gehouden met geaggregeerde blijfkansen waarin onder meer zijn begrepen de sterfte-, arbeidsongeschiktheid- en vertrekken. Deze kansen zijn afhankelijk van leeftijd en geslacht. Voor de indexering van de verplichting is uitgegaan van 2,0%, bestaande uit een algemene loonontwikkeling van 1,5% en een carrièreontwikkeling van 0,5%. De verplichtingen zijn contant gemaakt op basis van de rentetermijnstructuur ultimo boekjaar.

Langdurig zieken

Voor op balansdatum bestaande verplichtingen tot het in de toekomst doorbetalen van beloningen aan personeelsleden die op balansdatum naar verwachting blijvend geheel of gedeeltelijk niet in staat zijn om werkzaamheden te verrichten door ziekte of arbeidsongeschiktheid, is een voorziening opgenomen. De voorziening wordt opgenomen voor personeelsleden die op balansdatum dertien weken of langer ziek zijn. De hoogte van de voorziening wordt bepaald op basis van de verwachte kosten van de verplichting van doorbetaling van beloningen aan deze langdurig zieken die voor rekening komen van de werkgever.

XI. LANGLOPENDE SCHULDEN (BEDRAGEN x € 1.000)	31 DECEMBER 2020	31 DECEMBER 2019
XI.1. Investeringsbijdragen	21.122	21.479
XI.2. Nog te besteden huisvestingssubsidie OCW	10.812	7.416
XI.3. Overige langlopende schulden (lening bij ministerie van Financiën)	61.227	44.000
XI.4. Vooruitontvangen subsidie OCW ten behoeve van CC NL	-	855
	93.161	73.750

XI.1. INVESTERINGSBIJDRAGEN (BEDRAGEN x € 1.000)	STAND 1 JANUARI	ONTVANGEN BIJDRAGEN	UIT SUBSIDIE HUISVESTING	VRUJVAL T.G.V. RESULTAAT	STAND 31 DECEMBER
Inrichting het nieuwe Rijksmuseum	13.073	-	-	(1.875)	11.198
Investeringsubsidies huisvesting OCW:					
Eigenaarszaken	4.109	-	2.549	(402)	6.256
Investeringsubsidies OCW:					
Gebruikerszaken	136	-	-	(27)	109
Overige investeringsbijdragen	4.161	34	-	(636)	3.559
	21.479	34	2.549	(2.940)	21.122

Van bovengenoemde schuld heeft een bedrag van € 9,0 miljoen (2019: € 8,9 miljoen) een resterende looptijd langer dan 5 jaar. Het kortlopende deel van de investeringsbijdragen bedraagt € 3,0 miljoen (2019: € 3,0 miljoen).

Inrichting het nieuwe Rijksmuseum

De investeringsbijdragen voor de inrichting van het nieuwe Rijksmuseum betreffen de bijdragen van founder Philips en hoofdsponsors BankGiro Loterij en ING. Deze post valt vanaf het moment van ingebruikname van de inrichting van het nieuwe Rijksmuseum vrij ten gunste van het resultaat conform de afschrijving op de inrichting.

Investeringsubsidies huisvesting OCW voor eigenaarszaken

Conform de bepalingen van het nieuwe *Handboek verantwoording cultuursubsidies instellingen 2017-2020* wordt met ingang van 1 januari 2017 voor investeringen in de zogenaamde eigenaarszaken uit de subsidie huisvesting OCW een investeringsubsidie OCW opgenomen onder de langlopende schulden. Deze investeringsubsidie OCW valt vrij ten gunste van de exploitatierekening huisvesting gelijklopend met de afschrijvingstermijn van de betreffende investering in eigenaarszaken. De investeringsubsidies OCW voor eigenaarszaken die reeds in voorgaande jaren zijn gevormd zijn hieraan toegevoegd.

Investeringsubsidies OCW voor gebruikerszaken

Dit betreft investeringsubsidies OCW verkregen voor investeringen in gebruikerszaken zoals de inrichting van de Philipsvleugel en het gebruikersdeel van de verbouwkosten van het kantoor Jan Luijkenstraat en het kantoor naast het Zuiderbad. Deze investeringsbijdragen vallen vrij ten gunste van het resultaat vanaf het moment van ingebruikname van de betreffende investeringen conform de hiervoor gehanteerde afschrijvingstermijnen.

Overige investeringsbijdragen

Dit betreft ontvangen investeringsbijdragen van overige schenkers, subsidiënten en sponsors voor investeringen in activa. Deze investeringsbijdragen vallen vrij ten gunste van het resultaat vanaf het moment van ingebruikname van de betreffende investeringen conform de hiervoor gehanteerde afschrijvingstermijnen.

XI.2. NOG TE BESTEDEN HUISVESTINGSSUBSIDIE OCW (BEDRAGEN x € 1.000)

Het verloop van de post 'Nog te besteden huisvestingssubsidie OCW' is als volgt:

Stand 1 januari		7.416
Subsidie OCW huisvesting (2017–2020: brief 3-6-2020, kenmerk 23933508)	20.268	
Onttrekkingen wegens investeringen (onder investeringssubsidie OCW)	(2.549)	
Onttrekkingen (eigenaarslasten)		(16.071)
- Rente, aflossingen en opslagen RVB	(10.963)	
- Huren niet-RVB-panden	(1.535)	
- Loonkosten eigen organisatie beheer en behoud	(799)	
- Verzekeringen	(172)	
- Afschrijvingen op investeringen eigenaarszaken	(573)	
- Kosten dagelijks onderhoud (storingen)	(443)	
- Kosten groot onderhoud (dotatie voorziening onderhoud)	(1.382)	
- Advieskosten en inspecties	(83)	
- Overige kosten (incidenteel CC NL en overhead organisatie)	(121)	
Toevoegingen (baten)		1.606
- Vrijval investeringssubsidie OCW	402	
- Vrijval overige investeringsbijdragen en overige bijdragen	19	
- Sponsoring	71	
- Uit bestemmingsreserve nazorg het nieuwe Rijksmuseum en Philipsvleugel	6	
- Dienstverleningsovereenkomsten	1.108	
Saldo huisvestingssubsidie (subsidie OCW-onttrekkingen+toevoegingen)		3.254
Besteed aan publieksactiviteiten, collectiebeheer of algemeen beheer		(608)
Onttrekking servicekosten bedrijfsinstallaties	(325)	
Onttrekking servicekosten Ateliergebouw	(283)	
Niet besteed deel subsidie huisvesting OCW boekjaar		2.646
Mutatie kortlopend deel: begrote investeringen eigenaarszaken volgend boekjaar		750
Stand per 31 december		10.812

Het saldo van deze post wordt in de komende jaren aangewend voor nieuwe investeringen in de gebouwen inclusief een aanzienlijk verduurzamingsprogramma om in de toekomst te kunnen voldoen aan de gestelde percentages CO₂-reductie die opgenomen zijn in het Klimaatakkoord.

XI.3. OVERIGE LANGLOPENDE SCHULDEN (LENING BIJ MINISTERIE VAN FINANCIËN) (BEDRAGEN x € 1.000)

	2020	2019
Stand 1 januari	44.000	24.000
Opgenomen tranches in boekjaar	19.000	20.000
Afgeleest in boekjaar	-	-
Mutatie kortlopend deel aflossing volgend boekjaar	(1.773)	-
Stand 31 december	61.227	44.000

De lening bij het ministerie van Financiën is aangetrokken om de investering van € 63,5 miljoen in CC NL te financieren. De lening wordt in twaalf tranches opgenomen tot een bedrag van € 63 miljoen. De annuïtaire rente- en aflossingsverplichtingen gaan in op 1 januari 2021 en worden jaarlijks achteraf voldaan, dus voor het eerst op 31 december 2021. De looptijd van de lening bedraagt 30 jaar en het vaste rentepercentage tijdens de gehele looptijd bedraagt 1,14%. Van bovengenoemde schuld heeft een bedrag van € 53,9 miljoen (2019: € 55,8 miljoen) een resterende looptijd langer dan 5 jaar. Het kortlopende deel van de lening bedraagt € 1,8 miljoen (2019: nihil).

Het ministerie van OCW heeft zich jegens het ministerie van Financiën garant gesteld voor de rente- en aflossingsverplichtingen. Voorwaarde is dat het Rijksmuseum zijn publieke middelen aanhoudt bij het ministerie van Financiën. Het is de verantwoordelijkheid van het Rijksmuseum de private middelen te scheiden van de publieke middelen en deze buiten het schatkistbankieren te houden. Hierbij wordt aansluiting gezocht bij de eigen-inkomstennorm zoals OCW deze hanteert voor structurele subsidie-inkomsten (publiek) versus eigen inkomsten (privaat). Deze verhouding (publiek/privaat) is circa 40%/60%.

XI.4. VOORUITONTVANGEN SUBSIDIE OCW TEN BEHOEVE VAN CC NL (BEDRAGEN x € 1.000)

	2020	2019
Stand 1 januari	855	924
Ontvangen van ministerie van OCW in boekjaar	2.200	4.800
Vrijval subsidie OCW ten behoeve van kosten voorbereiding collectie voor verhuizing Rijksmuseum	(1.318)	(498)
Doorbetaald aan NOM inzake CC NL	(399)	(947)
Doorbetaald aan PHL inzake CC NL	(300)	(509)
Centrale kosten CC NL boekjaar	(2.552)	(316)
	(1.514)	3.454
Mutatie kortlopend deel: Begrote aanwending volgend boekjaar	1.514	(2.599)
Stand 31 december	-	855

Voor de incidentele projectkosten van het CC NL in de periode 2015 tot en met 2021 van in totaal € 29,2 miljoen heeft het ministerie van OCW een subsidie toegekend van in totaal € 18,5 miljoen. De vier partners dragen zelf voor € 10,7 miljoen bij aan de incidentele projectkosten. Hiermee zijn de incidentele projectkosten van het CC NL geheel gedekt.

XII. KORTLOPENDE SCHULDEN (BEDRAGEN x € 1.000)

	31 DECEMBER	2019
	2020	
XII.1. Belastingen en sociale premies	1.435	1.635
XII.2. Pensioenpremies	38	67
XII.3. Crediteuren	3.750	6.119
XII.4. Overige schulden	5.681	3.742
XII.5. Overlopende passiva	13.271	14.420
	24.175	25.983

Risico's van financiële instrumenten

Het Rijksmuseum maakt in de normale bedrijfsuitoefening gebruik van uiteenlopende financiële instrumenten die de stichting blootstelt aan kredietrisico, renterisico, kasstroomrisico en liquiditeitsrisico. Om deze risico's te beheersen heeft de stichting een Treasurystatuut vastgesteld waarin het financieringsbeleid is vastgelegd. Daarnaast beschikt de stichting over liquiditeits- en investeringsbegrotingen die zijn goedgekeurd door de Raad van Toezicht.

Kredietrisico

De stichting loopt kredietrisico over handels- en overige vorderingen en liquide middelen. Het maximale kredietrisico dat de stichting loopt bedraagt € 60,9 miljoen (2019: € 54,8 miljoen), bestaande uit € 6,7 miljoen (2019: € 14,7 miljoen) aan handels- en overige vorderingen en € 54,2 miljoen (2019: € 40,1 miljoen) aan liquide middelen. De stichting loopt geen kredietrisico's op (open) posities welke niet zijn opgenomen in de jaarrekening. Het kredietrisico is geconcentreerd bij vier tegenpartijen (of economisch verbonden tegenpartijen) voor een totaalbedrag van € 57,5 miljoen (2019: € 47,8 miljoen). Deze vier grootste tegenpartijen bestaan uit één Nederlandse systeembank, een gelieerde rechtspersoon, de Belastingdienst en het ministerie van Financiën. Met de overige tegenpartijen bestaat een lange relatie; zij hebben altijd tijdig aan hun betalingsverplichtingen voldaan. De blootstelling aan kredietrisico van de stichting wordt hoofdzakelijk bepaald door de individuele kenmerken van de afzonderlijke afnemers. Deze risico's worden door het Rijksmuseum geaccepteerd.

Renterisico

Het Rijksmuseum heeft ultimo 2020 een bedrag van € 93,2 miljoen (2019: € 73,8 miljoen) opgenomen op de balans inzake langlopende schulden. Dit betreft een bedrag van € 20,1 miljoen (2019: 21,5 miljoen) inzake investeringsbijdragen, € 11,9 miljoen (2019: 7,4 miljoen) inzake nog te besteden huisvestingssubsidie OCW, een lening van € 61,2 miljoen (2019: € 44,0 miljoen) bij het ministerie van Financiën en vooruitontvangen subsidie OCW voor de projectkosten CC NL van € 0,0 miljoen (2019: € 0,9 miljoen). De post investeringsbijdragen betreft in zijn geheel door sponsors en schenkers verstrekte investeringsbijdragen voor investeringen in materiële vaste activa waarover geen rente verschuldigd is. Deze investeringsbijdragen vallen vrij ten gunste van het resultaat conform de afschrijvingen op de materiële vaste activa die hiermee zijn gefinancierd. Over de post nog te besteden huisvestingssubsidie OCW is eveneens geen rente verschuldigd. De rente over de lening bij het ministerie van Financiën ten behoeve van het CC NL in Amersfoort bedraagt 1,14% en is vastgelegd voor een periode van 30 jaar.

Kasstroom- en liquiditeitsrisico

Het Rijksmuseum bewaakt de liquiditeitspositie door middel van opvolgende liquiditeitsbegrotingen. De directie ziet erop toe dat steeds voldoende liquiditeiten beschikbaar zijn om aan de verplichtingen van de stichting te kunnen voldoen.

Valutarisico

Het Rijksmuseum loopt valutarisico over transacties die worden uitgevoerd in vreemde valuta, voornamelijk bij kunstaankopen. Het Rijksmuseum beschikt daarnaast over twee bankrekeningen met vreemde valuta van € 0,0 miljoen (2019 € 0,1 miljoen). Per jaareinde staat € 0,0 miljoen (2019: € 0,0 miljoen) open aan vorderingen en € 0,1 miljoen (2019: € 0,4 miljoen) aan schulden in vreemde valuta.

Het Rijksmuseum treft geen mitigerende maatregelen om dit risico te beheersen gezien de beperkte omvang, met uitzondering van kunstaankopen. Voor grote kunstaankopen in vreemde valuta wordt het valutarisico direct afgedekt door inkoop van de betreffende valuta of het afsluiten van een valutatermijncontract. Eventueel resterend risico is door het Rijksmuseum geaccepteerd.

Reële waarde

De reële waarde van in de balans opgenomen financiële instrumenten verantwoord onder kasmiddelen, kortlopende vorderingen en schulden benadert de boekwaarde daarvan. De reële waarde van de leningen benadert de boekwaarde.

Niet in de balans opgenomen verplichtingen

Huurverplichtingen

In het kader van het nieuwe huisvestingsstelsel zijn de diverse huurovereenkomsten van het Rijksmuseum met het RVB per 31 december 2016 opgezegd en zijn voor de panden die in eigendom zijn van het RVB per 1 januari 2017 nieuwe huurovereenkomsten aangegaan voor een periode van vijf jaar. De jaarlijkse huur van deze panden bedraagt € 10,9 miljoen (2019: € 11,0 miljoen). Vanwege de proefperiode van 5 jaar onder het nieuwe huisvestingsstelsel dat in 2021 wordt geëvalueerd, worden deze contracten als operationele lease beschouwd. Voor de panden die niet in eigendom waren van het RVB, maar die tot 31 december 2016 via het RVB werden gehuurd, heeft het Rijksmuseum de huurovereenkomsten met de eigenaren overgenomen van het RVB. Dit betreft het depot in Lelystad en het Bureau op de Hobbemastraat 20. De jaarhuur van deze panden bedraagt € 1,1 miljoen (2019: € 1,1 miljoen). Ten behoeve van onder meer de meldkameractiviteiten is door het Rijksmuseum het pand Paulus Potterstraat 10 gehuurd. De jaarhuur hiervan bedraagt € 0,4 miljoen (2019: € 0,4 miljoen). Voor extra kantooruimte is een deel van het Zuiderbad gehuurd. De jaarhuur hiervan bedraagt € 0,1 miljoen (2019: € 0,1 miljoen). De totale hieruit voortvloeiende jaarlijkse huurverplichting ultimo 2020 van € 12,4 miljoen (2019: € 12,4 miljoen) uitgesplitst naar datum afloop contract is nevenstaand weergegeven:

HUURVERPLICHTING					DATUM	PAND
JAARVERPLICHTING (BEDRAGEN x € 1.000)	1 JAAR	2-5 JAAR	>5 JAAR	TOTAAL	AFLOOP CONTRACT	
	507	–	–	507	31-12-2021	Lelystad
	10.913	–	–	10.913	31-12-2021	RVB-panden
	43	182	–	225	28-2-2025	Zuiderbad
	373	1.552	1.648	3.573	31-12-2029	PP10
	561	2.330	5.098	7.989	31-12-2033	Bureau
	12.397	4.064	6.746	23.207		

De belangrijkste operationele-leaseobjecten betreffen de RVB-panden. Dit zijn het Hoofdgebouw, de Philipsvleugel, de Villa, de Teekenschool, het Tunneldepot, het Ateliergebouw en het kantoor Jan Luijkenstraat 10. Bij geen van de operationele-leaseobjecten is sprake van voorwaardelijke leasebetalingen.

Bankgarantie

Inzake het pand Paulus Potterstraat 10 heeft het Rijksmuseum een bankgarantie afgegeven van € 0,1 miljoen aan de verhuurder Montecorona Properties B.V.

Pensioenfondszorg & Welzijn (PFZW)

PFZW wordt gekwalificeerd als een bedrijfstakpensioenfonds in de zin van IAS 19 en RJ 271.

Voor de aangesloten ondernemingen geldt dat er geen andere verplichting bestaat bij een tekort dan het accepteren van een hogere bijdrage.

Net als bij veel andere (grote) pensioenfondsen in Nederland staat de dekkingsgraad van PFZW al lange tijd onder druk door de aanhoudend lage rente. Ultimo 2020 bedraagt de beleidsdekkingsgraad van PFZW 88,3% (ultimo 2019 96,5%). De beleidsdekkingsgraad is het gemiddelde van de actuele dekkingsgraden van de laatste twaalf maanden. De actuele dekkingsgraad bedraagt 92,6% (ultimo 2019 99,2%). Omdat de minister van SZW in het vierde kwartaal de kritische grens van de beleidsdekkingsgraad vasthield op 90%, hoeven de pensioenen in 2021 niet te worden gekort. Verhoging van de pensioenen in 2021 en de jaren daarna is echter niet mogelijk. De pensioenen in 2021 zullen daarom niet meegroeien met de loongroei in de sector. De premie voor het ouderdomspensioen wordt door PFZW voor 2021 verhoogd met 1,5% naar een premie van 25,0%. De premie zal in 2022 verder verhoogd worden met 0,8% naar 25,8%.

Horizontaal toezicht

Op 25 juni 2009 heeft het Rijksmuseum een handhavingsconvenant inzake horizontaal toezicht (HT) afgesloten met de Belastingdienst Amsterdam. Na de ondertekening van het convenant is het Rijksmuseum aan de slag gegaan met het bouwen en implementeren van een Tax Control Framework, wat heeft geleid tot het fiscaal handboek dat in 2015 is uitgebracht. In het kader van het convenant is er regelmatig overleg met de Belastingdienst over verschillende fiscale onderwerpen. Momenteel lopen twee belangrijke discussies met de Belastingdienst.

1. Vennootschapsbelasting

Eind 2011 is door het ministerie van OCW besloten om geen rol meer te spelen bij de benoeming van leden van de Raad van Toezicht. Naar aanleiding van dit besluit heeft het Rijksmuseum op 12 mei 2012 de statuten aangepast, waardoor het Rijksmuseum vanaf dat moment formeel niet meer wordt aangemerkt als semi-overheidslichaam en niet meer vrijgesteld is voor de vennootschapsbelasting. Tevens is deze in de wet opgenomen vrijstelling inmiddels met ingang van 1 januari 2016 geschrapt. Omdat de vrijstelling niet meer geldt, is het overleg met de Belastingdienst gestart over de vennootschapsbelastingpositie van het Rijksmuseum, waarbij het Rijksmuseum zich op het principiële standpunt heeft gesteld dat de museale activiteiten niet vennootschapsbelastingplichtig zijn, omdat er sprake is van een grote formele en financiële betrokkenheid vanuit de overheid.

2. Btw op kunstaankopen

Bij de nulmeting over 2009 in het kader van de horizontaal-toezichtrelatie met de Belastingdienst kwam als openstaand punt naar voren de vooraftrek van btw bij kunstaankopen. De Belastingdienst stelde zich op het standpunt dat de vooraftrek van btw niet terecht was bij kunstaankopen die vervolgens om niet werden doorgestoten aan de Staat. Gedurende deze discussie werd echter duidelijk dat sinds de verzelfstandiging geen formele aanvaarding van de eigendom van

de aangekochte kunstvoorwerpen door de Staat had plaatsgevonden. Met het ministerie van OCW is regelmatig overleg geweest omtrent dit dossier. Een oplossing met een minimale btw-last is vooralsnog niet gevonden. Sinds begin 2015 zijn er geen nieuwe ontwikkelingen en is het dossier door het ministerie van OCW voorlopig ter zijde gelegd.

Niet in de balans opgenomen activa

Subsidie

Sinds 2016 is het Rijksmuseum op grond van artikel 2.8 van de Erfgoedwet belast met de zorg voor het beheer van museale cultuurgoederen van de Staat of andere cultuurgoederen als bedoeld in artikel 2.8, eerste lid, van de Erfgoedwet. Met ingang van de beleidsperiode 2021–2024 bevat de Regeling beheer rijkscollectie en subsidiëring museale instellingen een grondslag voor de ambts-halve verstrekking van een publieksactiviteitsubsidie aan musea die zijn belast met voren-bedoelde wettelijke taak. Voorheen werd die subsidie verleend op grond van de Regeling op het specifiek cultuurbeleid, na beoordeling van aanvragen door de Raad voor Cultuur. De subsidie 2021 bestaat uit de (jaarlijks toe te kennen) meerjarige beheersubsidie in het kader van de Erfgoed-wet (€ 29,8 miljoen bestaande uit € 20,3 miljoen voor huisvesting en € 9,5 miljoen voor collectie-beheer) en de publieksactiviteitsubsidie (€ 7,8 miljoen).

Compensabele verliezen

Voor beschikbare voorwaartse verliescompensatie wordt een latente belastingvordering opge-nomen, maar uitsluitend voor zover het waarschijnlijk is dat er in de toekomst fiscale winsten beschikbaar zullen zijn voor verrekening respectievelijk compensatie. Gezien de aard van de activi-teiten van het museum is de verwachting dat in de komende jaren geen fiscaal positief resultaat zal worden behaald. Derhalve zijn de fiscaal compensabele verliezen niet gewaardeerd. De voor-waartse verliescompensatie tot en met het boekjaar 2020 die niet tot waardering is gebracht, bedraagt € 9,0 miljoen (ultimo 2019 € 8,3 miljoen).

Transacties met verbonden partijen

Van transacties met verbonden partijen is sprake wanneer een relatie bestaat tussen de stich-ting en een natuurlijk persoon of entiteit die verbonden is met de stichting. Dit betreffen onder meer de relaties tussen de stichting en haar deelnemingen, de bestuurders en de functionarissen op sleutelposities. Onder transacties wordt verstaan een overdracht van middelen, diensten of verplichtingen, ongeacht of er een bedrag in rekening is gebracht.

Stichting Het Rijksmuseum Fonds levert bijdragen ten behoeve van kunstaankopen en overige (project)bijdragen.

Er hebben zich geen transacties met verbonden partijen voorgedaan op niet-zakelijke grondslag.

De bezoldiging van de bestuurders en de leden van de Raad van Toezicht is opgenomen in de tabel op [p. 260](#).

Gebeurtenissen na balansdatum

Het Rijksmuseum is in ieder geval tot en met 20 april 2021 gesloten voor publiek in verband met de coronamaatregelen. Als gevolg van de verlenging van de overheidsmaatregel tot museum-sluiting in het kader van covid-19 genereert het Rijksmuseum geen inkomsten uit entree. Het museum heeft, berekend volgens uitgangspunten die vergelijkbaar zijn met het eerste steun-pakket, een aanvullende subsidie OCW van € 11,7 miljoen ontvangen. Het reservebeleid is gericht op het overbruggen van één jaar discontinuïteit van publieksinkomsten. Het Rijksmuseum heeft een voldoende solide liquiditeitspositie.

TOELICHTING OP DE GECONSOLIDEERDE CATEGORIALE EXPLOITATIEREKENING

(BEDRAGEN X € 1.000)	2020 UITKOMST	2020 BEGROTING	2019 UITKOMST
BATEN			
Eigen inkomsten			
1. Publieksinkomsten binnenland (2+3)	11.072	44.061	43.074
2. Kaartverkoop	7.609	33.475	32.409
3. Overige publieksinkomsten	3.463	10.586	10.665
3.1. Museumwinkels	1.328	5.280	5.230
3.1.a Groothandel	83	340	180
3.2. Webshop	522	295	205
3.3. Horeca	271	1.620	1.591
3.5. Multimediatours	249	875	1.130
3.6. Educatieve producten en rondleidingen	201	1.222	1.428
3.7. Vrienden	619	729	681
3.8. Rijksclub	190	225	220
4. Publieksinkomsten buitenland	–	1.200	1.783
5. Totaal publieksinkomsten (1+4)	11.072	45.261	44.857
6. Sponsorinkomsten	4.347	4.815	5.198
8. Overige directe inkomsten	95	90	89
8.1. Beeld	80	70	74
8.1. Publicaties	15	20	15
9 Totaal overige directe inkomsten (6+8)	4.442	4.905	5.287
10. Totaal directe inkomsten (5+9)	15.514	50.166	50.144
11. Indirecte inkomsten	4.541	4.349	4.727
11.1 Dienstverleningsovereenkomsten	3.033	3.033	2.976
11.2. Doorberekende kosten	1.508	1.316	1.751
12. Private middelen – particulieren incl. vriendenverenigingen	3.898	4.723	5.579
13. Private middelen – bedrijven	173	122	415
14. Private middelen – private fondsen	1.307	1.682	2.856
15. Private middelen – goededoelenloterijen	762	4.075	3.001
16. Totaal bijdragen uit private middelen (12+13+14+15)	6.140	10.602	11.851
17. Totaal eigen inkomsten (10+11+16)	26.195	65.117	66.722
18. Baten in natura	1.368	1.348	1.394
Subsidies			
19. Totaal structureel OCW (20+21+22)	32.822	33.101	32.072
20. OCW: Regeling specifiek cultuurbeleid (publieksactiviteiten)	7.787	7.779	7.556
21. OCW: Erfgoedwet onderdeel huisvesting	15.475	15.767	15.240
22. OCW: Erfgoedwet onderdeel collectiebeheer	9.560	9.555	9.276
26. Totaal structurele publieke subsidie overig	–	–	–
27 Totale structurele subsidies (19+26)	32.822	33.101	32.072
28. Incidentele publieke subsidies	24.928	4.533	3.258
29. Totale subsidies (27+28)	57.750	37.634	35.330
TOTALE BATEN (17+18+29)	85.313	104.099	103.446

Van het totale bedrag van € 31,1 miljoen aan private schenkingen van particulieren, bedrijven, private schenkingen en goededoelenloterijen en de incidentele publieke subsidies is een bedrag van € 4,8 miljoen toegekend via het Rijksmuseum Fonds.

(BEDRAGEN X € 1.000)	2020	2020	2019
LASTEN	UITKOMST	BEGROTING	UITKOMST
1. Personeelslasten	35.680	42.113	41.348
1.1. Lonen en salarissen	31.290	33.871	31.705
1.2. Sociale lasten	5.084	5.185	5.110
1.3. Pensioenlasten	3.011	3.057	2.916
1.4. Inhuur derden/uitzendkrachten	893	–	1.617
1.5. Loonkostensubsidies (NOW)	(4.598)	–	–
2. Huisvestingslasten	18.470	18.435	18.528
2.1. Rente, aflossingen en opslagen RVB	10.963	10.963	11.004
2.2. Huren niet-RVB-panden	1.535	1.575	1.537
2.3. Dotatie voorziening groot onderhoud eigenaarszaken	1.382	1.382	1.382
2.4. Dotatie voorziening groot onderhoud gebruikerszaken	1.313	1.329	1.223
2.5. Dagelijks onderhoud (storingen) eigenaarszaken	443	450	400
2.6. Dagelijks onderhoud (storingen) gebruikerszaken	282	305	295
2.7. Overige huisvestingslasten energie	1.389	1.121	1.393
2.8. Overige huisvestingslasten schoonmaak	1.163	1.310	1.294
3. Afschrijvingen	6.379	7.174	6.773
4. Aankopen	1.349	3.425	9.149
5. Overige lasten	20.442	34.216	27.673
5.1. Directie	150	461	384
5.2. Directiesecretariaat en verzekeringen	740	700	730
5.3. Research Services	418	776	605
5.4. Bureau Collecties	201	708	486
5.5. Tentoonstellingen	2.634	5.046	3.331
5.6. Conservation & Science	511	896	642
5.7. Beeldende Kunst	112	135	148
5.8. Geschiedenis	185	87	56
5.9. Rijksprentenkabinet	27	139	95
5.10. Fellowships	28	33	37
5.11. Publiek & Educatie	1.751	4.514	3.923
5.12. Development	593	1.080	1.179
5.13.1. Communicatie & Marketing	2.129	4.794	3.522
5.13.2. Communicatie & Marketing: kostprijs Museumkaarten	341	891	995
5.14.1. Retail & Merchandise: overige kosten	254	273	172
5.14.2. Retail & Merchandise: kostprijs verkopen	1.270	2.701	2.497
5.15. Publicaties & Website	704	627	855
5.16. Veiligheidszaken	1.146	1.359	1.114
5.17. Financiële Zaken	362	776	678
5.18. Automatisering	3.371	3.495	3.746
5.19. Facilitair Bedrijf	1.046	1.184	1.076
5.20. Personeel & Organisatie	716	1.297	1.052
5.21. PP10	38	110	66
5.23. CC NL	1.715	2.134	284
TOTALE LASTEN (1+2+3+4+5)	82.320	105.363	103.471
6. Saldo uit gewone bedrijfsvoering (Totale baten – Totale lasten)	2.993	(1.264)	(25)
7. Saldo rentebaten/-lasten	(113)	–	(5)
7.1. Rentebaten	–	–	1
7.2. Rentelasten	(113)	–	(6)
8. Mutatie aankoopfonds	(274)	–	20
9. Vennootschapsbelasting	(16)	–	–
EXPLOITATIERESULTAAT (6+7+8+9)	2.590	(1.264)	(10)

Overige gegevens met betrekking tot de personele lasten

Gedurende het boekjaar 2020 bedroeg het gemiddeld aantal werknemers op fulltime basis 671,5 (2019: 684,6). Hiervan was één persoon (2019: eveneens één persoon) werkzaam buiten Nederland. Deze personeelsomvang (gemiddeld aantal personen) is als volgt onder te verdelen naar verschillende personeelscategorieën:

	2020	2019	2020	2019
	GEMIDDELD	GEMIDDELD	ULTIMO	ULTIMO
	fte	fte	fte	fte
Directie en Directiesecretariaat	7,8	9,2	7,8	8,2
Sector Collecties	256,6	263,1	245,0	265,1
Sector Development & Media	61,2	65,9	59,2	68,6
Zakelijke Sector	345,9	346,4	308,5	343,7
Totaal	671,5	684,6	620,5	685,6

Na het uitbreken van de covid-19-pandemie in 2020 zijn veel tijdelijke contracten, met name bij de roostergebonden functies, niet verlengd vanwege de (gedeeltelijke) sluiting van het museum als gevolg van de overheidsmaatregelen. Omdat in 2019 een forse uitbreiding van het personeelsbestand had plaatsgevonden om de hoge bezoekersaantallen op een publieksvriendelijke manier te kunnen ontvangen en deze uitbreiding pas in de loop van 2020 teniet gedaan kon worden door het niet verlengen van tijdelijke contracten, is de afname in het personeelsbestand niet goed zichtbaar in de vergelijking van de aantallen gemiddelde fte's over 2019 en 2020. Om die reden is ook een vergelijking opgenomen van de fte's ultimo 2020 versus 2019. Daarin is wel goed zichtbaar wat de afname in het personeelsbestand is geweest gedurende 2020.

De personeelsomvang (gemiddeld aantal personen) is als volgt onder te verdelen naar de verschillende bedrijfsactiviteiten:

	2020	2019
	GEMIDDELD	GEMIDDELD
	fte	fte
Publieksfunctie	347,6	375,2
Collectiefunctie	241,6	228,3
Algemeen beheer	82,3	81,1
Totaal	671,5	684,6

Belastingen: Vennootschapsbelasting

De volgende cijfermatige aansluiting tussen het commerciële en fiscale resultaat en de daarbij behorende belastinglast kan worden gegeven:

	2020	2020	2020	2019	2019	2019
	RJKSMUSEUM	PP10 B.V.	TOTAAL	RJKSMUSEUM	PP10 B.V.	TOTAAL
Resultaat boekjaar voor belastingen	2.590	(4)		(10)	16	
Giftenaftrek ex artikel 16	-	-		-	(8)	
Multiplier Culturele instelling	-	-			(1)	
Ophoging resultaat naar 5% van kosten (2020 naar nihil)	-	4		-	-	
Gemengde kosten	111	4		110	4	
Deelnemingsvrijstelling	12	-		(8)	-	
Overige correcties fiscaal-commerciële verschillen	(74)	-		145	-	
Onttrekkingen aan bestemmingsfondsen en reserves	-	-		1.826	-	
Vrijval bestemmingsfonds voor financiering activa	717	-		885	-	
Activeren aangekochte kunst	92	-		718	-	
Correctie vrijstelling giften uit vrijgevigheid	(4.165)	-		(4.119)	-	
Liquidatieverlies Rijksmuseum Holding B.V.	-	-		(102)	-	
Carry forward	-	-		-	(11)	
Fiscaal belastbaar resultaat	(717)	4		(555)	-	
Belastinglast over fiscaal resultaat	-	1	1	-	-	-
Correctie voorgaande perioden	-	15	15	-	-	-
Vennootschapsbelastinglast	-	16	16	-	-	-

Toelichting toepasselijk en effectief belastingtarief

Het toepasselijke belastingtarief voor Stichting het Rijksmuseum en PP10 B.V. is 16,5% over de eerste € 200.000 (2019: 19%) en over het restant 25% (2019: 25%). Voor PP10 B.V. is dit ook het effectieve belastingtarief. Voor Stichting het Rijksmuseum is het effectieve belastingtarief steeds 0% omdat er geen fiscaal positieve resultaten worden gerealiseerd.

Compensabele verliezen

Voor beschikbare voorwaartse verliescompensatie wordt een latente belastingvordering opgenomen, maar uitsluitend voor zover het waarschijnlijk is dat er in de toekomst fiscale winsten beschikbaar zullen zijn voor verrekening respectievelijk compensatie. Gezien de aard van de activiteiten van het museum is de verwachting dat in de komende jaren geen fiscaal positief resultaat zal worden behaald. Derhalve zijn de fiscaal compensabele verliezen niet gewaardeerd. De voorwaartse verliescompensatie tot en met het boekjaar 2020 die niet tot waardering is gebracht, bedraagt € 9,0 miljoen (ultimo 2019 € 8,3 miljoen).

OVERIGE GEGEVENS

BEZOLDIGING TOPFUNCTIONARISSEN

De totale bezoldiging, inclusief pensioenlasten maar exclusief sociale lasten, van de drie directieleden in 2020 bedroeg € 583.078 (2019: € 579.326). De bezoldiging aan de leden van de Raad van Toezicht (voor namen en functies zie p. 51) in 2020 bedroeg nihil (2019: eveneens nihil).

Op grond van de WNT (Wet normering topinkomens) moeten de inkomens van alle topfunctionarissen in de publieke en semipublieke sector openbaar worden gemaakt, evenals de inkomens van medewerkers met een inkomen boven de wettelijke norm. Het voor Stichting Het Rijksmuseum toepasselijke bezoldigingsmaximum is in 2020 € 201.000. Het algemeen bezoldigingsmaximum is van toepassing. In 2020 is de beloning van de topfunctionarissen en van de overige medewerkers binnen het algemene bezoldigingsmaximum gebleven.

www.topinkomens.nl/binaries/topinkomens/documenten/richtlijnen/2020/04/28/verantwoordingsmodel-wnt-2020/Verantwoordingsmodel+WNT+2020.odt
WNT-VERANTWOORDING 2020 STICHTING HET RJKSMUSEUM
BEZOLDIGING TOPFUNCTIONARISSEN

Gegevens 2020	Dibbits, T.D.W.	Crebolder, H.S.C.	Ginkel, K.E. van
bedragen x € 1			
Functiegegevens	Hoofd directeur	Directeur Development & Media	Zakelijk directeur
Aanvang en einde functievervulling 2020	01/01 – 31/12	01/01 – 31/12	01/01 – 31/12
Omvang dienstverband (als deeltijdfactor in fte)	1,0	1,0	1,0
Dienstbetrekking?	ja	ja	ja
Bezoldiging			
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	183.582	178.454	178.454
Beloningen betaalbaar op termijn	14.195	14.195	14.195
<i>Subtotaal</i>	197.778	192.650	192.650
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	201.000	201.000	201.000
-/- Onverschuldigd betaald en nog niet terugontvangen bedrag	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.
Bezoldiging	197.778	192.650	192.650

Het bedrag van de overschrijding en de reden waarom de overschrijding al dan niet is toegestaan	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.
Toelichting op de vordering wegens onverschuldigde betaling	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.

Gegevens 2019	Dibbits, T.D.W.	Crebolder, H.S.C.	Ginkel, K.E. van
bedragen x € 1			
Aanvang en einde functievervulling in 2019	01/01 – 31/12	01/01 – 31/12	01/01 – 31/12
Omvang dienstverband (als deeltijdfactor in fte)	1,0	1,0	1,0
Dienstbetrekking	ja	ja	ja
Bezoldiging			
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	179.487	178.906	179.029
Beloningen betaalbaar op termijn	13.968	13.968	13.968
<i>Subtotaal</i>	193.455	192.874	192.997
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	194.000	194.000	194.000
Bezoldiging	193.455	192.874	192.997

Topfunctionarissen inclusief degenen die op grond van hun voormalige functie nog 4 jaar als topfunctionaris worden aangemerkt met een totale bezoldiging van € 1.700 of minder. Onderstaande betreft de leden van de Raad van Toezicht.

Gegevens 2020

TOPFUNCTIONARIS	FUNCTIE
dhr. ir. A.R. Wynaendts	Voorzitter
mw. mr. drs. H.H. Kersten	Vicevoorzitter
mw. drs. N. Azough	Lid
mw. prof. dr. J.F.T.M. van Dijck*	Lid
dhr. dr. H. Goedkoop	Lid
Sir John Leighton	Lid
mw. mr. M.J. Oudeman*	Lid
dhr. drs. C.F.H.H. Vogelzang	Lid

* Tot 8 mei 2020 was mw. mr. M.J. Oudeman lid van de Raad van Toezicht. Zij is per 8 mei 2020 opgevolgd door mw. prof. dr. J.F.T.M. van Dijck.

BESTEMMING VAN HET EXPLOITATIESALDO

Algemeen

Er zijn geen nadere statutaire bepalingen inzake de resultaatbestemming. Een positief exploitatieoverschot komt ten goede aan de doelstelling van de stichting.

Bestemmingsreserve nazorg het nieuwe Rijksmuseum en Philipsvleugel

Zie de toelichting op het groepsvermogen (p. 241). De niet-gedekte extra afschrijvingslasten op de investeringen bedroegen in 2020 € 185.000.

Bovenstaande leidt tot de volgende bestemming van het exploitatiesaldo:

Totaal bestemming resultaat 2020

Onttrokken aan bestemmingsreserve nazorg het nieuwe Rijksmuseum en Philipsvleugel	(185)
Toegevoegd aan algemene reserve	2.775
Exploitatiesaldo 2020	2.590

Dit voorstel is verwerkt in de balans ultimo 2020.

MEERJARENOVERZICHT

(BEDRAGEN x € 1.000)	2020	2019	2018	2017	2016	2015
RESULTATEN						
Entreegelden	7.609	31.414	26.222	24.319	24.533	31.054
Winkels	1.933	5.615	4.646	4.480	4.513	5.818
Overige publieksinkomsten	1.530	6.833	6.302	4.667	4.528	5.097
Sponsoring	5.715	6.592	6.639	5.836	6.288	7.204
Bijdragen uit private middelen	6.140	11.85	8.938	8.155	11.651	28.867
Subsidie OCW	32.822	32.072	31.717	30.603	33.942	36.825
Subsidie OCW i.v.m. covid-19	20.904	-	-	-	-	-
Overige opbrengsten	8.660	7.435	4.707	4.049	4.388	4.730
<i>Totaal opbrengsten</i>	<i>85.313</i>	<i>101.812</i>	<i>89.171</i>	<i>82.109</i>	<i>89.843</i>	<i>119.595</i>
Personeelslasten	35.680	41.348	36.437	34.920	33.469	32.085
Inkoop winkels	1.270	2.359	2.289	2.062	2.961	2.920
Afschrijvingen vaste activa	6.379	6.773	6.846	7.327	7.853	7.708
Kunstaankopen	1.349	9.149	4.310	2.505	6.642	25.909
Huisvestingslasten	19.516	19.604	20.097	19.871	24.435	25.159
Kosten het nieuwe Rijksmuseum	-	-	-	-	-	1.186
Overige lasten	18.126	22.604	18.274	16.873	18.059	19.986
<i>Totaal lasten</i>	<i>82.320</i>	<i>101.837</i>	<i>88.253</i>	<i>83.558</i>	<i>93.419</i>	<i>114.953</i>
Financiële baten en lasten	(113)	(5)	(20)	-	26	130
<i>Saldo uit gewone bedrijfsuitoefening</i>	<i>2.880</i>	<i>(30)</i>	<i>898</i>	<i>(1.449)</i>	<i>(3.550)</i>	<i>4.772</i>
Mutatie aankoopfonds	(274)	20	111	(103)	32	(99)
Vennootschapsbelasting	(16)	-	-	2	(6)	(48)
<i>Exploitatiesaldo</i>	<i>2.590</i>	<i>(10)</i>	<i>1.009</i>	<i>(1.550)</i>	<i>(3.524)</i>	<i>4.625</i>
VERMOGEN						
Vaste activa	92.365	77.498	55.510	41.833	41.958	44.156
Vlottende activa	62.209	56.398	51.229	38.291	31.318	34.117
Kortlopende schulden	24.175	25.983	21.278	23.174	13.563	12.809
Eigen vermogen	34.436	31.846	31.856	30.847	32.397	35.921
Aankoopfonds	279	5	25	442	339	371
Voorzieningen	2.523	2.312	2.070	1.592	883	888
Langlopende schulden	93.161	73.750	51.510	24.069	26.094	28.284
Totaal vermogen	154.574	133.896	106.739	80.124	73.276	78.273

MEERJARENOVERZICHT (VERVOLG)	2020	2019	2018	2017	2016	2015
MEDEWERKERS (AANTAL)						
Gemiddeld aantal medewerkers (fte's)	672	685	636	614	607	592
Gemiddelde loonsom	58.522	55.783	54.971	54.444	52.716	51.842
BEZOEKERS (AANTAL)						
RJKSMUSEUM						
Totaal aantal bezoekers	675.325	2.678.393	2.344.353	2.148.304	2.259.987	2.345.666
Nationaal	431.163	1.054.972	874.796	802.966	1.053.507	1.225.815
Internationaal	244.162	1.623.421	1.469.557	1.345.338	1.206.480	1.119.851
Betalende bezoekers	508.382	2.022.316	1.807.977	1.658.530	1.727.858	1.838.644
Gratis bezoek	166.943	656.077	536.376	489.774	532.129	507.022
Schoolverband	44.215	205.424	139.330	117.009	151.128	99.698
Bezoekers Museumkaart	183.251	350.900	311.469	306.790	433.521	494.242
Jeugd tot en met 18 jaar	77.345	255.154	221.415	210.650	210.195	219.344
RJKSMUSEUM SCHIPHOL						
Totaal aantal bezoekers Schiphol	56.500	185.000	-	-	-	-
TOTAAL BEZOEK RJKSMUSEUM	731.825	2.863.393	2.344.353	2.148.304	2.259.987	2.345.666
REIZENDE TENTOONSTELLINGEN						
Sydney (Australië)	-	-	71.579	58.627	-	-
Tokio (Japan)	-	541.651	680.000	-	-	-
TOTAAL REIZENDE TENTOONSTELLINGEN	-	541.651	751.579	58.627	-	-
KENGETALLEN (IN %)						
Subsidie OCW en overige publieke baten/ totale baten	67,7%	34,7%	36,4%	37,8%	38,6%	33,0%
Eigen inkomsten/totale baten	32,3%	65,3%	63,6%	62,2%	61,4%	67,0%
Personeelslasten/structurele subsidie OCW	108,7%	128,9%	114,9%	114,1%	98,6%	87,1%
Personeelslasten/totale lasten	43,3%	40,6%	41,3%	41,8%	35,8%	27,9%
Vlottende activa/kortlopende schulden	257,3%	217,1%	240,8%	165,2%	230,9%	266,4%
Eigen vermogen/totaal vermogen	22,3%	23,8%	29,8%	38,5%	44,2%	45,9%
Brutomarge winkels	34,3%	58,0%	50,7%	54,0%	34,4%	49,8%
Nationaal bezoek/totaal bezoek	63,8%	39,4%	37,3%	37,4%	46,6%	52,3%
Internationaal bezoek/totaal bezoek	36,2%	60,6%	62,7%	62,6%	53,4%	47,7%

Om tijdens de sluiting van het museum contact te houden met het publiek zijn verschillende online kanalen ingezet. Op de geheel vernieuwde website biedt het museum nu een breed palet aan nieuwe en bestaande formats

Impact op publiek buiten het museum

TV > 500.000

kijkers *Eindexamen
Geschiedenis Quiz*

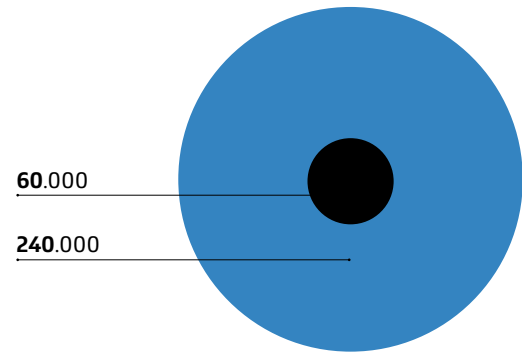
Pers

Meer dan 1.348
vermeldingen in
toonaangevende
nationale media

1,4
miljoen volgers
op social media

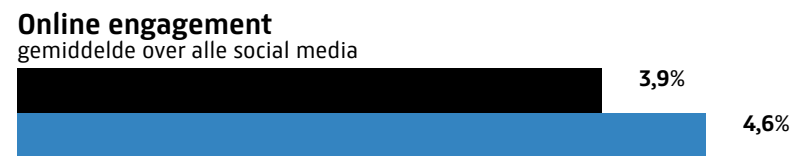
1,5
Project Rembrandt:
gemiddeld per aflevering 1.250.000 kijkers.
De finale werd bekeken door 1,5 miljoen mensen

Luisteraars podcastserie
In het Rijksmuseum

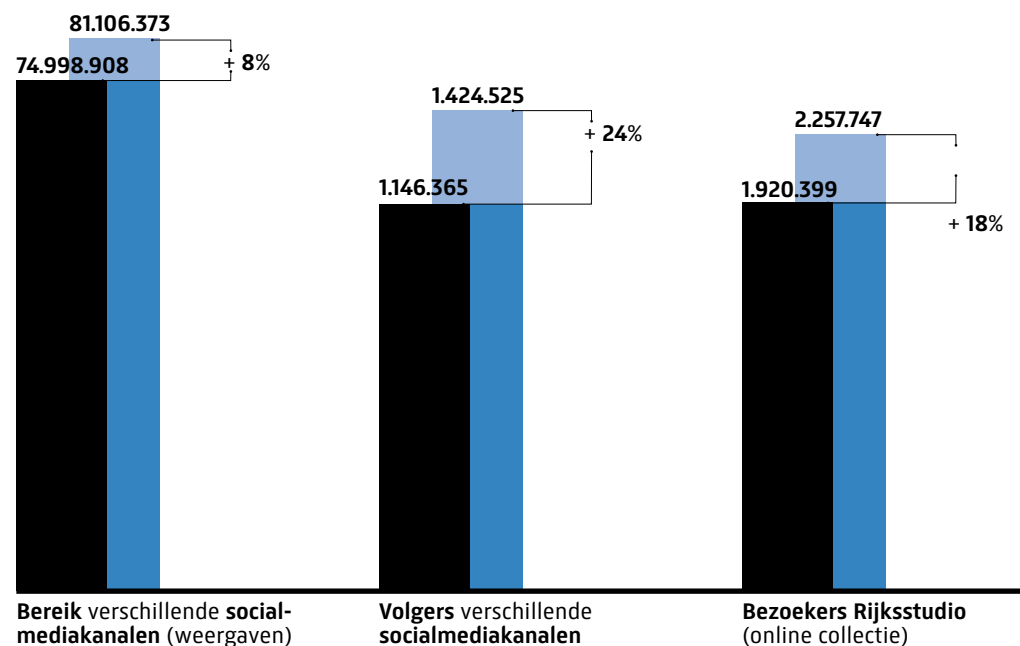

84.528

bezoekers in twee maanden
van de nieuw gelanceerde
Stories-pagina's

In de online serie *Geïnspireerd door* leer je de technieken van de grote meesters

● 2020
● 2019

Zichtbaarheid in de media

Door samenwerking met toonaangevende nationale media kunnen verhalen over kunst en geschiedenis met een breed publiek worden gedeeld en bijdragen aan actuele thema's.

Online bereik en engagement

Het aanbod van online content wordt continu verder ontwikkeld en geactualiseerd om een breed publiek te bereiken en te verbinden.

Operatie Nachtwacht is het grootste onderzoek ooit naar *De Nachtwacht* van Rembrandt. Het vindt plaats voor het oog van het publiek in een speciaal hiervoor ontworpen glazen ruimte (zie [pp. 153–154](#))

COLOFON

Samenstelling en redactie Pia van de Wiel (directiesecretaris)

Tekstredactie Els Brinkman, Amsterdam

Ontwerp Irma Boom Office

© 2021 Rijksmuseum, Amsterdam

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden
verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand,
of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch,
mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier,
zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor meer informatie
rijksmuseum.nl